

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİYASİ VE HUKUKİ BOYUTLARIYLA İSRAİL'İN YERLEŞİMCİ
POLİTİKASININ İNCELENMESİ

MEHMET İLHAN

OCAK 2020

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SİYASİ VE HUKUKİ BOYUTLARIYLA İSRAİL'İN YERLEŞİMCİ
POLİTİKASININ İNCELENMESİ**

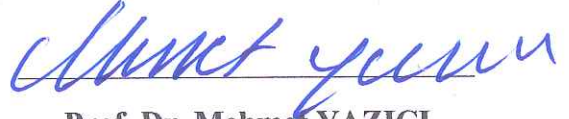
MEHMET İLHAN

OCAK 2020

Tez Başlığı: **Siyasi ve Hukuki Boyutlarıyla İsrail'in Yerleşimci Politikasının İncelenmesi**

Tezi Hazırlayan: **Mehmet İLHAN**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet YAZICI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin yüksek lisans derecesi elde etmek için gerekli koşulları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Hasan Bahadır TÜRK

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı

Bu tez, tarafımdan incelenmiş olup yüksek lisans tezi olarak uygun bulunmuştur.

Doç. Dr. Ebru ÇOBAN ÖZTÜRK

Tez Danışmanı

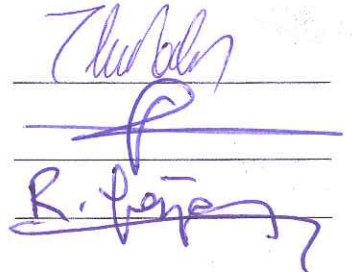
Tez Jüri Tarihi: 17/01/2020

Tez Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Ebru ÇOBAN ÖZTÜRK (Çankaya Üniversitesi)

Prof. Dr. Tanel DEMİREL (Çankaya Üniversitesi)

Prof. Dr. Ramazan GÖZEN (Marmara Üniversitesi)

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkeler gereği, tez çalışmamda bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel etik kurallar gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağımı gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Adı, Soyadı: **Mehmet İLHAN**

İmza:

Tarih: **03.02.2020**

ÖZ

SİYASİ VE HUKUKİ BOYUTLARIYLA İSRAİL'İN YERLEŞİMCİ POLİTİKASININ İNCELENMESİ

İLHAN, Mehmet

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

M.A., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Ebru ÇOBAN ÖZTÜRK

Ocak, 2020, 147 sayfa (Türkçe)

Çalışmada, İsrail ile Filistinliler arasındaki en temel sorunların biri olan yerleşimciler ve yerleşimler ile bunların hukuki ve siyasi statüleri odak noktası olarak işlenmiştir. İsrail Devleti'nin kuruluşunun bölgedeki savaşlar ve dengeler üzerinde yarattığı etki incelendikten sonra, 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda İsrail tarafından ele geçirilen Batı Şeria ve Doğu Kudüs bölgelerinde uygulamaya koyulan yerleşimci politikası üzerinde durulacaktır. Yerleşimcilerden yana bir politika izleyerek yeni yerleşimlerin kurulmasını sağlayan Likud Partisi'nin izlediği politikalara yer verilecektir. Yerleşim ve yerleşimciler, uluslararası hukukta kabul görmese de varlıkları günümüzde halen devam etmektedir. Yerleşim birimlerinin varlığının güvenlik gerekçesiyle zorunlu olduğunu iddia eden İsrail, yerleşimlerin yasadışı olduğu yönündeki Birleşmiş Milletler kararlarını dikkate almamakta, tersine, Batı Şeria bölgesinde yerleşimlerin çevresinde Batı Şeria Duvarı'nı inşa etmeye devam etmektedir. Duvarın bölgede yaşayan vatandaşların haklarını ihlal ettiği yönündeki uluslararası hukuk kararlarına rağmen, Batı Şeria Duvarı da yerleşimciler de halen varlığını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Yerleşimciler, Uluslararası Hukuk, Likud Partisi, Batı Şeria Duvarı

ABSTRACT

THE POLITICAL AND LEGAL DIMENSIONS OF ISRAEL'S SETTLEMENT POLICY

İLHAN, Mehmet
Master Thesis

Graduate School of Social Sciences
M.A., Political Science and International Relations

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ebru Çoban Öztürk

January, 2020, 147 pages

In this study, settlers and settlements, which are the most fundamental problems between Israel and Palestinians, and their legal and political status are discussed as the focal point. The impact of the establishment of the State of Israel on the wars and balances in the region will be examined, and then, the focus will be on settler policy implemented in the West Bank and East Jerusalem areas seized by Israel in the 1967 Six Day War. Policies followed by the Likud Party, which take a side of settlers and the establishment of new settlements, will be included. Although settlements and settlers are not accepted in international law, their existence still continues today. Israel, which claims that the existence of settlements is compulsory for security reasons, does not take into account the United Nations' decisions, which say settlements are illegal, in contrast, the West Bank Wall continues to be built around settlements in the West Bank region. The wall and settlers still exist, although the international law decisions that the wall violates the rights of citizens living in the region.

Key Words: Israel, Settlers, International Law, Likud Party, West Bank Wall

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının başladığı günden sonuçlandığı ana kadar, tecrübesiyle sürecin yönetilmesinde desteğini benden esirgemeyen kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Ebru ÇOBAN ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Bunun yanında, bilgi birikimiyle tezime kattığı entelektüel desteğin yanında, manevi olarak da her zaman yanımda hissettiğim hayat arkadaşım Seda Dicle AKÜZÜM'e ve saygıdeğer ailesine en samimi duygularıyla minnettar olduğumu dile getirmek isterim. Tüm eğitim hayatım boyunca verdiği maddi ve manevi destekle yanımda olan, eğitimin önemini hayatı boyunca her platformda dile getiren, eğitim hayatımda yüksek kimya mühendisi statüsüyle, sosyal hayatımda ise biricik annem olan Mukadder İLHAN'a şükranlarımı sunarım. Tüm bunların yanında, ailemin diğer değerli üyeleri babam ve aynı zamanda lise öğretmenim Sabri İLHAN ve kardeşim Mert İLHAN'ın hayatımda çok önemli bir yere sahip olduklarını ve tez yazım sürecinde manevi olarak hep yanımda olduklarını belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no
İntihal Bulunmadığına İlişkin Sayfa	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	vi
Teşekkür Sayfası	viii
İçindekiler	ix
Şekiller Listesi	xi
Kısaltmalar Listesi	xii
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAHUDİLER VE KUTSAL TOPRAKLARA DÖNÜŞ	3
1.1 Yahudiler ve Göç.....	6
1.2 İsrail Devleti'nin Kuruluşu.....	13
1.3 1948 Savaşı ve Göç	20
1.4 1967 Altı Gün Savaşı ve Yahudi Yerleşimleri	25
1.5 1973 Yom Kippur/Ramazan Savaşı ve Yahudi Yerleşimleri.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1977 SONRASI İSRAİL'İN YERLEŞİMCİ POLİTİKASI.....	34
2.1 Yerleşimciler	37
2.2 Likud Partisi ve Yerleşimci Politikası.....	42
2.3 1990 Sonrası Dönemde Yahudi Yerleşimciler ve Yerleşimler	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSLARARASI HUKUKTA YAHUDİ YERLEŞİMLER VE YERLEŞİMCİLER	67
3.1 İsrail'in Kuvvet Kullanımının Sınırları ve Meşru Müdafaa Hakkı İddiasının Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi.....	72
3.2 Uluslararası İnsani Hukuk ve Yerleşimciler	79
3.3 Bağımsız Bir Filistin Devleti'nin Tanınması ve Yahudi Yerleşimciler	85
3.4 Hukuki ve Fiziksel Ayrımcılık ve Yahudi Yerleşimciler.....	93
3.5 Batı Şeria Duvarı	99
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	107
EKLER	142
EK-1 İSRAİL'E YÖNELİK ULUSLARARASI HUKUK KARARLARI	142

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1 Eyal Weizman tarafından hazırlanan İsrail Yerleşimleri Haritası	50
Şekil 2.2 Hebron şehrindeki yerleşim bölgelerindeki erişim kısıtlamaları ile ilgili harita	52
Şekil 2.3 2015 yılı Batı Şeria'daki Yahudi Yerleşimleri	55
Şekil 3.1 1947'den günümüze kadar İsrail toprakları	77
Şekil 3.2 Batı Şeria Duvarı	102

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
HAMAS	Harakat al-Muqawama al-İslamiya (İslami Direniş Hareketi)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
UCM	Uluslararası Ceza Mahkemesi

GİRİŞ

Dünyanın çeşitli bölgelerine dağılmış Yahudiler, uzun bir süre başka milletlerle iç içe yaşamışlardır. Geliştirdikleri güçlü ticari ağlar ile buldukları ülkelerde diğer milletlerden farklılaşmışlar ve zaman zaman diğer topluluklarca tehdit unsuru olarak algılanmışlardır. Çok tanrılı dönemde tek tanrılı bir dine mensup kaldıkları için dışlanmışlardır. Roma İmparatorluğu döneminde istenmeyen bir topluluk oldukları için sürgün edilmişlerdir. Diğer milletlerle, özellikle de Hıristiyan milletlerle olan tarihsel husumetleri, Yahudilerin son iki asrını şekillendiren temel etkenlerdir. Hıristiyanların peygamberi Hz. İsa'nın maruz kaldığı şiddetin Yahudilerle birlikte anılması, tarihte Yahudilerin karşılaştığı zalimce uygulamaların altında yatan en önemli dini/tarihsel hafıza olmuştur. Yirminci yüzyılda, özellikle Doğu Avrupa'da Yahudilerin maruz kaldıkları şiddete daha yakından baktığımızda, bu uygulamalara sebebiyet veren temel etkenin tarihsel/dini hafıza olduğu görülmektedir. Fakat iktisadi gerekçeleri de hatırlatmak gerekmektedir.

Çoğunlukla ticaretle uğraşan Yahudilerin ellerinde bulunan finansal güç de devletler tarafından hedef alınmıştır. 19. yüzyılda, dünyanın çeşitli bölgelerinde Yahudilerin maruz kaldığı katliamlar ile birlikte, İkinci Dünya Savaşı öncesinde özellikle Almanya'da, Yahudi toplama kamplarına baktığımızda zengin Yahudilerin mal varlıklarına da el koyulduğunu görürüz. İnsani bir özellik atfedilmeyen Yahudilere karşı sistematik bir şiddete bölge halklarının da sessiz kalması, kuşkusuz tarihsel hafızanın ne kadar eskiye dayandığının bir göstergesidir. Zaten "Nihai Çözüm" olarak bilinen kavramın en son Yahudi imha edilene kadar devam edilecek bir süreci ifade etmesinden anlaşılacağı üzere, yirminci yüzyılda tarihsel hafıza tekrar canlanmıştır.¹ Bu şiddet ortamında Yahudilere güvenli bir toprak bulmak önemli bir hedef haline gelmiş ve İsrail Devleti bu ihtiyaç çerçevesinde ve siyasi konjonktürün de elvermesiyle kurulmuştur. Dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan Yahudi liderler girişimlerini

¹ Saul Friedlander, *Nazi Almanyası ve Yahudiler*, Ali Selman, (çev.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, ss. 15-16.

artırmışlardır. Bunun sonucunda, dünyanın çeşitli bölgelerinde şiddete ve ayrımcılığa maruz kalan Yahudilerin İsrail topraklarına göç ettikleri görülür. Daha sonra bu göçler örgütlü olarak Yahudi liderler tarafından planlanmıştır. Bu tezin konusunu oluşturan yerleşimciler bu göçmenlerden farklıdır. Göç ederek bölgeye yerleşenler ve yerleşimci kavramları birbirinden farklı iki kavramdır. Yerleşimci kavramı, 1967'den sonra İsrail tarafından işgal edilen ve Filistin Devleti'nin kurulması planlanmış olan topraklara kurulan yerleşimlerde yaşayan Yahudi grupları ifade etmektedir ve yerleşimciler uluslararası hukuk metinlerinde yasadışı olarak kabul edilmektedir. İsrail'in, özellikle 1977 sonrası hız verdiği yerleşimci politikası, uluslararası hukuku dikkate almadan inşa edilen yerleşim birimleri günümüzde de devam etmektedir. 1977'de, Likud Partisi'nin iktidara gelmesiyle yerleşimlerin kalıcı hale getirilmesi açısından yeni bir döneme girilmiştir. Yerleşimlerin kalıcılığını güvence altına alan kanunlar çıkarılarak bu ideal yerine getirilmeye çalışılmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, öncelikle İsrail Devleti'nin kurulmasını kolaylaştıran en önemli etkenlere değinilecektir. Yahudi göçlerinin neden olduğu anlaşmazlık ortamında kurulan İsrail Devleti ile Arap devletleri arasında yaşanan savaflara yakından bakılacaktır. 1967'de yaşanan Altı Gün Savaşı sonrası bölgeye yerleştirilen yerleşimciler, konunun odak noktası olduğu için bu savafla birlikte başlayan yerleşimciler sorununa sık sık değinilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde yerleşimcilere ayrı bir başlık açılarak yerleşimci kavramına açıklık getirilecektir. Bu bölümün asıl odaklandığı yer ise 1977'de iktidara gelen Likud Partisi ve onun uygulamaya koyduğu yerleşimci politikasıdır. Daha sonra sorunların güncel değerlendirmesi yapılacaktır. Çalışmanın son bölümü en uzun olan bölümdür. Bu bölümde tezin temel kavramları olan yerleşimciler ve yerleşimcilerin uluslararası hukuk açısından incelenmesine yer verilmiştir. Öncelikle, kuvvet kullanımının uluslararası hukuktaki yerine yakından bakılarak, meşru müdafaa kavramına açıklık getirilmeye çalışılacaktır. Daha sonra, yerleşimcileri merkeze koyarak çeşitli uluslararası hukuk alanları ve belgeleri üzerinden İsrail'in politikaları incelenecektir. Tanınma kavramına daha yakından bakılacak, ardından yerleşimcileri korumak üzere inşa edilen Batı Şeria Duvarı'nın uluslararası hukuk açısından bir değerlendirmesi yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAHUDİLER VE KUTSAL TOPRAKLARA DÖNÜŞ

İsrail Devleti'nin kurulmasını kolaylaştıran en önemli etken, kuşkusuz kendini Avrupa'da daha çok hissettiren Yahudi karşıtı politikalarıdır. Siyasi bir eylem olarak ortaya çıkan anti-semitizm, ilk defa diğer birçok milliyetçi ideolojinin de doğup büyüdüğü yer olan Hamburg monarşisinin başkenti Viyana da ortaya çıkmıştır.² Yüzyıllar önce dünyanın çeşitli yerlerine sürülen Yahudiler, özellikle Doğu Avrupa'da Yahudi karşıtı politikalara maruz kalmışlardır. Yahudiler için artık bir devlet kurulması gerektiği dile getirilmeye başlanmıştır. Örneğin, England'a göre, modern demokratik bir devlet kurulması gerekiyordu ve bu devletin asli görevi; Yahudi milletini kuran ve Yahudi ulusunu dış tehditlerden koruyan bir devlet olmasıydı.³ Doğu Avrupa özelinde her geçen gün daha da şiddetlenen anti-semitizm, sosyal hayatı Yahudiler için çekilmez kılmıştır. Rusya'da vuku bulan Yahudi pogromlarından⁴ çok etkilenen Dr. Leon Pinsker, 1882'de kaleme aldığı "Kendi Kendine Kurtuluş" adlı yazısında anti-semitizmi; "Yahudi karşıtlığı adı altında var olan bu hantal sorun, bugün, tıpkı geçmişte olduğu gibi, tartışılmayı hak ediyor. Dairenin karesi gibi çözümsüz kalmaya ve günümüzün sürekli yanan sorusu olmaya devam ediyor. Bunun nedeni ise problemin sadece teorik ilgiye sahip olmamasıdır. Bu sorun, gündelik yaşamda yenilenir, canlanır ve çözüm için daha acil bir şekilde baskı yapar"⁵ sözleriyle anlatmıştır. Aslında bu etkilenme sadece sosyal hayat ile sınırlı kalmamıştır.

² Bernard Lewis'e göre, anti semitizm, Yahudilere yönelen önyargının, Yahudilerin maruz kaldığı nefret ve tüm bunların hissedildiği baskıya verilen isimdir. Yine Lewis'e göre, Yahudiler, buldukları coğrafyalarda farklı yargılama usullerine tabidir ve onlara "evrensel kötülük" atfedilir. Bernard Lewis, *Semitizm ve Anti-semitizm*, Hür Güldü, (çev.), Ankara, Akılçelen Kitaplar, 2016, s. 89.

³ Izhak England, "Law and Religion in Israel", *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 35, No. 1, 1987, s.187.

⁴ Pogromlar, Doğu Avrupa'da özellikle de Rusya'da uygulanan Yahudi katliamına verilen isimdir. O dönemde en yoğun katliamın yaşandığı pogrom ise Kişinev şehrinde bulunur. Katliam üç gün sürmüştür. Michael Brenner, *Kısa Yahudi Tarihi*, Sevinç Altınçekiç, (çev.), İstanbul, Alfa Yayınları, 2011, s. 194.

⁵ Leo Pinsker, "Auto-Emancipation", *A Project of Aice*, 1882.

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/quot-auto-emancipation-quot-leon-pinsker> , (Erişim Tarihi: 01.11.2018).

Avrupa'daki orta sınıfın, Yahudilerin kapitalist tekelleşmeye neden olduğu gerekçesiyle başlattığı küçük burjuvazi rahatsızlığı, büyük Yahudi burjuvazisinin de (başta Leo Pinsker ve o dönemde Fransa'da bulunan Baron Rothschild⁶) kendi ekonomik gelecekleri için küçük burjuva Yahudilerinin Avrupa'dan uzak topraklara yerleşmeleri konusunda açıktan verdiği destek ile küresel bir boyut kazanmıştır. Bu nüfuzlu Yahudiler, Avrupa'da emperyalizmin yükselmesiyle sömürge çalışmalarının olumlu etkilerini kendi lehlerine çevirebilmek için uğraşmışlar ve Avrupa'da kurdukları Yahudi örgütlenmeler ile sömürge faaliyetlerini yönetmek suretiyle kazançlarını arttırmak istemişlerdir. Siyasal Siyonizm'in kurucusu olan Theodor Herzl, işte bu nüfuzlu ve varlıklı Yahudilerin desteğiyle, Filistin bölgesinde Yahudilere yurt edinmek için çalışmalarını sürdürdüyse de ilk zamanlarda tam olarak başarı sağlayamamıştır.⁷

Herzl'in Avrupa'da şiddetlenen Yahudi karşıtlığına yakından şahit olmuş biri olması, onu bu soruna çözüm yolları aramaya yöneltmiştir. 19. yüzyılda Avrupa'da var olan kaotik yapı, Rusya'da devam eden pogromlar, Yahudilerin batıdan kitleler halinde göç ettirilmesi, Fransa'nın etki alanında olan Cezayir'deki Yahudi karşıtı ayaklanmalar ve buna benzer sayısız olay, Herzl'in Siyonizm'i siyasi açıdan yorumlamasına ve tüm Avrupa Yahudilerini bir çatı altında toplama fikrini geliştirmesine sebep olmuştur.⁸ Herzl, Yahudilere yönelik uygulanan katliamın altında anti-semitizmin yattığını ve devletin sahip olmayı hedeflediği topraklara ancak silahlı mücadele ile sahip olabileceğini kitabında açıkça deklare etmiştir.⁹

Herzl, 1896'da yazdığı "Yahudi Devleti" adlı eserinde, Yahudi toplumunun kendini güvende hissedeceği "vatan" kavramına şu sözler ile atıf yapar:" Bizi yuvalarımıza bağlayan eski elbiselerimiz, hatıralarımız, beşiklerimiz, mezarlarımız vardır...Beşiklerimizi yanımızda taşırız. Biz insanlara bir vatan vermeliyiz"¹⁰ Yahudi halkına bir vatan vermek için gerekli olan silahlı kuvvetlerin önemini "dahili ve harici güçlerle mücadelelerimiz, en önemlisi de onlardan korunmamız için profesyonel bir orduya ve modern savaşın her türlü gereği olan ekipmana ihtiyaç olacaktır."¹¹ şeklinde

⁶ Rothschild ailesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. "A History of the Rothschild Family", Investopedia, 27.07.2019. <https://www.investopedia.com/updates/history-rothschild-family/>, (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁷ Beloff Max, *The Balance of Power*, Montreal, McGill University Press, 1967, ss. 73-80.

⁸ Raphael Patai, *The Jewish Mind*, New York, Charles Scribner's Sons, 1997, s. 263.

⁹ Christopher Sykes, *Two Studies In Virtue*, London, Collins, 1953, s. 161.

¹⁰ Theodor Herzl, *Yahudi Devleti*, Sedat Demir, (çev.), İstanbul, Ataç Yayınları, 2014, ss. 117-118.

¹¹ *Ibid.*, s. 160.

açıklamıştır. Ona göre, kurulması amaçlanan devletin sınırları “kuzeyde Güney Anadolu Dağları, güneyde ise Süveyş Kanalı”¹² olarak belirlenmiştir. Bu saikle, Herzl’in dönemin Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid ile temas halinde olduğu bilinmektedir. Filistin’in Yahudi göçlerine açılması ve bu bölgenin yönetiminin Yahudilere bırakılması karşılığında diplomatik açıdan Avrupa karşısında zor durumda olan Osmanlı padişahı lehine propaganda yapma taahhüdünde bulunan ve Yahudi bankalarında kredi sağlamayı öneren¹³ Herzl, padişahın vatanın ona değil, millete ait olduğu ve bu konuda padişahın tasarrufu olamayacağı cevabını almasıyla hayal kırıklığına uğramış, Viyana’ya geri dönmüştür. Viyana’ya eli boş dönen Herzl’in asıl hedefi, Osmanlı sultanından bir ferman alabilmektir. Hazırladığı bu ferman taslağına göre, Suriye’yi de içine alan Filistin bölgesinde Yahudi-Osmanlı Kolonizasyon Birliği (*Jüdisch-Ottomanische Land-Companie zur Beseidelung von Palastina und Syrien*) kurulması teklif edilmiştir. Yahudilere yerli halkı sınır dışı etme hakkının tanınacağı 3. Madde’ye göre, Yahudiler günümüzde hala süren sınır dışı etme kararlarına hukuki bir zemin hazırlamayı amaçlamışlar, fakat padişah buna izin vermemiştir.¹⁴

Yahudi karşıtı uygulamalardan kurtulmanın tek çözüm yolunun kendilerine ait bir vatanda yaşayarak sağlanacağını düşünen Siyonizm, örgütlü çalışmalar konusunda başarılı olmuştur. Siyonizm kelimesi günümüz insanları için olumsuz bir anlam çağırırsa da aslında Siyonizm, “Zion” tepesinden esinlenerek türemiş bir kavramdır. Yahudiler için yurt özlemini anlatan bir hareket olmasıyla önemli bir yere sahip olmuştur. Siyon, Kitab-ı Mukaddes’te Küdüs şehrini anlatması bakımından kutsiyeti de içinde barındırır.¹⁵ Bir Rus Yahudisi olan Nathan Birnbaum, 1890’da bu kavramı, Yahudi olanların Filistin’e (Zion’a) yerleştirilmesinden hareketle kullanmıştır. Herzl de Siyonizm’in yeni icat edilmiş bir akım değil aksine eski bir fikrin politik ifadesi olduğunu çoğu kez dile getirmiştir. Siyonizm’in amacı Yahudi sorununu modern yöntemlerle çözmek olsa da asıl amaç kendi sözlerinden de anlaşılabilceği gibi bir gün Siyon’a geri dönme arzusunu diri tutmak olmuştur. Herzl bu amacı şu sözlerle anlatır:

¹² Theodor Herzl, *The Diaries Of Theodor Herzl*, Marvin Lowenthal, (çev.), New York, The Dial Press, 1956, s. 124.

¹³ Avner Falk, *Herzl, King Of The Jews*, Washington DC, Univ Pr of Amer, 1993, ss. 27-33.

¹⁴ Leonard Stein, *Zionism*, London, Adelphi Co, 1926, ss. 15-16.

¹⁵ Dorothy Bauhoff, *Dictionary of the Israeli- Palesitnian Conflict: Culture, History, and Politics*, Melissa Hill, (ed.), U.S.A, Thomson Gale, 2005, s. 483.

“Onlara yeni bir fikir getirmiyorum. Bu çok eski bir fikir. Evet, bu evrensel bir fikir ve onun gücü burada yatıyor; bu fikir hüznü sefalet zamanlarında bile bu arzuyu beslemeye son vermeyen halkımız kadar eskidir. Yahudi Devleti’nin yaratılışıdır.”¹⁶

Bu amaca hizmet etmek için öncelikle dünyanın çeşitli yerlerinde dağınık halde bulunan Yahudileri bir çatı altında toplamak gerekir. Filistin’e yapılan göçler beş dalga şeklinde gerçekleştirilmiştir. Göç, karmaşık etki alanlarına sahip bir konu olmasıyla sosyal hayatı her yönüyle etkilemiştir. Psikolojiden sosyolojiye, antropolojiden coğrafyaya kadar birçok alanı etkileyen bu olgu, en kalıcı etkiyi kuşkusuz siyaset ve hukuk alanlarında yaratmıştır.¹⁷ Yahudi göçlerinin sosyal hayatta yarattığı olumsuz hava ile Araplar, İsrail Devleti’nin kurulduğu günden günümüze kadar Yahudiler ile savaşmışlardır. Bu savaşların yarattığı güvensiz ortam gerekçe olarak gösterilerek, Yahudi yerleşimciler hukuki olarak çizilen sınırlar dışarısına yerleştirilmiştir. Literatüre “Yahudi yerleşimciler sorunu”¹⁸ olarak girecek bu kavram, İsrail’in güvenlik siyasetinin bir ürünü haline gelmiştir. Uluslararası hukukun çeşitli metinleri bu soruna emredici kurallar ışığında “yasa dışıdır”¹⁹ dese bile, İsrail hükümetleri bunu dikkate almamayı tercih etmiştir.

1.1 Yahudiler ve Göç

Diaspora ile çok sıkı bağları bünyesinde barındıran “göç” kavramı, siyasi olaylardan çok fazla etkilenmektedir. Diaspora, 20. yüzyılda yaşanan siyasi gelişmeler sonucunda gelişim göstermiştir. Yunanca bir kavram olan diaspora; dia (için, dolayı) ve sporos (tohum) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle, saçılmış tohumlar anlamıyla karşımıza çıkar.²⁰ Günümüzde ise, anavatanı dışında yaşayan etnik ve dini gruplar için kullanılan bir kavram olmuştur.²¹

¹⁶ Theodor Herzl, *Zionist Writings: Essays and Addresses*, Harry Zohn, (çev.), New York, Herzl Press, 1973, s. 20.

¹⁷ Caroline B. Brettel & James F. Hollifield, *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, London, Routledge, 2000, s. 32.

¹⁸ “Israel backs West Bank homes for settlers and Palestenians” *BBC News*, 31.07.2019. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49181534>, (Erişim Tarihi: 17.09.2019).

¹⁹ The Latest: UN Envoys: Illegal Israeli Settlements Advancing”, *AP News*, 21.07.2019. <https://apnews.com/a23f307da78e4cdfa3ffbbfbbb16d862>, (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

²⁰ Martin Bauman, “*Exile*”, *Diasporas: Concepts, Intersections, Identities*, London, Zed Books, 2010, ss. 20-21.

²¹ Stephane Dufoix, *Diasporalar*, Murat Belge, (çev.), İstanbul, Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2011, s. 37.

Tarihte yaşanan büyük travmaların diasporalar üzerinde çok büyük etki kurduğunu savunan Cohen, “mazlum diasporalar” kategorizasyonu ile Yahudileri bu grup içine dahil eder. Yahudilerin tarihte yaşadığı büyük travmaların Yahudi diasporası üzerindeki etkisine vurgu yapar.²² Tarihte birçok millet tarafından Filistin bölgesinden sürgün edilen Yahudiler için bu hadiseler onların ortak bilincini diri tutmuştur. Dünyanın çeşitli yerlerinde Yahudilere uygulanan şiddet olayları ve dışlanma, diasporadaki kimlik algısının güçlü bir şekilde muhafaza edilmesine yol açmıştır. Anavatanı dışında yaşayan topluluklar için diasporanın yoğun olarak bulunduğu devletle kurulan bağ oldukça önemlidir. Başka bir deyişle, yaşadıkları ülkelerdeki insanlardan farklı bir kimliğe mensup insanlar, anavatanları ile bir bağ kurmak için temel itibariyle üç fikirden beslenirler. Bir gün ait olduğu topraklara dönüş fikrinden, bulunduğu ülkede lobcilik yapmak suretiyle anavatanı ile kurduğu iletişimden ve anavatanı ile kurduğu finansal ilişkilerden²³ beslendikleri söylenebilir.

Oran, diasporanın yaşadığı devletin, o ülkede yaşayan millete (diasporaya) nasıl tahakküm kurabileceğini beş başlık altında toplamıştır: Toplumsal düzene entegre ederek, kendine benzeterek; yani asimile ederek, kendinden farklı olduğunu hissettirerek; yani ayrımcılık uygulayarak (*segregasyon*), toplumla kurduğu geleneksel bağları güçlendirerek (*ethnodevelopment*), ve son olarak da soykırım uygulayarak, toplumsal düzeni sağlama yoluna gitmektedirler.²⁴ Yahudi tarihi göz önünde bulundurulduğunda yukarıda sayılan beş maddenin tümünün dünyanın çeşitli yerlerinde Yahudiler için uygulamaya konduğunu söylemek mümkündür. En başta söylediğimiz gibi anavatan ile bağ kurmak için beslenen temel fikir, bir gün ait olduğu topraklara dönüş fikridir. Yahudilerin tarih boyu bu fikirden beslendikleri bir gerçektir. Her zaman canlı tutulan bu fikri harekete geçiren son olgunun ise Yahudi karşıtı politikalar ve uygulanan şiddet olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Yahudilerin anavatanına göç etmesi ile ilgili algılarını açıklamak için bazı dini anlatılara değinmek doğru olacaktır. Hz. Musa'nın kendi kavmi için önemli göçlere liderlik ettiği düşünüldüğünde, göç hafızası Yahudiler için mistik bir kavramı ifade etmektedir. İlk olarak, İbrani bir vatandaşın Mısırlı bir vatandaş döverken gören Hz. Musa, İbrani olanı kollayıp Mısırlı olanı öldürmüştür.²⁵ Olayın şehirde infiale neden

²² Robin Cohen, *Global Diasporas: an Introduction*, London, UCL Press, 1997, ss. 31-55.

²³ Baskın Oran, *Küreselleşme ve Azınlıklar*, Ankara, İmaj Kitabevi, 2009, ss. 78-79.

²⁴ *Ibid.*, ss. 78-79.

²⁵ *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*, İstanbul, Yeni Yaşam Yayınları, 2013, s. 56.

olduğunu öğrenen Hz. Musa, şehri terk etmek durumunda kalmıştır. Dini literatüre baktığımızda bu göç, kutsal bir hareket olarak algılanmış ve harekete özel bir anlam yüklenmiştir. Hz. Musa'nın kavmini, yani İsrailoğulları'nı, Mısır'dan çıkarışını anlatan ikinci göç ise Yahudiler için basit bir insan topluluğunun yer değiştirmesinden çok öte bir kutsiyete sahiptir. Kavmin önde gelen şahsiyetleri ile yapılan "Mukaddes Toplantı" (biat) sonucunda kavim, *Arz-ı Mev'ud*'a ermeyi ummaktadır.²⁶

İsrail Devleti'ne giden yolda bu dini hafızanın izleri karşımıza çıkmaktadır. Buldukları ülkelerde diaspora olan ve istenmeyen insan ilan edilen Yahudiler için tek kurtuluş yolu bir Yahudi devleti kurup orada yaşamak olmuştur. Birçok ülkede maruz kalınan Yahudi karşıtı politikalarından kaçarak, kutsal bir harekete yönelen Yahudiler, kendilerine atalarının hafızalarını yaşatacakları bir devlet aramaktadırlar. 19. yüzyıldaki anti-semitist politikalar ve katliamlar bu arayışı hızlandırmış, hatta Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde olan Kudüs'e göç etme fikri olgunlaşmaya başlamıştır. Doğu Avrupa'da yaşanan Yahudi karşıtı politikaların ve 1878'de patlak veren 93 Harbi'nin Osmanlı Devleti için en önemli sonuçlarından biri kuşkusuz Yahudilerin Filistin bölgesine yoğun bir şekilde göç etmeye başlamasıdır. Bu göç İngiltere'nin Orta Doğu siyasetini kendi lehine ele geçirebileceği bir proje özelliğine de sahiptir. Bu sebeple, İngiltere tarafından Yahudilerin Filistin'e yerleştirilmesi üzerine kimi projeler öne sürülmüştür. Örneğin; bölgede araştırmalar yapan Oliphant, Haziran 1879'da İstanbul'a gelmiş ve bu projesinin genel hatlarını Sultan II. Abdülhamid'e sunmuştur.²⁷ Göçmenlerin Sultan'ın himayesinde bölgeye yerleştirilmesi amacıyla, "Arz-ı Filistin'de Muhacirîn-i Osmanî Kumpanyası" kurulmasını öngören projenin merkezi İstanbul olarak düşünülmüştür. Kumpanya İstanbul merkezli olacak fakat Avrupa'da da birçok şubesi olacaktır. Belka Sancağı'nın sınırları içinde olan Ürdün ve Darülhac arası 4.356.000 dönüm alan kumpanyaya devredilecek, özerk bir sancak olarak Suriye eyaletine bağlı kalacaktır. Mutasarrıflığa Yahudilerle eş zamanlı olarak Müslüman göçmenler de yerleştirilecek ve bu şirketin idaresi sağlanacaktır.²⁸ Meclis-i Vükela bu konuyu derinlemesine görüşür ve konunun sakıncaları üzerinde mutabık kalarak böyle bir oluşuma izin

²⁶ *Ibid.*, ss. 57-62.

²⁷ Tufan Buzpınar, "II. Abdülhamid Dönemi'nin İlk Yıllarında Filistin'de Yahudi İskanı Girişimleri (1879-1882)", *Türkiye Günlüğü*, Sayı 30, 1994, ss. 58-60.

²⁸ Oliphant'ın layihası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bayram Kodaman & Nedim İpek, "Yahudilerin Filistin'e Yerleştirilmeleri ile ilgili Olarak II. Abdülhamid'e 1879'da Sunulan Layiha", *Bellekten*, LVII, 37, ss. 575-585.

vermenin “Osmanlı yönetimi içinde ayrı bir yönetime izin vermek” olacağından o dönemde buna karşı çıkmıştır. Sultan bunun üzerine Oliphant ile sarayında görüşmüş ve meclisin aldığı kararı kendisine açıklamıştır.²⁹

Yahudilerin, kendi üzerlerine arazi satın alma girişimleri yalnızca Baron Rothschild kumpanyasını kullanarak olmamıştır. Bunun yanında Yahudiler, arsa satan araçlardan da satın alma girişimlerinde bulunmuşlardır. Örneğin, 1892’de arazi satışının izinsiz olduğu bilinerek Emil Frank adında bir kişiye arazi satılmıştır. Göçmen Yahudileri bu arazilere kesinlikle yerleştirmeyeceği sözünü veren Emil Frank için İstanbul hükümeti, bu arazinin tapusunun bu kişi üzerine kaydedtirilmemesi konusunda yerel yönetime haber yollamıştır. Önlerindeki bu engeli aşabilmek için Yahudiler, farklı yöntemlere başvurmuş olsa da bu kez de arsa satan araçlar yoluyla söz konusu arazileri satın alma yoluna girişmişlerdir. 12 Mayıs 1892 tarihli belgede bu işe ön ayak olan Hristiyan asıllı Nikola Berbur hakkında şu ifadeler yer verilmektedir:

“Akkalı tüccarların önde gelen isimlerinden Nikola Efendi Berbur’un, Taberiye kazasında kâin Lûbiyye karyesinde bir başka Akka tüccarı olan biri hesabına satın almış olduğu arazinin harcını eksik olarak verdiği...”³⁰

Yine aynı arazi için bir başka belge durumun ciddiyetini şu sözler ile açıklıyor:

“Taberiye kazasının Lûbiyye karyesinde yer alan beş bin dönüm arazinin kıymet-i muhammena hakîkiyyesi 10 bin lira olduğu hâlde Akka tüccarlarından olan Nikola Efendi’nin marifetiyle başka bir tacir hesabına 500 lira mû’amele-i ferağîyyesi ve harc-ı ferâğî 500 lira olması gereken bir tutarın dâhî ketm ve ihfâ olunarak işi yirmi beş lira ile bitirilmiştir.”³¹

Bu amaca hizmet eden en önemli ayrıntı kuşkusuz bölgeye düzenlenecek Yahudi göçleridir. Fakat, Filistin topraklarına ilk zamanlarda düşünülen Yahudileri yerleştirme çabalarının (1882-1889 yılları arasında) istenen düzeyde olmadığı bilinmektedir. Bazı zengin Yahudilerden alınan parasal destekle geliş güzel kurulan Yahudi yerleşimleri yeterli olmayacaktır. Siyasal hedefler temelinde yönetilen geniş

²⁹ Buzpınar, *op. cit.*, s. 61.

³⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, HR.TO, 398/41. <https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/BA%C5%9EBAKANLIK%20OSMANLI%20AR%C5%9E%C4%B0V%20REHBER%C4%B0.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

³¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, DH.MKT, 2019/45, lef 1, 20 Rebûlâhir 1310, 11 Kasım 1892. <https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/BA%C5%9EBAKANLIK%20OSMANLI%20AR%C5%9E%C4%B0V%20REHBER%C4%B0.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

çapta bir Yahudi göçüne ve bunu gerçekleştirmek için de Yahudilerin verdiği finansal desteğe ihtiyaç vardır. Bu minvalde atılan ilk adım, Ağustos 1897’de, Herzl öncülüğünde toplanan ve önceden dağınık bir yapıdayken daha sonra Siyonist harekete örgütsel ve ideolojik bir boyut kazandıran Birinci Siyonist Kongresi’nde şekillenmiştir. Bu kongrede, alınan “Siyonist hedefler doğrultusunda Filistin’de bir yurt yaratılması”³² kararı Yahudiler tarafından sempati ile karşılanmıştır. Kongre’de alınan en önemli kararlar şu şekildedir:

“Yahudilerin kuracakları tarımsal faaliyetlere önem veren üretken yerleşim birimlerine olanak sağlanması;
Diğer ülkelerin de yasalarıyla uyumlu olacak biçimde yerel ve uluslararası düzeyde, tüm Yahudiler için uygun örgütlenmelerin kurulmasına olanak sağlanması;
Yahudilerin aidiyetlerini güçlendirecek duyguların özendirilmesine çalışılması;
Tüm bu amaçlara ulaşmak düşüncesiyle diğer devletlerin rızasını almak için teşebbüslerin başlatılması;”³³ kararları alınmıştır.

Kongre İsviçre’nin Basel kentinde toplandığı için bu program Basel Programı olarak literatürde yerini almış ve Kongre’nin en önemli sonuçlarından olmuştur.³⁴ Kongrenin temel amaçlarından biri, kuşkusuz Yahudi karşıtlığı hakkında farkındalık yaratmaktır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun zayıflaması ve İngiliz hükümetinden gelen dolaylı destek ile tüm bunlar kutsal topraklara dönüş gibi dinen anlamlı bir itici güçle birleşince, Filistin topraklarına küçük gruplar halinde Yahudi göçleri başlamıştır. 19. yüzyıl sonlarında Osmanlı yönetimine tabi Filistin toprakları, Yahudi grupların kendi kendine yetebilmesi ve hayatta kalabilmesi için “*Kibbutz*” adı verilen tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü komünler tarafından mesken edilmiştir.³⁵ Kendi kendine yeten gruplar yaratma düşüncesiyle yerleşim haline getirilmeye çalışılan komün düşüncesinin somut hali, Herzl liderliğinde kurulan Yahudi Ulusal Fonu’nun³⁶ altıncı Siyonist kongresinde karşımıza çıkmıştır. Bu kongrede fonun nasıl faaliyet göstereceği konuşulmuş ve komşu ülkelerden ve Filistin bölgesinden toprak satın alınması kararlaştırılmıştır. Fon için dünyanın dört bir yanındaki Yahudilerden finansal destek sağlama yoluna gidilmiştir. Yahudi Ulusal Fonu’nun tüzüğüne göre, Filistin

³² Israel Cohen, *A Short History Of Zionism*, London, Sullivan Press, 2007, s. 47.

³³ Arthur Goldschmidt & Lawrence Davidson, *Kısa Orta Doğu Tarihi*, Aydemir Güler, (çev.), İstanbul, Doruk Yayınları, 2007, s. 363.

³⁴ Ilan Pappé, *Modern Filistin Tarihi*, Nuri Plümer, (çev.), Ankara, Phoenix Yayınevi, 2007, s. 36.

³⁵ William L. Cleveland, *Modern Orta Doğu Tarihi*, Mehmet Harmancı, (çev.), İstanbul, Agora kitaplığı, 2008, s. 268.

³⁶ *Ibid.*, s. 269.

bölgesinde ele geçirilen veya Araplardan satın alınan topraklar, hiçbir suretle Yahudi olmayan birine kiralanmayacak veya satılmayacaktır. Bunun yanında, Araplar bu topraklarda kesinlikle çalıştırılmayacak ve Arapların ürünleri satın alınmayacaktır. Ayrıca bu topraklara yerleşen Yahudilerin silahlı eğitime tabi tutulmaları zorunlu hale getirilmiştir.³⁷ Siyonist olguyu sömürgeci perspektiften analiz eden çoğu yazar, bölgesel denetim biçimlerini ayırt etme yöntemi geliştirmiştir.³⁸ Bunun yanında, Yahudilerin toprak satın alırken kullandığı yöntemler incelenmiştir. Toprak transferi olarak adlandırılan bu yönteme göre, toprağa sahip olmak için gereken ve Yahudi Ulusal Fonu'nun asli görevi, bir Arap'tan satın alınan toprağın bir Yahudi'ye transferi olarak düşünülebilir.³⁹ Burada amaç, toprağı serbest piyasa ekonomisinden çıkarmaktır. Araplara toprak satışını yasaklayan bu yapı dolaylı yoldan bunu da garanti altına almıştır.

Kendisinin de bir göçmen olduğu düşünüldüğünde göç konusunda deneyimli bir lider olan, 1910'ların göçlerinde aktif roller ile birlikte İsrail Devleti'nin kuruluş aşamasında Filistin bölgesinde önemli faaliyetleri bulunan Ben Gurion'a⁴⁰ göre, Yahudilerin tek bir amacı olmalıdır: "Bizim için aslolan yegâne mesele göç ve göçmenler meselesidir"⁴¹ Yahudilerin takip etmesini istediği yolu "... biz yaşadığımız süre boyunca, çeşitli doktrinlere uyma konusunda baskılara maruz kalsak da bu çalışmaların içinde olmamalıyız. Bunu yaparken karşımıza çıkacak zorlukların üstesinden gelmemiz gerekir. Bu doğrultuda, önümüze büyük engeller çıkacaktır. Siyonist hedeflere ulaşmak için izlememiz gereken en etkin yol, bütün enerjimizi ve sahip olduğumuz bütün kaynakları göç meselesi için harcamaktır. Yasal veya değil, dünyanın çeşitli yerlerindeki Yahudilerin mevcut şartlara göre Filistin'e

³⁷ Moshe Perlman, *The Army Of Israel*, New York, Philosophical Library, 1950, s. 12.

³⁸ Uri Ram, "The Colonization Perspective in Israeli Sociology", Ilan Pappé, (ed.), *The Israel and Palestine Question*, London, Taylor & Francis e-Library, 2005, s. 56.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ I. Dünya Savaşı yıllarında İngilizlere yakınlığı ile bilinen Ben Gurion, dönemin İsrail hükümeti ülkeden sürgün edilmiştir. New York'dan çalışmalarına devam eden Gurion, özellikle Balfour Deklarasyonu'nun yayımlanmasına sunduğu katkı ile tanınır. New York'ta bulunduğu yıllarda Ahdut ha-Avoda'yı (Birleşik Çalışma Partisi) kuran Gurion, 1934'te İsrail'e geri dönmüştür. Mossad'ın temeli olarak nitelendirebileceğimiz Yahudi Ajansı'nı kuran önemli Siyonist liderlerin başında gelir. Bu ajans ileriki süreçte İsrail Devleti'nin kurulmasında çok önemli çalışmalara imza atmıştır. "David Ben Gurion (1886-1973)", *Biyografi Bankası*. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1329> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁴¹ David Ben Gurion, *Rebirth and Destiny of Israel*, T. Yoseloff, (ed.), New York, Philosophical Library, 1954, s. 6.

yerleştirilmeleri için çalışmalıyız.”⁴² şeklinde ifade etmiş ve bu konuda ne kadar kararlı olduğunu göstermiştir.

Bu gelişmeler yaşanırken Birinci Dünya Savaşı patlak vermiş ve Siyonist liderler kurulması amaçlanan Yahudi devletinin faydaları hakkında büyük devletlerle temaslarını sıklaştırmışlardır. Chaim Weizman,⁴³ 1914’te İngiltere’de ünlü bir gazete olan Manchester Guardian’ın yayın yönetmenliğine yazdığı mektupta “Birinci Dünya Savaşı sonunda Filistin bölgesi İngilizlerin etki alanında kalırsa ve İngilizler bu bölgede Yahudi yerleşimlerine destek verirse takriben yirmi otuz yıllık zaman diliminde oraya bir milyonu aşkın Yahudi gelir ve bu suretle Süveyş Kanalı’nı daha etkin koruyabiliriz”⁴⁴ demiştir.

1882-1947 yılları arasında Filistin topraklarına göç edenlerin sayısı yaklaşık 543 bini bulmuş ve zaten orada mevcut bulunan 24 bin Yahudi ile sayı artmıştır.⁴⁵ Her bir dalganın kendine münhasır nitelikleri, yerleşkeler ve nüfus üzerinde etkileri vardır. Sırasıyla birinci (1882-1903), ikinci (1904-1914) ve üçüncü (1919-1923) *Aliyah*⁴⁶ olarak bilinen ilk üç göç dalgası, genellikle Rusya, Romanya ve Polonya’ da bulunan ve pogromlardan kaçan Yahudileri bu topraklara getirmiştir.⁴⁷ Shapira’nın belirttiği üzere, geldikleri ülkelerde despotik ve otokratik rejimlerin baskısına maruz kalan ve küçük bir azınlık olan Yahudi göçmenler, kendilerini Osmanlı Devleti’nde tarihte hiç olmadığı kadar özgür bir ortamda hissetmiştir. Geldikleri ülkedeki şartlarının aksine özel hayatlarında kendilerinin efendisi ve lordu olmuşlardır.⁴⁸ Üçüncü *Aliyah* ile zirai konularda yetkin *Halutzim* olarak adlandırılan kişiler Filistin topraklarına gelmiştir.

⁴² *Ibid.*, ss. 5-6.

⁴³ Chaim Weizman, ileride kurulacak olan İsrail Devleti’nin ilk cumhurbaşkanı olacak Siyonist liderdir. Weizman ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. “1. Cumhurbaşkanı Chaim Weizman’ın itirafı”, *Belgelerle Gerçek Tarih*, 29.04.2013. <https://belgelerlegercektarih.com/2013/04/29/1-israil-cumhurbaskani-chaim-weizmannin-itirafi/> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁴⁴ Alan R. Taylor, *Prelude To Israel*, New York, Philosophical Library, 1959, s. 13.

⁴⁵ Soushana Nouman, “Aliyah to Israel: Immigration under Conditions of Adversity “, Bonn, *Iza Discussion Paper*, No. 89, 1999, s. 1.

⁴⁶ Günümüzde Aliyah kavramı, diğer ülkelerden bölge topraklarına gelen göçmenleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Eski zamanlarda ise bu kavram kutsal topraklara gitmek anlamına geliyordu. “Aliyah: Judaism”, *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/aliyah> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁴⁷ Scmuel Eisenstadt, *Israeli Society: Background, Developments, Problems*, Jerusalem, Magnes Press, 1973, s. 42.

⁴⁸ Anita Shapira, *Land and Power: The Zionist Resort to Force (1881-1948)*, Stanford, Stanford University Press, 1999, s. 59.

Halutzim, *Kibbutz*'ların yaygınlaştırılmasında, *Histadrut*⁴⁹ *Haganah*'ın⁵⁰ ve *Irgun*'un⁵¹ kurulmasında önemli rol oynamıştır.

Yahudi göçüyle ilgili olarak girişimler hızlandırıldıysa da yeni bir Yahudi devletine dış ülkelerden destek henüz bulunamamıştır. Fakat Osmanlı Devleti'nden bağımsızlık isteyen Araplar, gizli anlaşmalar ile bağımsızlık taleplerini büyük güçlere iletmışlerdir. İngiltere'nin Mısır valisi Mac Mohan ve Hicaz Emiri Hüseyin Bin Ali (Şerif Hüseyin) arasında yapılan Mac Mohan Antlaşması ile Araplara yeni bir krallık vadedilmiştir.⁵² İngiltere ve Fransa arasında 1916'da imzalanan Sykes-Picot Anlaşması'na göre ise Arap toprakları iki büyük güç arasında paylaşılacaktır. Ürdün ve Irak'ın kontrolünün İngiltere tarafından sağlanmasını öngören antlaşmaya göre, Lübnan ve Suriye Fransa'nın, Kudüs ise uluslararası bir yönetim tarafından kontrol edilecektir. Filistin'in geleceği ise belirsizliğini korumaktadır.⁵³

1.2 İsrail Devleti'nin Kuruluşu

İsrail Devleti'ne giden yolda, Yahudi göçünü cesaretlendirmesi açısından şüphesiz Balfour Deklarasyonu'nun önemi çok fazladır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde açıklanan bu bildirge ile Yahudi nüfus hareketi kendine dayanak sağlamıştır. O dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünün zayıfladığı düşünüldüğünde, bu belge imparatorluğun toprak bütünlüğüne yapılan bir saldırı olarak algılanmıştır. Fiilen Osmanlı yönetimi altında bulunan bu topraklar için hüküm vermek yetkisiz bir

⁴⁹ *Histadrut*, kolektif tarımsal yerleşim yerlerinde, çoğu zaman ise sanayide Yahudi işçilerin hakları için kurulan İsrail işçi örgütüne verilen isimdir. 1920'de kurulan *Histadrut*, İsrail'deki en büyük gönüllü kuruluş olmasının yanında, en önemli ekonomik organdır ve faaliyetleri sendikaların geleneksel kaygılarının ötesine uzanmaktadır. "Histadrut: Israeli Labor Organizatın", *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Histadrut>, (Erişim Tarihi: 11.11.2019).

⁵⁰ İbranice kelime anlamı 'Savunma' olan *Haganah*, Filistin'deki Yahudileri 1920'den 1948'e kadar temsil eden Siyonist askeri örgüte verilen isimdir. Filistinli Arapların Yahudi yerleşimlerine karşı ayaklanmalarına karşı mücadele etmek için kurulmuştur. O dönemde İngiliz Manda Hükümeti tarafından yasaklanmış ve silahsız olmasına rağmen Yahudi yerleşimlerini savunmayı etkili bir şekilde başarmış, İsrail Devleti kurulduğunda İsrail ordusuna katılmışlardır. "Haganah: Zionist Military Organization", *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Haganah>, (Erişim Tarihi: 11.11.2019).

⁵¹ 1931'de kurulan *Irgun*, aşırı sağcı yeraltı örgütü olarak faaliyet göstermiştir. *Irgun*, işgalci olarak nitelendirdiği İngilizlere yönelik terör ve suikast eylemleri gerçekleştirmiş, aynı zamanda şiddetli Arap karşıtlığıyla anılmıştır. "Irgun Zvai Leumi: Jewish Right Wing Underground Movement", *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Irgun-Zvai-Leumi>, (Erişim Tarihi: 11.11.2019).

⁵² "The Mac Mohan Agreement", *History Learnin Site*, 25.05.2015.

<https://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/the-middle-east-1917-to-1973/the-mcmahon-agreement/>, (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁵³ Fatma Tunç Yaşar & Sevinç Alkan Özcan "Siyonizm Düşünden İsrail Gerçeğine: Filistin", İstanbul, *İHH Araştırma Yayınlar Birimi*, 2011, s. 36.

açıklama gibi gözükse de belgeyi yayımlayan ülke İngiltere olduğundan sonuçları ağır olmuştur.

Bildirgeye göre:

“Kabine tarafından onaylanan ve kabul edilen, aynı zamanda Yahudi Siyonist isteklere sempati duyan bu bildirgeyi, Majesteleri'nin hükümeti adına iletmekten memnuniyet duyuyorum. 'Majesteleri hükümeti Yahudi topluluk için, tıpkı başka ülkelerde bulunan Yahudilerin hakları ve siyasal statüleri hususunda olduğu gibi, bölgede yerleşik bulunan diğer toplulukların da sivil ve dini haklarını garanti altına alacak biçimde, Filistin'in Yahudi toplumuna ulusal bir yurt olmasını ve bu doğrultuda, çabaları kolaylaştırmak hususunda bir iradeyle, bu konuya yaklaştığı bilinmelidir.' Eğer bu bildirgeyi Siyonist Federasyona takdim ederseniz müteşekkir olurum. Saygılarımla, James Balfour”⁵⁴

Norman Rose'un kitabında bu bildirme 'İngiliz dış politikası tarihinin en öngörülmedik hareketi' olarak tanımlanmıştır.⁵⁵ Bu bildirgenin önce Yahudi göçlerini, ardından da İsrail Devleti'nin kuruluş sürecini hızlandırdığı bilinmektedir. I. Dünya Savaşı bittiğinde, Filistin topraklarında İngiltere'nin manda yönetimi resmen ilan edilmiştir. 1919'da kurulan Milletler Cemiyeti, yeni bir dünya düzeni oluşumunun ilk ayağı olması bakımından düzenleyici bir rol üstlenmiştir. Buradan hareketle, 1920'de düzenlenen San Remo Konferansı kapsamında, İngiliz manda yönetimine Irak ve Filistin'in bırakılması karara bağlanmıştır.⁵⁶ Bu tarihten tam üç yıl sonra, Lozan Anlaşması ile kurulacak yeni devletin sınırları da böylece değişmiştir. Bu tarihten başlayarak, 1947'ye kadar devam edecek olan İngiliz manda yönetimini, Chaim Weizmann şu sözlerle açıklamaktadır:

“Manda rejimi, Siyonizm açısından büyük bir başarı öyküsü olmasından hariç, özünde Yahudi ulusunu tanıyışı bakımından değerlidir. Bu gelişme, halkımız için, bir taraftan rutin dünyevi işlerimizle uğraşırken, bize yeni ufukları aralayacak ve bu yönüyle yeni ufukların meyvelerini taşıyacak olması hasebiyle, tarif edilemeyecek ölçüde değerlidir”⁵⁷

1929'da dünyanın dört bir yanındaki Yahudilerin bulunduğu topraklar ile bağ kurmak ve onları bu topraklara getirmek amacıyla kurulan Yahudi Ajansı, Yahudi göçlerinde çok önemli roller üstlenmiştir. Bu örgüt, bankacılık, sağlık ve Yahudi göçmenlerin Filistin'de yerleşimi gibi birçok alanda hizmet vermiş olup, yetki

⁵⁴ James Balfour, “Balfour Declaration 1917”, 02.11.1917.

<https://www.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/balfourdeclaration.pdf> , (Erişim Tarihi: 04.10.2018).

⁵⁵ Norman Rose, *Chaim Weizmann: A Biography*, U.S.A, Viking Books, 1986, s. 36.

⁵⁶ Mehmet Hasgüler & Bülent Uludağ, *Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler*, Ankara, Nobel Yayınları, 2004, s. 117.

⁵⁷ Paul Goodman, (ed.), *Chaim Weizman: A Tribute on His Seventieth Birthday*, London, Victor Gollancz, 1945, s. 179.

alanlarını sosyal hayata yaymıştır.⁵⁸ Yahudi Ulusal Fonu öncülüğünde, büyük çoğunluğu Polonya'dan kaçan takriben 70 bin göçmen, Dördüncü *Aliyah* (1924-1929) ile Filistin topraklarına getirilmiştir.⁵⁹ Özellikle ticaretle uğraşan insanlara ve bankalara konulan ek vergi ödemeleri bu alanlarda çalışan Yahudilerin gelmesini sağlamıştır. Sermayesi ve aileleriyle birlikte göç eden bu eğitimli nüfus, Dördüncü *Aliyah*'ın "burjuva göçü" olarak anılmasına neden olmuştur.⁶⁰ Beşinci *Aliyah* (1929-1939) iki farklı göç dalgası şeklinde gerçekleşmiştir. İlk göç 1929-1931 arasında, ikinci göç ise 1932-1936 arasında yapılmıştır. İkinci göç ile yaklaşık 180 bin Yahudi bu topraklara göç etmiştir.⁶¹ Toplumsal huzursuzluğa neden olan bu göçler, Araplar ve Yahudilerin saldırgan tutumları nedeniyle artarak devam etmiştir. Bunun sonucunda 1929 Batı Duvarı Ayaklanması olarak bilinen ve 67 Yahudi'nin öldürüldüğü Hebron (El-Halil) Olayları yaşanmıştır.⁶²

1936'da bölgede yaşanan olaylar ile Yahudi göçlerinin paralel bir şekilde arttığını düşünen İngiliz yetkililer, Filistin bölgesine gönderilen bir komisyon ile iki etnik unsurun bu topraklarda birlikte yaşamasının çok zor olduğunu belgeleyen Peel Raporu'nu yayımlamıştır.⁶³ Bu rapora göre, Filistin'e Yahudi göçünün sınırlandırılması gerekiyordu. Buradan hareketle *White Paper* (Beyaz Kitap) adında bir belge ile ülkenin ekonomik hazmetme kapasitesine bağlı olarak, ilk beş yıl için göçmenlerin sayısı 75 bin ile sınırlandırılmış, iki grup arasında yaşanan çatışmaların sonlanması gerektiği belirtilmiş, daha sonra bu göçler Arap rızasına tabi kılınmıştır.⁶⁴ Yahudiler tarafından arazi edinimi konusunda da sıkı kısıtlamalar getiren bu belge ile Yahudi göçlerinin kontrolü amaçlanmıştır. İngilizlerin Yahudi halkına uygulanan zulme kulak tıkadığını düşünen Yahudi Ajansı ve bunun yeterli olmadığını düşünen Araplar, *White Paper*'a sert tepki göstermişlerdir. O dönemde Almanya'da Yahudilere

⁵⁸ Cleveland, *op. cit.*, s. 278.

⁵⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2007, s. 200.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Charles K. Rowley & Jennis Taylor, "The Israel and Palestine Land Settlement Problem: An Analytical History", *Public Choice*, Vol. 28, No. 1-2, 2006, s. 53.

⁶² Hani Zubida, "Patterns of Immigration and Absorption", *Strategy and Planning Unit The Jewish Agency for Israel*, 2012, s.9. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/isdf/text/zubida.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁶³ Pappe, *op. cit.*, ss. 140-141.

⁶⁴ Official Reports by British Government Commission, "British Palestine Mandate: British White Paper", 1939. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-british-white-papers> , (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018).

uygulanan zulümden kaçan Yahudilerin varlığı göz önünde bulundurulunca bu belge şok etkisi yaratmıştır.

Hıristiyan Avrupa’da yaygın olan anti-semitizm, Hitler’in Yahudileri “nihai çözüm” ile yok etmeye niyetlenmesi ve beraberinde uyguladığı soykırım ile zirveye ulaşmıştır. Hitler, yönetime geldiği yıldan itibaren Yahudilerin Almanya’dan göçlerinde artış olmuş, İkinci Dünya Savaşı ve soykırım eylemleri bu göçü giderek artırmıştır.⁶⁵ Nazilerin Yahudilere yönelik uyguladığı kıyımın yöntem ve kapsamını, imhaya giden yolu açan dönemin genel iklimini belirleyen temel unsurlar vardır. İlk olarak, 19. yüzyılın sonlarında kendini iyiden iyiye hissettiren ve Birinci Dünya Savaşı sonrası artış gösteren ideolojik radikalleşme ve katı milliyetçilik tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Tüm bunlara artan endüstriyel gelişmeyle beraber modern toplumların kullandığı teknolojik ekipmanlar da eklenince, Nazizm gibi baskın bir ideolojiyi korkunç bir silaha dönüştürmüştür.⁶⁶ Tüm bu kıyımdan kaçarak Filistin bölgesine yerleşmeye yönelik girişimlerin İngiliz yetkililer tarafından engellenmesi üzerine yasadışı göçler görülmeye ve giderek bu göçlerin sayısının arttığına tanık olunmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada gibi ülkelerin de göçmenlere uyguladığı kota nedeniyle işkence ve soykırımdan kaçan eğitimli binlerce Yahudi, “*Aliya Beth*” olarak bilinen yasa dışı göçler ile bu topraklara yerleştirilmişlerdir.⁶⁷ İngilizlerin izlediği bu politikaya karşı *Irgun*’un da İngiliz yetkililere saldırıları artmıştır. Bu saldırılardan en yıkıcı ve en ses getireni ise; *Irgun* ve *Haganah*’ın İngilizler’in Kudüs karargâhı olarak bilinen King David Oteli’ne düzenlediği saldırı olmuştur. Takriben 100 kişinin ölümüne sebebiyet veren eylem çok ses getirmiştir. Manda yönetimi bu saldırı sonrası “Köpekbalığı Operasyonu” adı verdikleri operasyon kapsamında Tel Aviv ve Yafa’da bulunan evlere baskın yaparak olay ile ilişkili yüzlerce kişiyi tutuklamıştır.⁶⁸

Yasadışı göçlerin başını çeken en önemli hareket kuşkusuz Jabotinsky hareketi olmuştur. Jabotinsky’nin o yıllarda Filistin bölgesinde vuku bulan hadiseleri yaşanmışlıkların vermiş olduğu katı bir bakış açısıyla yorumlayıp formüle ettiği

⁶⁵ Daniel Jonah Goldhagen, *Hitler’s Willing Executioners: Ordinary Germans and the Holocaust*, New York, Vintage, 1996, s. 32.

⁶⁶ Omer Bartov, *Murder in Our Midst: The Holocaust, Industrial Killing, and Representation*, New York, Oxford University of Press, 1996, s. 72.

⁶⁷ Cleveland, *op. cit.*, s. 282.

⁶⁸ David French, *The British Way in Counter Insurgency: 1945-1967*, Oxford, Oxford University Press, 2011, s. 48.

“demir duvar” doktrini, ahlaki idealinden tümüyle uzak olabilir. Jabotinsky’nin o denli katı ve merhametsiz tutumunun altında henüz genç bir Yahudi’yken Rusya’da Yahudiler üzerine uygulanan pogromlara şahit olması yatabilir. Üstelik Jabotinsky, Kişinev Pogromu’na da bizzat şahit olmuştur. O, bu katliamların altında yatan nedeni “devleti olmayan halk”ta aramıştır. Azınlık olarak sürülen hayatlar ve halkın kendi benliğini unutmuş olması, bu katliamların asıl nedenini oluşturduğunu düşünmüştür.⁶⁹ Artan Yahudi göçlerinin Araplar üzerinde yarattığı huzursuzluk üzerine, 1921’de, Nebi Musa Ayaklanması olarak bilinen hadise yaşanmış⁷⁰ ve Jabotinsky bu çatışmada bizzat bulunmuştur. Araplar ile ilk kez karşı karşıya gelen Jabotinsky, bunun üzerine, Arap milliyetçiliğine karşı uygulanacak tek stratejinin “demir duvar” olduğuna kanaat getirmiştir.⁷¹ Demir duvar fikri günümüze gelindiğinde uygulama alanı bulmuş olacak ki, İsrail, güvenlik gerekçesiyle Batı Şeria bölgesine duvar inşa etmiştir. Bu konuya ileride daha kapsamlı bir şekilde değinilecektir.

Ben-Gurion gibi önemli liderler de radikal söylemlere devam etmişlerdir. Doğu Ürdün topraklarının zaten Yahudi toprağı olduğunu dile getirmişlerdir. Gurion için, Yahudiler bu toprakların asıl sahipleridir ve evlerinde istedikleri gibi yaşayabilirler. Jabotinsky Ben-Gurion’a göre bu harekete daha çok yasal olmayan yollar deneyerek destek vermiştir. Gurion ise daha çok taktiksel stratejiyi ön planda tutmuştur. Gurion, Peel Raporu’na, Yahudi Devleti’ne giden yolu hızlandıracağı düşüncesiyle sempati ile bakmıştır. Gurion’a göre: “Bölünme planı, toprakların kıyı kesimini kontrol altına alacak geniş çaplı Yahudi göçünün ve askeri birliklerin kazanacağı güç ile organize bir kolonileştirme siyasetinin kontrol altına alınmasına imkân tanıyacaktır”.⁷² Gurion, Filistin’e yapılan Yahudi göçünden rahatsız olan Araplara rağmen göçlerin yapılması gerektiğini savunmuştur. Ona göre, Arap nüfus ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmak sadece zaman kazanmak için önemlidir. Diğer tüm unsurlar için önemsiz bir çaba olmaktan öteye geçmezdi.⁷³ Bu düşünceden hareketle Araplarla çatışmasının çözümsüzlüğü ile iki taraf açısından da silahlı çatışmanın bir zorunluluk olduğuna

⁶⁹ Kirsten E. Schulze & Antony Best & Joseph A. Maiolo & Jussi M. Hanhimaki, *20. Yüzyıl Uluslararası Siyasi Tarih*, Taciser Ulaş Belge, (çev.), İstanbul, Siyasal Kitabevi, 2012, ss. 90-91.

⁷⁰ *Ibid.* s. 114.

⁷¹ Pappé, *op. cit.*, s. 107.

⁷² Simha Flapan, *Birth of Israel: Myths and Realities*, New York, Pantheon Books, 1987, ss. 21-22.

⁷³ Ofira Seliktar, *New Zionism and The Foreign Policy of Israel*, London, Croom Helm, 1986, s. 62.

inanmıştır. Yahudi toplumunu da güvenlik politikasının gerekliliği konusunda ve Arap-Yahudi sorununda güvenliğin en önemli olgu olduğuna inandırmıştır.⁷⁴

Ben Gurion'un Arap aleyhtarlığının uzlaşmayla sonlandırılmayacağı düşüncesi, gelecek çatışmaları iki taraf için de olağan kılmıştır. Yine bu doğrultuda, Arapların Yahudileri bu topraklardan bir an önce atma iç güdüsüyle hareket etmesi, Ben Gurion tarafından Yahudi milliyetçiliğini diri tutmak için kullanılan "ortak kader" siyasetine katkı sağlamıştır.⁷⁵ Bu minvalde, Araplar ve Yahudiler arasında her gün daha da şiddetlenen çatışmaların sonucunun güçlü olanın eylemleriyle belirleneceği bu kaos ortamında, gücü ele geçirmenin barışı korumaktan daha değerli olduğu düşüncesi, hâkim olan düşünce sistemi olmuştur. Askeri gücün karşı taraf için caydırıcı bir unsur olduğu algısı da iki taraf için ortak olan tek unsurdur.⁷⁶

15 Mayıs 1947'de, önüne geçilmesinin günden güne zorlaştığı toplumsal çatışmaları önlemek amacıyla, Birleşmiş Milletler (BM) aracılığıyla, Filistin Özel Komitesi kurulmuştur. Bir paylaşım planı ile bölgenin sekize bölünmesi kararlaştırılmıştır; üç bölümden oluşan Arap Devleti, üç bölümden oluşan Yahudi Devleti; Yafa kasabası (Yahudilerin hakimiyetinde bir Arap yerleşim bölgesi) ve uluslararası rejim tarafından yönetilecek olan Kudüs.⁷⁷ Bu plan çatışmaların daha da şiddetli bir hal almasına neden olmuştur. 29 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu, 33 oy arasından 13 olumlu, 10 olumsuz oy ile Bölüşüm Planı'nı onaylanmıştır. BM'nin sunduğu iki devletli çözümü Yahudi tarafı kabul etmiş, fakat Araplar plana karşı çıkmıştır.⁷⁸

Şiddetin hiç sonlanmadığı Arap ve Yahudi toplumları arasındaki gergin ilişkiler, İngilizlerin bölgeden çekilme kararını hızlandırmıştır.⁷⁹ İngilizlerin askeri birliklerini Filistin bölgesinden çekmesi üzerine, *Irgun*, Kudüs civarında katliamlar gerçekleştirmiştir.⁸⁰ Filistinli mülteciler sorununun fitilini ateşleyen en önemli

⁷⁴ Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and Arab World*, New York, W.W. Norton Publishes, 2001, s. 18.

⁷⁵ Shlomo Ben & Ami, Scars of War, *Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy*, Oxford, Oxford University Press, 2006, ss.18-19.

⁷⁶ Joseph Heller, *The Birth of Israel 1945-1949: Ben Gurion and His Critics*, Gainesville, University of Florida Press, 2003, s. 114.

⁷⁷ "The Plan Of Partition And End Of The British Mandate", (Chapter 2), *United Nations*, s. 9. <https://www.un.org/Depts/dpi/palestine/ch2.pdf> , (Erişim Tarihi: 6 Ekim 2018).

⁷⁸ "UN Partition Plan-Resolution 181 (1947)", *Israeli Mission Around the World*. <https://embassies.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1947%20UN%20Partition%20Plan.aspx> , (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁷⁹ Babak Mayamey, "Zionism: A Critical Account 1897-1948. The Development of Israel and the Exodus of Palestine from A "New Historian" Perspective", *Polis Journal*, Vol. 4, 2010, s. 25.

⁸⁰ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918 – 1994*, Ankara, İmge Kitabevi, 2004, s. 299.

olaylardan birisi ise şüphesiz en şiddetli katliamın yaşandığı yer olan Deir Yasin Katliamı⁸¹ olmuştur.

14 Mayıs 1948'de Ben Gurion'un başkanlığında Tel Aviv'de bir araya gelen Yahudi Ulusal Konseyi, bağımsız bir İsrail Devleti'nin kurulduğunu resmen duyurmuştur. Yahudilerin kendi kaderini tayin ve kendi egemenliklerine hükmetme hakkının doğal bir hak olduğunu savunan bir bildirme ile Yahudiler, iki bin yıl sonra kendi devletlerinin kuruluş sürecini başlatmışlardır. Yahudi Bağımsızlık Bildirgesi'ne göre:

“Manda hükümeti görev süresinin sona erdiği andan itibaren, Şabat'ın arifesinde, Anayasa ile uyum içerisinde, düzenli ve seçilmiş bir otorite kurulana kadar Halk Konseyi, yürütme organı ve Geçici Devlet Konseyi olarak görev yapabilir, buna 'İsrail' denir.”⁸²

Devletin kuruluşunda *Aşkenaz* Yahudilerinin rolü yadsınamayacak kadar fazla olmuştur. *Aşkenaz* Yahudileri, genellikle Almanya, Fransa ve Doğu Avrupa'dan gelmişlerdir. *Aşkenaz* terimi, Almanya ve çevresine Yahudiler tarafından verilen bir isim olmuştur.⁸³ Konuştukları *Yidiş* dili, Almanca'ya benzerliğinin yanında, eski İbranice kelimeleri de içinde barındırır.⁸⁴ *Aşkenaz* liderler, yeni kurulan devlette her zaman gururlandıkları Avrupalı geçmişleriyle uyumlu ve seküler bir rejimin benimsenmesi için çalışmışlardır.

Liberal bir demokrasi hem büyük devletlerin hem de kurucu liderlerin hoş karşılayacağı bir seçenek olmuştur. Buradan hareketle kurulacak olan devlete, uhrevi kurullarla yönetilen bir toplumu çağrıştıracak “İsrail Krallığı” ya da muhafazakâr partilerin karşı çıkacağı “İsrail Cumhuriyeti” yerine, bütün kesimlerin benimseyeceği “İsrail Devleti” demeyi uygun bulmuşlardır.⁸⁵ Ne kadar da her kesime hitap ettiği düşünülse ve 'İsrail' Doğu Akdeniz'deki siyasî devleti çağrışırsa da kelimenin anlamı devletin üzerine kurulduğu milliyetçi damardan beslenmektedir. Belki günümüzde birçok insan “Yolculuk İsrail'e” dediklerinde, Kudüs'e veya Tel Aviv'e yapacakları

⁸¹ Yahudilerin Deir Yasin köyüne düzenlediği baskın sonucunda 250 Filistinli Arap hayatını kaybetmiştir. Ayrıca bkz. Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2008, s. 224.

⁸² Provisional Government of Israel, “The Declaration of the Establishment of the State of Israel”, Tel Aviv, *Official Gazette*, No. 1, 1948, s. 1.

⁸³ “Ashkenazi People”, *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Ashkenazi> , (Erişim Tarihi: 19.09.2019).

⁸⁴ Bernice Schrank, “Cutting Off Your Nose to Spite Your Race: Jewish Stereotypes, Media Images, Cultural Hybridity”, *An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies*, Vol. 25, No. 4, 2007, ss. 18-42.

⁸⁵ Alain Dieckhoff, *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma, Ulus- Devletin Sorgulanması*, Ebru Kılıç, (çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 112-113.

bir yolculuktan bahsediyorlardır. Siyasetten konu açıldığında ise bir ulus-devlete atıf yaptıkları inancındadırlar. Ancak, Eski Ahid’te söz edilen “İsrail”, Tanrı’nın Sina Dağı’nda İbrahim aracılığıyla seslendiği cemaati simgelemektedir. Yahudilere göre, “İsrail olsak” denildiğinde kastedilen anlam, Eski Ahid’te sunulan Tanrı’nın emirlerine sadık kalarak dünyevi hayatı şekillendirmektir.⁸⁶

Dini inançlarını ve geleneklerini koruyan Yahudiler, baskı altında olmadan kendi geleneklerini güven içinde yaşatacakları bir devlette yaşamının özlemini duymaktadırlar. Altyapısı 1800’ler sonundan itibaren hazırlanmış olan bir devletin ilanı, 1948’de kâğıt üzerinde resmiyet kazanmıştır. Bağımsızlığın ilan edilmesi üzerine Arap askerler, Aşdot başta olmak üzere Gesher’de bulunan konserve fabrikaları, tarlaları ve birçok Yahudi yerleşim birimini ateşe vermişlerdir.⁸⁷ Sınırları bilinmeyen bir devletin ilan edilmesinin ardından Arap birliği üyesi ülkelerden oluşan kuvvetler, 14 Mayıs 1948’de kurulan bu yeni devlete savaş ilan etmişlerdir.

1.3 1948 Savaşı ve Göç

Filistin’in topraklarında yaşayan Araplar ve 19. yüzyıl sonlarında bölgeye göç etmeye başlayan Yahudiler arasında gerginlik gün geçtikçe artmıştır. İsrail Devleti’nin ilanı ile zaten gergin olan ilişkiler silahlı çatışmaya dönüşmüştür. 1948’de yaşanan savaş, kuşkusuz iki toplum arasında vuku bulan ilk silahlı çatışma olmamıştır. Fakat, sonuçları göz önünde bulundurulduğunda “savaş” kategorisinde sayabileceğimiz ilk silahlı mücadeledir.⁸⁸

İsrail’in kurulmasıyla beraber patlak veren savaşlar, tartışmasız Yahudilerin zaferi ile sonuçlanmıştır. İsrail için savaşların anlamı askeri bir zafer olduğu kadar, bu savaşlar sonucunda bölgeyi yeni göçlere açması ve yeni yerleşim birimleri kurması açısından başka başka anlamları da içinde barındırmıştır. İsrail Devleti’nin kuruluş beyanından hemen sonra, Yahudilerin kontrolünde olan bölgelerin İsrail toprağı olduğunun duyurulmasıyla, kurulan devletin tüm Yahudilere yurt olacağı ilan edilmiştir. Arap nüfusun henüz kurulmuş olan İsrail Devleti’nin ilerleyişinde tıpkı Yahudiler gibi eşit vatandaş statüsünde yaşamlarına devam edecekleri ve devletin tüm

⁸⁶ Jacob Neusner, “Jew and Judaist, Ethnic and Religious: How They Mix in America”, *Religion and the Creation of Race and Ethnicity*, Craig R. Prentiss, (ed.), London, 2003, s. 89.

⁸⁷ Simon Schama, *İki Rothschild: İsrail Devleti’nin Kuruluşu*, Belkıs Dışbudak, (çev.), İstanbul, Alfa Yayıncılık, 2016, s. 475.

⁸⁸ Avraham Sela & Alon Kadish, “Israeli and Palestinian Memories and Historical Narratives of the 1948 War”, *Israeli Studies*, Vol. 21, No. 1, 2016, s. 6.

kurumlarında adil muamele görecekları bildirilmiş, komşu Arap devletlerine de bütün halkların esenliği için işbirliği çağrısında bulunulmuştur.⁸⁹ Bu çağrı umulan etkiyi yaratmamış olacak ki İsrail Devleti ile Arap devletleri (Mısır, Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdün) arasında savaş patlak vermiştir. İlk haftalarda Arap güçleri stratejik yerlerin kontrolünü sağlamış ve büyük ölçüde üstünlüğü ele geçirmiştir. Daha sonraki haftalarda ise bu üstünlük söz konusu toprakların el değiştirilmesiyle İsrail tarafına geçmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, aldığı 773 ve 801 sayılı kararlarla iki tarafa ateşkes yapmaları konusunda çağrı yaptıysa da bu çağrıya taraflar olumlu yanıt vermemişlerdir. 10 Haziran 1948'de, BM'nin İsveçli diplomatı Bernadotte'nin girişimleri sonucunda ateşkes zor da olsa sağlanmıştır.⁹⁰ Haziran Ateşkesi olarak bilinen antlaşma ile savaş İsrail'in zaferiyle sonlanmıştır. İsrail Devleti, toprakların %77'sini ele geçirirken Ürdün; Doğu Kudüs'ü ve Batı Şeria'nın yüksek bölgelerini hakimiyet altına almış, Mısır; Gazze'nin sahil hattında kontrolü sağlamıştır.⁹¹

Çok geçmeden ihlal edilen ateşkes ile çatışmalar tekrar şiddetlenmiştir. BM Güvenlik Konseyi, ateşkes ortamını yeniden tesis etmek üzere bu kez 902 sayılı kararı almıştır. Kararda, eğer üç gün içinde ateşkes ortamı sağlanamazsa BM Güvenlik Konseyi'nin, BM Şartı'nın 39. Maddesi'ne dayanarak operasyonel işlemlerde bulunabileceği ifade edilmiştir.⁹² BM Şartı'nın 39. Maddesi'ne göre, BM Güvenlik Konseyi, barışın tehlikede olduğunun, zarar gördüğünün veya barışı tehdit eden bir durumun olduğuna tespit ederse, uluslararası barışın ve güvenliğin korunması ve barışın tekrar sağlanması için tavsiyelerde bulunulacağı dile getirilmiştir.⁹³ 41. ve 42. Maddeler'de yer alan silah kullanılmadan alınacak önlemler⁹⁴ dikkate alınarak ne çeşit tedbirlerin alınacağının kararlaştırılması ön görülmüştür. Uluslararası barışın ve güvenliğin yeniden tesis edilmesine yönelik havadan, denizden ve karadan her türlü önleyici müdahalede bulunulabileceği dile getirilmiştir. Hava, deniz veya kara

⁸⁹ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1994, s. 93.

⁹⁰ Pappé, *op. cit.*, s. 183.

⁹¹ Joel Beinin & Lisa Hajjar, "Palestine, Israel and the Arap-Israeli Conflict A Primer", *Middle East Research and Information Project*, s. 5. https://web.stanford.edu/group/sper/images/Palestine-Israel_Primer_MERIP.pdf, (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

⁹² Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, *op. cit.*, s. 97.

⁹³ Birleşmiş Milletler Şartı, *Birleşmiş Milletler*, ss. 21-23.

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/6535501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.09.2019).

⁹⁴ *Ibid.*, ss. 23-24.

kuvvetlerince gerçekleştirilecek müdahalelerin başka operasyonları da içerebileceği söylenmiştir.⁹⁵

Artan çatışmaların getirdiği bir diğer sorun, Filistinli Arap mülteciler sorunu olmuştur. Çatışmaların şiddetlenmesiyle bu sorun küresel bir boyut kazanmıştır. Filistinli mültecilerin geride bıraktığı topraklar, İsrail Devleti'nin yerleşimci politikaları doğrultusunda hızlı bir şekilde Yahudi göçmenlere yurt olarak belirlenmiştir. Savaş sonunda alınan büyük hasar, Filistinli Arapların tarihinde büyük felaket anlamına gelen “*Nakba*”⁹⁶ ifadesiyle anılmıştır.⁹⁷ Savaşın sonuçlarına kazanan taraftan bakıldığında ise bir rüyanın gerçek olması olarak yorumlanabilir. Bölgeye 20. yüzyılın başından bu yana yürütülen sistematik göç hareketlerinin, savaşta kazanılan başarı ile meşruiyet kazandığı düşünülmüştür.

Yahudi göçü mültecilerden boşalan yerlere eş zamanlı olarak gerçekleştirilmesi nedeniyle hukuki açıdan sorunlu olmuştur. Bu göçler, Osmanlı yönetiminin zayıfladığı dönemde başlamış ve Balfour Deklarasyonu'ndan sonra artış göstermiştir. Göç ile paralel olarak arazi satın alan Yahudiler, her yeni yerleşimin fiziki temelini atarak, Yahudi Devleti'nin bölgesel varlığını garanti altına almaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda, başta Herzl olmak üzere, Yahudi liderler sürecin hızlanmasına katkıda bulunmuşlardır.⁹⁸ Yahudi Ulusal Fonu'nun sürece katkısıyla birlikte açık pazardaki arazilerin satın alınması, Siyonist hareketin ön şartı olmuştur.⁹⁹ 1948 yılı itibariyle 26,3 milyon dönümlük Filistin manda topraklarının 1,5 milyon dönümü Yahudi mülkiyeti sayılmıştır.¹⁰⁰ Bu oranlarla tezat bir gelişim ile ülkenin Yahudi nüfusu 1946 ile 1951 arasında 608 binden 1,4 milyona çıkmıştır.¹⁰¹ 1948 Savaşı sonunda, 160 bin Arap'ın İsrail Devleti sınırları içerisinde bulunması ise

⁹⁵ *Ibid.*, s.22.

⁹⁶ 1948'de vuku bulan Arap-İsrail savaşı sonrası Arapların uğradığı yenilgi literatüre *Nakba* yani büyük felaket olarak geçmiştir. Bu savaşın Filistin politik bilinci üzerindeki derin bir etkiye sahip olduğu ve Filistinlilerin topraklarına olan aidiyet duygusunu artırdığını düşünenlerin sayısı oldukça fazladır. Ala Abu Dheer, “Introduction”, *Nakba Eyewitnesses: Narrations of the Palestinian 1948 Catastrophe*, Liam Morgan & Alison Morris, (ed.), Nablus, Zajel, 2007, s. 17.

⁹⁷ Christian Chesnot & Josephine Lama, *Filistinliler 1948-1988 Fedai Nesli: Silahlı Mücadeleden Özerkliğe*, Sezai Arusoğlu, (çev.), Ankara, Doruk Yayıncılık, 2003, s. 37.

⁹⁸ Jeremy Forman, “From Arab Land to 'Israel Lands': The legal dispossession of the Palestinians Displaced by Israel in the Wake of 1948”, *Environment and Planning D: Society and Space*, Vol. 22, 2004, s. 811.

⁹⁹ David Kretzmer, *The Legal Status of the Arabs in Israel*, Boulder, CO Westview Press, 1990, s. 123.

¹⁰⁰ Charles Kamen, “After the Disaster: The Arabs in Israel 1948-1950”, *Mahbarot l'Mihkar u-l'Bikoret*, 1985, s. 19.

¹⁰¹ Baruch Kimmerling, *Zionism and Territory: The Socio-territorial Dimensions of Zionist Politics*, Berkeley, Institute of International Studies, 1983, s. 76.

Yahudiler açısından ciddi korku unsuru oluşturmuştur.¹⁰² Bu korku faktörünü ortadan kaldırmak hususunda izlenecek politikalar, iç siyasetin gündemini bir süre meşgul etmiştir. Bununla baş etmek için Yahudi liderlerin savaş sonrası öncelikleri kendi arasında farklılık göstermiştir. Bazıları ülke topraklarına çok yoğun bir Yahudi göçünü teklif ederken, bazıları için ise öncelik; Filistinlilerin ülke topraklarından uzaklaştırılması olmuştur.¹⁰³ Ayrıca, BM'nin karara bağladığı sınırlar dışında kalan Yahudi yerleşimlerini korumak ve güvenliğini sağlamak için *Haganah* ve *Irgun* tarafından yürütülen ağır saldırılar sonucunda, Arapların kaçışı kitlesel göçlere dönüşmüştür.¹⁰⁴

11 Aralık itibariyle, BM Genel Kurulu, mülteciler hakkında 194 sayılı kararı açıklamıştır. Karara göre:

“Mültecilerin evlerine geri dönmesi ve komşuları ile barış içinde yaşamasına mümkün olan en yakın zamanda izin verilmeli, uluslararası hukukun ilkeleri altında, malları zarar görenlerin mallarına, geri dönmemeye karar verenlerin arazilerine ise tazminatlarının ödenmesi koşuluyla hükümet ve otoritenin sorumluluğuna bırakılmalıdır”¹⁰⁵ ifadeleri yer almaktadır.

Açık hükümlerin yer aldığı bu karar ile ilgili gerekenlerin ifası için İsrail’de bir komisyon kurulmuş, fakat bir sonuç alınamamıştır. Arapların çevre ülkelere kitlesel göçleri, mülteci krizine neden olmuş ve sürekli taze kalacak bu kriz ile Arap-Yahudi çatışmaları devam etmiştir. Üstelik, Haziran 1948’de uluslararası kamuoyundan İsrail’e gelen yoğun tepkilere aldırış etmeksizin, İsrail hükümeti mültecilerin geri dönüşünü engelleme kararı almıştır. Araplara haksızlık yapmayı tercih eden bu politikayla sorun daha da derinleşmiştir. Sahip olduğu malların bir bölümünün yakılmış, geri kalanlarının da talan edilmiş olduğu düşünüldüğünde, dönmesi düşünülen Arapların dostane davranmayacaklarını bilen İsrail hükümeti, Araplardan arındırılmış Yahudi bölgelerini merkeze alan bir politika izlemiştir.¹⁰⁶

¹⁰² “Israel’s Arab Population”, Office of Near Eastern and South Asian Analysis, 06.11.1984, s. 9. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00314R000400040003-2.pdf> , (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

¹⁰³ Mark Tessler, *A History of the Israeli-Palestinian Conflict*, Bloomington, Indiana University Press, 1994, s. 256.

¹⁰⁴ Süer & Atmaca, *op. cit.*, ss. 36-37.

¹⁰⁵ Resolotion 194, (UNRWA), 11.12.1948. <https://www.unrwa.org/content/resolution-194> , (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

¹⁰⁶ Walid Khalidi, *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, Lebanon, Institute for Palestine Studies, 1992, s. 334.

1949 yılı başlarında İsrail meclisi ilk kez seçim yapmış ve David Ben Gurion'un liderliğindeki Mapai Partisi¹⁰⁷ seçimi kazanmıştır. Ben Gurion'un başbakan olduğu seçimlerde, Chaim Weizman ise devlet başkanı sıfatına sahip olmuştur. Kasım 1948'de, bölgede İsrail hükümetinin yapmış olduğu ilk nüfus sayımında 782 bin Yahudi nüfusa karşılık, 69 bin Arap nüfus vardır. Bu rakam 1949 yılına gelindiğinde 1 milyonu aşmış, 18 ay içinde bölgeye 350 bin Yahudi göç ettirilmiştir.¹⁰⁸ Tüm bunlar ışığında, Yahudi göçlerinin artırılmasında hedeflenenin devletin etnik açıdan Yahudilerin yoğunlukta olduğu bir devlet yaratmak olduğu düşünülebilir. 1950'de kabul edilen 5710 sayılı Geri Dönüş Yasası¹⁰⁹ ile bu görüş daha da güçlenmiştir. Üstelik tam iki yıl sonra kabul edilen Vatandaşlık Yasası bunu onaylar niteliktedir. Bu yasalarla amaçlananın farklılıklara kapalı, üniter bir devlet kurma hedefi olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Geri Dönüş Yasası ile dünyanın çeşitli ülkelerinde dağınık halde bulunan Yahudilere dönüş hakkının tanınması yasallaştırılmıştır.¹¹⁰

Geri Dönüş Yasası ile yalnızca Yahudilere geri dönüş hakkı tanınması etnik ve dini ayrımcılığa işaret etmektedir. Vatandaşlık Yasası, görece etnik unsurlar taşısa da Geri Dönüş Yasası'na göre daha yumuşak görünmektedir. İsrail meclisi, göç yoluyla gelen veya zaten öncesinde bu topraklarda yerleşik bulunan herhangi bir Yahudi'nin, kendiliğinden vatandaşlığı kazanacağını açıklamıştır.¹¹¹ Ayrıca, devletin kurulduğu tarihten önce ve sonra, bu topraklarda yerleşik halde bulunanlar (bu ifadeyle Filistinli Araplar anlaşılmaktadır.) vatandaşlık hakkına sahip olacaktır. Tüm bunların yanında, üst soyundan birinin İsrail vatandaşı olması durumunda devletin doğal sınırları içinde doğanlar da vatandaş olarak anılacaktır.¹¹² Vatandaşlığa alım sürecinde aktif katılım ve kültürel dönüşüm gerektiren kriterleri tamamlayanlara da vatandaşlık hakkı

¹⁰⁷ Mapai Partisi ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Gudrun Kramer, *Filistin Tarihi: Osmanlı Fethinden İsrail Devleti'nin Kuruluşuna*, Suphi Nejat Ağırnaslı, (çev.), İstanbul, Berdan Matbaacılık, 2017, s. 361.

¹⁰⁸ Benny Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, U.K, Cambridge University Press, 2004, ss. 188-198.

¹⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Israel: Law No. 5710- 1950, The Law of Return", *Refworld*, 05.07.1950. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b4ea1b.html> , (Erişim Tarihi: 10.09.2019).

¹¹⁰ "Israel: Nationality Law, 5712- 1952", *Refworld*, 14.07.1953.

<https://www.refworld.org/docid/3ae6b4ec20.html> , (Erişim Tarihi: 10.09.2019).

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Ibid.*

verilebileceği ve bu maddenin uygulanması için İçişleri Bakanı'nın taktiri gerektiği ifade edilmiştir.¹¹³

İçişleri Bakanı, vatandaşlığın iptali konusunda da yetkilendirilmiştir. 5712 sayılı yasaya göre, yanlış verilen bilgiler sonucunda vatandaş statüsü kazananlar ile yedi yıl boyunca devletle iletişim sağlamayan ve bunu hiçbir gerekçeyle ispatlamayan ve son olarak vatana ihanetle bağdaşan eylemlerin odağı haline gelme gibi hallerde yerel mahkeme İçişleri Bakanı'nın talebi üzerine vatandaşlığı iptal etme yetkisiyle donatılmıştır.¹¹⁴

1.4 1967 Altı Gün Savaşı ve Yahudi Yerleşimleri

1956 ile 1967 yılları arasında geçen süre, Mısır'ın öncülüğünde pan-Arap birlik programlarının yükselişe geçtiği ve radikal Arap ülkeleri arasında pan-Arap ulusal güvenlik söyleminin ortaya çıkmasına sahne olan bir dönem olmuştur. İsrail'e karşı bir silahlanma yarışı ile Filistin meselesinin pan-Arap yapısını vurgulayan ve dolayısıyla İsrail'i Arap halklarının nihai düşmanı olarak tanımlayan bu yeni kavramsallaştırma ve güvenlik söylemi ile bu dönem, kritik bir öneme sahiptir. Dönemin devlet başkanı Abd-ül Nasır'ın etkisi ile güvenlik söylemlerini ve uygulamalarını devlet merkezli bir biçimde arttıran Araplar, İsrail'le yüzleşmek için gün sayıyorlardı.¹¹⁵ Var olan sorunlarla birlikte hesaplaşma isteği, yeni bir Arap-İsrail savaşının gerçekleşme olasılığını giderek artırıyordu.

Araplar 1948'deki yenilgiye “büyük felaket” anlamına gelen *Nakba* adını vermişlerdir. *Nakba*, 1967 Savaşı öncesi hala hafızalardadır ve sosyal hayatın içinde rahatsızlık verir olmuştur. Devam eden arazi müsaderesi ve genişleyen Yahudi yerleşimleri Araplar için kabul edilemez bir hal almıştır.¹¹⁶ Arap dünyasının lideri olarak hareket etme eğiliminde olan Nasır, Filistin meselesini çözme niyetinde olmuş

¹¹³ Ben Herzog, “The Revocation of Citizenship in Israel”, *Israel Studies Forum*, Vol. 25, No. 1, 2010, s. 61.

¹¹⁴ “Israel: Nationality Law, 5712- 1952”, *op. cit.* Ayrıca 1980 sonrası Arap devletleri (Lübnan, Suriye, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Yemen ve Irak) arasında patlak veren çatışma hali, vatandaşlık politikasına doğrudan etki yapmıştır. 1980'de yapılan düzenlemelerle Yahudi olmayan vatandaşların aleyhine hükümler eklenmiştir. Kökeni, sayılan Arap ülkelerinden birine ait olan bir İsrail vatandaşı, yasal bir neden olmaksızın ülkeyi terk ederse vatandaşlığının iptal edileceği karara bağlanmıştır. Herzog, *op. cit.*, ss. 62- 63.

¹¹⁵ Ian Lustick, ‘To Build and to Be Built By: Israel and the Hidden Logic of the Iron Wall’, *Israel Studies*, Vol. 1, No. 1, 1996, ss. 206-207.

¹¹⁶ Tom Segev, *1967: Israel, the War, and the Year that Transformed the Middle East*, New York, Metropolitan Books, 2007, s. 63.

ve İsrail'le girilecek bir savaş sonrası Arap dünyasındaki konumunu güçlendirmeyi amaçlamıştır. Nasır asla ihtimalleri hesaplamayı bırakmamış, aslında kaybetme tehlikesi olduğunu çok iyi bilmesine rağmen bu kez savaşın farklı bir şekilde sonuçlanacağına inanmıştır.¹¹⁷ İlk olarak, Tiran Boğazı'nın blokajı ile Akabe Körfezi'ndeki Elait limanını İsrail donanmasına kapatmış ve sonrasında Irak askerinin Ürdün'e konuşlandırılmasını kolaylaştırmıştır. Mısır ile Ürdün arasında imzalanan savunma anlaşması savaş için alınan bir diğer önlem olmuştur. Bununla birlikte BM Acil Kuvvetleri'nin bölgeden çekilmesi çağrısı yapmış ve sonrasında Altı Gün Savaşı resmen başlamıştır.¹¹⁸

Altı gün süren savaş, tıpkı on dokuz yıl önceki savaş gibi İsrail'in mutlak zaferi ile sonuçlanmıştır. Savaşın adı her ne kadar literatüre Altı Gün Savaşı olarak geçse de esasen savaş üçüncü günün sonunda büyük oranda neticelenmiştir. Filistin'in üçte ikisine sahip olan İsrail, uluslararası kamuoyundan gelecek olası tepkilere aldırış etmeden, o dönemde Ürdün'ün kontrolünde bulunan Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı işgal etmiştir. Ayrıca, Gazze Şeridi ve Sina Yarımadası'nı Mısır'dan, Golan Tepeleri'ni ise Suriye'den alarak en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Sadece altı gün içinde iki milyar doların üzerinde Mısır askeri mühimmatını imha etmiştir.¹¹⁹ Daha önce mülteci olmayan 180 bin Filistinli savaş sırasında Batı Şeria ve Gazze'den kaçmıştır. Bu mülteciler başta Ürdün olmak üzere çevre ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Büyük çoğunluğu Dürzi olan Golanlı Suriyelilerin çoğu da savaş sırasında kaçmışlardır. Savaş sonrası dönemde İsrail kabinesi, bir barış anlaşması karşılığında Mısır'dan ve Suriye'den aldığı toprakları iade edeceğini açıklamıştır. Bir barış anlaşmasının İsrail Devleti'ni tanımak olduğunu düşünen Arap devletlerinin buna yanaşmaması üzerine bu karar 17 Ekim'de resmen iptal edilmiştir.¹²⁰ İsrail'in bu topraklarda güven içinde yaşaması ve bu coğrafyadan bir daha gitmeyeceğini duyurmak için Arap ülkeleri başta olmak üzere her ülkenin resmen tanıdığı bir İsrail bu noktada önemlidir.

¹¹⁷ *Ibid.* s. 39.

¹¹⁸ Ernest Dupuy & Trevor Dupuy, *The Encyclopedia of Military History*, New York, Harpers & Row, 1977, s. 230.

¹¹⁹ Michael B. Oren, *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, New York, Presidio Press, 2003, s. 305.

¹²⁰ Reuven Pedatzur, "The June Decision Was Canceled in October," New York, *Ha'aretz*, 2000, s. 623.

Savaşın en önemli sonuçlarından birisi de İsrail'in işgal ettiği topraklarda ve İsrail'in genelinde kalıcı bir Yahudi nüfus oluşturmak için güven kazanmasıdır. Bu savaştan sonra işgal edilen bölgelerde Yahudi yerleşim yerlerinin kurulması, günümüzdeki en önemli sorunlardan biri olan yerleşimler ve yerleşimciler sorununun da başlangıcı olmuştur. İsrail hükümeti savaş sonrası yerlerinden edilen Arapların yerine Yahudi yerleşim birimleri kurmuştur. İsrail'in, savaş sonrası işgal edilen Golan'da bile kısa zamanda 20 bin Yahudi yerleşimciyle 30 yerleşim birimi kurması tepki toplamıştır.¹²¹

BM Güvenlik Konseyi, 22 Kasım günü oy birliğiyle aldığı karar ile Orta Doğu'da barışçıl bir çözüm için ilkeleri belirlemiştir. 242 sayılı kararını açıklamış ve bu karar ile bölgede adil ve sürekli bir barış inşası için önemli adımlar atılmıştır. Bu karar ile İsrail'in yerleşimci politikasına son vermesi ve savaş öncesi sınırlarına geri dönmesi konusunda acil çağrı yapılmış¹²² olsa da İsrail hiçbir zaman bu çağrıya uygun hareket etmemiştir. Uluslararası kamuoyunun söylediklerini dikkate almayan İsrail, iç siyasette takdir toplama yoluna gitmiştir. İsrail'in alınan 242 sayılı karara uygun hareket etmemesinin yanında üst perdeden yapılan açıklamalar, savaşı kutsallaştırmaya yöneliktir. İsrail Savunma Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı İzak Rabin, 28 Haziran 1967'de, Hebrew Üniversitesi'nde yaptığı konuşmasında şu sözlere yer verilmiştir:

“Askerlerimiz, demirden değil, yüce bir görevin bilincinden dolayı galip gelmişlerdir. Çünkü, bizim askerlerimiz vatanlarına duydukları derin sevgi ve hayati görevlerini bildiklerinden dolayı zafer kazanmışlardır. Onlara, vatandaşlarımızın kendi topraklarında var olmalarını sağladıkları ve hayatları pahasına Yahudi halkının özgür, bağımsız, barış ve huzur içinde yaşama hakkını korudukları için teşekkür borçluyuz”¹²³

Kendisine düşman Arap komşuları ile çevrili bir İsrail'in, Gazze ve Batı Şeria'yı ilhak girişimleri ile birlikte bu coğrafyadaki demografik yapı hızla değişmiştir. Bu değişimin ilk nedeni, işgal sonrası Arapların kaçması, ikinci nedeni ise Levi Eşkol'un Mapai Partisi hükümeti zamanında yerleşimci politikasına hız vermiş olmasıdır. İşçi Partisi ile 1968'de birleşen Mapai Partisi'nin yeni yerleşim yerleri inşası, İsrail'in siyasi programında yerini almıştır. İlk yerleşim birimi savaşın hemen

¹²¹ Frantz Fanon, *The Wretched of The Earth*, London, Penguin Books, 2001, s. 34.

¹²² Resolution 241, (UNSC), 1967, s. 8. <https://www.un.org/Depts/dpi/palestine/ch3.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

¹²³ Ian Black, *Enemies and Neighbours: Arabs and Jews in Palestine and Israel, 1917-2017*, London, Penguin Press, 2018, s. 312.

ardından kurulan “Kfar Etzion” olmuştur.¹²⁴ Batı Şeria bölgesindeki Beytüllahim kentine çok yakın bir yere inşa edilen bu yerleşim birimi, ileride kurulacak diğer yerleşim birimleri arasında kuşkusuz çok önemli bir yere sahip olmuştur. İsrail, yerleşim politikalarını Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze çevresinde yoğunlaştırmayı amaçlamıştır. Allon’a göre, güvenlik öncelikli politikalara öncelik verilmeliydi. Bu sebeple Gazze, güvenliğin sağlanması gereken en önemli bölgeydi. Gazze Şeridi’nde kurulacak yeni yerleşim birimleri, İsrail’i bu topraklarda kalıcı hale getirecek bir adım olurdu.¹²⁵ Bu politika tarihe Allon Planı olarak geçmiştir. Plan, İsrail’in ilhak ettiği Filistin topraklarının büyük bir bölümüne, özellikle Doğu Kudüs, Gush Etzion ve Ürdün Vadisi’ne doğru yayılmasını desteklemiştir.¹²⁶ İşçi Partisi önderliğindeki dönemin İsrail hükümeti, işgal edilen yerlerde yarı askeri merkezler olan sivil görünümlü yerleşimler oluşturarak, komşu bölgelerden gelebilecek saldırılara karşı ön uyarı noktaları kurulması amaçlanmıştır.¹²⁷ Yerleşim politikaları 1967-1977 yılları arasında genellikle Allon Planı çerçevesinde yürütülmüş, Batı Şeria bölgesinin doğusunda yer alan Ürdün Vadisi boyunca kurulan iki yerleşim kuşağıyla bölge Yahudileştirilmeye çalışılmıştır. Plan doğrultusunda kurulan yerleşim birimleri vasıtasıyla Batı Şeria ve Ürdün Vadisi kontrol edilirken, Arap devletlerinden gelecek olası saldırılar konusunda da stratejik bir konumda olan Batı Şeria’nın tampon bölge olması düşünülmüştür.¹²⁸

İsrail’in yerleşim politikalarıyla demografik yapısını değiştirmeyi amaçladığı en önemli bölge kuşkusuz Batı Şeria’dır.¹²⁹ Bu yerleşim faaliyeti, başta Kudüs’e bitişik bölgeler olmak üzere Batı Şeria’nın stratejik yerlerinde yavaş yavaş başlamış ve bugünlerde 500 bini aşkın nüfusuyla, 120’den fazla yerleşim yerine dönüşmüştür.¹³⁰ Bu dönemde İsrail hükümeti çıkardığı kanunlar çerçevesinde emlak kayıt işlemlerini

¹²⁴ Ahmet Üçağaç, “Filistin-İsrail Meselesinde Yahudi Yerleşimleri Sorunu”, *Bilgesam*, 10.05.2012. <http://www.bilgesam.org/incele/1125/-filistin-israil-meselesinde-yahudi-yerlesimleri-sorunu/#.XclORTMzZPZ>, (Erişim Tarihi: 15.09.2019).

¹²⁵ Izhak Schnell & Shaul Mishal, “Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlements in Gaza”, *Geographical Review*, Vol. 2, No. 98, 2008, s. 246.

¹²⁶ “Yigal Allon Peikowitz (1918-1980)”, *Knesset*, 2008.

http://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/alon_eng.htm, (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

¹²⁷ Noam Chomsky, *Kader Üçgeni: ABD, İsrail ve Filistinliler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993, ss. 135-136.

¹²⁸ Üçağaç, *op. cit.*

¹²⁹ Michael Romann, “Territory and Demography: The Case of the Jewish-arab National Struggle”, *Middle Eastern Studies*, Vol. 3, No. 26, 1990, s. 375.

¹³⁰ “Insults Flyes Gaza Stand off Continues”, *The Sidney Morning Herald*, 17.08.2005.

<https://www.smh.com.au/world/insults-fly-as-gaza-stand-off-intensifies-20050817-gdlw27.html>, (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

de durdurmuş, Ürdün kayıtlarını Arapçadan İbraniceye tercüme ettirmek suretiyle ev ve arazi sahiplerinden kayıp olanları tespit ettirip mallarına el koymak için işlem başlatmıştır. Böylelikle 1967'den günümüze kadar devam edecek olan alım-satım işlemlerinin büyük çoğunluğu yerleşimcilerin lehine sonuçlanmıştır.¹³¹

İsrail'in yerleşimci politikalarında Batı Şeria kadar önem verdiği bir diğer bölge Kudüs'tür. Doğu Kudüs'e hükmedilirse buranın bölünmesinin önüne geçilir, böylece ileriki süreçte Kudüs tamamıyla bir Yahudi şehri olarak karşımıza çıkabilir inancı, İsrail tarafının temel düşünce tarzı olmuştur. 1967'den itibaren devam eden Arap mülkiyetinin boşaltılıp yerine Yahudi nüfusun yerleştirilmesi çalışmaları sonrası, bölgede tarihi doku ile uyumlu olmayan yapıların inşa edildiği gözlemlenmiştir.¹³² 1968 yılı itibariyle de İsrail hükümeti, bu bölgede kamulaştırma işlemlerini arttıracığını duyurmuştur. Bu doğrultuda, 116 dönüm arazi kamu yararı gözetildiği iddia edilerek kamulaştırılmıştır.¹³³ Kudüs'ü bir Yahudi kenti yapmak için bu bölgeye Yahudi ailelerin yerleşmesi İsrail'in bu politikada kararlı olduğunun bir göstergesi niteliğindedir. İsrail hükümetinin yerleşim faaliyetlerini "Eski Şehir" ve "Kutsal Havza" gibi yerlerde yoğunlaştırmasındaki amacın Harem-i Şerif bölgesini yerleşim birimleriyle çevreleyip, burayı kontrolü altına almak olduğunu düşünenlerin sayısı yadsınamayacak kadar fazladır. Bu bölgelerde yerleşim birimlerinin kurulması haricinde uygulamaya konulan bazı projeler de aynı amaç doğrultusunda çalışmıştır. Kurulan polis merkezleri, üniversite ve hükümet binaları uluslararası kamuoyundan tepki toplamıştır. Günden güne kendini sosyal hayatta ve liderlerin tutumunda daha çok hissettiren düşmanca davranışlar, aslında bir diğer savaşın kısa zamanda geleceğinin habercisi olmuştur.

1.5 1973 Yom Kippur/Ramazan Savaşı ve Yahudi Yerleşimleri

Yom Kippur Savaşı ve bu savaşın sonuçlarını en iyi şekilde tahayyül edebilmek için 1967-1973 yılları arasında bölgede yaşanan gelişmelere bakmamız gerekmektedir. Filistinli Araplar, İsrail'in Altı Gün Savaşı sonrasında kendi topraklarına kattığı Gazze

¹³¹ "Eski Kudüs'te Yahudi Yerleşimi ve Şehrin Görünümünün Değiştirilmesi", YAİDER, Mart 2016, s. 7. [https://www.yaider.org/wp-content/uploads/2017/05/ESKI-KUD%C3%9C%E2%80%99TE-YAHUDI-YERLE%C5%9EIMI-VE-%C5%9EEHRIN-G%C3%96R%C3%9C%C3%9C%C3%9C-DE%C4%9EIE%C5%9ETIRILMESIE.pdf](https://www.yaider.org/wp-content/uploads/2017/05/ESKI-KUD%C3%9C%E2%80%99TE-YAHUDI-YERLE%C5%9EIMI-VE-%C5%9EEHRIN-G%C3%96R%C3%9C%C3%9C%C3%9C%C3%9C-DE%C4%9EIE%C5%9ETIRILMESIE.pdf) , (Erişim Tarihi: 18.11.2018).

¹³² *Ibid.*, s. 13.

¹³³ Michael Dumper, "Israeli Settlement in the Old City of Jerusalem", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 4, No. 21, 1992, s. 37.

ve Batı Şeria'yı geri almak için terör faaliyetlerini artırmışlardır. Ülke sınırları içinde bu terör eylemleriyle beklenen etki yaratılamayınca faaliyetler sınır ötesine taşmıştır.¹³⁴ 1968'de George Habbash önderliğinde örgütlenen "Filistin Kurtuluşu için Halk Cephesi" işi İsrail ve Amerikan uçaklarını kaçırmaya kadar götürmüştür. Bu örgütün bu yola başvurmasının ana nedeni ise halk nezdinde spekülatif bir başarı kazanarak Filistin direnişinin liderliğini ele geçirmesi olmuştur.¹³⁵

O dönemde Arap Devletlerine liderlik yapma misyonu taşıyan Mısır, Altı Gün Savaşı sonrası kaybedilen Sina Yarımadası konusunda iç siyasette zor durumda kalmıştır. Bunun üzerine, ABD'ye İsrail'in Suriye'den aldığı Golan Tepeleri ve Sina Yarımadası'ndan geri çekilmesi konusunda ısrarcı olması gerektiğini ve eğer bu topraklar en kısa zamanda boşaltılmazsa ABD'nin bu coğrafyada var olan çıkarlarının tehlikede olduğuna ilişkin ABD üzerinde baskı kurmayı amaçlamıştır.¹³⁶ 1973'de bu tehditlerin Arap kamuoyunda destek görmesi üzerine, petrol üreten ülkeler üretimde ufak bir düşüş gerçekleştirmiştir. Fakat, petrolün varil fiyatı beklenmedik bir şekilde bir gecede iki katına çıkmıştır. Buradan hareketle, 1973 Petrol Krizi'nin altında yatan en temel sebebin, İsrail'in toprakların iade edilmemesi konusundaki ısrarcı tutumu ve Mısır'a verilen destek olduğu söylenebilir.¹³⁷

Arap devletlerinden her an gelebilecek saldırılar konusunda teyakkuzda olan İsrail İstihbarat Servisi'nin edindiği bilgilere göre; Suriye tek başına savaşa girme teşebbüsünde bulunmayacaktır. 1967 savaşında yaptığı hatalardan ders çıkararak Mısır ise yeterli taktik ve teknik donanıma sahip olmadan- en az beş yıl süre için- İsrail'e saldırmayacaktır.¹³⁸ Mısır'ın 1970'te iktidara gelen yeni lideri Enver Sedat, Suriye'nin ise Hafız Esad ile kısa vadede savaşa başvurmasının çok zor olduğu sonucunu çıkararak İsrail İstihbarat Servisi, İsrail hükümetini bu konuda ikna etmiştir. Fakat, Sedat'ın asıl hedefi, 1967'de İsrail'in ele geçirdiği Sina Yarımadasını geri almak ve kısa vadede İsrail'in 1948 sınırlarına dönmesini sağlamak olduğu için elini çabuk tutmuş, çok beklememiştir.¹³⁹ 1973 Arap-İsrail çatışmasının çıkmasının en önemli nedeni

¹³⁴ Walter Hollestein, *Filistin Sorunu: Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi*, Cemal A. Ertuğ, (çev.), İstanbul, Yücel Yayınları, 1975, s. 78.

¹³⁵ İsmet Giritli, *Bugünkü Orta Doğu'nun Önemli Sorunları*, İstanbul, İ.İ.T.İ.A Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1978, s. 104.

¹³⁶ Hassan el Badri, *The Ramadan War*, Virginia, T.N. Dupuy Associates, 1973, s. 17.

¹³⁷ Chaim Herzog, *The War of Atonement*, Boston, Little Brown and Co, 1975, s. 270.

¹³⁸ Richard H. Gribling, *The Yom Kippur War: Insights Into Operational Theory*, Kansas, Tannenberg Publishing, 1988, s. 3.

¹³⁹ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, *op.cit.*, s. 320.

kuşkusuz İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilme konusundaki isteksiz duruşudur. Net bir siyasi kilitlenmeye neden olan bu tutum savaşı kaçınılmaz kılmıştır. Bununla birlikte, büyük güçlerin dikkatini çekmeye çalışan Sedat, İsrail ile çıkacak olası bir savaşla odakların bölgede toplanacağını gayet iyi bilmektedir. Sedat çıkmazı kırmanın tek yolunun savaşa girmek olduğunu düşünmüş ve Suriye ile Mısır'ın İsrail'e ani bir saldırısı sonucu, Ekim 1973 Savaşı olarak adlandırılacak savaş resmen başlamıştır. Siyasi kaygıların yanında, Sedat'ın stratejik hedeflerinin de savaşa yön verdiği söylenebilir. Mevcut sorunların üstesinden gelebilmek için başvurulmuş savaş seçeneği, diplomatik ve askeri olmayan araçların eksikliğinin bir ürünü olmuştur.¹⁴⁰

Ramazan ayında başlayan savaş, aynı zamanda Yahudilerin kutsal günü olan *Yom Kippur* gününe denk getirilmiştir. Mısır, Süveyş Kanalı'nı geçip Sina Yarımadası'na saldırmayı hedeflerken; Suriye, Golan Tepelerine hücum başlatmıştır.¹⁴¹ Savaşın ilk günleri Arap güçlerinin üstün başarısı ile sonlanırken sonraki günlerde durum değişmiş ve Arap orduları buldukları yerlerden geri püskürtülmüştür. Mısır ve Suriye'nin, Filistin üzerinde kendi devletlerini düşünen çıkarları doğrultusunda yürüttüğü bu savaş, Arapların ortak davasından uzaklaştığının bir göstergesi olmuştur. Ürdün'ün ise İsrail'e düzenlenen saldırılar için üst açma talebini reddetmesi,¹⁴² bundan sonra her devletin kendi çıkarını maksimize etme noktasında Filistin'i yalnız bırakacağını göstermiştir. Suriye, Golan Tepeleri'ni özgürleştirmek üzere tek bir saldırı planı hazırlamış, Mısır ise asıl hedefini uluslararası kamuoyunda siyasi bir etki yaratmak olarak açıklamış ve bu yüzden İsrail üzerine düzenlenen operasyonlar umulanın aksine sınırlı tutulmuştur.¹⁴³ Savaşın şiddetlendiği günlerde BM Güvenlik Konseyi, 338 sayılı kararını açıklamış ve bölgeye ABD-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kuvvetlerinden oluşan bir askeri güç ile müdahale etmeyi önermiştir. Fakat, bu teklife olumlu cevap alınamamıştır. BM'nin

¹⁴⁰ Tessler, *op. cit.*, ss. 479-480.

¹⁴¹ Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East from the War of Independence Through Lebanon*, New York, Vintage Books, 1982, s. 245.

¹⁴² John W. Amos, *Palestinian Resistance: Organization of a Nationalist Movement*, New York, Pergamon Policy Studies, 1980, ss. 126-128.

¹⁴³ "President Nixon and the role of intelligence in the 1973 Arab-Israeli War", *Center for the Study of Intelligence*, 30.01.2013, s. 9. <https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/arab-israeli-war/nixon-arab-israeli-war.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

barışın tesisi için gönderdiği barış gücü (*peacekeeping forces*), bölgeye ulaşmıştır.¹⁴⁴ Ancak, savaşı asıl sonlandıran ABD ve SSCB'nin diplomatik girişimleri olmuştur.

Savaş sonrası yerleşimci politikasına kaldığı yerden fakat eli daha güçlü bir şekilde devam eden İsrail, keyfi tutuklamalar ve temel hakları kısıtlayıcı uygulamalarıyla Arap nüfusunu ötekileştirmiştir.¹⁴⁵ Yahudi yerleşim birimleri inşasıyla başta su kaynakları olmak üzere doğal kaynaklar kontrol edilmeye çalışılmıştır. Batı Şeria'da bulunan Arap köyleri günde iki saat suya erişim sağlarken, Yahudi yerleşimcilerin yüzme havuzları ile bahçecilik işlerinde dahi kullanabilecekleri kaynaklara sahip olması,¹⁴⁶ iki toplum arasındaki sorunları daha da derinleştirmiştir. Arapların günde ne kadar su kullanacaklarını belirleyen İsrail, Ürdün havzası ve Lut Gölü'nün aşırı kullanımıyla da sorunun çözümü için adım atmayacağı sinyallerini vermiştir. Yahudi yerleşimcilerin ihtiyaçları gözetilerek bölgede açılan yüzlerce kuyu, Batı Şeria'nın yer altı sularının büyük bölümüne tekabül etmektedir. Örneğin, Batı Şeria'nın önemli bir bölümünün su ihtiyacını karşılayan Akifer Dağı havzasından elde edilen suyun %80'i, Yahudi yerleşimciler için kullanılmaktadır.¹⁴⁷

1976 yılına gelindiğinde tüm bu sorunlara ek olarak yeni sorunlar yaratılmıştır. Dönemin İskân Bakanı Shmuel Shaked, yerleşim birimlerinin Kudüs bölgesinde daha da yoğunlaştırılması için bir plan ortaya atmıştır. Plana göre, Kudüs çevresine ilki Givan bölgesinde olmak üzere yeni iki veya üç uydu kent inşa edilmesi düşünülmüştür. Givan bölgesinde 1200 aile, Gabel Muktam bölgesinde düşünülen kentte ise 250 aile yaşayacak ve ileride kurulacak yerleşimlere temel oluşturacaktır.¹⁴⁸ Ortaya atılan diğer plan ise Kudüs'ün genişletilmesi konusunda önceki planla fikir birliği sağlarken, yapılış yöntemi konusunda ayrıışmışlardır. Kudüs Taslak Planı'na göre, hükümetin destek verdiği tüm konutlar Doğu Kudüs bölgesine inşa edilmeli, Batı Kudüs olduğu gibi kalmalıdır. 18 bin konutun inşası için Ramot, Gilo ve Doğu Talpiot seçilmeli, böylelikle en kuzeydeki Yahudi bölgeleri ile bağlantı sağlanmalıdır. Neve Ya'akov ve Ramot'a ek konutlandırma yapılarak Atarot bölgesine kadar genişletilirse, Doğu

¹⁴⁴ “Enver Sedat'ın İsrail Savaşı: Yom-Kippur”, *Stratijikortak*, 09.07.2017.

<https://www.stratijikortak.com/2017/07/enver-sedatin-yom-kippuru.html> , (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

¹⁴⁵ Alexander Weheliye, *Habeas Viscus: Racializing Assemblages, Biopolitics and Black Feminist Theories of the Human*, London, Duke University Press, 2014, s. 38.

¹⁴⁶ *Ibid.*, s. 39.

¹⁴⁷ Üçağaç, *op. cit.*

¹⁴⁸ “Israeli Settlement Policy”, *MERIP Reports*, No. 59, 1977, s. 20.

https://www.jstor.org/stable/3011700?seq=1#page_scan_tab_contents , (Erişim Tarihi: 10.09.2019).

Kudüs'te zaten var olan Yahudi yerleşimleri iki katına çıkacak ve İsrail tümüyle kontrolü ele geçirecektir.¹⁴⁹ İsrail'in bölgede kontrolü ele geçirmesiyle birlikte Filistinlilerin doğal kaynaklara erişimi konusunda sıkıntılar baş göstermektedir. Örneğin, Eriha'nın tatlı su kaynakları açısından Batı Şeria'nın en zengin yeri olması, bölgeyi yerleşim politikalarının gözdesi yapmıştır. Akarsu, pınar veya kuyularıyla ünlü Eriha şehri, bu yönüyle birinci derece tarım bölgesi olarak kabul edilmiştir.¹⁵⁰ Ayrıca stratejik konumuyla da güvenlik açısından büyük öneme sahiptir. Bu doğrultuda, İsrail hükümeti kimi zaman güvenlik gerekçeleri öne sürerek, kimi zaman ise dini sebepler yaratarak yerleşim faaliyetlerini bu bölgede sürdürmüştür. Bazı yerleşimler ise askeri üs olarak kullanılmış ve bu yerleşimlerde Filistinliler gözetim altında tutulmuştur.¹⁵¹

Tüm bu uygulamalar gösteriyor ki, öncelikle Kudüs ve Batı Şeria olmak üzere İsrail'in bölgede gerçekleştirdiği yerleşim faaliyetleri geçici bir politika değil, süreklilik arz eden bir stratejidir. Tarımsal faaliyet, su ve yeraltı kaynağı bulunması, güvenlik gibi gerekçeler yerleşimler kurmanın stratejik sebepleri olmuştur. *Middle East Monitor*'un 20 Aralık 2019 tarihli haberine göre, gözetleme noktaları kurarak bölge üzerinde daha sistematik kontrol sağlamayı amaçlayan İsrail'in, Arapların inşaat ruhsatı alması konusunda zorluk çıkarması da kontrolün başka bir boyutunu oluşturmaktadır.¹⁵² 1970'lerin sonlarında Likud Partisi ile bu katı uygulamalar daha da artmış ve yerleşimciler iç siyasette sağ kesimin ülke siyasetinde var olma nedeni haline gelmiştir.¹⁵³

¹⁴⁹ Ann Mosely Lesch, "Israeli Settlements in the Occupied Territories, 1967-1977", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 1, No. 7, 1977, s. 35.

¹⁵⁰ Hacer Sağlam, "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde İsrail-Filistin Su Sorunu", *Orta Doğu Etütleri*, Cilt 10, Sayı 1, 2018, ss. 81-88.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² "Israel plans to further restrict Palestinian construction in West Bank", *Middle East Monitor*, 20.12.2019. <https://www.middleeastmonitor.com/20191220-israel-plans-to-further-restrict-palestinian-construction-in-west-bank/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2019).

¹⁵³ Weheliye, *op. cit.*, s. 41.

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1977 SONRASI İSRAİL’İN YERLEŞİMCİ POLİTİKASI

1977 sonrası döneme baktığımızda, İsrail’in işgal ettiği topraklarda yaşayan Arapların ekonomik durumlarının gün geçtikçe kötüye gittiği görülmektedir.¹⁵⁴ Yahudi milliyetçisi bir hükümetin ülkeyi yönetmesinin bunun en önemli nedenlerinden birisi olduğu bilinmektedir. İsrail seçimlerinden birinci parti olarak çıkan Likud Partisi’nin koalisyonun büyük ortağı olmasıyla birlikte, ilk kez İşçi Partisi seçimleri kaybetmiş ve farklı bir elit grup iktidara gelmiştir. Likud Partisi, liberal ve merkez sağ bir parti görünümünde olsa da giderek milliyetçi ve dindar söylemlerini ve uygulamalarını artırmıştır. Batı Şeria bölgesi bu tarihten sonra Judea ve Samaria¹⁵⁵ olarak dillendirilmeye başlanmıştır. Batı Şeria’nın İsrail’in ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulayan bir politikayla, Batı Şeria’yı ileriki süreçte yerleşim birimleri kurmak suretiyle işgal edileceğinin sinyalleri verilmeye başlanmıştır. 1977 sonrası hız verilen yerleşim yerleri inşası ile ele geçirilen topraklardan kesinlikle taviz vermeyeceği sık sık dile getirilmiştir. Yahudilerin Judea ve Samaria, yani Batı Şeria ile kurdukları bağların güçlendirmesi için bölgeyi Yahudileştirmek amacıyla kurulan yerleşim yerlerine İsrail kamuoyundan gelen destek, İsrail’de sağ siyasetin oy topladığının en belirgin göstergesidir.¹⁵⁶ İsrail solundan yerleşim yerlerinin anlaşmazlığa neden olduğu ve barışın önünü tıkayan en büyük engel olduğu yönündeki varsayımları ise sola olan desteğin azalmasına neden olmuştur.

Barışın tesis edilmesi için ortaya konulan yöntemler her kesim için farklı yorumlanmıştır. Örneğin, 1977 seçim sonuçlarıyla beraber, İsrail’de Arap dünyasına barışın gelebilmesi için Arap devletleri ve İsrail arasında tampon bölge görevi gören

¹⁵⁴ *Intifada: Palestine at the Crossroads*, Jamal R. Nassar & Roger Heacock, (ed.), New York, Praeger, 1990, s. 24.

¹⁵⁵ Judea ve Samiriye, İsrail’in Batı Şeria toprakları için kullandığı isimdir. “Batı Şeria’da işgalin adı İncil’den: Judea ve Samiriye”, *Yeni Akit*, 24.05.2018. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bati-seriada-iskalin-adi-incilden-judea-ve-samiriye-470546.html> , (Erişim Tarihi: 08.11.2019).

¹⁵⁶ Yael Yishai, *Land of Peace: Whither Israel?* Stanford, Hoover Institution Press, 1987, s. 178.

Batı Şeria bölgesinin kontrolünün İsrail tarafından sağlanmasının zorunlu olduğu inancı hâkim olmuştur. Buradan hareketle, işgal edilen bölgelerde kontrolün sağlanması amacıyla bu bölgelerde inşa edilen yerleşim birimlerinin konumlandığı bölgeleri; Golan'ın doğusundan Golan'a kadar olan 650 km'lik bölgeyi, Ürdün Kayalığı olarak adlandırılan bölgeyi, Batı Şeria'nın batısında uzanan bölgeyi ve genişletilmiş Kudüs olarak planlanan bölgeyi yerleşimler için uygun bölgeler olarak belirlenmiştir.¹⁵⁷ Buna ek olarak dönemin Tarım Bakanı Ariel Şaron'un yayımladığı "Yüzyıl Sonunda İsrail Vizyonu Planı"¹⁵⁸ tüm bu bölgelerin İsrail'i tamamlayan topraklar olduğunu söylemektedir.

Her şeyden önce İsrail'in güvenliğinin ve kalıcılığının düşünülmesi gerektiği, buna giden yolda tüm önlemlerin alınması gerektiğinin altı çizilmektedir. Batı Samaria olarak adlandırılan bölgenin inşa edilecek yerleşimlerin, Ürdün Vadisi'nde kurulması amaçlanan yerleşimlerden daha önemli olduğu ve İsrail'in güvenliği için daha stratejik bir konumda olduğunun altı çizilmiştir.¹⁵⁹ O dönemde yerleşimlerin çevresinde bulunan ve Yahudi nüfusun genişlemesi için engel oluşturan Arap nüfusa karşı önlem alınmasına karar verilmiştir. Tüm bu yerleşimlerin sahil kesimine bağlanması için yerleşimlerin çevresinde bulunan 600 bin Filistinli, küçük gruplara ayırmak istenmiştir. En fazla 100 bin kişilik olacak şekilde, nüfusu birbirinden ayıracak iki otoyol yapılmasına karar verilmiş olup, tüm bunlar yerleşimci politikasının tamamlayıcısı olarak görülmüştür.¹⁶⁰

Likud Partisi'nin yerleşimci politikasının temelinde, genel anlamda, hükümet programında yer verilsin veya verilmesin, olabildiğince fazla bölgeyi kontrol altında tutacak yerleşim birimleri inşa edilmesi vardır. Bu amaçla, Batı Şeria'daki yerleşimlerin daha sonraki yıllarda uzanabileceği araziler tespit edilerek bu bölgelerin mülkiyet hakkının engellenmesine yönelik arazi kullanımı ve bu arazilerin ruhsatlandırılması ile ilgili program gündeme alınmıştır. Bu program ile birlikte

¹⁵⁷ Souad R. Dajani, *Ruling Palestine: A History of The Legally Sanctioned Jewish-Israeli Seizure of Land and Housing in Palestine*, Geneve, The Center of Housing Rights and Evictions (COHRE) Source Center for Palestine Residency and Refugee Rights (BEDIL) Publication, 2005, s. 74.

¹⁵⁸ Bu plan aynı zamanda Şaron Planı olarak bilinmektedir. Batı Şeria bölgesinin Büyük İsrail'in bir parçası olduğunu söyleyen plana göre on beş yıllık süre zarfında elli yeni yerleşim birimi kurulması hedeflenmektedir. İki milyondan fazla Yahudi'nin bu topraklara yerleştirilmesini öngören plana göre, Filistinlilerin vatani olarak Ürdün belirlenmiştir. Geoffrey Aronson, *Creating Facts: Palestinians and West Bank*, Washington, Institute for Palestine Studies, 1987, ss. 69-71.

¹⁵⁹ *Ibid.*, s. 71.

¹⁶⁰ Raja Shehadeh, *Occupiers's Law: Israel and The West Bank*, Washington, Institute for Palestine Studies Press, 1985, s. 54.

Yahudi yerleşimlerinin ileriki yıllarda uzanabileceği en geniş alan garanti altına alınmıştır.¹⁶¹

1981-1989 arası dönemde ABD Başkanlığı yapan Ronald Reagan, yerleşim yerleri kurmak için daha fazla yabancı toprağın kullanılmasına geçiş dönemine zarar vereceği için sıcak bakmadığını, fakat yerleşim birimlerinin yasa dışı olmadığını açıklamıştır.¹⁶² Otuz dört yıl önce kurulan İsrail Devleti'nin kuruluşundan bu yana hayatta kalma mücadelesini şahsen takip ettiğini ve bu mücadeleyi desteklediğini ifade eden Reagan, 1967 öncesi sınırlarda İsrail'in çok dar bir coğrafyada yaşadığını ve sadece 10 mil genişliğinde olduğunu, nüfusunun büyük kısmının saldırgan düşman ordularıyla iç içe yaşamak zorunda kaldığını ve İsrail'den tekrar bu şekilde yaşamasını istemenin adilce olmayacağını söylemiştir.¹⁶³ Bu açıklama Reagan Planı'nın temel prensibini oluşturmuştur.

1978'de imzalanan Camp David Antlaşması sonrası dönemde, Reagan Planı doğrultusunda yerleşimlerin kurulmasına karşı bir duruş takınan ABD, o dönemde yerleşimlerin İsrail'in iddia ettiği üzere İsrail'in güvenliğine katkı sunmayacağını ifade etmiştir. İsrail tarafından derhal yerleşimlerin tahliye edilmesinin üzerinde durulmuştur. Bu politikaya görüşmelere geniş katılım için diğer eylemlerden daha fazla ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmiş ve görüşmelere gereken güveni yaratabileceği ifade edilmiştir.¹⁶⁴ Bu tutuma karşı 18,5 milyon dolarlık bütçeyi üç yeni yerleşim yerinin inşasına ayıran İsrail ise ABD'nin bu politikasına şiddetle karşı çıktığını göstermiştir.¹⁶⁵ Camp David Anlaşması'nda yerleşim inşaatlarının durdurulmasına yönelik hiçbir hükmün yer almadığını ve zaten tüm bu yerleşimlerin İsrail'in güvenliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu açıklayan İsrail, bu hakkın sonuna kadar kullanılacağını söylemiştir. Bu açıklamalar ile birlikte, Reagan Planı'ndaki tutum uzun sürmemiş ve ABD gelecekte yerleşim yerinin tahliye edilmesi konusunda ısrarcı olmamıştır.¹⁶⁶ Sonuç olarak İsrail, Reagan Planı'nı tanımadığını açıklamıştır. Reagan

¹⁶¹ Meron Benvenisti, *The West Bank Data Project*, Washington, American Enterprise Institute, 1984, ss. 27-28.

¹⁶² "The Reagan Plan", *Jewish Virtual Library*. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-reagan-plan> , (Erişim Tarihi: 19.11.2019).

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ "The Reagan Plan", *op. cit.*

¹⁶⁵ Laura Drake, "Implementating Netanyahu's Political and Economic Programme: What Are Israel's Strategic Objectives for The Current Historical Phase?", *Economic and Political Impediments to Middle East Peace*, J.W. Wright & Laura Drake, (ed.), London, Mac Millan Press, 2000, s. 49.

¹⁶⁶ Gregory Harms & Ferry Todd, *The Palestine Israel Conflict*, Miami, Pluto Press, 2008, s. 138.

ise yerleşimlere karşı duruşuna rağmen genel politikalar çerçevesinde İsrail'in kurmaya devam ettiği yerleşimlere yönelik bir sınırlama getirilmesine etki edememiştir.¹⁶⁷

2.1 Yerleşimciler

Yerleşimci sömürgeciliği (*settler colonialism*) adı altında etkin olan gruplar, son kırk yılda yeni bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmıştır. Çeşitli disiplinlerden gelen çalışmalar, yerleşimci sömürgeciliğine ayrı bir sömürgecilik şekli olarak bakmaktadır.¹⁶⁸ Bazı koloniler “işgal” kolonileriyken, bazıları ise “yerleşimci kolonileri” olarak tanımlanmıştır. Bazı yerleşimcilerin geldikleri ve geride bıraktıkları ülkelerdeki yaşam tarzlarını yeni çevreye nakletme beklentisi varken, tüm bunlara ek olarak yerleşim kolonilerinin kendine özgü dinamikleri ve ayrı bir araştırma alanı olarak incelemesi gereken benzersiz yönleri bulunmaktadır.¹⁶⁹ Yerleşimci kolonilerinde yerleşimciler geldikleri yerlerde uzun yıllar kalmak niyetiyle gelmekte ve yerel halktan farklı toplumlar oluşturarak, toprak ve kaynakları kontrol altına almaya, ekonomilerini ve genellikle kendi yönetim tarzlarını oluşturmaya çalışmaktadırlar. Yahudi yerleşimci politikasının yerleşimci-sömürgeciliğinin yanında, işgal kolonilerinin de bir biçimi olduğu üzerinde duranlar azımsanmayacak kadar fazladır. İşgal edilen Filistin topraklarında yerleşim birimlerinin artırılması projesi, Filistin topraklarının hem coğrafi hem de demografik olarak değiştirilmesi sonucunu doğurmaktadır.¹⁷⁰

BM tarafından kullanılmaya başlanan yerleşim (*settlement*) terimi, Filistin için ayrılmış olan fakat 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda İsrail tarafından işgal edilen Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze topraklarında yasadışı olarak kurulan Yahudi yerleşim birimlerini ifade etmektedir. Yerleşimciler de yerleşim birimlerinde yaşayan, buradaki maddi ve manevi ayrıcalıklardan faydalanan Yahudi gruplardır. Dini olarak kıymet gördükleri gibi, düşük vergiler, konut fiyatlarındaki indirimler ve gündelik ihtiyaçların daha düşük fiyatlara karşılanabilmesi gibi maddi ayrıcalıklara da sahip olmaktadır.

¹⁶⁷ Chomsky, *op. cit.*, s. 407.

¹⁶⁸ David Kenneth Fieldhouse, *The Colonial Empires: A Comparative Survey from the Eighteenth Century*, New York, Delacorte Press, 1967, s. 46.

¹⁶⁹ George Fredrickson, *The Arrogance of Race, Historical Perspectives on Slavery, Racism and Social Inequality*, Hanover, Wesleyan University Press, 1988, s. 219.

¹⁷⁰ Mazen Masri, “Colonial Imprints: Settler-Colonialism as a Fundamental Feature of Israeli Constitutional Law”, *International Journal of Law*, London, 2017, s. 6.

İsrail'in yerleşim politikasının yasa dışı olduğu hemen hemen İsrail'le ilgili her BM kararında tekrarlanmaktadır. Dahası, 1979'da BM Güvenlik Konseyi tarafından yayımlanan 446 sayılı karar¹⁷¹ ve bu tarihten tam bir yıl sonra yayımlanan 465 sayılı karar; İsrail'in 1967'den bu yana Filistin topraklarında ve diğer Arap ülkelerinde işgal ettiği topraklarda yerleşim birimleri kurmak suretiyle sürdürdüğü yerleşimci politikasının yasal geçerliliğinin olmadığını, bununla birlikte, Orta Doğu'da sürdürülebilir bir barışın sağlanması için ciddi bir engel teşkil ettiğini belirtmektedir.¹⁷²

Kurulan yerleşimlerin büyüme hızına baktığımızda, İsrail'in kalıcı bir barışın sağlanmasından ziyade yerleşimlerin kalıcılığını amaçladığı açıktır. 2001'den bu yana, İsrail'de bulunan İsraililer ortalama %1,8 büyürken, aynı zaman diliminde yerleşimcilerin yıllık ortalama %5 büyümesi dikkat çekmektedir.¹⁷³ Yine İsrail hakkındaki 465 sayılı kararda geçen “özel ve kamu alanlarının ve mülklerinin ve su kaynaklarının tarafsız bir şekilde korunmasına yönelik tedbirlerin dikkate alınması gereğine”¹⁷⁴ vurgu yapılan yedinci bende uygun adımlar atılmadığı görülmektedir. BM kararlarına uygun olmayan bir şekilde, özel ve kamu alanlarının ve mülklerinin tarafsızca korunması konusunda ciddi ihlaller tepki toplamıştır. Buradan hareketle, 1967-2013 yılları arasında, Filistinli Doğu Kudüslülerin tahmini 14,309 konut durumu, İsrail İçişleri Bakanlığı tarafından iptal etmiştir.¹⁷⁵ Bunun yanında yurtdışından Batı Şeria'ya taşınmış olanların da oturma izinlerinin iptal edilmesi, İsrail'i dış siyasette zor durumda bırakmıştır.

Çeşitli görüşlerin etnik, dini ve mezhepsel grupların bir arada yaşadığı bir İsrail Devleti'nde, ayrımcı uygulamalara karşı yükselen seslere rağmen, ırksal eşitlik konusunda yol kat edilememiştir. İsrail'de faaliyet gösteren birçok insan hakları örgütü ve sivil toplum kuruluşu, İsrail Yüksek Mahkeme'si tarafından onaylanan “bir kişinin yedi yıl veya daha uzun süre ikamet ettiği alanların dışında bulunması halinde, resmi

¹⁷¹ Territories Occupied by Israel, Resolution 446, (UNSCR), 22.03.1979. <http://unscr.com/en/resolutions/446> , (Erişim Tarihi: 29.11.2018).

¹⁷² UNSCR Resolution 465, Adopted by the Security Council at its 220 3rd meeting, *United Nations*, 01.03.1980. <https://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/5AA254A1C8F8B1CB852560E50075D7D5> , (Erişim Tarihi: 27.10.2019).

¹⁷³ “Statistics on Settlements and Settler Population”, *The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, 01.01.2011. <https://www.btselem.org/settlements/statistics> , (Erişim Tarihi: 26.10.2019).

¹⁷⁴ UNSCR Resolution 465, *op. cit.*

¹⁷⁵ Rouba Al-Salem, *Security, Rights and Law, The Israeli High Court of Justice and Israeli Settlements in the Occupied West Bank*, New York, Routledge, 2019, s. 74.

bir iptal etme eylemine gerek kalmaksızın kalıcı ikamet izninin kendiliğinden iptal edilmesine”¹⁷⁶ yönelik kararı eleştirmiştir. Fakat bu eleştirinin aksine, Doğu Kudüslü Filistinlilere yönelik devlet makamlarının takındığı politikalara onay verilmesi manidardır. Kendi evlerinde yaşamak gibi temel bir hakka dahi sahip olmayan göçmenler olarak muamele gören Filistinlilerin, birçoklarının Kudüs'te doğduğu, yıllarca orada yaşadığı ve başka hiçbir yerde ev veya yasal bir statüye sahip olmadığı ise dikkate alınmamıştır. Bunun yanında, kendi evlerinde yaşamasının önüne engeller konan Filistinlilerin, çoğu zaman yerleşimci şiddetine maruz kalarak mülkiyetleri zarar görmektedir.

Günümüzde yerleşimlerin artmasıyla, yerleşimci şiddetinin artmasının birbirleriyle yakın ilişkide olduğunu düşünenlerin sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Bu doğrultuda, bölgeyi kontrol altına almak gayesi ile birçokları yerleşimcilerin saldırılarının bir araç olarak kullandığını düşünmektedir. Bunu doğrular nitelikte olan en önemli gösterge ise saldırıların birçoğunun karakolların çevresinde planlanmış olmasıdır.¹⁷⁷ Yerleşimci şiddetini hukuka uygun bir şekilde soruşturmayan İsrail'in, adalete teslim edilmeyen bireysel suç eylemlerini görmezden gelmesi ise tüm bunlar olurken kontrolün devlette olduğunun en somut delilidir. Yerleşimlerin artırılması ve yerinden edilen Filistinlilerin sayısının çoğalmasıyla birlikte, şiddet eylemleri her geçen gün artarak devam etmektedir.¹⁷⁸ Uluslararası hukuk açısından bakıldığında, bu saldırıların faillerinin işledikleri suçlardan şahsen sorumlu oldukları için bireysel olarak yaptığı eylemlerden sorumlu tutulması gerekmektedir. Yerleşimci şiddetine yönelik sonuçların birçoğu, yerleşimci şiddeti ile bağlantılı bir şekilde, yerinden edilen sivillerle ilgili olarak koruma ve ciddi hak ihlallerinin olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁷⁹

Yerleşimlere karşı çıkan bir İsrail hareketi olan *Peace Now* tarafından yapılan kapsamlı bir ankete göre, 2002'den itibaren, eskiden Gush Emunim ile özdeşleşmiş “ideolojik yerleşimciler” Batı Şeria'da mevcut olarak bulunan yerleşimcilerin %40'ını oluşturmaktadır. Kalanın %30'u, finansal motivasyonlardan ve yaşam kaliteleriyle

¹⁷⁶ Judgement on the Interrogation Methods applied by the GSS, Israeli Supreme Court. <http://www.derechos.org/human-rights/mena/doc/torture.html> , (Erişim Tarihi: 26.10.2019).

¹⁷⁷ “Settler Violence: An Arm Wing of Settlement Expansion in the Occupied Palestinian Territory”, *Premiere Urgence Internationale*, 2016, s. 22. <https://mdm-me.org/wp-content/uploads/2016/05/RAPPORT-PALESTINE-ENGLISH-V3.pdf> , (Erişim Tarihi: 26.10.2019).

¹⁷⁸ *Ibid.* s. 23.

¹⁷⁹ “Fragmented Lives: Humanitarian Overview: 2014”, (OCHA), <https://www.ochaopt.org/reports/annual-review> , (Erişim Tarihi: 26.10.2019).

ilgili motivasyonlardan yerleşim alanlarına göç etmiş ve bölgeye yerleştirilen “standart yerleşimciler” olarak kabul edilen yerleşimcilerdir. Yerleşimler, İsrail’in geri kalan bölgelerine oranla konut maliyetlerinin daha düşük olduğu ve gündelik yaşam gereksinimlerinin daha düşük maliyetle karşılanabilen yerler olarak bilinmektedir. Geriye kalan %30 ise hem mali gerekçelerle hem de homojen topluluklarda yaşama olasılığı nedeniyle, Batı Şeria’da yaşamayı tercih eden “ultra Ortodoks Yahudilerdir.”¹⁸⁰ İsrail vatandaşlarının sayısına oranlandığında az sayıda ideolojik yerleşimcinin olmasına rağmen, Gush Emunim hareketi, hareketin sona ermesinden yıllar sonra bile, yerleşim faaliyetleri ve İsrail toplum yapısı üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur.

Gush Emunim gibi Ortodoks Yahudi formuna dayanan mistik bir yerleşim hareketi, 1921’den bu yana Filistin’de Baş *Aşkenazi* Hahamı olarak faaliyet gösteren Haham Avraham Yitzhak Hacohen Kook’un öğretilerinden türetilmiştir.¹⁸¹ Gush Emunim isimli bu dini örgüt, Yahudilerin kaderinin Mesih aracılığı ile yeniden hayat bulacağını, Arapların yaşadığı topraklarda kurulacak Yahudi yerleşim birimleri ile bu kaderin gerçekleşme idealine vurgu yapmıştır.¹⁸² Kook, devletin kuruluş ideolojisi olan seküler Siyonist projeyi Mesih Yahudiliği ile bağdaştırıp yeni bir dini ideoloji yaratmıştır. Kook ve oğlu tarafından geliştirilen ve öğretilen bu ideoloji onlarca yıl Kudüs’te bulunan Merkaz Harav Yeshiva’da etkili olmuştur. Birçok Yahudi’yi büyüleyici derecede etkisi altına alan bu ideolojinin amacı oldukça açıktır: “İsrail’in Tevrat’ına göre İsraililerin İsraili”.¹⁸³ Bu hareket, Siyonizm’in seküler gruplar tarafından benimsenen ve seküler hedefleri olan bir proje olduğunu kavramasına rağmen, Tanrı’nın iradesinin bir yansıması olan Yahudi mirası geri alınarak Yahudilere bu mirasın geri verilmesi inancını benimsemiş ve Siyonizm’e karşı bir tutum takınmamıştır. Kook, Tanrı tarafından İbrahim’e vadedilen topraklar kutsallaştırıldığı müddetçe sekülerizm ile uyumlu hareket edebileceğini düşünmüştür.¹⁸⁴ Kook’a göre, Siyonizm Tanrı’nın planında bir basamaktır ve seküler Siyonist öncüler “iyi

¹⁸⁰ “Israeli Settlements”, *Fanack News*, 11.09.2015. https://fanack.com/arab-palestinian-israeli-conflict/israeli-settlements/?gclid=Cj0KCQjwjOrtBRCCARIsAEq4rW6xpwsQHWO_81ya202yQUvCdTCJXArjRhm cFTjNbmTGQQ5c24b-TIQaAnO_EALw_wcB, (Erişim Tarihi: 31.10.2019).

¹⁸¹ Gershom Gorenberg, *The Accidental Empire: Israel and the Birth of the Settlements 1967-1977*, New York, Times Books, 2006, s. 21.

¹⁸² Cleveland, *op. cit.*, s. 404.

¹⁸³ Amnon Rubinstein, *The Zionist Dream Revisited: From Herzl to Gush Emunim and Back*, New York, Schocken Books, 1984, s. 105.

¹⁸⁴ Ehud Sprinzak, *The Ascendance of Israel 's Radical Right*, New York, Oxford University Press, 1991, s. 18.

günahkârlar”, “ilkeli kötülükler” ve “kaosun ışıkları”dır.¹⁸⁵ Bu doğrultuda, 1967 Savaşı Siyonizm'e olan inancı kutsal bir Yahudi misyonunun yerine getirilmesi olarak doğrularken, Eretz İsrail'deki Yahudi yerleşimlerinin varlığına pragmatik bir gerekçe sağlamıştır. Bu savaş sadece devletler arasında vuku bulan bir çatışma hali değildir. Tanrı, Yahudileri vatanlarını kurtarmaya zorlamış ve vadettiği vatanlarını onlara geri vermiştir. Nasır'ın ordusunu Sina'ya göndermesi tam anlamıyla Tanrı'nın isteği doğrultusunda gerçekleşmiştir. Tanrı, tıpkı bir zamanlar İsrail'in çocuklarını kurtarmak için Firavun'un kalbini sertleştirdiği gibi Nasır'ın ve Yahudilere karşı hareket eden herkesin kalbini sertleştirmiştir.¹⁸⁶ Bu zaferin yeniden yorumlanması, mesihçi Yahudi grupları Mesih Çağı'nın zelotlarına¹⁸⁷ dönüştürmüştür. Gorenberg'in belirttiğine göre, “birçok insan için zaferi mucizelerle uyumlu hale getirmiş”¹⁸⁸ yani mistik bir boyut kazandırmıştır. Tüm bunlara dini yönden yaklaşanlar, savaşın ve işgal altındaki bölgelerin sağladığı fırsat algısını yerleşim birimlerinin sağladığı avantajlar üzerinden yorumlamışlardır. İsrail'in komşularıyla barış anlaşması içinde tampon bölge olarak hizmet veren ya da pazarlık eden bölgeler kurması yerine, İsrail'in yerleşim faaliyetini stratejik bir perspektiften ele alarak Yahudilerin bölgenin tüm alanlarını Eretz İsrail'in bir parçası olarak sömürgeleştirme politikasında ısrarcı olmaları gerektiği konusunda fikir birliği sağlamışlardır.¹⁸⁹ Yerleşimciler için yerleşimlerin yasadışı olduğu ve buraların işgal edildiği yönündeki BM kararları doğru değildir.

Yerleşimciler için yaşadıkları bölgeler işgal ile elde edilmemiştir. Zaten bu toprakların üç bin yıl önce kendi atalarına ait olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünüşe göre, onlar bu topraklarda yaşamış ve buralar onlardan miras kalmıştır ve burada yaşamak da onların en doğal hakkıdır. Bu doğrultuda, İsrail Devleti'nin de onlara destek olması ve bu mirası yaşatması gerektiğini düşünmektedirler. Onlara göre, bu toprakların kesinlikle Yahudi olmayan insanlara bırakılmaması gerekir. Buna ek olarak, İsrail hükümetinin, zamanında bazı yerleşimleri boşaltma kararı aldığı ve

¹⁸⁵ Gorenberg, *op.cit.* s.22.

¹⁸⁶ *Ibid.*, 92.

¹⁸⁷ Zelotlar, geleneksel açıdan kurallara bağlı kalan, dini değerleri güçlü, Mesihçi inancıya sahip, milliyetçi insanlardır. Kendi kaderleri için ellerinden geleni yaptıktan sonra Yehova'ya bırakılması gerektiğine inanırlar. Tanrı'nın var olan yegâne yönetici olduğunu düşünürler. Esaret altında yaşamaktansa ölmeyi tercih eden Zelotlar, Roma'ya karşı başlatılan ayaklanmanın öncülerindendir. Zelotlar'la ilgili ayrıntılı bilgi için: Erhan Altunay, “İsa'nın Doğumuna Yakın Zamanlarda Yahudi Dini” *Hermetics*. <http://www.hermetics.org/isa.html> , (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

¹⁸⁸ Gorenberg, *op. cit.*, s. 84.

¹⁸⁹ Charles D. Smith, *Palestine and the Arab- Israeli Conflict*, Boston, Bedford/St. Martin's, 2010, s. 324.

bunun üzerine hahamların “10 Emir’e uygun olmayan kararlar alındı”¹⁹⁰ şeklinde ifadelerde bulunduğu, yerleşimcilerin ve bazı askerlerin de bunun üzerine çekilmeyi çok şiddetli protesto ettiği bilinmektedir. Önal’a göre, devletin kuruluşundan bu yana Knesset’in takriben 2/3’sinin yerleşimlere destek veren parlamenterlerden oluşmasını bu bakış açısıyla yorumlamak doğru olacaktır. Önal, tüm bu parametrelerin göstergesi olarak yerleşim birimleri kurmanın devlet politikası olarak desteklenmesi sonucunu doğurduğunu öne sürmüştür.¹⁹¹ Devlet destekli tüm bu yerleşimlerin neden olduğu anlaşmazlık halinden doğan şiddet ortamı, sorunun her geçen gün daha da büyümesine neden olmaktadır. Birbirini tetikleyen tüm bu gelişmelerle birlikte, şiddet artış göstermiştir. Şiddet arttıkça ölümler daha sık yaşanmıştır. Yerleşimciler, ölümlerini yerleşim yerleri çevresine gömmeye ve burada yeni ritüeller geliştirmeye başlamışlardır. Yerleşim yerlerinde toplanan her mezarın, buradaki Yahudi varlığına yeni bir kalıcılık eklediğine inanmışlardır. Öldürülen yerleşimcilerin arkasından “onlar öldürdüler, biz yenilerini inşa edeceğiz”¹⁹² inancıyla yerleşimlere kutsal bir mahiyet yüklemişlerdir.

2.2 Likud Partisi ve Yerleşimci Politikası

1977 yılı, araştırmanın konusunu oluşturan dönüm noktası niteliğindeki bir tarihtir. Mayıs 1977’de, İsrail seçimleri sürpriz bir sonuç ile neticelenmiştir. 1977’ye kadar ülke siyasetinde İşçi Partisi ve *Aşkenaz* Yahudileri hâkim konumdayken, 1977 seçimleriyle birlikte ülke siyasetinde *Seferad* ve *Mizrahi* Yahudilerinin çoğunluğu oluşturduğu, koalisyonlardaki en büyük parti konumuna merkez sağ partisi Likud Partisi yükselmiştir. Partinin ve savunduğu politikaların temeli, 1940’lı yıllara uzanmaktadır. 1943’ten İsrail’in bağımsızlığını kazandığı 1948 yılına kadar geçen beş yıllık süre zarfında, aşırı milliyetçi terörist örgüt *Irgun*’un lideri olan Menahem Begin, bir zamanlar Herut Partisi ile Knesset’de; Şeria nehrinin iki yakasını kapsayan alanda, Büyük İsrail’in kurulması idealini dillendirmiş olan en radikal siyasetçilerden biridir.¹⁹³ Likud Partisi’nin ana bileşenlerinden biri olan Herut Partisi’nin fikir babası olan Jabotinsky ise İngiliz mandası döneminde, taksim planına sert yaklaşımı ile dikkat

¹⁹⁰ Hüseyin Önal, “Filistin’de İsrail Yerleşimleri ve Orta Doğu Barışı” *ilemblog*, 2015.

<http://blog.ilem.org.tr/filistinde-israil-yerlesimleri-ve-ortadogu-barisi/> , (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² “Meet The Settlers: A Journey Through the West Bank”, *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/meetthesettlers/index.html> , (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

¹⁹³ Cleveland, *op. cit.*, ss. 394-395.

çekmiş, Ürdün dâhil olmak üzere bu bölgelerin zaten İsrail'e ait topraklar olduğunu söylemiştir. Yasadışı göçleri destekleyen Jabotinsky'nin en büyük hedefi, yıllar içerisinde bölgedeki Yahudi nüfusunu artırmak olmuştur.¹⁹⁴ Likud Partisi, yayılcı ve güvenliği temel alan yaklaşımıyla, İsrail'in güvenlik sorununa vurgu yapmakta ve güçlü bir orduya sahip olan İsrail idealinin Filistinlilerle yapılacak barıştan çok daha değerli olduğunu savunmaktadır.¹⁹⁵

1977'de yapılan İsrail seçimleri sonrası beklenmeyen bir şekilde zafer kazanan Begin için Likud Partisi ile birlikte İsrail tarihinde yeni bir döneme girilmiştir. 17 Mayıs 1977'de yapılan İsrail seçimlerinde 1.747.820 geçerli oyun 583.968'ini (%33,41) alan Likud Partisi iktidara gelmiştir.¹⁹⁶ Likud Partisi'nin seçim manifestosu, her yurttaşın eşit vatandaş statüsünde muamele göreceği, kendi din ve kültürlerini yaşayabileceği taahhüdü üzerine oturmuştur. Bu tarihten sonra izlenecek ırkçı uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda bu manifestonun uygulamaya konulmadığı görülmüştür. Manifestoda şu ifadeler yer verilmiştir:

“Vatandaşlığa başvuran ve bu hususta sadakatini açıklayan ‘Eretz Israel’in Arapları’ her vatandaş gibi eşit muamele görecektir. Etnik kimlik, cinsiyet, millet ve ırk ayrımı yapılmaksızın her vatandaşın hakları ve görevleri eşitlik ilkesi uyarınca korunacaktır. Arapların dinlerine, kültürlerine ve tarihsel bağlarına ait hususlarda tam özerklik sağlanacak ve nüfusun geri kalanı ile ekonomik entegrasyonu kolaylaştırılacaktır.”¹⁹⁷

Manifestoda yer alan “Eretz İsrail” kelimesi aslında ileride izlenecek olan aşırı sağ politikaların habercisi olmuştur. Begin, BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan ve İsrail'e 1967 öncesi sınırlara dönmesi gerektiğini belirten 242 sayılı karar, ayrıca Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkına da vurgu yapmaktadır. Bunlar dikkate alınmadan, manifestoda Filistin Arapları yerine “Eretz İsrail'in Arapları” ifadesine yer verilmesi tepki çekmiştir.¹⁹⁸ Ayrıca Begin, dönemin ABD Başkanı Jimmy Carter'a bu topraklarda var olan Filistinli nüfusa sıcak bakmadığını, çünkü

¹⁹⁴ Samuel J. Roberts, *Party and Policy in Israel*, Colorado, Westview Press, 1990, s. 14.

¹⁹⁵ Hassan A. Bariri, *Israeli Politics and the Middle East Peace Process 1988-2002*, New York, Routledge, 2004, ss. 21-22.

¹⁹⁶ Results of the Elections and Distribution of Seats in the Knesset, *Knesset*, 17.03.1977, s. 96. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/ISRAEL_1977_E.PDF, (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

¹⁹⁷ Colin Shindler, *The Land Beyond Promise: Israel, Likud and the Zionist Dream*, London, I.B. Tauris, 2002, s. 89.

¹⁹⁸ Avi Shlaim, “Prelude to the Accord: Likud, Labor, and the Palestinians,” *Journal of Palestine Studies*, Vol. 23, No. 2, 1994, s. 7.

böyle bir kabulün ileride kurulabilecek bir Filistin Devleti'nin dayanağı anlamına gelebileceğini ifade etmiştir.¹⁹⁹

Begin hükümetinin Gush Eminum Hareketini cesaretlendirerek Yahudi grupların Arap merkezlerinde yerleşkeler kurmalarını teşvik ettiği bilinmektedir.²⁰⁰ Begin hükümetinin kayıtlı ve tapulu olmayan ve ekim yapılmamış toprakların devlet arazisi olarak kabul edileceğini açıklamasıyla, Gazze Şeridi'nin %30'u ve Batı Şeria'nın %40'ı İsrail Devleti'nin hakimiyetine geçmiştir.²⁰¹ Bölge topraklarında tüm bu illegal uygulamalar yaşanırken, 17 Eylül 1978'de, televizyon başındaki seyirciler - özellikle Araplar- akıl almayacak hadiseler şahit olmuştur. Birçok Arap toprağını Yahudileştirme uygulamalarını hayata geçiren Begin ile Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın, ABD Başkanı Jimmy Carter vasıtasıyla bir barış anlaşması imzalanması hususunda yaptığı konuşma, Arap kamuoyunda yankı bulmuştur.

Görüşmeler, anlaşmaya da adını veren Camp David bölgesinde yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda varılan mutabakat ile Sina Yarımadası'nda bulunan Yahudi yerleşimcilerin tamamen geri çekilmesi, olumlu bir adım olarak yorumlanmıştır. Camp David Anlaşması'ndan bir yıl önce, Begin'in başkanlara yazdığı bir mektupta, Knesset'in, İsrail ve Mısır'ın anlaşmaya varması durumunda, Sina'nın kuzey ve güney bölgelerinde bulunan Yahudi yerleşimcilerin geri çekilip çekilmeyeceği ile ilgili oylama yapıldığını ve koalisyon hükümetinin 120 üye içerisinde 70 üyeyi desteklediğini yazmıştır.²⁰² Gazze ve Batı Şeria bölgesine yerleştirilen Yahudi yerleşimcilerin statüsünün de görüşüldüğü kayıtlarda;

"Mısır, İsrail, Ürdün ve Gazze ile Batı Şeria halkının temsilcileri, Filistin sorununun çözümünün görüşüleceği müzakerelere katılmalıdırlar. Bu amaca ulaşmak için müzakereler üç evrede devam etmelidir. İsrail ve Mısır, bütün tarafların güvenlik endişesini dikkate alarak barışçıl bir otorite transferini taahhüt edeceklerdir. Gazze ve Batı Şeria'da dönüşüm dönemi beş yılı aşmayacak bir şekilde başlamalı, üç yıl içerisinde tam özerk bir yönetime geçilmelidir. Bu düzenleme uyarınca, tam özerklik için İsrail askeri hükümeti ve sivil idare en yakın zamanda geri çekilmeli, yerine Filistinli yerel halktan seçilmiş bağımsız temsilcilerle bölge idare edilmelidir. Mısır, Ürdün ve İsrail kurulacak olan seçilmiş kendi kendini yöneten bir otoriteyi kabul edecektir. Taraflar Gazze ve Batı

¹⁹⁹ Colin Shindler, *A History of Modern Israel*, Cambridge, Cambridge University Press, 2008, s. 157.

²⁰⁰ Javadikouchaksaraei M. Bustami, "The Rise of Jewish Religious Nationalism and Israeli Approach to The Palestinian Conflict", *Pertanika Journal Social Sciences & Humanities*, Vol. 24, No. 1, 2016, s. 324.

²⁰¹ Cleveland, *op. cit.*, s. 404.

²⁰² *Weekly Compilation of Presidential Documents*, Vol. 14, No. 38, 25.09.1978, ss. 1566-1568. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.fedreg/wcpd01438&div=1&src=home> , (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

Şeria’da kurulacak olan bu yönetime, gücü ve sorumluluğun devredildiğini açıklayacak ve anlaşmaya varacaklardır.”²⁰³

Antlaşmalar iki çerçeve anlaşma ve eklerinden oluşmaktadır. Giriş kısmında Orta Doğu’da tesis edilecek barışın, BM Güvenlik Konseyi’nin 242 ve 338 sayılı kararı merkezinde sağlanacağı üzerinde durulmaktadır.²⁰⁴ Üç yıl içerisinde tam özerklik vurgusu yapılmasına rağmen, özellikle Batı Şeria’da Likud Partisi’nin kurduğu yerleşim birimleri bu çağrının hükümlerini etkisizleştirmiştir. Knesset anlaşmayı 2/3 çoğunlukla onaylamıştır. Bundan hemen sonra Begin, Batı Şeria’daki İsrail yerleşimlerini arttırma yönündeki planlarını açıklamıştır. Bu açıklama Carter’ı çok öfkelenmiştir, bunun üzerine Carter’ın “Begin, iki şeyi korumak istiyordu; Mısır ile barış ve Batı Şeria, işte bu kabul edilemezdi”²⁰⁵ açıklaması yaşanan durumu özetler niteliktedir. İsrail açısından Batı Şeria’nın stratejik konumu düşünüldüğünde, anlaşmaları dahi geri planda bırakabilecek bir yerleşimci politikasının önemi anlaşılabilir. Fakat, koalisyon hükümetleri ile yönetilen İsrail’in, 1982’de, yerleşimci politikasını kesintiye uğratmak durumunda kalmıştır.

İsrail, Sina’dan çekilerek tam 18 yerleşim birimini boşaltmış ve Sina’yı tamamen Mısır otoritesine teslim etmiştir.²⁰⁶ İsrail hükümetinin bu adımı Yahudi yerleşimcilerinin büyük tepkisi ile karşılanmış ve İsrail Savunma Kuvvetleri, Sina bölgesi ve çevresinde zor kullanmak zorunda kalmıştır. İsrail ile varılan anlaşma sonucu Sina’dan çekilen İsrail, dolaylı olarak Mısır tarafından devlet olarak tanınmıştır. Diğer taraftan, Batı Şeria ve Gazze’de kurulan yerleşimler konusunda tanınırlık kazanan bir devletin eli güçlenmiştir. Likud Partisi’nin yerleşimcilere, mültecilere ve Filistin’e ait topraklara karşı tutumu, bu mücadelede en büyük yerel aktör olan Filistin Kurtuluş Örgütü’ne (FKÖ) yönelik siyasetinde de belirleyici olmuştur. Partinin, FKÖ’yle olan müzakere sürecine yaklaşımı “üç hayır” politikası ile özetlenmektedir: Filistin Devleti’nin kurulması için gereken toprak mübadelesine,

²⁰³ Camp David Accords, 17.09.1978, s. 429. <http://www.acpr.org.il/publications/books/42-Zero-camp-david-accords.pdf> , (Erişim Tarihi: 18.11.2018).

²⁰⁴ Alptuğ Kuduoglu, “Camp David Sonrası ABD-Mısır Yakınlaşması: Askeri Boyut”, *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, Cilt 5, Sayı 1, s. 105.

²⁰⁵ Lawrence White, *Thirteen Days in September: Carter, Begin and Sadat at Camp David*, Knopf, New York, Borzoi Books, 2014, s. 324.

²⁰⁶ Peter Mansfield, *Orta Doğu Tarihi*, İstanbul, Say Yayınları, 2012, ss. 423-424.

barış için FKÖ ile müzakereye, Yahudi yerleşimcilerin varlığını sınırlandıran uygulamalara “hayır” denmektedir.²⁰⁷

Filistin Otoritesi'nin terörist saldırıları sonlandırması gerektiğini belirten Likud Partisi, yerleşimci siyasetini haklı bir zemine oturtmak için çeşitli yollara başvurmuştur. 1980'lerde özellikle Gazze topraklarında güçlenen İslami hareketlere karşı, İsrail'e yönelen saldırıların Lübnan'dan yürütüldüğünün açıklanmasıyla, sınır ötesi operasyon haklı bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. 1982'de, İsrail Ordusu, Lübnan sınırına yakın Yahudi yerleşim birimlerini Lübnan üzerinden gelen saldırılardan koruma adı altında bu ülkenin güneyine operasyon düzenlemiştir.²⁰⁸ “Celile için Barış Operasyonu” olarak yürütülen operasyon, Yahudi yerleşimlerini koruma adı altında Batı Şeria'yı ilhak etmeyi kolaylaştırmaktadır. FKÖ'nün Lübnan ve Batı Şeria arasında koridor kurduğunu ifade eden Begin, dönemin ABD Başkanı Reagan'ın, İsrail'in Batı Şeria bölgesinden çekilmesi gerektiğini açıklaması üzerine, Batı Şeria'ya sekiz yeni yerleşim biriminin kurulacağını ilan etmiştir.²⁰⁹

2.3 1990 Sonrası Dönemde Yahudi Yerleşimciler ve Yerleşimler

1989 yılı, Likud Partisi ve İşçi Partisi koalisyonu ile aşırı sağ bakış açısının bir müddet terk edildiği ve Filistin sorununa yakından bakıldığı bir yıl olmuştur. İsrail Başbakanı İzak Şamir ve Savunma Bakanı Rabin'in girişimleriyle Şamir Planı yine bu dönemde tasarlanmıştır. Camp David Anlaşması ve 242 ile 338 sayılı kararlar merkeze alınarak, FKÖ ile aracısız görüşmeyi öngören plana göre, geçici bir Filistin yönetiminin oluşturulması amaçlanmıştır.²¹⁰ Bununla birlikte, Filistin halkının kendisine temsilci seçme hakkının da konuşulduğu görüşmelerde barış için adımlar atılmıştır. Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ün statüsünde fiili olarak herhangi bir değişikliğin olmadığı, sadece İsrail ile birebir görüşmeleri amaçlaması açısından bile kıymetli olan bu dönem, barışa giden yolda başlangıç niteliğindedir.²¹¹

²⁰⁷ Shlaim,” Prelude to The Accord: Likud, Labor, and the Palestinians”, *op. cit.*, s. 7.

²⁰⁸ Selin M. Bölme & Ufuk Ulutaş,” Birleşmiş Milletler'de Filistin Oylaması: Devlete Doğru Mu?”, *SETA Analiz*, s. 82. <http://file.setav.org/Files/Pdf/birlesmis-milletlerde-filistin-oylamasidevlete-dogru-mu.pdf> , (Erişim Tarihi: 01.10.2019).

²⁰⁹ Bariri, *op. cit.*, s. 24.

²¹⁰ Shamir Plan, *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 14.05.1989. <https://palestina-komitee.nl/wp-content/uploads/2017/11/Shamir-Plan-May-14-1989.pdf> , (Erişim Tarihi: 09.11.2019).

²¹¹ Jonathan Marcus, “Israel's General Election: Realignment or Upheaval,” *International Affairs*, Vol. 68, No. 4, 1992, s. 690.

1991 Madrid Konferansı'ndan sonra başlayan barış ortamı, 1995'te imzalanan Oslo II. Anlaşması (Taba Anlaşması) ile devam ettirilmeye çalışılmıştır. Bu anlaşmayla birlikte Filistin Otoritesi'nin eli az da olsa güçlenmiş, fakat yerleşimciler konusunda tam çözüm sağlanamamıştır. Üç bölgeye bölünen Batı Şeria'nın A bölgesi; Filistin yönetimine, B bölgesi; İsrail güvenlik kontrolünde olması kaydıyla Filistin sivil yönetimine, C bölgesi ise İsrail yönetimine bırakılmıştır. Batı Şeria'nın fiziki kontrolünü elinde bulunduran İsrail, Yahudi yerleşimlerini koruyup geçiş güvenliğini sağlamaya devam etmiştir.²¹² Oslo II görüşmeleri esnasında, İsrail'in 1967 öncesi sınırlarına dönmek istediğini belirten Başbakan Rabin, yerleşimlerin Yeşil Hat ötesinde tutulması gerektiğini ve Batı Şeria'daki mevcut yerleşimlerin azaltılmasının barışa katkı yapacağını vurgulamıştır.²¹³ Rabin'in bu açıklamaları yerleşimciler tarafından hoş karşılanmamış ve radikal bir Yahudi olan Yigal Amir, Rabin'in ölümüyle sonuçlanan bir suikast girişiminde bulunmuştur.²¹⁴

Rabin'in Filistinli yetkililerle masaya oturması, İsrail'in Oslo sürecinde toprak kaybetmesi şeklinde yorumlanmış ve bu durumdan rahatsız olan bazı kesimler, Rabin'i sapkınlıkla suçlamışlardır. Rabin suikastının faili Amir'in, özellikle Oslo görüşmelerinde Rabin'in barış inisiyatifine şiddetle karşı çıkmasının nedeni, Batı Şeria'dan yerleşimcilerin geri çekilmesinin Yahudi mirasının reddedilmesi anlamına geldiğini düşünmesidir. Söz konusu Yahudi yerleşimler olduğunda Yahudilerin kendi aralarında dahi anlaşmazlığa düştüklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Rabin suikastının ardından, 1996'da koalisyon hükümetini kuran Likud Partisi lideri Benjamin Netanyahu, Oslo görüşmelerinde kararlaştırılan taahhütleri yerine getirmemiştir. Filistinlilerin Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki hak iddiaları Netanyahu hükümeti tarafından kabul görmemiş, bu bölgelerde yerleşim politikalarına hız vermiştir. Ayrıca, Ürdün Nehri'nin batı yakasında yer alan bölgelere Arapların kesinlikle dönmeye karşı olduklarını her seferinde yinelemişlerdir.²¹⁵

²¹² Arieh Stav, "The Israeli-Palestinian Interim Agreement (Oslo II)", *Israel and Palestinian State: Zero Sum Game*, Zmora-Bitan Publishers and ACPR Publishers, 2001, ss. 440-456.

²¹³ Prime Minister Yitzhak Rabin: Ratification of the Israel-Palestinian Interim Agreement, *The Knesset*, 05.10.1995. <https://www.mfa.gov.il/mfa/mfa-archive/1995/pages/pm%20rabin%20in%20knesset-%20ratification%20of%20interim%20agree.aspx> , (Erişim Tarihi: 23.11.2018).

²¹⁴ "Yitzhak Rabin Assassin Yigal Amir to Request Retrial", *The Jerusalem Post*, 2017. <https://www.jpost.com/Israel-News/Yitzhak-Rabin-assassin-Yigal-Amir-to-request-retrial-514555> , (Erişim Tarihi: 15.12.2018).

²¹⁵ Justus R. Weiner, "The Palestinian Refugees' "Right to Return" and the Peace Process", *Boston College International and Comparative Law Review*, Vol. 20, No. 1, 1997, s. 14.

Barış süreci anlaşmalarının belli bölümlerini uygulamadaki gecikmeler göz önünde bulundurulduğunda, özellikle de İsrail'in Oslo II. Anlaşması'nın hükümlerine uygun olarak geri çekilmemesi ve iki taraf arasındaki güven krizini derinleştiren diğer gelişmeler de dahil olmak üzere, İsrail ve FKÖ'nün sürece katkı noktasında çok çalışması gerektiği mutabakatına varılmıştır. İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Hebron'da yeniden konuşlanması üzerine 15 Ocak 1997'de zor geçen görüşmelerden sonra "Hebron'da Yeniden Yapılanmaya İlişkin Protokol" metni üzerinde anlaşmaya varılmıştır.²¹⁶ Yapılan görüşmeler neticesinde İsrail askerinin Hebron'un %80'inden çekilmesini, bölgenin %20'sinin ise İsrail hakimiyetinde kalmasını öngören Hebron Protokolü imzalanmıştır.²¹⁷ Netanyahu'nun Hebron bölgesinden 600 Yahudi yerleşimciyi uzaklaştırmayı kabul etmesiyle, kent küçük bir bölümünde var olmayı sürdürmeyi kabul etmiştir.²¹⁸

Netanyahu esasında her zaman yerleşim birimlerinin artırılması gerektiğini savunmuştur. Fakat daha önce de dile getirildiği gibi İsrail'in çoğu zaman koalisyon hükümetleriyle yönetiliyor olması, Netanyahu'nun hareket alanını daraltmaktadır. Hebron Protokolü'nün Knesset tarafından onaylamasından sonra, Hebron'dan çekilmeye karşı olan parlamento üyeleri, Netanyahu'yu bu tutumundan dolayı hedef almışlardır. Yerleşimlere sempatiyle yaklaşmasına rağmen bunun tam aksi bir politika yürütmek zorunda kalan koalisyon hükümeti üyelerinin kararları ve etkilerinin, bazı dönemlerde yerleşim yerleri inşasında uzlaşması gerektiği görülmüştür. Buradan hareketle, elverişli koşullarda Netanyahu liderliğindeki Likud Partisi hükümetinin Allon Plus Plan kapsamında gündemine aldığı, Gush Etzion ve Ma'le Adumim'i de içeren Batı Şeria'nın %60'ını ve İsrail için güvenli geçiş yollarını oluşturan bölgeleri koruma altına alan politika,²¹⁹ bu doğrultuda yorumlanmalıdır.

1998'de dönemin Dışişleri Bakanı Şaron, Netanyahu'dan sonra Likud Partisi liderliğine gelmiştir. Şaron doksanlı yılların başında İnşa ve Yerleşim Bakanı olarak

²¹⁶ "The Hebron Protocol", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 26, No. 3, University of California Press, 1997, ss. 131-145.

²¹⁷ Jonathan Adelman, *The Rise of Israel A History of a Revolutionary State*, New York, Routledge, 2008, s. 25.

²¹⁸ "Protocol Concerning the Redeployment in Hebron", 17.01.1997, ss. 1-6.

<https://israelipalestinian.procon.org/sourcefiles/ProtocolConcerningRedeploymentHebron.pdf> , (Erişim Tarihi: 24.11.2018).

²¹⁹ Adelman, *op.cit.*, ss. 56-58., Ayrıca bu politikayla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.

<https://www.israpundit.org/netanyahu-presents-his-allon-plus-final-status-map-1997/> , (Erişim Tarihi: 28.11.2018).

görev yaparken, Batı Şeria'da kurulan Yahudi yerleşim birimlerinin sayısının artırılması gerektiğinin, bunun barış sürecine katkı yapacağını ve bu yüzden yerleşimlerin varlığını sürdürmesinin zorunlu olduğunu ileri sürmüştür.²²⁰

İsrail'in uluslararası hukuk kararlarına rağmen işgal altındaki topraklara yerleşim birimleri kurmaya devam etmektedir. Elimizde yerleşim birimlerinin nerelerde yoğunlaştırılmaya çalışıldığı hakkında geniş kitlelerce ulaşılabilen mevcutta çok az harita vardır. Fakat, 2002, *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation* adlı kitabıyla ilgileri üzerine çeken İsraili mimar Eyal Weizman, bu konuyla ilgili tüm kesimlerin kolayca erişebileceği işgal edilen toprakların haritasını yayımlamıştır. Kitabın Önsöz'ünde Weizman şu ifadelerle yer vermiştir:

“2001'de o sıralar B'Tselem'de görev yapan araştırmacı Yehezkel Lein bana bir davette bulundu. İsrail yerleşimlerine yönelik yapılan planlamadan olumsuz yönde etkilenen Filistinlilerin haklarının gasp edilmesini detaylı olarak ele alacak bir araştırmanın (*Land Grab Raporu*)²²¹ hazırlanmasına katkı sunmamı talep etmişti. Analiz ettiğim sayfalarca çizim, taslak, düzenleme ve plan üzerine saha ölçümleri ve tepe uçuşları gerçekleştirdik. Yerleşim birimlerinin mimarilerinin ve planlamasının, orada yaşayan nüfusun gündelik hayatlarında olumsuz etkileri olduğunu tespit ettik. İnsan hakları ve uluslararası hukuk ihlallerinin olduğu sonucuna vardık. Bu ihlallere neden olan suçlu mimarlar ve planlamacılar imar planları için tasarladıkları çizgilerle işlemişlerdi. Kanıt ise tüm bu çizimlerde saklıydı. Mimariyi yapanların, işgal konusunda suç ortaklıklarını tüm çizimleri ve imar planlarını ortaya çıkarırken bir araya getirdik.”²²²

Weizman tarafından hazırlanan İsrail Yerleşimleri Haritası bugün halen tüm kesimler tarafından ulaşılabilen bir haritadır. Weizman bu haritanın çok çeşitli haritaların hazırlık sürecine ilham verdiğini ve İsrail Devleti'ne yönelen çeşitli davalarda kullanılan bir kaynak olduğunu belirtmiştir.²²³ 2003'te, Batı Şeria Duvarı ile ilgili Uluslararası Adalet Divanı'nda (UAD) görülen davada, Filistinli avukatlar bu haritayı mahkemeye delil olarak sunmuşlardır.

²²⁰ Norman H. Finkelstein, *Ariel Sharon*, Minneapolis, Lerner Publishing, 2005, s. 58.

²²¹ Rapor ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. “Land Grab: Israel's Settlements Policy in the West Bank”, Yael Stein, (ed.), *B'Tselem*, 2002. https://www.btselem.org/download/200205_land_grab_eng.pdf , (Erişim Tarihi: 13. 10.2019).

²²² Eyal Weizman, *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*, Verso New Edition, 2017, ss. 261-262.

²²³ *Ibid.*, s. 262.

Şekil 2.1 Eyal Weizman tarafından hazırlanan İsrail Yerleşimleri Haritası²²⁴

Yerleşimlerin Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yoğunlaşmasıyla birlikte, Filistinli Arapların en yoğun ve organize olduğu bölge Gazze olmuştur. Üstelik İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi gibi dar bir alanda yaşamaya mahkûm ettiği Filistin halkı; 2006 Gazze seçimleri sonucunda bölgenin ablukaya alınmasıyla insan hakları ihlallerine maruz bırakılmıştır. *Harakat al-Muqawama al-İslamiya*'nın (HAMAS) seçimlerden galip ayrılmasıyla Gazze yönetimini ele geçirmesi, Gazze Şeridi'nin İsrail tarafından "düşman bölge" ilan edilmesinin en önemli nedenleri arasındadır. Bu tarihten sonra uygulamaya konulan ambargo ile Gazze'ye her türlü giriş-çıkışa katı sınırlamalar getiren İsrail, Gazze'nin çeşitli bölgelerine kontrol noktaları kurmuştur. Erez, Karni, Sufa, Kerem Şalom gibi bölgelerdeki kontrol noktalarıyla hareketsiz bırakılan Filistin halkı, uluslararası kurumların İsrail konusunda etkisiz politikalarıyla kendi kaderine mahkûm edilmiştir.²²⁵

İsrail'in iç siyasette Filistinlilere yönelik yürüttüğü baskıcı politika, yerleşimlere yönelik karar vericilerin farklı siyasi görüşlerini yansıtan İsrail politikası, yıllar içinde çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Farklı görüşler mevcut olsa da yerleşim

²²⁴ "Eyal Weizman, "The Architecture of Violence", *uncube*, 02.09.2014.
<http://www.uncubemagazine.com/blog/14190357> , (Erişim Tarihi: 13.10.2019).

²²⁵ Gazze Raporu, *İHH İnsani Yardım Vakfı*, 2012, s. 15.
<https://www.ihh.org.tr/arsiv/uploads/2012/gazzerapor2012.pdf> , (Erişim Tarihi: 03.10.2019).

kurmaya karar verilen alanlarda, tüm İsrail hükümetleri yerleşim faaliyetlerinin güçlendirilmesine, geliştirilmesine ve genişletilmesine katkıda bulunmuştur. Zamanla İsrail Devleti'ne ait ayrı bir bölge silüetine bürünen yerleşimler, serbest piyasa koşullarında arz ve talep ilkelerine göre evlerin ve dairelerin inşa edilip halka sunulduğu bölgeler haline getirilmiştir.²²⁶ İsrail yerleşimler konusunda uluslararası desteği sağlayamamasına rağmen bu politikayı kararlılıkla sürdürmüştür. Örneğin; 2016'da BM Güvenlik Konseyi yerleşimlerin müzakereye açık olmadığını gösteren bir karar vermiştir. İsrail, İsrail'in inşa ettiği yerleşim birimleri hakkında muhalif tavırda olan ve BM Güvenlik Konseyi Anlaşması'nı destekleyen 12 ülkeyle ilişkileri durdurduğunu açıklamıştır.²²⁷ ABD ise oylamada veto hakkına sahip olmasına rağmen oy kullanmayarak tarafsızlığını korumuştur. Obama'nın uzun zamandır İsrail'in yerleşimci politikası karşıtı tutumu, o dönemde iki ülke arasındaki gerilimin önemli nedenleri arasındadır. Yerleşim birimlerine Fransa ve İngiltere'nin karşı duruşu bilinmektedir. Çin ve Rusya da uluslararası arena da söz sahibi olan yerleşimci karşıtı ülkelerdendir. Bu ülkelere ek olarak İspanya, Venezuela ve Uruguay Japonya, Ukrayna, Angola, Mısır, Senegal, Yeni Zelanda ve Malezya, BM Güvenlik Konseyi Anlaşması'nın diğer destekçileri arasındadır.²²⁸

İsrail, günümüzde yaklaşık 40 bin Filistinlinin ve beş yerleşim yerinde yaşayan birkaç 100 İsraili yerleşimcinin bulunduğu H2²²⁹ olarak bilinen Hebron Şehri'nin %20'sini doğrudan kontrolü altında bulunduruyor. Şu anda, 20 kontrol noktası da dahil olmak üzere 100'den fazla fiziksel engel, Hebron sakinlerinin hareket özgürlüğüne etki eden yerleşim bölgesini ve bu bölgenin çevresini şehrin geri kalanından ayaktadır. 2015'in sonlarından bu yana, H2'nin yerleşim bölgesi tıpkı Filistinlilerin yaşadığı diğer bölgeler gibi “kapalı bir askeri bölge” olarak ilan edilmiştir. İsrail makamları tarafından uygulanan ve güvenlik kaygılarıyla ilgili

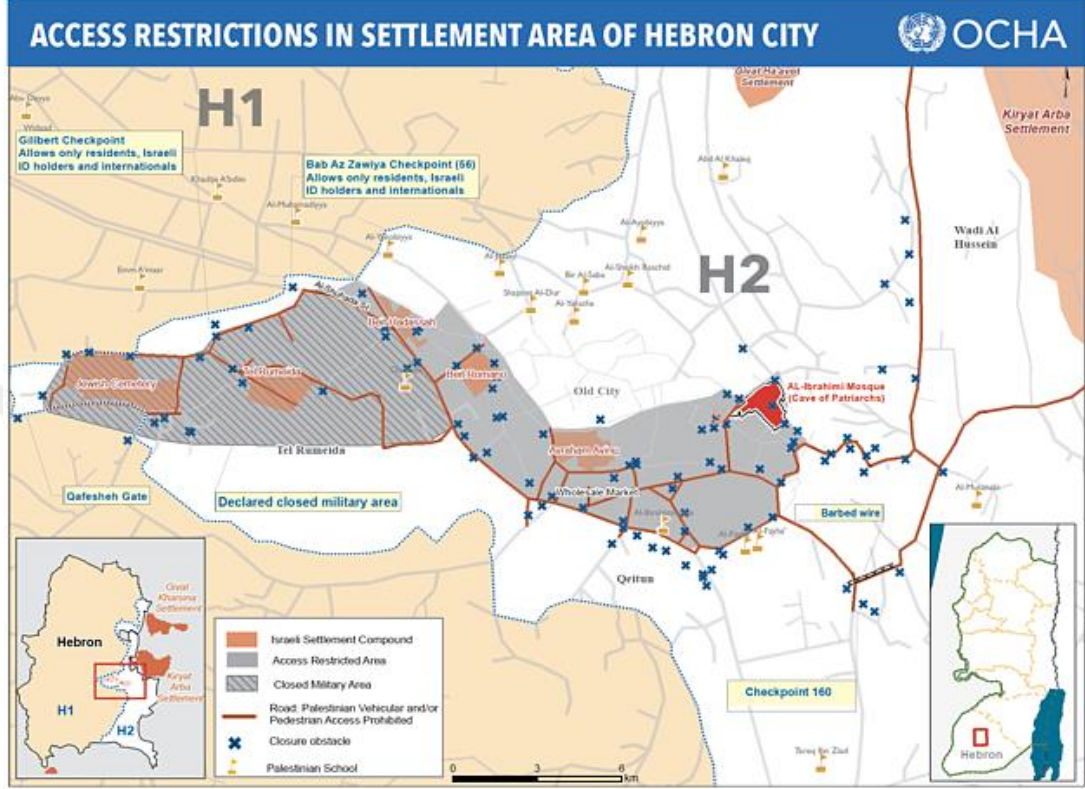
²²⁶ “Land Grap: Israel's Settlements Policy in the West Bank”, *op. cit.*, ss. 7-11.

²²⁷ “You can't take Israel for granted': Israel is 'reducing' its ties with 12 UN Security Council nations”, *Business Inorder*, 26.12.2016. <https://www.businessinsider.com/israel-suspends-ties-with-12-un-security-council-nations-2016-12> , (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

²²⁸ *Ibid.*

²²⁹ Hebron bölünmüş bir şehirdir. Oslo Anlaşması uyarınca, iki bölgeye ayrılmıştır. Şehrin %80'ini kapsayan H1 olarak bilinen bölgede 120 bin Filistinli yaşamakta ve Filistin Yönetimi tarafından kontrol edilmektedir. Bu bölgeye Yahudilerin girmesi yasaktır. İsrail kontrolü altındaki H2 bölgesi ise şehrin %20'sini oluşturmaktadır. Merkezdeki kutsal yerleri içine alan bölge, Kiryat Arba adlı bir Yahudi yerleşimini çevrelemekte ve kentin doğu kenarına kadar uzanmaktadır. Ayrıca Hebron şehri yalnızca Arap olan ve yalnızca Yahudi olan diğer alanlara da bölünmüştür. “Meet The Settlers: A Journey Through the West Bank”, *op. cit.*

politika ve uygulamalar, Filistinlilerin Hebron kentinde yaşayan Filistinlileri evlerinden zorla transferini sağlayarak, bir zamanlar gelişen bir bölgeyi “hayalet kasabaya” dönüştürmüştür.²³⁰

Şekil 2.2 Hebron şehrindeki yerleşim bölgelerindeki erişim kısıtlamaları ile ilgili harita²³¹

İsrail, Temmuz 2019’da, yerleşimciler için altı bin yeni ev ve yerleşimler kurmak suretiyle işgal ettiği Batı Şeria’da tam kontrolün sağlandığı bir bölgesinde Filistinliler için 700 yeni ev inşa edilmesini onaylamıştır.²³² Onaylar, İsrail güvenliği ve sivil kontrolü altında olan ve yerleşim yerlerinin bulunduğu Batı Şeria C Bölgesi’nde yoğunlaştırılmış ve iki devletli çözüm adı altında, gelecekte Filistin

²³⁰ The Occurrence of Forcible Transfer in H2, Report by the Secretary General, A/HRC/34/3, *United Nations Human Rights Watch*, 28.03.2017.

https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/34/3 , (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

²³¹ The Isolation of Palestinians in the Israeli-Controlled Area of Hebron City Continues, *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)*, 13 April 2017.

<https://www.ochaopt.org/content/isolation-palestinians-israeli-controlled-area-hebron-city-continues> , (Erişim Tarihi: 16.11.2019).

²³² “Israel approves 6,000 new homes for Israeli settlers in West Bank”, *AlJazeera*, 31.07.2019. <https://www.aljazeera.com/news/2019/07/israel-approves-6000-homes-israeli-settlers-west-bank-190731084510171.html> , (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

Devleti'nin bir parçasını oluşturması düşünölen Batı Şeria'nın % 60'ından fazlasını içine alması tepki toplamıştır. Bu yerleşimler Filistin topraklarını işgal etmektedir. Hangi evlerin yeni inşaat hangilerinin önceden var olan yerleşimler olduğu konusu da halen muğlaklığını korumaktadır. Yerleşimler uluslararası yasalara göre yasa dışıdır ve İsrail-Filistin barışı için büyük engel teşkil etmektedir. Filistinliler gelecekteki devletlerinin bir parçası olarak gördükleri topraklarda inşa edilmişlerdir. Günümüzde yaklaşık 3 milyon Filistinli, 600 binden fazla İsraili yerleşimci ile birlikte bu bölgede birlikte yaşamak durumunda bırakılmıştır.²³³ İsrail ile Filistinliler arasındaki barışın önündeki en büyük engellerden biri olarak görölen yerleşimler, işgal altındaki Doğu Kudüs'te ve Batı Şeria'da her geçen gün artmakta ve uluslararası hukuk ihlalleri devam etmektedir.

2004'te ise Şaron'un tek taraflı aldığı bir kararla -Filistin taraflıyla müzakere etmeden- Gazze'de bulunan yerleşim birimlerini tahliye etme girişimi Likud Partisi'nden bir grup siyasetçi tarafından tepkiyle karşılanmış, bunun üzerine Şaron bu görüşte birleşen diğer parti üyeleriyle beraber, Likud Partisi'nden ayrılarak Kadima Partisi'ni kurmuştur.²³⁴ Şaron, Kadima Partisi'ni kurduktan yaklaşık bir ay kadar sonra rahatsızlanıp yoğun bakıma alınınca, onun yerine Ehud Olmert başbakanlık görevini süreli olarak üstlenmiştir.²³⁵ 2009'da hakkında çıkan rüşvet iddiaları sonrası istifa eden Olmert'ten sonra yapılan seçimlerin ardından Netanyahu yeniden İsrail başbakanı olmuştur. Yerleşimci politikasını tekrar iç siyasetin merkezine koyan Netanyahu hükümetinin faaliyetleri kaldığı yerden devam etmiştir. Likud Partisi'nin yerleşimciler söz konusu olduğunda hiçbir suretle geri adım atmaması sonucu, 2009'daki Mısır ziyaretinde, ABD Dışışleri Bakanı Hillary Clinton, Likud Partisi'nin yerleşimciler konusunda izlediği siyasetin meşru olmadığı, yerleşimlerin inşasının durdurulmasını istediklerini ifade etmiştir.²³⁶ Dış siyasetten gelen açıklamalar sonrası bir süre yerleşimlerin dondurulması kararı alan Likud Partisi, yerleşimcilerden gelen karşı tepkilerle birlikte, yerleşimlerin dondurulmasıyla ilgili kararın topyekûn inşa sürecinin biteceği olarak anlaşılmaması gerektiği, inşası başlayan üç bin yeni konutun yapımına

²³³ *Ibid.*

²³⁴ Bernard Reich & David H. Goldberg, *Historical Dictionary of Israel*, Lanham, The Scarecrow Press, 2008, ss. 456-458.

²³⁵ Shmuel Sandler & Jonathan Rynhold, "Introduction: From Centrism to Neo-Centrism" *Israel Affairs*, Vol. 13, No. 2, 2007, s. 244.; Abraham Diskin, "Israel", *European Journal of Political Research*, No. 46, 2007, s. 987.

²³⁶ *Ibid.*

devam edileceği ve on bin yeni yerleşimcinin de buralara nakledileceğini ifade etmiştir.²³⁷

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren devam eden İsrail'in yerleşimcileri işgal edilen bölgelere yerleştirme politikasının, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) statüsü altında bir savaş suçu olduğu üzerinde duranlar oldukça fazladır. Buradan hareketle, Roma Statüsü 'nün 8. Maddesi'nin ikinci bendinde yer alan “işgalci güç tarafından işgal ettiği bölgelere kendi sivil nüfusu doğrudan veya dolaylı olarak transfer edilir veya işgal altındaki nüfusun bir kısmı sınır dışı edilir veya başka bir bölgeye gitmeye zorlanırsa”²³⁸ ifadesiyle yerleştirme faaliyeti, bir planın veya politikanın bir parçası olarak yürütüldüğü veya bu tür suçların geniş çaplı yürütülen bir organizasyon doğrultusunda işlendiğinde, işlemin savaş suçu olduğu bildirilmektedir.

Yerleşimciler meselesi kuşkusuz İsrail ve Filistin tarafı arasındaki en çekişmeli konulardan birisidir. Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yarım milyondan fazla Yahudi yerleşimcinin olduğu düşünülmektedir. 1999 yılına kadar Batı Şeria'da bulunan yerleşimci nüfus, Doğu Kudüs'te bulunanlardan azdır. Fakat Gazze'den çıkarılan yerleşimcilerin Batı Şeria'ya yerleştirilmesi, yerleşimcilerin bölgeye yerleştirilmesini kolaylaştıran kanunlar gibi faktörler göz önünde bulundurulduğunda 1999'dan günümüze kadar yerleşimci sayısının iki katına çıkması, beklenen bir durumdur.²³⁹ 2011'de yerleşimci sayısı yaklaşık 300 bine ulaşmış ve bu yerleşimcilerin 36 bini Ma'ale Adumim'da, 52 bini İllit'de ve takriben 18 bin yerleşimci ise Ariel bölgesinde yaşamaktadırlar. Batı Şeria'da bulunan yerleşimciler yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde çok hızlı bir şekilde artarak 2000'de 197 bin olan yerleşimci sayısı, bu süre zarfında yaklaşık iki kat artarak 2015'te 400 bine ulaşmasa da bu orana çok yaklaşmıştır.²⁴⁰ İsrail ile ilgili çalışmalar yapan *Peace Now*'a göre, 1967'den 2016 yılına kadar Batı Şeria'da resmi olarak kurulan 130'dan fazla yerleşim yerinin yanında 90 karakol hükümet onayı olmadan kurulmuştur.²⁴¹ 1977'de 4.400 yerleşimci Batı Şeria ve Doğu Kudüs topraklarında yaşarken, 2015 yılına geldiğimizde bu sayı yaklaşık 86 kat artarak

²³⁷ Ali Balcı, "Yahudi Yerleşimleri ve Filistin Sorunu", *Orta Doğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 14, 2010, s. 57.

²³⁸ "Rome Statute of International Criminal Court" Article 8, *International Criminal Court*, 2011. <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.11.2019).

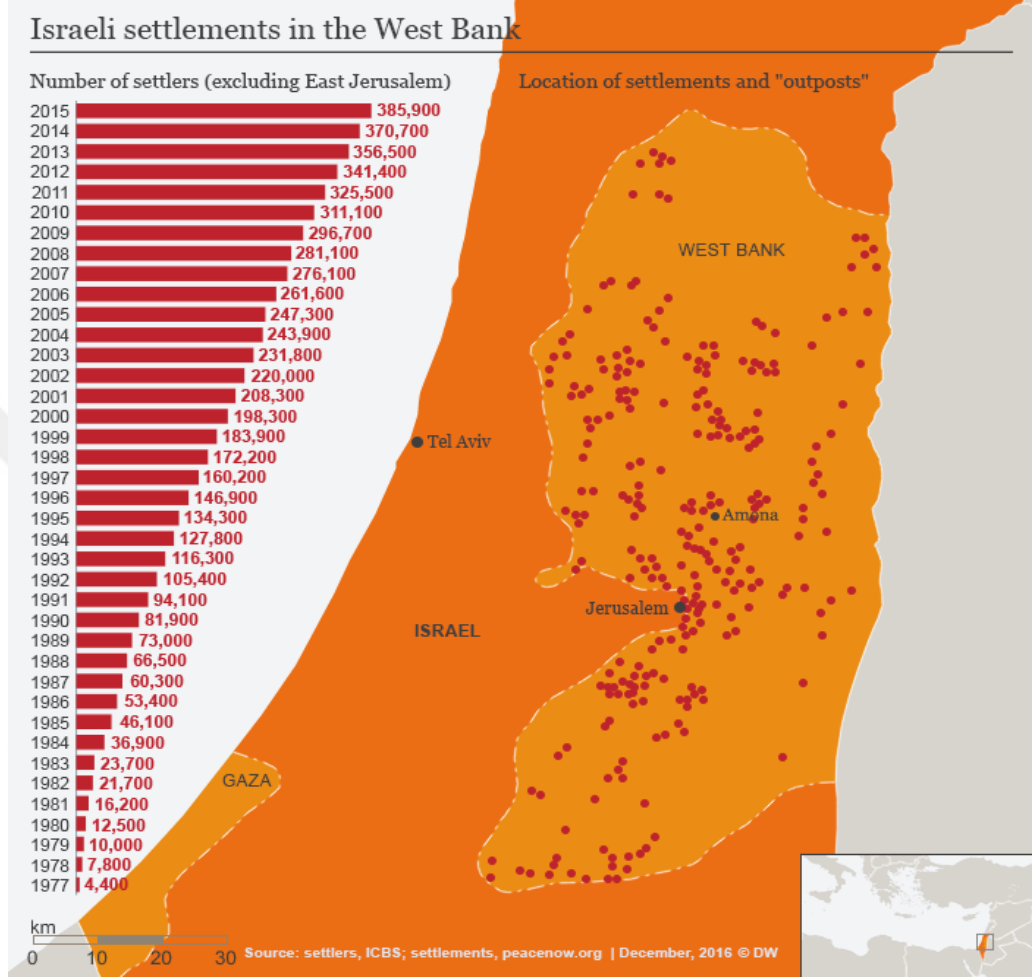
²³⁹ "İsrail'in işgal altındaki topraklardaki yerleşimleri", *AlJazeera Turk*, 29.09.2015.

<http://www.aljazeera.com.tr/dosya/israilin-igal-altindaki-topraklardaki-yerlesimleri>, (Erişim Tarihi: 03.11.2019).

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ "Israeli settlements are not an obstacle for peace", *DW*, 01.02.2017.

385.900 kişiye ulaşmıştır.²⁴² Reuters'ın haberine göre, 2019 yılına gelindiğinde İsrail Bayındırlık ve İskan Bakanı Uri Ariel'in yaptığı açıklamaya göre, yerleşimci sayısının beş yıl içinde 600 bin olacağı duyurulmuştur.²⁴³

Şekil 2.3 2015 yılı Batı Şeria'daki Yahudi Yerleşimleri²⁴⁴

İsrail Adalet Bakanı'nın, İsrail Medeni Hukuku'nu Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim yerlerine getirirken, bölgede yaşayan Filistinlilerin askeri düzende tutulması için yasal bir girişim başlatılması konusunda ısrarcı olacağı yönündeki açıklaması

<https://www.dw.com/en/israeli-settlements-are-not-an-obstacle-for-peace/a-37369133> , (Erişim Tarihi: 31.10.2019).

²⁴² *Ibid.*

²⁴³ "Israeli minister sees 50 percent more settlers in West Bank by 2019", *Reuters*, 16.05.2014. <https://www.reuters.com/article/us-palestinian-israel-idUSBREA4F0AD20140516> , (Erişim Tarihi: 19.12.2019).

²⁴⁴ "Israeli settlements are not an obstacle for peace", *op. cit.*

birçok kesim tarafından tepki toplamıştır.²⁴⁵ Sağ kanatta yer alan HaBayit HaYehudi Partisi'nden Ayelet Shaked, İsrail Ülkesi Hukuk Forumu'nda yaptığı bir konuşmasında konuyla ilgili şu sözleri söylemiştir: “İsrail medeni kanunu resmi olarak sadece Batı Şeria'da yaşayan Yahudiler için geçerli değildir, bunun yanında medeni kanunun genellikle askeri ve mahkeme kararları ışığında uygulanması öngörülür.”²⁴⁶ Shaked ise Ordu Radyosu'na verdiği demeçte, Batı Şeria'da yaşayan Yahudi sakinlerinin, diğer İsrail vatandaşlarının aksine askeri yasa altında yaşadıkları için ayrımcılığa maruz kaldıklarını söylemiştir. Bunun yanında, medeni hukuku Batı Şeria'ya genişletme nedenlerinin doğum izni şartlarını iyileştirmenin ve çevre koruma yasalarının uygulanmasının bulunmamasından kaynaklandığını söylemiştir. Ayrıca, yasaların İsraili işletmelerin Batı Şeria'daki istihdam ettiği Filistinli işçiler için geçerli olacağını, ancak Batı Şeria'daki diğer Filistin halkı için geçerli olmayacağını duyurmuştur.²⁴⁷

Aksa ayaklanmaları (intifadası) sonrası aradan geçen on beş yıla rağmen bölgede yaşanan uluslararası hukuk ihlallerinde olumlu olarak bir yol kat edilmemiştir. Yahudilerin bayram hazırlıklarının başladığı zamanlarda Mescid-i Aksa gibi kutsal mekanlarda, iktidardaki Likud Partisi temsilcilerinin desteğiyle yerleşimciler tarafından başlatılan baskınlar, bu görüşü doğrular niteliktedir. Bununla birlikte, İsrail polisinin de yerleşimcilere yönelik koruma önlemlerini arttırmasıyla, Filistinliler güvenlik güçlerinin sert müdahalesine maruz kalmakta ve İsrail'in bu katı tutumu tepki toplamaktadır. Filistinlilere yönelik kullanılan plastik mermiler kabul edilen son kanunlardan sonra cezayı gerektirmediği için iç siyasette meşru kabul edilmektedir. İsrail'in bu tutumunun üçüncü bir intifadaya neden olabileceği üzerinde duran Filistinli yetkililerle birlikte sorun her geçen gün daha da şiddetlenmektedir.²⁴⁸

2015'te, şiddetlenen çatışma halinden kurtulmak için İsrail polisinin yetki alanında bir genişlemeyi öngören Terörle Mücadele Yasa Tasarısı, yıllarca İsrail gündemini meşgul etmiştir. İngiliz mandası altındaki Filistin topraklarında İngilizler tarafından halkın maruz bırakıldığı sıkıyönetim koşullarını andıran maddelerin yer

²⁴⁵ “Israel's justice minister aims to bring civil law to West Bank Jews, keep Palestinians under military rule”, *Jewish Telegraphic Agency*, 02.05.2016. <https://www.jta.org/2016/05/02/israel/israels-justice-minister-aims-to-bring-civil-law-to-settlements-keep-palestinians-under-military-rule> , (Erişim Tarihi: 01.11.2019).

²⁴⁶ *Ibid.*

²⁴⁷ *Ibid.*

²⁴⁸ “İkinci İntifada'nın 15. Yıldönümü”, *Al Jazeera*, 28.09.2015.

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/ikinci-intifadanin-15-yildonumu> , (Erişim Tarihi: 02.11.2019).

aldığı tasarı, güvenlik güçlerine çok geniş yetkiler tanımıştır. Terör ve terör örgütü kavramına geniş bir anlam yükleyen tasarıya göre, şüpheli görünen her sivilin, İsrail güvenlik güçleri tarafından durdurup araması sıradanlaştırılmıştır. Gözaltı kararı ve tutuklamaya dair sürelerin uzunluğunun yanında mahkemelere sunulmasına izin verilen gizli deliller adil yargılamanın önündeki en büyük engeller olarak gözükmektedir. Sanıkların kolayca dava dosyasına erişmesinin önüne engeller koyan tasarı, sanıklara yüklenen suçun ispatı konusunda koşulların hafifletilmesini öngörmektedir. En önemli düzenleme ise terör suçları artık daha ağır cezalar alacaklardır.²⁴⁹

O dönemde görüşülen diğer iki yasa tasarı daha vardır. Bundan sonra hoparlörler ile dışarıya ezan okunmasının yasaklanmasını öngören Müezzin Tasarısı'na ek olarak Batı Şeria şehrinde özellikle de bu bölgede bulunan Amona Tepesi'nde, İsrail tarafından inşa edilen Yahudi yerleşim birimlerinin, daha ileriki süreçte yıkılmasının önüne geçebilmek için "Amona Tasarısı" gündeme getirilmiştir.²⁵⁰ Kasım 2016'da kabul edilen Müezzin Tasarısı'na hemen hemen tüm Müslüman devletlerin yanında, uluslararası toplumdan da tepkiler gelmiştir. İsrail siyasetinde koalisyon ortakları arasında yer alan Shas Partisi'nin bu konudaki çekincelerini dile getirmesiyle tasarıda bazı düzenlemeler yapılmıştır. Çok sesli bir İsrail'de dini ritüeller konusunda Yahudilere de benzer kısıtlamaların gündeme gelebileceği düşüncesiyle tekrar alt komiteye çekilen tasarı, üzerinde yapılan düzenlemelerle birlikte sadece 23.00-07.00 saatleri arasında ezan okunmasına izin verilmiştir.²⁵¹ Amona Tasarısı'na daha yakından baktığımızda, 1995'te Arap özel mülkiyeti üzerine yasa dışı olarak inşa edilen Amona yerleşim birimlerinin tahliyesi için İsrail Yüksek Mahkemesi'ne başvuruda bulunan *Yesh Din* adındaki sivil toplum kuruluşu, mahkemenin tahliye kararı alması üzerine. Bu tip çalışmalarını ileriki

²⁴⁹ "Administrative Detention and Israel's Moral Imperative", *The Jerusalem Post*, 15.09.2015. <https://www.jpost.com/Blogs/Above-the-Fray/Administrative-Detention-and-Israelis-Moral-Imperative-416220> , (Erişim Tarihi: 02.11.2019).

²⁵⁰ "Attorney General Slams Proposal to Legalize Settlements Built on Private Palestinian Land", *Haaretz*, 23.11.2016. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-ag-slams-proposal-to-legalize-settlements-built-on-private-palestinian-land-1.5464880> , (Erişim Tarihi: 02.11.2019).

²⁵¹ "Vote on mosque-muffling bill delayed for third time", *Times of Israel*, 07.12.2016. <https://www.timesofisrael.com/vote-on-mosque-muffling-bill-delayed-for-third-time/> , (Erişim Tarihi: 02.11.2019).

süreçte de sürdürmüştür.²⁵² Yerleşim birimlerinin özel mülkiyetlerin üzerine inşa edildiği ve bu yapılara ruhsat verilmesinin imkansızlığına yönelik İsrail Yüksek Mahkemesi tarafından alınan karar doğrultusunda iki yıl içerisinde Amona Yahudi yerleşim biriminin tahliye edilmesine hükmedilmiştir. 25 Aralık 2016'ya kadar söz konusu yapıların boşaltılmasına yönelik kararı İsrail hükümetine sunan mahkeme, İsrail hükümetinin kararın yedi ay ertelenmesine yönelik talebini olumlu bulmuş, ancak İsrail'in yerleşim siyasetini işgal ettiği bölgelerde uygulanan bir devlet politikası olarak sürdüren tutumu ile birlikte Amona yerleşimleri gibi yasadışı yerleşimlerin varlığı günümüzde de devam etmektedir. Bu gibi uygulamalar, İsrail yönetiminin sürdürmüş olduğu bölgedeki Müslüman kimliğini silmeye yönelik gayretlerinin bir tezahürü olarak algılanmaktadır. İsrail'in bu gibi tasarıların vücut bulması için gereken desteği günümüzde bulunduğu söylenebilir. ABD'deki başkanlık devir tesliminin yapılmasıyla birlikte İsrail yönetimi, Obama yönetiminin yerleşimciler konusunda takındığı karşı duruştan çekinerek kanunlaştıramadığı yerleşimler ile ilgili düzenlemeleri, Trump döneminde hayata geçirmeyi düşünmektedir.

2016'da BM Güvenlik Konseyi'nin yayımladığı 2334 sayılı karar, yerleşimler konusunda oldukça sert ifadelere yer vermektedir. Demografik yapıyı değiştirmeyi amaçlayan tüm önlemlerin kınandığı belirtilerek, 1967'den beri işgal edilen Filistin Bölgesi'nin statüsü, yerleşimlerin inşaatı ve genişletilmesi de dahil olmak üzere Batı Şeria başta olmak üzere Doğu Kudüs'te sürdürülen İsraili yerleşimcilerinin tahliyesi, sivillere ait topraklara el konulması, evlerin yıkılması ve uluslararası insani hukuk ihlallerinin yanında, Filistinli sivillerin yerinden edilmesi ilgili uygulamalara derhal son verilmesi gerektiğini hatırlatan karar, iki devletli çözümün gerçekleştirilmesinde engel teşkil eden ve adil, kalıcı, kapsamlı bir barış için tüm yerleşim faaliyetlerinin durdurulmasının şart olduğunu vurgulamıştır.²⁵³ Sivillere yönelik her türlü şiddet eylemini önlemek için acil adımlar atılmasını ve bu konuda yükümlülüklerin yerine getirmesi konusunda hesap verilebilir uygulamaların hayata geçirilmesi konusunda çağrıda bulunulmuştur.²⁵⁴

²⁵² "Trump dönemi Filistinlilere ne vaad ediyor?", *ORMER Orta Doğu Enstitüsü*, 28.12.2016. https://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,147,trump_donemi_filistinlilere_ne_vaad_ediyo.html , (Erişim Tarihi: 02.11.2019).

²⁵³ "Resolution 2334 ", (*UNSCR*), 23.12.2016. <https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf> , (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁵⁴ *Ibid.*

Trump'ın ABD Başkanı seçilmesi sonrası Yahudi yerleşimlerine karşı nasıl bir tutumda olacağı konusu merak konusuysen, 23 Aralık'ta alınan 2334 sayılı karardan bir gün önce yaptığı açıklama bu konuya dair ipuçları taşımaktadır. Alınması planlanan BM kararını veto etmek için girişimlere başlayacağını belirtmiştir. Trump, "İsraililer ve Filistinliler arasındaki barış, yalnızca BM tarafından şartların dayatılması yoluyla değil, tarafların birbirleriyle gerçekleştireceği doğrudan müzakere yoluyla gelecektir" demiş ve eklemiştir: "Bu, İsrail'i çok zayıf bir müzakereci konumuna sokuyor ve tüm İsraililere son derece haksızlık ediyor."²⁵⁵ Netanyahu, henüz fiili olarak göreve başlamayan Trump'a konuyu iletmıştır. Bunun üzerine Trump, yerleşim inşaatını kınayan kararın engellenmesine yardım etmesi için Mısır'ın Devlet Başkanı Sisi ile konuşmuştur. Mısır'ın kararın ertelenmesine yönelik yaptığı girişimlere rağmen diğer gün BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararı ABD veto etmemiştir.²⁵⁶

Trump'ın gayretlerinin çok değerli olduğunu söyleyen Netanyahu, 2334 sayılı kararın ardından böyle bir kararın İsrail için yok hükmünde olacağını dile getirmiştir. Tasarıda emeği geçen devletlere tek taraflı yaptırım uygulanacağı söylenmiş ve İsrail tarafından BM'ye ödenen fonların iptal edileceği dile getirilmiştir.²⁵⁷ 28 Aralık 2016'da ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin verdiği bir demeçte, 2334 sayılı karar ile ilgili ABD'nin aldığı pozisyon hakkında açıklamalar yapmıştır. İki devletli çözümün İsrail-Filistin meselesi için en ideal çözüm olduğunu belirten Kerry, ABD'nin altı temel prensibi olduğunu altını çizmiştir. Öncelikle 1967 öncesi sınırların kabul edilmesi gerektiğini vurgulayan Kerry, Filistinli mültecilerin geri dönüşü konusunda adımların atılması gerektiğini söylemiştir. Kudüs'ün iki taraf arasında paylaşımının önemine değindikten sonra iki devletli çözümden yana olduklarını eklemiştir. İki toplumun barış içinde yaşamasının bölge için önemli olduğunu ve bunun için Yahudi yerleşim faaliyetlerinin durdurulması gerektiğini

²⁵⁵ "Trump Pressures Obama Over U.N. Resolution on Israeli Settlements", *The New York Times*, 22.12.2016. <https://www.nytimes.com/2016/12/22/world/middleeast/donald-trump-united-nations-israel-settlements.html>, (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁵⁶ "Egypt: Trump convinced Sisi to withdraw UN resolution", *AlJazeera News*, 22.12.2016. <https://www.aljazeera.com/news/2016/12/egypt-trump-sisi-resolution-israel-settlements-161223064418355.html>, (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁵⁷ "Netanyahu Says Israel Will 'Overcome UN Resolution, Will Also Stop Funding UN Agencies'", *The JewishPress.com*, 25.12.2016. <https://www.jewishpress.com/news/breaking-news/netanyahu-says-israel-will-overcome-un-resolution-will-also-stop-funding-un-agencies/2016/12/25/>, (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

vurgulamıştır.²⁵⁸ Bunun üzerine Trump kendi sosyal medya hesabından göreve başladığında İsrail ile ilişkilerin ne düzeyde olacağını duyurmuş ve şunları söylemiştir: “Bundan sonra olmaz. İran ile varılan anlaşma korkunç bir sonun başlangıcıydı. Şimdi de BM! Tüm bunlara karşı güçlü dur İsrail. 20 Ocak hız bir şekilde geliyor!”²⁵⁹

Uluslararası hukukun teamülleri dikkate alındığında, uluslararası hukukun açık ihlali olan yerleşimci faaliyetleri, Ocak 2017’de, Trump’ın ABD Başkanı olarak göreve başlamasıyla birlikte hız kazanmıştır. Bir önceki ay BM Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen ve Yahudi yerleşimcilerin varlığını kınayan kararın etkileri halen devam etmektedir. İsrail Başbakanı Netanyahu, Trump’ın göreve başlamasının üzerine “yeni bir döneme giriyoruz”²⁶⁰ söylemi kamuoyu tarafından İsrail’in Trump kartını oynadığı şeklinde yorumlanmış, Trump’ın “Sandığınızdan çok daha erken olacak. Yeni dönemde İsrail’e zarar vermeye çalışanlar büyük bedeller ödeyecek ve bu bedel sadece ABD’de değil, İsrail’de de artacak”²⁶¹ söylemi ise Trump kartının ileriki süreçte İsrail lehine çok önemli gelişmelere yol açacağını göstermiştir.

Netanyahu'nun açıkça belirttiği üzere, İsrail hükümeti yeni ABD yönetimini dünyanın geri kalanına karşı bir kalkan olarak görmektedir. İsrail için BM Güvenlik Konseyi tarafından geçtiğimiz ay alınan karar ve Obama yönetiminin bu kararı kabul etmesi gibi yerleşimci karşıtlığı olarak görülen uygulamalara yönelik tedbirlerin alınmasının şart olduğu düşünülmektedir. Filistinli liderler ise kendilerini tamamen Trump yönetimine öfkeyle bakmaktadır. Ayrıca, dünyanın geri kalanını ABD’nin uzun vadede uygulamaya koymayı düşündüğü, ABD Büyükelçiliği’ni Tel Aviv’den Kudüs’e taşıma politikasına yönelik harekete geçmeye çağırmaktadırlar.²⁶² Çağrılar sonuç vermemiş olacak ki 6 Aralık 2017’de Trump bir bildirge yayınlamıştır. Teşekkür ile başlayıp teşekkür ile sonlanan bildirgeye göre, Orta Doğu’da kalıcı barışın tesisi için bazı adımların atılması gerekmektedir. İsrail-Filistin çatışmasına yeni bir yaklaşım getireceği iddiasıyla kaleme alınan bildirgeye göre, zaten 1995’te ABD Kongresi’nde

²⁵⁸ “John Kerry rips Israel’s ‘pernicious’ settlement policy, lays out 6 principles for Mideast peace”, *Jewish Telegraphic Agency*, 28.12.2016. <https://www.jta.org/2016/12/28/united-states/john-kerry-lays-out-6-principles-for-mideast-peace-rips-israels-pernicious-settlement-policy> , (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁵⁹ Trump’ın resmi twitter hesabında bu paylaşımı görmek için bkz. <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/814114980983427073> , (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁶⁰ “Israel Plays its Trump Card”, *Foreign Policy News*, 20.01.2017. <https://foreignpolicy.com/2017/01/20/israel-plays-its-trump-card-palestine-peace-politics/> , (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

²⁶¹ *Ibid.*

²⁶² *Ibid.*

büyük bir partili çoğunluk tarafından alınan Kudüs Büyükelçilik Yasası'na²⁶³ göre, Tel Aviv'de bulunan ABD Büyükelçiliği Kudüs'e taşınacaktır. Ancak, Trump'a göre, önceki başkanlar tarafından uygulanması geciktirilen bu kararla amaçlananın bölgeye barış getirmek olduğu söylenmiştir.²⁶⁴ Bildiride şu ifadeler yer verilmiştir: "Bazı çevrelerin kararın cesareten yoksun bir şekilde alındığı görüşünün aksine, o zamanın koşullarında, kararın gerçeklere dayandırılarak alındığı ortadadır. İsrail ile Filistinliler arasında kalıcı bir barış anlaşmasına yirmi sene öncesinden daha yakın değiliz. Tam olarak aynı formülü tekrarlamamanın farklı veya daha iyi bir sonuç vereceğini varsaymak anlamsız olacaktır. Bu tarih itibariyle, resmi olarak da Kudüs'ü İsrail Devleti'nin kadim başkenti olarak tanımanın zamanının geldiğini düşünmekteyim. Tıpkı her diğer egemen devlet gibi egemen bir devlet olan İsrail Devleti'nin de kendi başkentini belirleme hakkı mevcuttur. Bunu bir gerçek olarak kabul etmek, barışın sağlanması için gereken en önemli adımdır."²⁶⁵

Yeni ABD yönetimi, yerleşimler konusunda resmi bir pozisyon almadığını belirtmiş olsa da yeni Başkan Trump'ın ifadeleri, İsrail hükümetini yerleşimlerin genişletilmesi konusunda cesaretlendirmiştir. İsrail makamlarının, Doğu Kudüs dahil işgal altındaki Batı Şeria'daki mevcut yerleşimlere ek olarak, en az 219 yeni konut inşa edildiğini açıklaması bu doğrultuda değerlendirilmelidir.²⁶⁶ Bu süreçte Ramallah'ın kuzeyindeki bir bölgede yeni bir Yahudi yerleşimin kurulması onaylanmıştır.²⁶⁷ Kudüs'ün kuzeyinde, Ramallah'ın yakınlarında ise 10 bin konutluk yeni bir yerleşim

²⁶³ 1995'te ABD Kongresi tarafından kabul edilen 'Kudüs Büyükelçilik Yasası', 1980'de kabul edilen İsrail Temel Yasası temel alınarak oluşturulmuştur. 1999'dan itibaren ABD Başkanları, kanun metninde yer alan 'Başkanlık Ayrıcalığı' yetkisinin verdiği güçle Kudüs Büyükelçilik Yasası'nın altı aylık sürelerle askıya alarak yasanın uygulanmasını engellemişlerdir. Fakat son Başkan Donald Trump, Aralık 2017'de, Tel Aviv'de bulunan ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınmasına olanak tanıyan Kudüs Büyükelçilik Yasası'nı onaylamıştır. Kudüs Büyükelçilik Yasası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Saik Dilek, "Trump'ın Yönetiminin Kudüs Kararına Analitik Bakış", *International Journal of Social Inquiry*, Cilt 11, Sayı 1, 2018, ss. 97-137.

²⁶⁴ "Statement by President Trump on Jerusalem", *U.S Embassy & Consulates in Italy*, 06.12.2017. <https://it.usembassy.gov/statement-president-trump-jerusalem-december-6-2017/>, (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

²⁶⁵ *Ibid.*

²⁶⁶ "Israeli and OPT: Flurry of settlement activity shows flagrant disregard for international law", *Amnesty International*, 01.02.2017. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/02/israel-opt-flurry-of-settlement-activity-shows-flagrant-disregard-for-international-law/>, (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

²⁶⁷ "Israeli cabinet approves first new West Bank settlement in 20 years", *Reuters*, 30.05.2017. <https://www.reuters.com/article/us-israel-palestinians-settlement/israeli-cabinet-approves-first-westbank-settlement-in-20-years-idUSKBN1711K6>, (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

biriminin onaylandığı duyurulmuştur.²⁶⁸ Bu yerleşimlerin inşası, eski ABD yönetiminin baskısı sonucunda askıya alınmış, fakat yeni yönetimle birlikte inşa süreci tamamlanmıştır. Buna ek olarak, Knesset, Filistinli arazi üzerine kurulmuş en az 4 bin yerleşimci evini etkileyen 53 yerleşimi geriye dönük olarak yasallaştıran bir yasayı kabul etmiştir.²⁶⁹ Tüm bunlar yaşanırken, BM Orta Doğu Barış Süreci Özel Koordinatörü Nikolay Mladenov'ın, Mart 2017'deki bir konuşmasında, BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 2334 sayılı kararın, İsrail tarafından uygulanmadığı doğrulanmıştır.²⁷⁰

İsrail için günümüzde de hız kesmeden sürdürdüğü yerleşim ve yerleşimci politikası, artış göstermektedir. Bu artışın en önemli nedeni ise İsrail'in stratejik ortaklarının yerleşimci meselesine olan yakın duruşundan kaynaklanmaktadır. Amerikan Haber Ajansı'nın kamuoyuna sunduğu veriler ışığında söyleyebiliriz ki; İsrail hükümeti, Trump'ın başkan olduğu günden bu yana, Batı Şeria'da sürdürdüğü yerleşimci politikasına hız vermiştir. Amerikan Haber Ajansı'nın verilerine göre, gözlemlenen en geniş çaplı inşaat planlaması son yıllarda yaşanmıştır.²⁷¹ Resmi hükümet kaynaklarının verileri kullanılarak, *Peace Now*'ın yaptığı bir açıklamaya göre, 2018 yılı Yahudi yerleşimlerine ait yapılarda ve bu yapılara ait projelerde yukarı yönlü hareketin görüldüğü bir yıldır. Bu doğrultuda, yakın zamanda İsrail'de kurulan bir komisyon, yeni yerleşim yerleri inşaat planını açıklamıştır. 2017'den sonra, daha doğru bir ifadeyle; Barack Obama'nın başkanlık görevinden ayrılmasından bu yana, yerleşim birimlerinde çok açık bir şekilde artış meydana gelmiştir.²⁷²

²⁶⁸ "Israel Revives Plan for 10,000 New Homes in East Jerusalem", *Haaretz*, 25.04.2017. <https://www.haaretz.com/israel-news/israel-revives-plan-for-10-000-new-homes-in-east-jerusalem-1.5465053> , (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

²⁶⁹ "Israel/OPT: Trump must oppose all Israeli settlements in meeting with Netanyahu", *Amnesty International*, 14.02.2017. <https://www.refworld.org/docid/58a30bf24.html> , (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

²⁷⁰ "Amnesty International International Public Statement", *Amnesty International*, 07.07.2017, ss. 2-3. <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1562962017ENGLISH.pdf> , (Erişim Tarihi: 05.11.2019).

²⁷¹ "AP: Batı Şeria'daki Yerleşim İnşaatları Trump Döneminde Arttı", *VOA*, 02.01.2019. <https://www.amerikaninsesi.com/a/ap-bati-seria-daki-yerlesim-insaatlari-trump-doneminde-artti/4726163.html> , (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁷² *Ibid.*

Yerleşimler ile ilgili çalışmalarıyla bilinen Hagit Ofran²⁷³ için söz konusu dönem, yerleşim inşaatı için en doğru zamandır. Çünkü, İsrail hükümeti (Likud Partisi), yerleşimler konusunda tüm uygulamalara izin vermektedir ve bunlar için gereken desteğin ABD tarihinin en yerleşim yanlısı iktidarı tarafından sağlanabileceğini bilmektedir.²⁷⁴ Batı Şeria’da yerleşimci politikasına hız verildiği günlerde, uluslararası toplumdan İsrail’e tepkiler gelmeye devam etmiştir. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’ndan altı ay arayla gelen iki resmî açıklama ile İsrail’in artan yerleşim faaliyetleri kınanmıştır. 1 Haziran 2018 tarihli ilk açıklamada: “İsrail tarafından işgal altında tutulan Batı Şeria ve Doğu Kudüs’te, uluslararası hukuk görmezden gelinerek inşa edilen yasadışı yerleşimlere ek olarak, iki bin yeni yerleşimin inşasına İsrail hükümetinin uluslararası hukuku umursamazca onay verilmesi ve bu doğrultuda, Filistin Devleti’nin başkenti mahiyetinde olan Doğu Kudüs’ün etrafında inşa edilen ‘Ayrım Duvarı’nın öbür tarafında kalan Arapların özel mülkiyetlerine yönelik gaddarca alınan yıkım kararlarını kınıyoruz.”²⁷⁵ Yapılan ikinci açıklamada ise ilginç bir ayrıntı göze çarpmaktadır. Aradan 6 ay geçmesine rağmen yerleşim inşaatında hızlı bir artış görülmektedir. 28 Aralık 2018 tarihli açıklamada: “İsrail tarafından, işgal edilmek suretiyle yerleşilen Batı Şeria bölgesinde inşa edilen 2200 yeni konut için onay verilmesi doğru bulunmuyor ve bu girişimi şiddetle kınıyoruz. Yerleşimciler ile ilgili alınan başta BM kararları ile Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin hükümleri dikkate alınmaksızın, umursamazca uluslararası hukuku çiğnemeyi sürdüren İsrail’in, yerleşimlerle ilgili hukuksuz kararlarını reddediyoruz.” denilmektedir.²⁷⁶

Tüm bu açıklamaların sınırlı etki yaratmasının en önemli nedeni, İsrail kamuoyunda yerleşimcilere yönelik politikalara sempati duyulmasıdır. Independent’in

²⁷³ Hagit Ofran, Kudüs'te doğmuştur. Politik düşünen Ortodoks bir ailede yetişmiş olup, eğitim hayatı boyunca Yahudi halkının tarihi ve kimliği ile ilgilenmiştir. Bugünlerde yerleşimler ile ilgili en kapsamlı ve bağımsız veri tabanını koordine etmiş olan Ofran, çoğunluğu yasadışı olan yerleşim ve karakol inşaatı ile araştırma yapan *Peace Now Settlement Watch* ekibinin Direktörüdür. Hagit Ofran: Researcher and Activist”, Date of Interview 2010. <https://www.justvision.org/portrait/hagit-ofran> , (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

²⁷⁴ “AP: Batı Şeria’daki Yerleşim İnşaatları Trump Döneminde Arttı”, *op. cit.*

²⁷⁵ “İsrail’in yasadışı yerleşimlerinde ilave yeni yerleşim birimleri inşa edilmesine ve Filistinli Bedevilere ait evlerin yıkımına yönelik kararın hk.”, No: 156, *T.C Dışişleri Bakanlığı Güncel Açıklamalar*,01.06.2018. http://www.mfa.gov.tr/no_-156_-israilin-yasadisi-yerlesimlerinde-ilave-yeni-yerlesim-birimi-insas%C4%B1.tr.mfa , (Erişim Tarihi: 06.11.2019).

²⁷⁶ “İsrail’in Yasadışı Yerleşim Faaliyetleri Hk.”, No:347, *T.C Dışişleri Bakanlığı Güncel Açıklamalar*, 28.12.2018. http://www.mfa.gov.tr/no_-347_-israil-in-yasadisi-yerlesim-faaliyetleri-hk.tr.mfa , (Erişim Tarihi: 06.11.2019).

haberine göre, yaklaşan İsrail seçimlerinde, Netanyahu'nun Batı Şeria bölgesinde kurulan yerleşim birimlerini İsrail topraklarına katma vaadine karşılık, Netanyahu'nun en büyük rakibi olarak seçimlere girecek Benny Gantz, partisinin iktidar olması durumunda, Batı Şeria'daki mevcut Yahudi yerleşimlerinin tahliye edilebileceğini söylemiştir. Yeni bir parti olan Direnç Partisi'nin lideri olan eski General Gantz, daha önce Batı Şeria'daki bazı yerleşimlerin kalıcı olacağını dile getirmiş, seçimlerde aday olduğunu ilan etmesinin ardından ise verdiği ilk röportajda aksi yönde ifadelerde bulunmuştur. 2005'te, Gazze'de boşaltılan yerleşimleri örnek olarak gösteren Gantz, Batı Şeria'daki yerleşimler için de bu tip uygulamaların gündeme alınabileceğini söylemiştir. Tüm bunlara ek olarak Gantz, "geri çekilmeden ders çıkarmamız ve başka yerlerde de uygulamamız gerekiyor"²⁷⁷ diye eklemiştir. Gantz'ın bu açıklamasını, zamanında Şaron'un Gazze'den çekilme kararına benzeten ve bu siyasetin tıpkı Şaron'un yaptığı gibi HAMAS'ı cesaretlendiren tarihi bir yanlış olarak düşünen çevrelerden, Gantz'a tepki gelmiştir.

2019 Nisan ayında yapılan seçimlerde çok yakın oy oranlarına sahip partiler göze çarpmıştır. Netanyahu sandıktan birinci parti olarak çıksa da koalisyon hükümetini kuramadığı gerekçesiyle seçimlerin tekrar yapılması için 17 Eylül yeni tarih olarak belirlenmiştir. Hükümetin kurulamamasının en önemli sebebi ise sağ partilerle birlikte koalisyon hükümeti kurmayı isteyen Netanyahu'nun bu tutumunun yanında, özellikle aşırı dinci öğrencilerin askerlikten muaf olmaları yönünde düzenlenen yasa tasarısıdır. Yasa tasarısına yönelik uzlaşmazlıklar koalisyon girişiminin başarısız olmasına neden olmuştur.²⁷⁸ İsrail'in işgal ettiği Batı Şeria'daki Elkana Yahudi yerleşiminin okul yılı açılışında konuşan Netanyahu, yerleşimlere olan hassasiyetini bir kere daha göstermiştir. Yahudi yerleşimlerinin İsrail-Filistin ihtilafındaki en sıcak sorunların başında geldiği düşünüldüğünde, Filistinlilerin Netanyahu'nun uluslararası uzlaşmaya meydan okuyabileceği ve yakın müttefiki olan ABD Başkanı Trump'ın desteğiyle ilhak etme yolunda ilerleyeceği yönündeki endişeleri, yersiz değildir. Netanyahu'nun Elkana yerleşiminde yaptığı konuşmasında, "Tanrı'nın yardımıyla, İncil'deki İsrail Devleti'nin bir parçası olarak tüm yerleşim

²⁷⁷ *Ibid.*

²⁷⁸ "İsrail erken seçime gidiyor: Netanyahu hükümeti kuramadı", *BBC News*, 30.05.2019.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48454914> , (Erişim Tarihi: 07.11.2019).

yerlerine Yahudi egemenliğini artıracaktır.”²⁷⁹ İfadelerine yer verilmiştir. O dönemde Mahmud Abbas'ın sözcüğünü yapan Nabil Abu Rdainah, Netanyahu'nun bu açıklamasının “hiçbir şekilde bölgeye barış, güvenlik ve istikrar getirmeyecek, tamamıyla kabul edilemez bir duruş”²⁸⁰ olduğu ifade edilmiştir. -Netanyahu, yerleşimciler ile ilgili Nisan ayında gerçekleşen İsrail genel seçimlerinden önce de benzer bir taahhütte bulunmuş, seçiminde meclis çoğunluğunu sağlayamadığı için taahhüdü yerine getirememiş ve seçim 17 Eylül'e kalmıştır.

Yenilenen seçimler sonrasında *Israeli Public Broadcasting Corporation* tarafından yapılan, Netanyahu ile en önemli rakibi Gantz arasında geçen iktidar mücadelesinde, yine hiçbir partinin tek başına iktidar kurabilmek için yeterli oy oranına sahip olmadığı görülmektedir.²⁸¹ Netanyahu'nun zengin iş adamlarından hediye kabul ettiği, görevini kötüye kullandığı, medyaya baskı uyguladığı gerekçesiyle yolsuzlukla suçlanıp suçlanmayacağına karar verilme süreci, koalisyon kurma sürecini etkilemiş olup, sürenin dolmasına iki gün kalmışken Cumhurbaşkanı Reuten Rivlin'e Netanyahu tarafından iade edilen görev, siyasi bir krize neden olmuştur.²⁸² Netanyahu tarafından hükümet kurma görevi yerine getirilemeyince, bu görev Gantz'a geçmiştir. Gantz da bu görevi yerine getirememiş fakat bu başarısızlıkla ilgili tek suçlunun kendisi değil, Netanyahu olduğunu söylemiştir. Likud Partisi'nin yanında, kurulamayan Birlik hükümeti nedeniyle hedefe Netanyahu'yu koyan Gantz, sürecin Netanyahu'nun sağ partilerden kurulu bloktan vazgeçip koalisyonla yanaşmaması yüzünden tıkanıp dile getirmiştir. Birlik hükümeti ile ilgili temel çizgilerin görüşülmesi ve bir sonuca bağlanması gerektiği, fakat Netanyahu'nun buna hazır olmadığını söyleyen Gantz, ülkesini yeniden erken seçime götürmemek için elinden geleni yapacağını dile getirmiştir.²⁸³

²⁷⁹ “Netanyahu repeats pledge to annex Israeli settlements in occupied West Bank”, *Reuters*, 01.09.2019. <https://www.reuters.com/article/us-israel-palestinians-settlement/netanyahu-repeats-pledge-to-annex-israeli-settlements-in-occupied-west-bank-idUSKCN1VM10D> , (Erişim Tarihi: 07.11.2019).

²⁸⁰ *Ibid.*

²⁸¹ “İsrail seçimleri: Kesin olmayan sonuçlara göre Netanyahu ile rakibi Gantz başa baş”, *BBC News*, 19.09.2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49737396> , (Erişim Tarihi: 07.11.2019).

²⁸² “Netanyahu hükümeti kurma görevini iade etti”, *DW*, 21.10.2019. <https://www.dw.com/tr/netanyahu-h%C3%BCk%C3%BCmeti-kurma-g%C3%B6revini-iade-etti/a-50923940> , (Erişim Tarihi: 07.11.2019).

²⁸³ “İsrail Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Mavi-Beyaz lideri Benny Gantz, Twitter hesabından yaptığı açıklamada Başbakan Netanyahu'yu hedef aldı.”, *Sputnik, Türkiye*, 06.11.2019. <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201911061040562900-israilde-secimlerin-galibi-gantz-hukümetin-kurulamamasi-nedeniyle-netanyahuyu-sucladi/> (Erişim Tarihi: 07.11.2019).

Hükümet krizinin bir an önce sonuçlanması için girişimler sürerken, ikili arasında bu süreçte yaşanan yerleşimcilerin statüsü ile ilgili demeçler, Gantz'ın “temel çizgilerin görüşülmesi ve bir sonuca bağlanması”²⁸⁴ ifadesini akla getirmektedir. Yerleşimcilerin nihai statüsü, İsrail’de kurulacak olan hükümetlerle doğrudan bağlantılıdır. Tüm bunların yanında, İsrail-Filistin meselesinin barışçıl bir zemine oturtulabilmesinin önündeki büyük engel olarak görülen yerleşimciler, ileriki süreçte kurulacak olan koalisyondan çıkacak kararlar doğrultusunda ya tahliye edileceklerdir ya da uluslararası arenadan gelen tepkiler görmezden gelinerek anlaşmazlığın sürmesi pahasına varlıklarına devam edeceklerdir.

Kasım 2019’da ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo’nun yaptığı açıklama, anlaşmazlığın sürmesi pahasına yerleşimlerin devam edeceği sinyallerini vermiştir. Pompeo, yerleşim birimlerinin mutlak suretle yasadışı olmasının gerekmediğini, ABD ve müttefikler tarafından yıllarca sürdürülen yerleşimciler karşıtı politikanın bölgeye barış getirmedeğini ifade etmiştir. Asıl gerçeğin; bu anlaşmazlığa hiçbir zaman adli bir karar verilmeyeceği ve uluslararası hukuk açısından kimin doğru kimin yanlış olduğuna dair tartışmaların bölgeye barış getirmeyeceği olduğunu düşünen ABD,²⁸⁵ AB tarafından yinelenen “yerleşimciler yasadışıdır.”²⁸⁶ söylemine karşı bir tutum sergilemiştir.

²⁸⁴ *Ibid.*

²⁸⁵ “US says Israeli settlements no longer considered illegal in dramatic shift”, *The Guardian*, 19.11.2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/nov/18/us-israeli-settlements-no-longer-considered-illegal-palestinian-land-mike-pompeo> (Erişim Tarihi: 19.11.2019).

²⁸⁶ “AB: İsrail’in yerleşim birimleri uluslararası hukuk uyarınca yasa dışıdır”, *TRT Haber*, 19.11.2019. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ab-israilin-yerlesim-birimleri-uluslararasi-hukuk-uyarinca-yasa-disidir-441926.html> (Erişim Tarihi: 19.11.2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSLARARASI HUKUKTA YAHUDİ YERLEŞİMLER VE YERLEŞİMCİLER

Uluslararası siyasette gündemden hiç düşmeyen İsrail'in yerleşimci politikası, yalnızca İsrail ve Filistin arasındaki bir sorun olmaktan çok, tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun olma özelliğiyle birçok devletin dolaylı ve dolaysız olarak taraf oldukları bir sorundur. İsrail'in yerleşimci politikasıyla birlikte, Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ün statüsü, tanıma, mülteciler sorunu ve güvenlik gibi temel sorunlar tüm siyasal, iktisadi ve sosyal hayatı etkisi altına almaktadır. Özellikle duvar inşası gibi katı bir politikayı uygulamaya koyan ve bu uygulamaların asıl nedeninin yerleşimcilerin güvenliğini garanti altına almak olarak ifade eden İsrail,²⁸⁷ insan hakları ihlalleriyle sosyal hayatta olumsuz etki yaratmaktadır. İsrail'in uluslararası hukuku ve bu hukukun uygulamasında en yetkin kurum olan BM'nin almış olduğu kararları yok sayan tutumu nedeniyle, yerleşimci sorunu çözülmeyi bekleyen bir sorun olarak sıklıkla gündeme gelmeye devam etmektedir.

Yerleşimci sorununun tarihsel seyrine daha yakından baktığımızda, Şubat 1968'e gitmemiz gerekmektedir. 29 Şubat 1968'de İsrail Başbakanı Eşkol, 'doğru ve onurlu bir barış için' İsrail'in geçmişi unutmaya hazır olduğunu deklare etmiştir.²⁸⁸ Yine aynı tarihte Tel-Aviv'den yapılan açıklamaya göre, İsrail tarafından 1967'de işgal edilen topraklar, düşman olmayan alanlar olarak belirlenmiştir.²⁸⁹ Düşman bölge statüsünden çıkarılan bu bölgelerde İsrail kanunlarının uygulanabilirliği önündeki engeller kaldırılmıştır.²⁹⁰ Böylelikle, işgal edilen bölgelerde özellikle yerleşim birimleri kurmak gibi toprağa ilişkin faaliyetler daha kolay hale getirilmiştir.

²⁸⁷ Al-Salem, *op. cit.*, s. 59.

²⁸⁸ "Eshkol says Israel ready to forget past make true, honorable peace", New York, *Jewish Telegraphic Agency*, Vol. 35, No. 42, 1968, ss. 1-3. http://pdfs.jta.org/1968/1968-03-01_042.pdf?_ga=2.179029412.1665940757.1571753270-1381550904.1571753270, (Erişim Tarihi: 22.10.2019).

²⁸⁹ *Ibid.*

²⁹⁰ Ilan Pappé, *The Making of Arab-Israeli Conflict 1947-1951*, New York, I.B. Tauris, 1992, s. 279.

1969'da kabul edilen Toprak Kanunu, tüm bu gelişmelerin bir ürünüdür. Bu kanun ile birlikte arazi mülkiyeti konusundaki boşluklar doldurulmuş ve devlet arazisi kavramı daha açık hale getirilmiştir. İsrail'in tüm bu araziler üzerinde söz sahibi olabilmesi yasal hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu kanundan hareketle, önceleri itibar gören Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma toprakları kategorize eden dokümanların geçerliliği iptal edilmiştir. Toprak Kanunu, kalıcı olarak araziye sabitlenen eşyalar hariç, taşınmaz mallar, araziye inşa edilen veya dikilen tüm mallar ile ilgili haklar, kurallar ve düzenlemeleri içinde barındırmaktadır. Kanun, bu özelliklere sahip tüm mülkiyetler ve toprak kontrolü ile ilgili kuralları düzenlemiştir. Tapu kaydı, ortak mülkiyet, inşaat ve dikim, sınır eşyaları (örneğin çitler), kooperatif evleri gibi toprağa ait tüm düzenlemeler, Toprak Kanunu'nun içeriğini oluşturmuştur.²⁹¹ Ayrıca ortak mallar için kurallara da (kiralama, ipotek ve ihale hakları) kanunda yer verilmiştir. Kanun ayrıca bir tapu sicili oluşturmak suretiyle, tapu tescili ve diğer işlemler için ücretlendirmeleri de belirlemektedir. Osmanlı idaresinden kalan arsa ve tapu yasaları ile ilgili bazı yasal kategorileri kullanımdan kaldırmış veya bunları iptal etmiştir.²⁹² Örneğin; bir kişi yasaların çizdiği sınırlar dışına çıkıp para cezasına çarptırılması halinde ödemesi gereken parayı ödemezse, bölge komutanı o kişinin mal varlığı hakkında tasarrufta bulunabilme hakkına sahip olmuştur. Malına el koyup satış gerçekleştirmek suretiyle ceza tahsil edilebilmektedir.²⁹³ İsrail Devleti'nin yaptığı tüm bu düzenlemeler, 1967 sonrası işgal edilen bölge topraklarında, işgali kalıcı hale getirmek için gereken altyapının oluşturulmasında kullanılan yasal dayanaklardır.

Filistinliler için toprağa dayalı taleplerden en önemlisi, bağımsız bir Filistin Devleti'nin tanınması ve İsrail'in 1967'de işgal ettiği yerlerden çekilmesidir. Bu talebin önündeki siyasi engeller dönem dönem şiddetli ayaklanmalara neden olmuştur. Filistin halkının sürekli ihlal edilen hakları konusunda farkındalık yaratmak, ayaklanmaları besleyen en önemli itici güçlerden biridir. 1987'de patlak veren ilk Filistin intifadasının Batı Şeria'daki ve Gazze Şeridi'ndeki ana hedefleri, öncelikle İsrail ile özellikle ekonomik bağları koparmak ve yerine kamu hizmeti vermek için yerel kurumlar kurmak; daha sonra Yahudi yerleşimciler yerleştirilerek İsrail tarafından işgal edilen bölgelerde kabul edilen yasa ve yönetmeliklere uymamak

²⁹¹ "Land Law 5729-1969", No. 89, ss. 283- 317.

https://knesset.gov.il/review/data/eng/law/kns6_land_eng.pdf, (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ Dajani, *op. cit.*, ss. 50-55.

suretiyle sivil itaatsizlik yaratmak ve bunu ülke geneline yaymak olmuştur. Tüm bunları yaparken, Filistinli dayanışmasını teşvik etmek için faaliyetlerde bulunmak, ilk intifadanın çıkış noktası olmuştur.²⁹⁴ İntifada sonrası yaşanan kısa süreli barış dönemi, kalıcı bir barış sağlayamamıştır. 2000’de Camp David Anlaşması da ABD öncülüğünde gerçekleştirilen İsrail-Filistin barış müzakereleri de başarısızlıkla neticelenince, sorun giderek büyümüştür. İsrail’in 1948 öncesi bölge topraklarında yaşayan Filistinli nüfusun dönme hakkını engelleme siyaseti ve bununla birlikte Filistinli mültecilerin terk etmek zorunda kaldıkları evlerine geri dönüş hakkının halen tanınmaması, Kudüs’ün İsrail Devleti’nin ebedi başkenti olduğu yönündeki ısrarlı politika, intifadayı fiziksel şiddet boyutuna taşıyan önemli etkenlerdendir.

Aksa intifadası olarak da bilinen ikinci intifadanın başlamasına neden olan son hadise ise Mescid-i Aksa’ya Şaron tarafından yapılan son ziyarettir. 28 Eylül’de Aksa Camii etrafında tur atan Şaron, öfkeli kalabalığın isyanıyla karşılaşmış ve intifada resmen başlamıştır.²⁹⁵ Çatışmaların şiddetlendiği 2002’de, BM Güvenlik Konseyi 1397 sayılı kararını açıklamış, bu karar ile uluslararası olarak tanınmış sınırlarda iki devletli bir çözüm için ısrarcı olunmuştur. Ayrıca, İsrail’in 1967 öncesi sınırlara dönmesi gerektiğini vurgulayan 242 sayılı karar ve 1973 Yom Kippur Savaşı sonrası verilen 338 sayılı karara uyulması gerektiği tekrar hatırlatılmıştır.²⁹⁶ İntifada yıllarında her iki tarafın sivillerin güvenliği konusunda hassasiyet gösterilmesine vurgu yapan BM Güvenlik Konseyi, evrensel olarak kabul edilen uluslararası insani hukuk kurallarına saygı gösterilmesi konusunda her iki tarafı uyarmıştır.²⁹⁷ İsrail ise tüm yaşananlara rağmen Yahudi vatandaşların ihtiyacını ve güvenliğini sağlama gerekçesiyle yeni yerleşim birimlerinin inşasına hız vermiş ve 242 ve 338 sayılı karara uymayacağını açıklamıştır.²⁹⁸ Bunun yanında, yerleşimcilerin güvenliğinin ancak diğerlerinden tecrit edilmiş bir şekilde sağlanabileceğini düşünen İsrail, bu amaca hizmet eden bir duvarın inşasına başlama kararı almıştır.

²⁹⁴ Shaul Mishal & Reuben Aharoni, *Speaking Stones: Communiques from the Intifada Underground*, New York, Syracuse University Press, 1994, s. 38.

²⁹⁵ “The Second İntifada” *Aljazeera News*, 03.12.2003.

<https://www.aljazeera.com/archive/2003/12/20084101554875168.html> , (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

²⁹⁶ “The situation in the Middle East, including the Palestinian question”, Resolution 1397, (UNSCR), 2002. <http://unscr.com/en/resolutions/1397> , (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

²⁹⁷ *Ibid.*

²⁹⁸ Deborah Sontag, “Quest for Middle East Peace: How and Why It Failed”, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 31, No.1, 2001, ss. 75-85.

İkinci intifada süresince, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze’de bulunan Yahudi yerleşimlerinin sayısında %52’den fazla artış gözlenmiştir.²⁹⁹ Bu artış, Altı Gün Savaşı sonrası yerleşimlerde gözlemlenen en büyük artış olmuştur. Ayrıca, Yahudi yerleşimlerinin bu bölgelerde el koyulan Filistinli Araplara ait özel mülkiyetler üzerine inşa edilmesi, işgalin boyutunu gözler önüne sermektedir. Aksa intifadası yıllarında, İsrail Savunma Kuvvetleri tarafından güvenlik gerekçesiyle kurulan kontrol noktaları ve Yahudi yerleşimleri arasına kurulan tampon bölgeler, binlerce dönümlük Filistin arazisini işgal etmiştir. İsrail’in Gazze Şeridi’nden yerleşimcileri koruyamadığı düşüncesiyle geri çekilmiştir. Çünkü Gazze’de HAMAS etkindir ve yerleşimlere saldırılar düzenlemektedir. Gazze’den çıkarılan Yahudi yerleşimcilerin yeni yerlere yerleştirilmesi gündeme gelmiş ve Batı Şeria, Yahudi yerleşim birimleri kurulması için belirlenen yeni bölge olmuştur. Buradan hareketle, Batı Şeria’da yerleşim blokları kurulmuş ve İsrail askeri birliklerinin yetki alanına dâhil edilmiştir.³⁰⁰

İkinci intifada yıllarında, Gazze tarifi zor bir buhrana sürüklenmiştir. Özellikle, 2006’da Gazze’ye yönelik uygulanan ablukanın bilançosu çok ağırdır. Abluka ile birlikte Gazze’de yoksulluk artmış, bölgeye iş için girmek isteyen tüccarlara bile sert kısıtlamalar getirilmiştir. Filistinli halkın temel ihtiyaç ürünlerine dahi kısıtlamalar getiren İsrail, bu yolla imalat sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir.³⁰¹ Bunlara ek olarak ev hapsinde tutulan Yaser Arafat’ın ölmesiyle, şiddet ortamı daha da alevlenmiştir. Filistin halkının temel ihtiyaçları, uluslararası hukuk gözetilmeksizin devam eden işgal koşulları ile sürdürülen çatışma ve şiddet ortamı, çözülmesi çok güç bir çatışma türüne yol açmıştır. İsrail’in yerleşimler ve yerleşimci politikasını artırarak devam ettirmesi de var olan sorunları daha da şiddetlendirmektedir. İsrail’in başta Doğu Kudüs ve Batı Şeria bölgesi olmak üzere, çoğu zaman yasal olmayan yollarla, Filistinlilere ait konutlara ve arazilere el koymak ve bu bölgelere yeni yerleşim birimleri inşa etmek suretiyle ele geçirdiği topraklar, uluslararası kamuoyunda tepki ile karşılanırsa da günümüzde de bu uygulamaların

²⁹⁹ Lisa Taraki, *Living Palestine: Family Survival, Resistance, and Mobility Under Occupation*, New York, Syracuse University Press. 2006, s. 104.

³⁰⁰ “Al-Aqsa Intifada timeline”, *BBC News*, 29.09.2004.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3677206.stm , (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

³⁰¹ Jamal al-Khudari, “Gaza to be uninhabitable in less than two years”, *Press TV*, 24.08.2018.

<https://www.presstv.com/Detail/2018/08/24/572059/Gaza-Palestine-Israeli-siege> , (Erişim Tarihi: 19.10.2019).

devam ettiği söylenebilir. Ayrıca, Batı Şeria’da İsrail’in inşa ettiği duvar, BM çağrısına ve UAD’nin duvarın kaldırılmasına yönelik kararına rağmen halen varlığını sürdürmektedir.

Küresel barışı koruma misyonuna sahip olan BM’nin, İsrail’i durdurma konusunda yetersiz kaldığı kamuoyunda yaygın olan bir görüştür. BM Güvenlik Konseyi tarafından dile getirilen yerleşimlerin yasadışı olduğu yönündeki kararlarına rağmen, İsrail Güvenlik Kabinesi, özellikle Doğu Kudüs ve Batı Şeria’da bulunan yasadışı yerleşimcilere ek olarak, yeni Yahudi yerleşimlerinin kurulmasına onay vermiştir.³⁰² Bu uygulamalar uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle tepki toplamaya devam etmektedir. Günümüzde buna benzer uygulamalar sürmektedir. Örneğin; 6 Şubat 2017’de, Knesset Genel Kurulu’nda, Judea ve Samaria için Uzlaşma Yönetmeliği Yasası kabul edilmiştir.³⁰³ Kanun, meclis genel kurulda bulunan 110 üyeden; 50 üyenin olumsuz, 60 üyenin desteğiyle kabul görmüştür.³⁰⁴ Kanun, “İyi niyetle” veya “devletin rızasını alarak” inşa edilmiş İsrail yerleşimleri için uygulanmak üzere yasallaştırılmıştır.³⁰⁵ Kanunun, Resmî Gazete’de yayımlanmasını takip eden on iki ay içinde atanan bir devlet görevlisine, özel arazi mülkiyetinin tescili konusunda yetki vermiştir. Bu yolla, İsrail iç hukukunda, Batı Şeria bölgesinde Yahudi yerleşimlerinin artırılması konusunda yasal dayanak sağlanmıştır.

Batı Şeria bölgesinde yerleşimciler özelinde artan anlaşmazlığın yanında, genel itibariyle, Filistin sorununun kendine has dinamikleri ve bu soruna yönelik çözüm yolları için üzerinde zaman harcanması gereken meseleler yığını vardır. Bu noktalar dikkate alınmadan sürekli ve kalıcı bir barışın sağlayabilmesinin oldukça güç olduğu söylenebilir. Sorunlardan önemli bir kısmını oluşturan Yahudi yerleşimciler meselesinin uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesi ve İsrail’in bu konuda izlediği politikaların anlaşılması, çözüm süreçleri için de önem teşkil etmektedir.

³⁰² “İsrail’den Batı Şeria’da 20 Yılın Ardından İlk Yeni Yerleşimlere Onay”, *BBC News*, 31.03.2017. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39451258> , (Erişim Tarihi: 02.12.2018).

³⁰³ Ruth Levush, “Regulation of Settlement in Judea and Samaria: Law 5777-2017”, *The Law Library of Congress*, 2017, ss. 1-11. Ayrıca bu belge Adalet Bakanlığı web sitesinde mevcuttur. <http://www.justice.gov.il/Units/Reshomot/publications/Pages/BookOfLaws.aspx> , (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

³⁰⁴ Arrangement Law Passed in Second and Third Reading, *Knesset*, http://main.knesset.gov.il/News/Press_Releases/Pages/press6217g.aspx , (Erişim Tarihi: 17.10.2019).

³⁰⁵ Ruth Levush, “Israel: Law for the Regulation of Settlement in Judea and Samaria 5777-2017”, *The Law Library of Congress*, 2017, s. 1. <https://www.loc.gov/law/help/israel-settlement/israel-settlement.pdf> , (Erişim Tarihi: 19.12.2019).

3.1 İsrail'in Kuvvet Kullanımının Sınırları ve Meşru Müdafaa Hakkı İddiasının Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Hugo Grotius devletlerin kendini savunma hakkının olduğu ve bu hakkın gerektiğinde o devlete yönelen bir saldırıyı zor kullanarak etkisizleştirme hakkını da kapsadığını ortaya atmıştır.³⁰⁶ Grotius, daha sonra meşru savunmanın önleyici boyutunun yaratabileceği sıkıntıları dikkate alarak önleyici meşru savunma hakkına bazı kısıtlamaların getirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Grotius koyduğu sınırları şu sözlerle anlatmıştır:

“Tehlike o an cereyan etmiş olmalı ve an itibariyle acillik içermesi gerekmektedir. Korkunun verdiği saikle, önleyici amaçlı gerçekleştirilen saldırıların meşru olduğunu onaylayanlar yanılıyorlardır. Bir kimsenin kurguladığı bir saldırı veya bir pus, bir komplo planladığının ortaya çıkarılması durumunda, gerçekleşen bu saldırıya karşı tehlikenin başka bir yol izleyerek önlenmesi mümkün olduğunda ya da başka bir yolla önlenmesinin imkânsız olmadığı bir durum söz konusuysa, o kimseyi öldürmesinin yasal olmayacağını düşünmekteyim”³⁰⁷

Bu sözlerden anlaşılıyor ki, önleyici faaliyetlerin varlığı meşru savunma hakkı kapsamında yok sayılmasa da zamanlama bakımından saldırılara verilen cevaplar ve bu cevapların meşru müdafaa kapsamında değerlendirilebilirliği her zaman tartışma konusu olmuştur. Meşru müdafaa hakkının ne olduğunu kuvvet kullanımının sınırlarını tam olarak bilmeden anlamak oldukça güçtür.

1945 sonrası uluslararası hukuk literatürü önceki yüzyıllardan farklılaşmış ve İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisiyle devletlerin kuvvet kullanımına başvurması yasaklanmıştır. Kuvvet kullanımını yoluyla toprak ilhakı kabul edilmemektedir. Bu doğrultuda, BM 2(4) Maddesi, kuvvet kullanımına yasak getirmekte ve tek istisnası olarak 51. Madde'de “meşru müdafaa”³⁰⁸ gösterilmektedir. Burada meşru müdafaa hakkının hukuki boyutu orantılılık ilkesi ile sınırlandırılmıştır. Buna göre, meşru müdafaa, maruz kalınan zarar ile zararın önlenmesi sırasında verilen zarar arasındaki mutlak dengeyi ifade etmektedir. Orantılılık ilkesinin önemseydiği hususlardan bir diğeri ise başvuru tedbirler ile amaçlanan netice arasındaki ilişkinin

³⁰⁶ Louis R. Beres, “Permissibility of State Sponsored Assassination during Peace and War”, *Temple International and Comparative Law Journal*, No.5, 1992, s. 231.

³⁰⁷ Hugo Grotius, *Savaş ve Barış Hukuku (De Jure Belli Ac Pacis)*, Seha L. Meray, (çev.), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, Ankara, 1967, s. 173.

³⁰⁸ “Charter of The United Nation's and Statute of the International Court of Justice” Chapter I, *United Nations*, San Francisco, 1945, s. 3. <https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf> , (Erişim Tarihi: 16.12.2018).

kurulmasıdır.³⁰⁹ Bunun yanında, BM Şartı'nın 51. Maddesi'ne göre, BM üyelerinden herhangi birinin silahlı eylemlere maruz kalması durumunda, uluslararası barışın sürdürülmesi için gerekli olan güvenlik ihtiyacının tesis edilmesi, BM Güvenlik Konseyi tarafından alınacak önlemler ulaşılan kadar bireysel meşru savunma hakkının varlığını saklı tutmuştur. Bu hak kullanılırken, BM Güvenlik Konseyi eş zamanlı olarak bilgilendirilmek durumundadır. İşbu antlaşma uyarınca, BM Güvenlik Konseyi gerekli gördüğü takdirde uluslararası barış ve güvenliğin muhafazası için müdahale etme yetkisine sahiptir.³¹⁰ Bu ifadeye farklı bakış açıları ile yaklaşılmıştır. Klasik anlayış, bu düzenlemenin antlaşmanın özüne bağlı kalınarak yapılan bir düzenleme olduğunu savunurken; bunun yanında, doğal hukuk görüşü, meşru savunma hakkının ülkelerin kendilerini savunma noktasında en tabii hakların başında gelmesi gerektiğine inanmaktadır.³¹¹

Meşru müdafaa meselesi ilk kez UAD tarafından, Nikaragua davasında ele alınmıştır. UAD elindeki somut verileri incelemeyen önce, “ tarafların saldırıya verdiği cevabın yasal olup olmadığı, gereklilik kriterlerine (*necessity*) riayet edilip edilmediğine ve meşru savunma konusunda alınan önlemlerin orantılı (*proportionality*) olup olmadığına”³¹² bakarak karar vermiştir. UAD kararına göre, silahlı eylem olarak nitelendirilemeyecek eylemlere karşı ülkelerin kolektif meşru müdafaa hakkının mevcut olmadığı sonucuna varılmıştır.³¹³ Ancak, UAD kararları özelinde, silahlı eylem kavramına açıklık getirilmemesi sebebiyle bu kavram muğlak kalmıştır.³¹⁴ Meşru müdafaa hakkı kullanılmadan önce, hakkı kullanacak olana yönelik bir silahlı saldırının varlığı bu noktada önemlidir. Bu kuralın uygulamasına gelindiğinde ilk eylemi tespit etmek oldukça zor olmuştur. Meşru müdafaa hakkı, önleyici faaliyetlerin varlığını reddetmese de silahlı saldırılara verilen cevapların zamanlaması ve hangi amaçla bu cevabın verildiğinin meşru müdafaaaya konu teşkil edilebilirliği, bunun yanında, bu saldırıları önleyici önlemlerin ne zaman haklı

³⁰⁹ Hain Cohn, *Law and Reality in Israel Today: Violence and Defence in Jewish Experience*, New York, Jewish Publication Society, 1977, ss. 326-327.

³¹⁰ Birleşmiş Milletler Şartı, *op. cit.*, ss. 27-28.

³¹¹ Yoram Dinstein, *War, Aggression and Self-Defence*, New York, Cambridge University Press, 1994, s. 179.

³¹² Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, *International Court of Justice*, No. 70, 1986. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> , (Erişim Tarihi: 20.09.2019).

³¹³ *Ibid.*, s. 110.

³¹⁴ Christopher Greenwood, “International Law and the Conduct of Military Operations”, *International Law Studies*, Vol. 75, ss. 179-201.

sayılacağı her zaman yoruma muhtaç kalacaktır. Örneğin, İsrail ile Mısır arasında vuku bulan savaşta Mısır'ın eylemlerinin meşru müdafaa sınırları içerisinde olduğu yönündeki iddiası, BM Güvenlik Konseyi kararlarında olumsuz yanıt bulmuştur. Buradan hareketle, yakın silahlı saldırı tehdidine maruz kalan bir devletin, sadece tehdit unsurunun varlığı üzerinden meşru müdafaa hakkını ileri sürerek giriştiği eylemlerin hukukiliği tartışma konusudur. Çünkü meşru müdafaa, orantılılık ilkesi gözetilerek yapılan ve yalnızca yönelen bir silahlı saldırıyı etkisizleştirmek maksadıyla kullanılan bir hak olmalıdır.³¹⁵

İsrail, meşru müdafaa hakkını farklı yorumlamakta ve Yahudi karşıtlığını öne sürülerek orantısız gücü meşrulaştırmaya çalışmaktadır. İsrail Devleti'nin kuruluşundan önce Yahudilerin maruz kaldıkları zor günler, bir Yahudi devletinin yokluğuna bağlanmıştır. Daha sonra ise kendi devletlerini kurdukları takdirde, diğer devletlerle ilişkilerinin normal düzeye geleceği görüşü hâkim olmuştur. Fakat söz konusu devletin kurulduğu ilk günden başlayarak süreklilik arz eden çatışma hali, "Dünya Yahudilere Karşı" görüşünün tekrar Yahudi düşünce yapısında yerini almasına yol açmıştır.³¹⁶ "Var olma mücadelesi" söylemini sürekli olarak planlanan ilhak politikasının kalkını yapma girişimi, başvurulmuş şiddet araçlarının nedeni olarak görülen düşmanın tutumuna bağlandığı için meşruiyet beklentisini canlı tutmuştur. Silah kullanımını meşru müdafaaaya bağlayan İsrail, düşmanları tarafından kendini savunmaya mecbur bırakıldığı iddiasıyla eylemlerinin uluslararası hukuk içerisinde olduğunu iddia etmektedir. Başka seçeneğinin olmadığı söylemiyle, düşmana verilen zararın meşru müdafaa hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği iddiası, İsrail'in savaş sonrası izlenen politikalarını ahlaki bir temele oturtma çabasının bir göstergesidir.³¹⁷

İsrail, kimi saldırı ve işgal eylemlerini de meşru müdafaa kapsamında değerlendirebilmektedir. Örneğin, Netanyahu, Altı Gün Savaşı'na atıf yaparak, Golan Tepeleri'nin ele geçirildiği bu savaşla ilgili "Suriye'ye karşı Golan Tepeleri'nin 'adil meşru müdafaa' savaşı sırasında ele geçirildiğini"³¹⁸ dile getirmiştir. Oysaki Golan

³¹⁵ Sertaç Hami Başeren, *Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003, s. 140.

³¹⁶ Ehud Luz, "The Moral Price of Sovereignty: The Dispute about The Use of Military Power Within Zionism", *A Journal of Jewish Ideas and Experience*, Vol.7, No.1, 1987, s. 81.

³¹⁷ Zafer Balpınar, "İsrail'in Silahların Masumiyeti Doktrini", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 42, 2016, s. 472.

³¹⁸ "Golan Tepeleri: ABD, Trump'ın kararıyla İsrail'in egemenliğini tanıdı", *BBC News*, 25.03.2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47696932> , (Erişim Tarihi: 21.09.2019).

Tepeleri'nin bundan sonraki süreçte kalıcı olarak İsrail kontrolünde olacağını açıklaması, yukarıda açıkladığımız meşru müdafaa tanımına ters düşmüştür. Kendi güvenliği ile ilgili adımlar attığı gerekçesiyle eylemlerini uluslararası hukuka uygun göstermeye çalışan İsrail'in, uluslararası siyasette en büyük destekçisi kuşkusuz ABD'dir. İsrail'in işgal altında tuttuğu Golan Tepeleri'ne yönelik füze saldırılarının İran tarafından düzenlendiği iddiasında bulunan Washington hükümeti, bu noktada, İsrail'in meşru müdafaa hakkını kullanmasına destek verdiğini açıklamıştır. Beyaz Saray'ın yaptığı açıklamada, İran'ın Suriye üzerinden İsrail vatandaşlarına yönelik düzenlediği füze saldırılarının provokatif olduğu ve bu eylemlerin ABD tarafından kınandığı ifade edilmiştir. Bu noktada, İsrail'in meşru müdafaa hakkına sahip olduğu ve bu bağlamda, İsrail'in saldırılara karşılık vermesinin desteklendiği dile getirilmiştir.³¹⁹

17 Aralık 1981'de alınan 497 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı önemsemeyen yapılan bu tip açıklamalara uluslararası hukuk açısından bakıldığında, hukuki etkiden uzak olduğu söylenebilir. 497 sayılı karar, söz konusu topraklarda İsrail Devleti'nin işgalci güç olarak bulunduğunu ve Golan Tepeleri'nden derhal geri çekilmesi çağrısında bulunmuştur. Karara göre:

“BM Şartnamesi uyarınca bölgenin zorla devralınmasının kabul edilemez olduğu, uluslararası hukukun ilkeleri ve ilgili BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda teyit edilir. İsrail'in işgal altındaki Suriye'ye, yasalarını, yargı yetkisini ve idaresini işgal ettiği Golan Tepeleri'nde empoze etmesinin boş, geçersiz ve hukuki etkiden uzaktır. İşgalci güç İsrail'in, Golan Tepeleri'nden derhal geri çekilme kararı vermesi, 12 Ağustos 1949 tarihli savaş esnasında karara bağlanan Cenevre Sözleşmesi'nin sivil insanların korunmasına ilişkin tüm hükümlerinin Haziran 1967'den beri İsrail'in işgal ettiği Suriye topraklarına uygulanmasının devam edilmesi ve Genel Sekreter'den mevcut durumun uygulanması konusunda iki hafta içinde BM Güvenlik Konseyi'ne rapor vermesini, İsrail'in bu karara uygun hareket etmemesi halinde BM Güvenlik Konseyi'nin acilen ve 5 Ocak 1982'den daha geç olmamak üzere BM Tüzüğü uyarınca uygun önlemlerin alınmasına karar verilmiştir.”³²⁰

denilerek İsrail'in işgal ettiği bölgelerde işgalci güç olarak bulunduğu yinelenmiştir. Bu karar, bölgeye atılan füzeleri meşrulaştırmadığı gibi İsrail'in karşı saldırılarının da meşru müdafaa olarak nitelendirilmesinin önündeki en büyük engeldir. İsrail'in ilhak girişimleri konusunda BM Güvenlik Konseyi'nin kararları oldukça fazladır. Fakat, Altı Gün Savaşı'ndan sonra yayımlanan 242 sayılı karar, tüm işgal edilen toprakları

³¹⁹ “ABD: İsrail'in kendini savunma hakkı var”, DW, 10.05.2018 <https://www.dw.com/tr/abd-israilin-kendini-savunma-hakk%C4%B1-var/a-43733393> , (Erişim Tarihi: 20.09.2019).

³²⁰ Israel- Syrian Arab Republic, Resolution 497, (UNSCR), 17.12.1981. <http://unscr.com/en/resolutions/497> , (Erişim Tarihi: 21.09.2019).

kapsaması bakımından oldukça önemlidir. Bu kararda İsrail, meşru müdafaa hakkını kullanan bir devlet olarak değil, işgal suretiyle başka bir devletin topraklarını ele geçiren bir dış güç olarak tanımlanmıştır. BM'nin, Orta Doğu'da kalıcı barışın tesis edilmesi amacıyla aldığı 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararına göre:

“İsrail silahlı kuvvetleri, işgal edilmiş topraklardan geri çekilmelidir. Saldırganca tutumunu bırakmalı ve devletlerin siyasi bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve egemenliğine karşı her türlü talepten vazgeçmeli; tanınmış ve güvenli sınırlar içerisinde, tehdit ve güç kullanma noktasında tüm devletlerin barış içinde yaşama hakkına saygı göstermelidir.”³²¹

Bu karara rağmen İsrail saldırgan tutumundan vazgeçmemiş, işgal suretiyle elinde bulundurduğu topraklardan çekilmemiştir. 242 sayılı kararın İsrail hükümetince dikkate alınmaması üzerine, 21 Mayıs 1968'de, BM Güvenlik Konseyi 252 sayılı kararını açıklamıştır. Kararda şu sözlere yer verilmiştir:

“İsrail'in yukarıda belirtilen Genel Kurul kararlarına uyma konusundaki başarısızlığını; Kudüs'ün hukuki statüsünü değiştirme eğiliminde olan, arazi ve mülklerin kamulaştırılmasının, İsrail'in aldığı tüm yasal ve idari önlemlerin ve eylemlerin geçersiz olduğunu ve bu statüyü değiştiremeyeceğini; İsrail'i, halihazırda alınmış olan bu tür tüm önlemlerin geri çekmesi hususunda ve Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye eğilimli herhangi bir eylemde bulunmaktan vazgeçmeye çağırır; Genel Sekreterin, mevcut kararın uygulanması konusunda BM Güvenlik Konseyi'ne rapor sunmasını talep eder”³²² denilmektedir.

İsrail'in bu kararların uygulamasında başarı gösterememesiyle, BM Güvenlik Konseyi, İsrail'in toprak ve mülklerin kamulaştırılması da dahil olmak üzere, Kudüs'ün statüsünün değiştirilmesi üzerine tüm yasal ve idari tedbir ve eylemlerinin geçersiz olduğunu ve bu statüyü değiştiremeyeceğini³²³ tekrar tekrar deklare eden 267 sayılı kararını açıklamıştır. Fakat yine de İsrail hükümeti, Balcı'ya göre, düzeni sağlama ve bölge halkının şehre (Kudüs'e) entegrasyonu için gerekli hizmetlerin verilmesi noktasında çeşitli gerekçeler öne sürmüştür.³²⁴ Uluslararası toplumun yerleşimler konusundaki tepkileri dikkate alınmamıştır.

³²¹ Question of Palestine, Resolution 242, (UNSCR), 1967. <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7b65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7d/IP%20S%20RES%20242.pdf> , (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

³²² Middle East, Resolution 252, (UNSCR), 21.05.1968. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/252> , (Erişim Tarihi: 16.11.2018).

³²³ The Situation in the Middle East, Resolution 267, (UNSCR), 1969. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/267> , (Erişim Tarihi: 16.11.2018).

³²⁴ Balcı, *op. cit.*, s. 53.

Aşağıdaki tablo durumun meşru müdafaa kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı, aksine İsrail'in kısa zamanda uluslararası hukuku ihlal ederek işgal ettiği topraklara yerleşim birimleri kurmak suretiyle Arap nüfusu görmezden geldiğini gösterir. Filistin halkının temel ihtiyaçları, uluslararası hukuk gözetilmeksizin devam eden işgal koşulları ile birlikte sürdürülen çatışma ve şiddet ortamı, çözülmesinin gün geçtikçe daha da güç bir hal aldığı çatışma türüne neden olmaktadır.

Şekil 3.1 1947'den günümüze kadar İsrail toprakları³²⁵

Savaş sonrası BM Güvenlik Konseyi kararlarına rağmen işgal ettiği topraklarda kurulmaya başlanan yerleşim birimleri, barış ve savaş zamanlarında farklı misyonlarla donatılmışlardır. Barış zamanında çevre bölgelerinin kontrolü misyonuyla karşımıza çıkan yerleşimler, gözetlenme birimlerine benzetilebilir. Savaş zamanlarında ise askeri güçlere mühimmat ve stratejik destek veren bu yerleşimler, karargâh göreviyle hareket etmişlerdir. Buraya yerleştirilen sivil Yahudileri silahlandıran İsrail hükümeti, yerleşimlerde yaşayanlar kadar milis güce sahip olmuştur.³²⁶ Burada en kritik nokta, sivil nüfusun savaş ve barış zamanlarındaki durumu meselesidir. Savaşa taraf olanlar, her zaman “sivil” ve “muharip” ayrımını doğru bir şekilde yapmalıdır. Sivil halka yönelik hiçbir saldırı kabul edilemez. Sadece savaştan unsurların maruz kaldıkları saldırılara izin verilmiştir. *Muhasamata* (savaş dışı olan) insanların yaşam hakkına,

³²⁵ Shrinking Palestine Map Cards, https://ifamericansknew.org/about_us/4maps.html , (Erişim Tarihi: 17.09.2019).

³²⁶ Shehadeh, *op. cit.*, ss. 109-110.

fiziksel ve zihinsel sağlıklarının korunmasına özen gösterilmelidir.³²⁷ Buradan hareketle, İsrail, uluslararası insani hukukun çizdiği sınırlar dışına çıkmıştır.

Uluslararası insani hukukun yanında, BM tarafından 1973 Savaşı sonrasında alınan ve 242 sayılı kararını teyit eden 338 sayılı kararı bu noktada önemlidir. Karara göre;

“BM Güvenlik Konseyi

1. Çatışmaların tüm taraflarına şu an sahip oldukları konumlarda, bu kararın uygulamaya konduğu andan itibaren 12 saati aşmadan, derhal ateşkes yapmaları ve tüm askeri uygulamaları durdurmaları çağrısında bulunur;
2. İlgili tüm taraflara ateşkes yaptıktan hemen sonra, BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararının (1967) hükümlerini eksiksiz yerine getirmelerini;
3. Ateşkesle eşzamanlı olarak, Orta Doğu'da sürekli ve adil bir çözüm için, uygun bir makamın gözetimi altında müzakerelerin başlamasına karar verir”³²⁸

Mart 1979'da BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 446 sayılı karar ile yerleşim yerleri inşaatına hız veren İsrail'e yönelik, Yahudi yerleşimlerinin hukuk dışı olduğu bir kez daha yinelenmiştir. İsrail'in 1967'den itibaren işgal ettiği topraklara Yahudi nüfusu yerleştirmemesi, toprakların yasal statüsünü, fiziki coğrafyasını ve demografik yapısını değiştirmemesi konusunda son çağrı yapılmıştır.³²⁹ Ayrıca, BM Güvenlik Konseyi aynı yıl çıkarılan 452 sayılı kararı ile İsrail'in Filistin topraklarında yerleşimlerinin, projelerinin ve inşaatların durdurulması gerektiğini vurgulamıştır.³³⁰ Özellikle, Likud Partisi'nin iktidara geldiği 1977 yılı, yerleşimler açısından önemli bir tarih olmuştur.

1977 sonrası, yerleşimci politikasına hız verilmiştir. İşçi Partisi'nin, devletin kurulduğu 1948'den bu yana süren iktidarı 1977 seçimleriyle sona ermiş, İsrail bu tarihten sonra yerleşimler konusunda daha radikal adımlar atmıştır. Zaten devletin kuruluşundan bu yana kamulaştırılan Arap mülklerinin yanında, yeni Arap yerleşimlerine izin verilmemesi, Filistin sorununa yeni bir boyut kazandırmıştır. Filistin sorununun derinleşmesinde başat bir role sahip olan toprak konusu, 1976'da alınan yerleşimci kararlarıyla önemini daha da artırmıştır. 1949 tarihli bir belgede, Arapların çoğunlukta bulunduğu Celil bölgesindeki Filistinli nüfus oranını azaltmak

³²⁷ *The Handbook of International Humanitarian Law*, Dieter Fleck, (ed.), Oxford, Oxford University Press, 2014, ss. 101-104.

³²⁸ Cease Fire in the Middle East, Resolution 338, (UNSCR), 1973. <http://unscr.com/en/resolutions/338> , (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

³²⁹ UNSCR Resolution 446, *op. cit.*

³³⁰ Territories Occupied by Israel, Resolution 452, (UNSCR), 1979. <http://unscr.com/en/resolutions/452> , (Erişim Tarihi: 29.11.2018).

üzere ortaya atılan “Celil’in Yahudileştirilmesi Planı” doğrultusunda, bölgede bulunan Arap yoğunluğunu azaltmak suretiyle daha fazla Yahudi yerleşimlerinin kurulmasının önu açılmıştır.³³¹ 1977’de hayata geçirilen bu plan ile çok sayıda Yahudi yerleşimleri kurulmuştur. Günümüzde İsrail’in yerleşimlerin inşasının ve yerleşimci politikasının artarak devam etmesi de zaten var olan sorunları şiddetlendirmektedir. 1967 savaşıyla tarihinin en geniş sınırlarına ulaşan İsrail, 2019’da Batı Şeria bölgesinde kurduğu yerleşim birimlerini de İsrail topraklarına katarak bölgenin ilhakından bahseden siyasetini sürdürmüştür.³³² Yüz Yılın Antlaşması olarak kayıtlara geçmesi öngörülen bu proje kapsamında Yahudi yerleşimlerine hukuki bir boyut kazandırılmak amaçlanmaktadır.

3.2 Uluslararası İnsani Hukuk ve Yerleşimciler

Yahudi kimliği, Siyonizm’le birlikte dönüşüm sürecine girmiştir. Yüz yıllar boyunca dinsel bir mahiyette olan Yahudi kimliği, Siyonizm sayesinde ulusal bir yapıya sahip olmuştur. Kader birliği yapmış milyonlarca insandan oluşan bu birlik, İsrail’de etnik gruplar arası ayrışmanın en önemli nedenidir. Yahudi olmayan fakat İsrail vatandaşı olan Araplar, Dürzîler ve daha birçok etnik grup, kader birliği yapmış insanların ülkesi İsrail’in toplum yapısındaki ayrılmış etnik gruplar olarak karşımıza çıkar.³³³ Filistinli Araplar, diğer tüm etnik unsurlardan ayrı görülmüş ve Filistin milli bilincinin önemini yitirmesi için çalışmalar sürdürülmüştür. Bu suretle, İsrail milli bilinci ise yaratılan bu ortak düşmana karşı oluşturulan “güvenli devlet” söylemi üzerine şekillendirilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak da Filistinli Araplar, İsrail vatandaşı olmasına rağmen İsraili kimliğinden izole edilmiş bir ortak düşman suretinde değerlendirilmiştir.³³⁴ Hal böyleyken, İsrail toplumunun iki unsuru olan Yahudiler ve Araplar, birbirinden ayrı değerlendirilir. Yahudiler açısından İsrail demek topluma aidiyet, kimlik ve vatandaşlık demekken, aynı toplumun bir diğer unsuru olan Araplar için sadece sorunlu bir üst kimlik olan İsrail vatandaşlığı ile

³³¹ Dan Rabinowitz, *Overlooking Nazareth: Ethnography of Exclusion in Galilee*, New York, Cambridge University Press, 1997, s. 58.

³³² “Israel PM Netanyahu vows to annex occupied Jordan Valley” *BBC News*, 10.09.2019. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49655226> , (Erişim Tarihi: 29.09.2019).

³³³ Yakov Rabkin, *Yahudilerin Siyonizm Karşıtlığı*, Şahika Tokel, (çev.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 30.

³³⁴ Tuğçe Ersoy, “İsraili Olmak: Kolektif Bir Kimlik Geliştirmenin Zorlukları”, *Türkiye Orta Doğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2018, s. 81.

açıklanabilir.³³⁵ İsraili kimliği üzerinden yapılan bu ayrıştırma siyaseti, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2. Maddesi'nde yer alan ayrım gözetilmeksizin beyannamede ilan olunan yurttaş tanımına aykırıdır. 2. Madde şu şekildedir:

“Her yurttaş beyannamede ilan edilen tüm hak ve özgürlüklerden, din, dil, ırk, renk, servet, cinsiyet, siyasi düşünce, görüş, köken ayrımı gözetilmeksizin yararlanır. Ayrıca ister bağımsız bir devlet vatandaşı olsun, ister vesayet altında başka bir egemenliğe tabi bir ülke yurttaşı olsun, uyruğunda olduğu devlet yurttaşlarına, hukuk, politika ve uluslararası statü konularında hiçbir ayrım yapmayacaktır.”³³⁶

Her yurttaşın eşit muamele görmesi gerektiği düşüncesinden hareketle, bu amaca dönük öne atılan çözüm, toplumsal değerleri güçlendirmektir. Toplumsal değerleri ortaya çıkarmak için de gereken unsurun ortak köken bilincinin gelişmesi olduğunu düşünen Hall'a göre, bir toplumda özdeşleşmenin sağlanabilmesi için öncelikle gerekli olan şey, toplumsal yapıda oluşturulacak olan ortak bir köken bilincidir. İnşa edilecek olan sadakat ve dayanışma ruhuyla birlikte paylaşılacak ortaklık algısı bu noktada önem arz etmektedir.³³⁷ Nihai olarak; ortaklık, kimlik ve ait olma gibi olgular her daim inşa sürecinden geçmekte olup, her zaman bir sürece tabi olduğunu söylemek mümkündür.³³⁸ Özdeşleşmenin toplumsal kimliklerin gelişim sürecinde iki önemli görevi olduğu bilinmektedir. İnsanların kendini güvende hissettiği bir cemaate ait olma gerekliliğine yardımcı olması ve insanların toplumsal ilişkiler ağına müdahil olmasına yardım etmesi gerekmektedir.³³⁹

Normatif veriler böyleyken insanlık tarihi boyunca ortaya çıkan yegâne gerçek ise savaş ve çatışma halinin tamamen ortadan kaldırılmasının güç olduğudur. Üstesinden gelinemeyen durumların insanlık için zararı oldukça yüksek olmuştur. Oluşması muhtemel zararları asgari seviyeye indirmek, kısacası, bu çatışmanın mağdurlarını korumak adına ortaya çıkan hukuk dalına uluslararası insani hukuk denilmiştir.³⁴⁰ Silahlı çatışma durumlarında, siviller için çatışmanın yıkıcı etkilerini asgari düzeye indirebilmek adına hareket eden uluslararası insani hukuk, sivillere

³³⁵ Nadim Rouhana, *Palestinian Citizens in an Ethnic State: Identities in Conflict*, New Haven, Yale University Press, 1997, s. 230.

³³⁶ Universal Declaration of Human Rights, *United Nations*, s. 6.

https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf , (Erişim Tarihi: 29.11.2018).

³³⁷ Stuart Hall, “Kimliğe İhtiyaç Duyan Kim?”, *Kimlik Politikaları: Özdeşlik, Tanınma ve Farklılık*, İstanbul, Doğu-Batı Yayınları, 2014, s. 279.

³³⁸ *Ibid.*, s. 280.

³³⁹ Karina Korostelina, *Social Identity and Conflict: Structures*, New York, Palgrave MacMillan, 2007, ss. 18-19.

³⁴⁰ Ayşe Nur Tütüncü, *İnsancıl Hukuka Giriş*, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2006, s. 1.

yönelik davranışların düzeyini ve yardımların bu insanlara ulaşması konusunda kuralların bütünü oluşturulan bir hukuk dalıdır.³⁴¹

İnsan hakları hukuku ile uluslararası insani hukuk arasındaki temel fark; insan hakları hukuku barış zamanlarında da temel insan haklarını korumayı konu edinirken; uluslararası insani hukuk, çatışma dönemlerinde ihlal edilmesi muhtemel insan haklarını korumayı amaçlamaktadır. Savaş hukuku veya silahlı çatışmalar hukuku ile insani hukuk ilişkisinin çok yakın olmasına rağmen bu iki hukuku birbirinden ayıran temel fark; savaş hukukunun ilgi alanı çatışmanın tarafı olan devletler ile tarafı olmayan devletler arasındaki ilişkilerken, uluslararası insani hukukun konusunu çatışma esnasında mağdur olan sivillerin, malullerin, esir düşenlerin haklarının, çevre ve kültürel mirasın korunmasının yanında bu çatışma halinden doğan zararları siviller için en aza indirmek olarak tanımlanabilir.³⁴² Buradan hareketle, uluslararası nitelikteki düzenlemeler bu anlamda önemli olmuştur. Lahey ve Cenevre Sözleşmeleri bu kuralların oluşturulmasında merkezi bir yerde durmaktadır. İki sözleşmede de uluslararası insani hukuk ve bu hukukun ihlali durumlarında ne gibi müeyyidelerin uygulanacağına dair düzenlemeler yer almaktadır.

1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1977 Protokolleri'nde genellikle sivil nüfusun korunmasına yönelik hükümlere yer verilmiştir. Bu sözleşmelerde yer alan hükümlere göre, askeri sebepler dışında sivil nüfusun göçe zorlanamayacağı; sivil nüfusun yaşamını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu besinlere, zirai ürünlere, içme sularına, baraj ve santrallere, hayatta kalabilmesi noktasında ihtiyaç duyduğu gıda maddelerine ve zirai ürünlere erişiminin engellenemeyeceği; dini ritüellerini gerçekleştirdikleri ibadethanelere saldırılmayacağı ifade edilmiştir.³⁴³ Ancak, İsrail'de görülen ihlaller uluslararası hukuk sınırlarının aşıldığını göstermiştir. İsrail, yukarıda değinilen birçok hususu yok sayarak uluslararası hukuka rağmen yerleşim politikalarını sürdürmektedir.

Uluslararası insani hukukun temel kaynaklarından olan 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 1. Maddesi şöyledir:

³⁴¹ *Ibid.*

³⁴² Şule Özsoy, "İnsancıl Hukukun Gelişimi", *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 19, Sayı 20, 1997-1998, ss. 112-118.

³⁴³ Geneva Convention: Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, *United Nations*, 12.08.1949. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf , (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

“Bu sözleşmeye taraf olan devletlerin her koşulda sözleşmeye saygılı adımlar atacaklarını ve sözleşmeden kaynaklanan sorumlulukları üstleneceklerini taahhüt eder”³⁴⁴

Sözleşmenin ilk maddesinin, sözleşmeye taraf olan devletler açısından diğer maddelere güvence teşkil ettiği düşünüldüğünde, İsrail’in sözleşmenin ilk maddesinde vurgu yapılan “sözleşmeye saygılı adımlar atmak” hususunda başarısız olduğu görülmüştür. Ayrıca aynı metnin 49. Maddesi’nin hem İsraili yerleşimciler konusunda hem de çözümsüz kalan diğer meselelerde dikkate alınması gerekmektedir. 49. Madde’ye göre, İsrail’in, işgal ettiği topraklarda demografik bütünlüğe ve bölgenin ekonomisine zarar vererek Batı Şeria’daki Filistinlileri sınır dışı ettiği, İsraili yerleşimcilerin ise bölgeye nakledilmesi sonucunun insanlık dışı uygulamalara neden olduğu düşünülmekte ve bu uygulamaların hepsinin yasaklandığı görülmektedir.³⁴⁵ 1949 Cenevre Sözleşmesi’nin “İşgal Toprakları” başlıklı üçüncü bölümünün 49. Maddesi’nde, himaye eden devlet (İsrail) ve himaye gören devlet (Filistinli Araplar) ilişkisini şu sözlerle anlatmıştır:

“Himaye altındaki kişilerin, işgal edilen bölgelerden himaye eden ülkenin kendi topraklarına veya ister işgal ile ele geçirilmiş olsun, ister olmasın, başka bir ülkenin topraklarına bireysel olarak veya toplu halde zorla nakledilmeleri her ne maksatla olursa olsun yasaktır. Tahliyeler, himaye gören kişilerin imkânlarının olmadığı haller dışında işgal topraklarında zorunlu gerçekleşen durumların varlığı halinde yer değiştirmeleri ile neticelenebilir. Bunun sonucunda, tahliye edilen topluluklar, mücbir sorun ortadan kalkar kalkmaz, eskiden buldukları yerler kendilerine geri verilecektir. Himaye eden ülke, bu tahliyelere başvururken himaye gören kişilerin, imkân dahilinde uygun olan yerlere yerleştirilmelerini, tahliye edilen kişilerin yaşamlarını sürdürmek için gereken sağlık, emniyet ve beslenme koşullarının sağlanmasını ve aile bireylerinin birbirlerinden ayrılmamalarını sağlamak suretiyle buna uygun hareket edecektir.”³⁴⁶

Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde yasadışı olarak kabul edilen yerleşimler, Arap-İsrail savaşları sonrasında meşru hale getirilmeye çalışılsa da İsrail’in uluslararası hukuka aykırı politikaları meşruluk kazanmamıştır. İsrail yine aynı maddenin altıncı bendinde “işgalci güç işgal ettiği topraklara kendi sivil halkını yerleştiremez ya da transfer edemez”³⁴⁷ hükmüne aykırı davranmıştır. Cenevre Sözleşmesi’nin 147. Maddesi uyarınca, askeri gerekçeler öne sürülerek mülklerin

³⁴⁴ *Ibid.*

³⁴⁵ Julius Stone, *Israel and Palestine: Assault on the Law of Nations*, Ian Lacey, (ed.), Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1981, s. 15.; Geneva Convention, *op.cit.*, ss. 169-185.

³⁴⁶ Geneva Convention, *op.cit.*, s. 185.

³⁴⁷ *Ibid.*, ss. 185-186.

yıkılması ve mülklere el konması bu eylemleri meşrulaştırmayacaktır denilmektedir.

147. Madde'ye göre:

“Kasten öldürme, işkence veya insanlık dışı muamele dâhil biyolojik deneyler, isteyerek büyük ıstıraba sebep olma veya beden sağlığına zarar verme, yasadışı sınır dışı etme veya bir kişinin yasadışı olarak hapsi, düşman güçlerinde hizmet edecek bir kişiyi isteyerek adil ve düzenli yargılanma haklarından yoksun bırakma, rehin alma ve mülklere el koyma veya keyfi olarak verilen ağır hasarlar, hukuksuz askeri gerekçeler öne sürülerek meşrulaştırılmaz.”³⁴⁸

Ayrıca, Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin Filistinlilere ait topraklar ve yerleşimler tahrip edilerek inşa edilmiş olması, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 17. Maddesi'nin ikinci bendinde yer alan; “Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz”³⁴⁹ hükmüne aykırıdır. Yaklaşık elli senedir yapılan çağrılara kulak tıkayan İsrail için BM'nin temelini oluşturduğu insan hakları, özel hayatın gizliliği, mülkiyet hakkı vb. gibi kavramlar kâğıt üzerinde kalan ifadeler olmuştur. Filistinli Arapların İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan çalışma hakkı, mülkiyet hakkı, serbest dolaşım hakkı, sağlık hizmetlerine ulaşım hakkı gibi temel insani hakları yok sayılmıştır.³⁵⁰ 1949'da, evlerinden ayrılan ve hukuki olarak güvence altına alınmasına rağmen İsrail Devleti tarafından dönüş hakları engellenen 5,2 milyon Filistinli mülteci bir bölümü, Batı Şeria'daki Aia Mülteci Kampı'nda yaşamlarını sürdürmektedir.³⁵¹ Geri kalan büyük çoğunluğu ise başta Ürdün olmak üzere; Lübnan, Suriye ve bir bölümü ise Filistin topraklarında yaşamaktadırlar. Mültecilerin çoğu, İsrail Devleti tarafından insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadırlar. Mülteci sorunuyla ilgili İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 13. Maddesi'nde şu ifadelere yer verilmiştir:

“Her birey kendi devletinin topraklarında serbestçe dolaşma ve o topraklarda oturma hakkına sahiptir. Her birey kendi ülkesine ek olarak, başka bir ülkeyi terk etme ve ülkeye geri dönme hakkına da sahiptir.”³⁵²

Filistin halkının temel ihtiyaçları, uluslararası hukuk gözetilmeksizin devam eden işgal koşulları ile sürdürülen çatışma ve şiddet ortamı, çözülmesi çok güç bir çatışma türüne yol açmıştır. Bu çatışma ortamında Filistinli Araplar, ikinci sınıf

³⁴⁸ Geneva Convention: Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, *op. cit.* s. 221.

³⁴⁹ Universal Declaration of Human Rights, *op. cit.*, s. 5.

³⁵⁰ Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk*, İstanbul, Beta Basım, 2003, s. 271.

³⁵¹ PANEL- 70 Yıllık Yurtsuzluk: Filistinli Mülteciler ve Geri Dönüş Hakkı, *Uluslararası Af Örgütü*, 17.07.2019. <https://www.amnesty.org.tr/icerik/panel-70-yillik-yurtsuzluk-filistinli-multeciler-ve-geri-donus-hakki> , (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

³⁵² Universal Declaration of Human Rights, *op. cit.*, s. 28.

vatandaş statüsünde yaşamını sürdürmek zorunda bırakılmıştır. Oysaki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22. Maddesi'nde yer verilen ifadeler açıktır. Öncelikle, her bir bireyin toplumun bir üyesi olmasından dolayı sosyal güvenlik hakkı mevcuttur.³⁵³ Bireyin şahsiyetinin gelişmesi için elzem olan sosyal, kültürel ve ekonomik hakların ona verilmesi noktasında, gereken ulusal çaba ve diğer devletler ile yürütülecek işbirliği önemlidir. Her devlet, bu hakların kazanılmasında kendi teşkilatı ve kaynaklarıyla orantılı olarak bu hakları vatandaşlarına sunar.³⁵⁴ Fakat bu haklar hiçbir devletin keyfi uygulamaları sonucu insanların elinden alınmamalıdır. Ayrıca, Altı Gün Savaşı'ndan tam altmış sene önce kabul edilen 1907 Lahey Sözleşmesi'nin 55. Maddesi, Filistin topraklarında hukuka aykırı bir şekilde yürütülen yerleşimci politikasına atıf yapar bir niteliğe sahiptir. Maddeye göre:

“İşgalci devlet, işgali gerçekleştirdiği devlete ait olan toprakta bulunan mülkleri, resmî kurumları, ormanlık alanları ve işletmeleri sanki kendisi intifa hakkı sahibiymiş gibi kabul edecektir. Bunların sermayelerini muhafaza etmek ve onları intifa şartlarına göre yönetmeye mecburdur.”³⁵⁵

Cenevre Sözleşmeleri'nin imzalanması ile birlikte modern anlamda kurulan ulus-devletler, hükmettikleri sınırlar içerisinde yaşayan azınlık vatandaşlarına ve diğer statüde olanlara (yabancı, mülteci, sığınmacı, vatansız vb.) evrensel insan haklarından faydalanmaları hususunda olanak sunma için görevlendirilmişlerdir.³⁵⁶ Evrensel insan hakları, kuşkusuz modern devletin vatandaşlarına sunacağı en değerli hakların başında gelmektedir. Bunu sunarken, devletlerin üstlendikleri sorumluluklar modern devletin tek sorumluluğu olmamakla birlikte, bu sorumluluğu yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususlar vardır. Devlet, kendini meydana getiren toplumsal değerlerin ve kimliğin bir tezahürü olduğu için ancak bu toplum sayesinde özünü yansıtabilir. Buradan hareketle devletler, evrensel insan haklarının ve toplumsal değerlerin en iyi toplumun kültürel kurumları aracılığıyla değerlendirebileceklerinin farkındadırlar.

Yerleşimcileri Yahudi toplumu için bir değer olarak gören İsrail, yerleşimci politikası ile Doğu Kudüs ve Batı Şeria bölgesinde sayısal olarak üstünlük kurmayı amaçlamış; Filistinlilere ait konutları ve arazileri kamulaştırarak bu bölgelere yeni

³⁵³ *Ibid.*, s. 46.

³⁵⁴ *Ibid.*

³⁵⁵ Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, Art. 55, The Hague, 18.11.1907, s. 653. <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000001-0631.pdf> , (Erişim Tarihi: 27.09.2019).

³⁵⁶ Bhikhu Parekh, *Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*, Bilge Tanrıseven, (çev.), Phoneix Yayınevi, Ankara, 2002, s. 172.

yerleşim birimleri inşa etmiş ve sahip olduğu topraklarda ayrımcılığa neden olan politikalarını sürdürmüştür. Bu politikalar, uluslararası kamuoyunda tepki ile karşılanırsa da İsrail bu uygulamalarını günümüzde de devam ettirmektedir. Yerleşim birimlerinin ileriki süreçte kalıcı hale gelmesinin önündeki önemli engellerden birinin uluslararası alanda tanınan bir Filistin Otoritesi olduğunu bilen İsrail, bu konuyla ilgili isteksiz tutumunu sürdürmektedir.

3.3 Bağımsız Bir Filistin Devleti'nin Tanınması ve Yahudi Yerleşimciler

Uluslararası hukukun sıkıntılı konularından birisi kuşkusuz “tanıma” konusudur. Hans Kelsen’e göre tanıma konusunda iki boyut karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; siyasi tanıma ve hukuki tanıma olarak sınıflandırılabilir.³⁵⁷ Bu iki boyutun vücut bulmasıyla birlikte, tanıma eylemi gerçekleşir. Tanıyan devletin tanıma iradesini ortaya koymasıyla başlayan siyasi tanıma, diplomatik ilişki kurma ile bir sonuca ulaşır. Tanımanın gerçekleşebilmesi için hem siyasi durumun hem de hukuki durumun gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu iki durum bir araya geldiğinde, ortaya çıkan devlet olma koşullarından birisi gerçekleşmiş olur.³⁵⁸ Siyasi tanımadan sonra gerçekleşen hukuki tanıma, uluslararası hukukta tanımanın yöneldiği topluluğa hukuki bir varlık olma özelliği kazandırır. Uluslararası hukukta bir varlık kazanabilmek için hukuki tanımanın da gerçekleşmiş olması şarttır. Hukuki anlamda tanımak demek, topluluğun kendi ile ilgili kararları ve bu doğrultuda kurmak istediği devletin hukuki varlığını, uluslararası hukuk çerçevesinde kabul etmek anlamına gelmektedir.³⁵⁹

Günümüz uluslararası sisteminin inşa sürecinden bu yana, BM’nin sistemin merkezinde durduğu kuşkusuz bir gerçektir. Uluslararası hukuk alanında kullandığımız çok sayıdaki normun etkin bir şekilde işleminde, bu kurumun rolü yadsınamaz. 1945 sonrasında kilit bir başvuru makamı pozisyonunda olan BM, belirli bir alan üzerinde bağımsız bir devlet kurma iddiasıyla, uluslararası tanınırlık (*international recognition*) talebinde olan siyasal varlıkların taleplerinin karara bağlanmasında yetkili en yetkin kurumdur. Buradan hareketle, BM Şartı’nın 2. bölümünde yer alan bazı maddeler uluslararası tanınırlık için gereken genel özellikleri

³⁵⁷ Hans Kelsen, “Recognition in International Law: Theoretical Observations”. *The American Journal of International Law*, Vol. 35, No. 4, 1941, ss. 605-617.

³⁵⁸ Patrick Macklem, “Indigenous Recognition in International Law: Theoretical Observations”, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 30, No. 1, 2008, s. 1.

³⁵⁹ Abdullah Kıran, “Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Teorileri”, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, 2017, s. 928.

belirlemiştir. Özellikle hangi devletlerin BM üyeliğine kabul edileceği konusundaki Madde 3 ve Madde 4 aşağıdaki gibidir:

“BM tarafından San Francisco’da düzenlenen “Uluslararası İşbirliği” konulu konferansa katılmış olan asıl üyeler veya 1 Ocak 1942 tarihli BM Şartı’nı önceden imzalamış ve mevcut BM Şartı’nın 110. Maddesi³⁶⁰ ile uyumlu bir şekilde onaylayan devletler; BM Tüzüğünde yer verilen yükümlülükleri kabul eden ve bu yükümlülükleri yerine getirmeye istekli olan tüm barışsever devletler için BM üyeliği açıktır. BM Güvenlik Konseyi’nin önerisi üzerine verilen Genel Kurul kararı ile üyeliğe kabul işlemi gerçekleştirilecektir.”³⁶¹

BM Şartı’nın maddeleri ışığında, BM’ye yeni üyelik için gereken unsurlar da beş maddede sıralanmıştır. İlk olarak; siyasi ve hukuki tanınma için başvuru gerçekleştiren kurum (siyasal otorite), millet, egemenlik ve toprak gibi devlet için gerekli olan temel özelliklere sahip olmalıdır. Bu siyasi otorite barışçıl bir yapıda olmalıdır. BM Şartı’nda belirtilen şartların kabul edilmesi gereklidir. BM Şartı’ndaki koşulların kabulünün yanında, bu koşulların yerine getirilmesi gerekir. Son olarak da siyasi otorite sahibi yapı, tüm bunları iradi olarak yerine getirmelidir. Yani isteksizlik içeren gayri iradi tutum söz konusu olmamalıdır.³⁶²

Uluslararası destek bulmak için uluslararası tanınırlık konusuna öncelik veren ve hukuki anlamda hak arayışına girişen Filistin tarafı, BM’ye tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Başvurunun nedenini Mahmud Abbas üç ana sebebe bağlamıştır: Öncelikle, İsrail ve Filistin ikili müzakereler konusunda başarısız olmuştur. Yine, İsrail hükümeti, müzakerelerin devam etmesi hususunda isteksiz bir tutuma sahiptir ve bu da Filistin tarafını farklı yollar aramaya yöneltmiştir. Son olarak, özellikle işgal edilen topraklardan İsrail’i çekilmeye zorlamak ve bu bölgelere yerleştirilen Yahudi yerleşimcilerin uzaklaştırılması gibi İsrail’in üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmemesine karşı, uluslararası arabulucuların yaptırım gücünden yoksun olması³⁶³ Filistinlileri BM bünyesinde tanınırlık yolunda ciddi adımlar atmaya yöneltmiştir. Filistin tarafının bu yolu izlemesinin en önemli nedenlerinden biri, kuşkusuz Filistin sorununa iki devletli çözüm yolunu tekrar etkin bir şekilde gündeme taşımayı amaçlamasıdır. İsrail ile yapılacak “nihai statü

³⁶⁰ Birleşmiş Milletler Şartı, *op. cit.*, s. 54.

³⁶¹ *Ibid.*, ss. 7-8.

³⁶² Christian Hillgruber, “The Admission New States to The International Community”, *European Journal of International Law*, Vol. 9, No. 3, 1998, s. 499.

³⁶³ Bölme & Ulutaş, *op. cit.*, s. 11.

pazarlıkları”³⁶⁴ hususunda, Filistin’in uluslararası konumunu kuvvetlendirmek asıl hedef olmuştur. Bu amaç doğrultusunda, Filistin’in devlet statüsü kazanması, ileride karşılaşılabilecek zorluklar konusunda Filistin tarafının elinde bulunan en önemli koz olacaktır. Eğer bir Filistin Devleti kurulursa, iki taraf arasındaki müzakereler eşit iki devlet arasında farklı bir boyut kazanacaktır. Aksi takdirde, İsrail, müzakereleri yürüten kurumu ve Filistin hareketine ait grupları terörle suçlayarak, güvenlik endişelerini öne sürerek yerleşim yerleri inşa etmeye devam edecektir.

İsrail, Filistin’in uluslararası tanınırlık konusunda BM nezdinde yürüttüğü sürece karşı bir tutum almıştır. İsrail ile müttefik olan çeşitli devletleri yanına alma girişiminde bulunan İsrail Başbakanı Netanyahu, diplomatik yollarla takriben 40 devlet başkanına çağrıda bulunmuş ve BM’ye tam üyelik sürecinde Filistin tarafının karşısında yer alması için destek istemiştir.³⁶⁵ Uluslararası tanınmadan mahrum kalmanın ne demek olduğunu en iyi bilen devletlerden biri kuşkusuz İsrail’dir. Uluslararası toplum için tanınmamış bir bölge, siyasi meşruluktan (*political legitimacy*) yoksundur. Uluslararası sistemde yer alan ve devletler nezdinde tanınmayan bir kurum, FKÖ örneğinde olduğu gibi devlet olma kapasitesine sahip olsa bile uluslararası tanınırlıktan yoksunsa, eylemleri uluslararası hukuk açısından genellikle meşru olmayacaktır.³⁶⁶ Bunun yanında, 2 Ağustos 1988’de Ürdün’ün Batı Şeria ve Doğu Kudüs’teki hukuki tüm bağlarını kestiğini bildirmesiyle birlikte, 15 Kasım 1988’de Filistin Ulusal Konseyi, 242 sayılı kararı onaylayarak bağımsız bir Filistin Devleti’nin tek taraflı ilanını duyurmuştur.³⁶⁷

Tek taraflı ilan edilen Filistin Devleti’ni temsil edecek kurum FKÖ olmuştur. 1991’de yapılan Madrid Konferansı’ndan sonra, İşçi Partisi liderliğindeki koalisyon hükümeti, Oslo I görüşmeleri (İlkeler Bildirgesi) ile Filistin halkını temsil eden yasal kurumun FKÖ olacağını resmen tanımıştır. İsrail ve FKÖ arasında geçen Oslo barış görüşmeleri kapsamında antlaşmalar imzalanmıştır. FKÖ’nün, sadece Filistin halkının haklarını temsil etmeyecek, aynı zamanda siyasi olarak tanınan bir kurumun da

³⁶⁴ Nihai statü pazarlıkları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.” Orta Doğu Sorunu: 2000 İkinci İntifada”, *BBC Türkçe*. <http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadogu/2000.shtml> , (Erişim Tarihi: 07.10.2019).

³⁶⁵ “Netanyahu urges: Oppose Palestinians’ UN bid,” *YNetNews.com*, 15.08.2011.

<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4108924,00.html> , (Erişim Tarihi: 07.10.2019).

³⁶⁶ Martin Riegl, “Prospects and Limits of Economic Development of Unrecognized States: Between Organized Hypocrisy and Private Interests”, *European Scientific Journal*, Vol. 10, No. 4, 2014, s. 21.

³⁶⁷ Cherif Bassiouni, “Shlomo Ben Ami, A Guide to Documents on the Arab-Palestinian and Israeli Conflict: 1897-2008”, *International and Criminal Law Series*, Vol. 29, 2009, s. 67.

haklarını savunacak olması görüşmelere ayrı bir boyut kazandırmıştır.³⁶⁸ Dönemin İsrail Başbakanı Rabin'in, FKÖ lideri Yaser Arafat'a yazdığı mektup diplomatik ilişkilerin nereye evirildiği hakkında bilgi vermektedir.

“9 Eylül 1993'te yollamış olduğunuz mektubunuza cevap niteliğinde olan bu mektubu kaleme alıyorum. Önceki mektubunuzda bahsetmiş olduğunuz FKÖ'nün barış taahhütleri doğrultusunda, İsrail hükümeti de Filistin halkını yasal olarak temsil edecek kurum olarak FKÖ'yü tanımıştır.”³⁶⁹

FKÖ, görüşmelerde Filistin Devleti'nin sınırları konusunda görüş bildirmezken, 242 ve 338 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararlarını kabul ettiğini açıklamıştır.³⁷⁰ Oslo görüşmeleri, FKÖ'nün dolaylı olarak İsrail'i tanınması, İsrail ve Filistin tarafının bölgede süren çatışma haline son vermesi taahhüdü ile yapıcı geçmiştir. Yine bir diğer önemli husus, İsrail askerlerinin belirli bölgelerden beş yıllık süreyle çekilmesinin kararlaştırılmasıdır. Fakat barış sürecinin 242 ve 338 sayılı kararlar doğrultusunda devam edeceği taraflarca kabul edilmiş olsa da mültecilerin durumu, Kudüs'ün statüsü, sınırlar ve Yahudi yerleşimciler gibi prensipte anlaşmazlıkların temelini oluşturan konular henüz çözüme kavuşturulmamıştır.³⁷¹

Guy Goodwin Gill, Filistin Özerk Yönetimi'nin devlet statüsü kazanan bir Filistin Devleti'ne dönüşmesiyle, temsil konusunda bazı sorunların baş gösterebileceğini iddia etmiştir. FKÖ'nün bu süreçte meşru temsil hakkını yitireceğini ve bunun da iç karışıklığa neden olabileceğini öne sürmüştür.³⁷² Gill'in ortaya koyduğu rapor doğrultusunda, 4,5 milyondan fazla Filistinli mültecinin geri dönüş hakkının sıkıntıya girebileceği, raporun en önemli iddiası niteliğindedir. Birçok ülkede mülteci konumunda bulunan Filistinlilerin bir devlete sahip olmasıyla birlikte, FKÖ'nün temsil statüsünün ortadan kalkacağını düşünen Gill, bu suretle FKÖ'nün, BM nezdinde mültecilerin geri dönüş hakkını da savunamayacağını öne sürmüştür.³⁷³ Son olarak da Gill, FKÖ için en iyi yolun, mülteciler geri dönüş hakkı kazanıncaya

³⁶⁸ Gilbert Archar, *Kaynayan Orta Doğu*, çev. Rida Şimşekel, İstanbul, İthaki Yayınları, 2004, s.301.

³⁶⁹ Joel Peter & David Newman, (ed.), *Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict*, New York, Routledge Handbook, 2013, s. 217.

³⁷⁰ Smith, *op. cit.*, s. 434.

³⁷¹ Özge Özkoç, "Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda İsrail-Filistin Sorunu", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 64, Sayı 3, 2009, s. 180.

³⁷² Gill'in konuya ilişkin Aljazeera'da yayımlanan röportajı için bkz. "Legal Opinion Challenges PLO Statehood Bid", *AlJazeera News*, 26.08.2011.

<http://english.aljazeera.net/indepth/opinion/2011/08/2011825222044579764.html> , (Erişim Tarihi: 02.10.2019).

³⁷³ *Ibid.*

kadar, bu hakkı savunacak olan kurum misyonuyla hareket etmesi olduğunu söylemiştir.³⁷⁴

Yirminci yüzyılın sonlarında barış için önemli adımlar atılmaya devam etmiştir. 1994'te, İsrail'in önemli güvenlik sınırlarından Gazze ve Eriha'dan çekilmesini ve bu noktalardaki yetkilerini Filistin yönetimine devretmesini öngören Gazze-Eriha Anlaşması³⁷⁵ imzalanmıştır. Gazze Şeridi ve Eriha bölgesinde uygulanacak bütün düzenlemeleri barış sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak niteleyen bu anlaşma, esasen Gazze ve Eriha bölgesinde Filistinlilerin anlaşma öncesine kıyasla etkinliğini artırmayı amaçlasa da bu yönde adımlar atılmamıştır. Anlaşma, Filistin yönetimine bölgedeki güvenliği sağlamak adına askeri güç oluşturma izni vermiş olsa dahi temelde yine bu bölgelerden İsrail sorumlu tutularak Filistin'in egemenlik alanı kısıtlanmıştır.³⁷⁶ Ayrıca İsrail, Filistin bölgelerinin çevresinden yerleşimlere ve komşu bölgelere uzanan bir yol ağı inşa ederek, topraklarıyla yerleşim bölgeleri arasındaki bağı güçlendirme yoluna gitmiştir.³⁷⁷ Tüm bunlar yaşanırken, Filistin kurtuluş hareketlerine verilen önem artmıştır. 1960'ların başında İsrail'in Gazze'yi işgali sonrası kurulduğu bilinen El-Fetih³⁷⁸, Filistin'in Arap vatanının bir parçası olduğu ve Filistin halkının direnişinin Siyonizm ve dünya emperyalizmiyle mücadele ile bir sonuca ulaşabileceğini kuruluş ilkeleri arasına almıştır. Filistin halkının bağımsız bir kişiliğe ve kendi kaderini belirleme hakkına sahip olduğunu savunmaktadır.³⁷⁹ Oslo barış sürecinde, Batı Şeria ve Gazze'de kurulan Filistin Ulusal Yönetimi bünyesinde yer alan Fetih hareketi kadroları, seçilmiş bir kurum olarak self determinasyon hakkının Filistin halkının en tabii hakkı olduğunu savunan bir konumdadır.

1945 öncesine kadar uluslararası hukukta fazla dillendirilmeyen kendi kaderini tayin hakkı, saygın bir siyasi ilke olarak bilinmektedir. BM Şartı'nda ilk defa bir

³⁷⁴ *Ibid.*

³⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Agreement on Gaza Strip and Jericho Area", *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 04.05.1994.

<https://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/agreement%20on%20gaza%20strip%20and%20jericho%20area.aspx> , (Erişim Tarihi: 15.12.2018).

³⁷⁶ Raja Shehadeh, "Question of Jurisdiction: A Legal Analysis of The Gaza-Jericho Agreement," *Journal of Palestine Studies*, Vol. 23, No. 4, 1994, s. 21.

³⁷⁷ "Agreement on Gaza Strip and Jericho Area", *op. cit.*

³⁷⁸ Asıl adı Filistin Kurtuluş Hareketi olan El-Fetih, 1960'ların başında İsrail'in Gazze'yi işgali sonrası kurulmuştur. Üslerini 1962'de Cezayir'de kurmaya başlayan El-Fetih, 1964'te Suriye'de ve ilerleyen süreçte Amerika'ya kadar genişleyen bir örgüt olmuştur. El-Fetih hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Filistin Kurtuluş Hareketi: Fetih", *AlJazeera News*, 28.04.2014.

<http://www.aljazeera.com.tr/dosya/filistin-kurtulus-hareketi-fetih> , (Erişim Tarihi: 02.10.2019).

³⁷⁹ *Ibid.*

uluslararası hukuk belgesi olarak bahsedilen kendi kaderini tayin hakkı, zamanla uluslararası hukukun önemli kavramlarından biri haline gelmiştir. Bu hakkın hukuki boyutu konusunda itilafli görüşler hala mevcuttur. Fransızcadan çevrilen kimi belgelerde self determinasyon, İngilizce çevirilerden farklı olarak bir hak olarak zikredildiği³⁸⁰ için bu kavramın bir hakka mı yoksa bir ilkeye mi karşılık geldiği sorusu, kavramın hukuki bağlayıcılığı hususunda farklı görüşlere neden olmuştur. Günümüzde kolektif haklar içerisine dâhil edilen bu kavramın, kolektif bir hak olduğu konusunda mutabık kalınmıştır. Bunun yanında, self determinasyonun hangi toplulukları ilgilendirdiği ve bu kavramın nasıl pratiğe dönüştürüleceği hususu hakkında değişik görüşler bulunmaktadır.³⁸¹ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 21. Maddesi'nin üçüncü bendinde; hükümet otoritesinin temelini, halkın iradesi olduğu dile getirilmekte ve bu iradenin gizli ve serbestçe yapılacak seçimlerle sağlanacağı, bunu yaparken eşit oy ve dürüst seçimlere ihtiyaç olduğu bildirilmiştir.³⁸² Self determinasyon hakkı talebi, günümüz çoğu azınlığının eskiye oranla daha çok dillendirdikleri bir hak olması ve bu hakkın hukuki anlamının siyasi güçlerce şekillendirildiği düşünüldüğünde,³⁸³ kavramın yorumlanmasındaki anlaşmazlıkların nedeni daha iyi anlaşılabilir. Llyod Cutler'a göre, self determinasyon kavramının karşı çıkılmayan bir hedef olmasının yanında, tanımının yapılmasının da bir o kadar güç olan bir kavram olması, geniş yorumlanmasına neden olmuştur. Bu özelliği de onun zamanla gücünün azalmasının en önemli sebebidir.³⁸⁴

BM Şartı'nın özerk olmayan ülkelerde uygulanması gereken hususların belirtildiği 73. Maddesi'nin ilk üç bendinde; "kendi kaderlerini henüz tayin etme yetisinden yoksun olan halkların (Filistin halkı), yaşadığı bölgeleri yöneten ülkelerin (İsrail) veya bu mesuliyeti üstlenen BM üyelerinin, bu bölge halkının menfaatlerini her şeyin üzerinde tutması gerektiği ilkesini kabul etmeleri gerekmektedir. İşbu antlaşma uyarınca tesis edilen barış ve güvenliğin gereği ile halkların refah seviyesini

³⁸⁰ Şahin Ceylanlı & Yaşar Akdoğan & Ramazan Kırkık, "Doğu Türkistan'da İnsan Hakları İhlalleri", *Aydınlar Ocağı Yayını*, İstanbul 1999, s. 22.

³⁸¹ Ayşe Füsün Arsava, "Azınlıklar Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi", Ankara, *AÜSBF Yayınları*, 1993, s. 75.

³⁸² Universal Declaration of Human Right, *op. cit.*, s. 44.

³⁸³ Naz Çavuşoğlu, *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, İstanbul, Su Yayınları, 2001, s. 66.

³⁸⁴ Charter Paul Clark, "Taking Self-Determination Seriously: When Can Cultural and Political Minorities Control Their Own Fate?", *Chicago Journal of International Law*, Vol. 5, No. 2, 2005, s. 739.

yukarıya çıkartmayı kendilerine görev addetmelidirler. Bu amaçla, söz konusu halkların sosyal, ekonomik ve siyasal olarak ilerlemelerine yardımcı olmanın yanında kültürlerine saygı göstererek hakça davranmayı, bu halkların kendi kendilerini yönetme konusunda yeterlilik kazanmasına ve kendi özgür siyasal kurumlarının zamanla istenen düzeye gelmesine yardımcı olmayı ve barış ve güvenliği güçlendirmeyi taahhüt etmelidirler”³⁸⁵ denilmektedir.

3 Ocak 1976’da BM Genel Kurulu kararıyla kabul edilen Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 1. Maddesi, halkların kendi kaderini tayin hakkı ile ilgilidir. Madde’ye göre, bütün halkların kendi kaderleri konusunda tayin hakkının olduğu ve söz konusu halkların aynı zamanda siyasal statülerini serbestçe belirleme hakkını da içerdiği deklare edilmiştir. Bu haklar ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeleri diledikleri gibi sürdürme konusunda onlara güvence teşkil etmektedir. Aynı maddenin üçüncü bendine göre, kendi kendini yönetme konusunda yetkin olmayan ve vesayet altında bulunan halklardan sorumlu olan ülkelerin, bu halkların kendi kaderini tayin hakkı konusunda çaba harcamalarını istemiş ve Birleşmiş Milletler Bildirgesi’nin hükümlerine aykırı hareket etmemeleri gerektiği hatırlatılmıştır.³⁸⁶

Filistin tarafının self determinasyon hakkının olduğu düşüncesini, İsrail Devleti’nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü ortadan kaldıracığı yönündeki endişeler takip etmiştir. Fakat 1948 Savaşı sonrası İsrail’in kazandığı topraklardan çekilmesi talebinden vazgeçilmiştir. İki devletli çözümü en etkin yol olarak tanımış ve öncelikli hedefinin 1967 öncesi sınırlara çekilen bir İsrail olduğunu duyurmuştur. İsrail’in yerleşimler kurmak suretiyle işgal ettiği topraklardan çekilmesini ve bölge halkının siyasi tercihlerine saygı göstermesinin hukuki anlamda en etkin çözüm olacağını savunmuştur. Filistin halkının kendi kaderini tayin noktasında 14 Aralık 1960’ta kabul edilen BM Genel Kurulu 1514 (XV) sayılı kararı önemlidir. Vesayet altındaki halklara, aşağıdaki kriterlerin varlığı halinde kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi konusunda önemli ifadelere yer verilmiştir. Karara göre;

“Temel hakları inkâr eden en önemli unsur; halkların tahakküme, yabancı hakimiyetine ve sömürmesine tabi kalmasıdır. Aynı zamanda bu Birleşmiş Milletler Bildirgesi’ne aykırılık

³⁸⁵ Charter of United Nations, Article 73, *United Nations*, <https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/> , (Erişim Tarihi: 30.09.2019).

³⁸⁶ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, General Assembly Resolution 2200A (XXI), *The United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*, 03.01.1976. <https://www.ohchr.org/EN/professionalinterest/pages/cescr.aspx> , (Erişim Tarihi: 30.09.2019).

teşkil eder. Kendi kaderlerini tayin noktasında her halk bu hakka sahiptir. Söz konusu hak ile serbestçe siyasal statülerini belirler, sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmelerini özgürce devam ettirirler. Halkların siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan yetersiz olması mazereti, bağımsızlığı geciktirmeyi meşrulaştırmaz. Bağımlı halklara yönelik her türlü baskıcı tedbirler, bu halkların bağımsızlıklarını tamamlama noktasında haklarını barışçıl ve özgürce kullanmalarını sağlamak için sone erdirilmeli ve ulusal topraklarının bütünlüğüne saygı gösterilmelidir. Henüz bağımsızlık kazanmamış veya kendi kendini yönetemeyen bölgelerde, bölge halklarına herhangi bir şart veya çekinceye öne sürmeden, yetkilerin serbestçe devredilmesi için acil adımlar atılmalıdır. Irk, inanç veya renk konusunda herhangi bir ayırım yapılmadan, bağımsızlık ve özgürlükten yararlanmaları hususunda tüm yetkilerin transferi için gereken yapılmalıdır. Ulusal birliğin kısmi veya tamamen bozulmasına veya bir ülkenin toprak bütünlüğüne yönelik her türlü girişim, Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nin ruhuna aykırıdır. Tüm devletler Birleşmiş Milletler Bildirgesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi hükümleri arasında yer alan tüm halkların eşitliğine, tüm halkların egemenlik hakları ve toprak bütünlüğüne saygı noktasında iç işlerine müdahale etmeyecektir.”³⁸⁷

Barış sürecinin başarısız olmasının ardından yeni yerleşim yerleri inşasına hız verilmiştir. İsrail o dönemde yeni bir politika izleyerek Gazze Şeridi'nde yerleşim politikasını sonlandırdığını açıklamış ve bütün enerjisini Batı Şeria'ya yoğunlaştırma kararı almıştır. Bu politikanın bir sonucu olarak, İsrail hükümeti, 2005'te tek taraflı olarak bölgeden çekilme planını açıklamıştır.³⁸⁸ Yeni yerleşim politikasıyla birlikte Batı Şeria'daki yerleşimci sayısı giderek artmıştır. Gazze'den çıkarılan yerleşimcilerin Batı Şeria bölgesine yerleştirileceğinin açıklanması ile yeni yerleşim politikasında Batı Şeria'nın önemi anlaşılmıştır.

Batı Şeria'ya yerleştirilen yerleşimciler ile bölgede zaten yerleşik bulunan Filistinliler arasında yaşanan şiddet eylemleri her geçen gün daha da artmıştır. Filistinli halka yönelik yerleşimci şiddeti, Filistinlilerin yerleşimcilere saldırılarından daha az ciddi değildir. 2006-2008 yılları arasında hem Yahudi hem Arap sivil nüfusundan çok sayıda insan, İsrail'in yerleşimci politikası nedeniyle öldürülmüştür. Fiziksel saldırılar, silah kullanımı, ağaçların, mahsullerin ve zeytinliklerin tahrip edilmesi, hayvanların çalınması veya öldürülmesi, evlerin kullanılmaz hale getirilmesi ve yolların kapatılarak ulaşımın engellenmesi gibi yerleşimci eylemleri,³⁸⁹ başta Avrupa Birliği (AB) olmak üzere uluslararası kamuoyundan tepki almıştır. Bunun bir sonucu olarak,

³⁸⁷ Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, General Assembly Resolution 1514 (XV), *The United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*, 14.12.1960. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Independence.aspx> , (Erişim Tarihi: 03.10.2019).

³⁸⁸ “Middle East: Gaza Withdrawal”, *Council on Foreign Relations*, 08.08.2005. <https://www.cfr.org/backgrounder/middle-east-gaza-withdrawal> , (Erişim Tarihi: 06.10.2019).

³⁸⁹ “Unprotected: Israeli settler violence against Palestinian civilians and their property”, *OCHA*, 2008. <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-196200/> , (Erişim Tarihi: 06.10.2019).

AB Raporu ile yerleşimci sorununa yönelik durum tespitinde bulunmuştur. Rapora göre, İsrail Devleti'nin amacının Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı birbirinden koparmak olduğu vurgulanmıştır.³⁹⁰ Batı Kudüs ile Doğu Kudüs'teki Yahudi yerleşimleri arasında mekânsal bir yakınlık yaratmak suretiyle, Batı Şeria'nın Yahudileştirilmesi stratejisinin iki taraf arasında ileride kurulacak bir barış ihtimalinin önündeki en büyük sorun olduğu üzerinde durulmuştur.³⁹¹ Bu rapor, hazırlanan diğer tüm uluslararası rapor gibi yerleşimciler konusunda somut bir karşılık bulamamıştır. Uluslararası kamuoyundan gelen tüm tepkilere rağmen İsrail hükümeti yerleşimci politikasını sürdürmüştür.³⁹² Yerleşimlerin genişletilmesi, Araplara ait mülklere zarar verilmesi ve İsrail tarafından uygulanan ayrımcı mülkiyet politikaları gibi unsurlar, Balcı'ya göre, Doğu Kudüs'ün aktif olarak devam eden yasadışı bir işgale uğradığını göstermektedir.³⁹³

3.4 Hukuki ve Fiziksel Ayrımcılık ve Yahudi Yerleşimciler

İlk defa ABD hukukunda kendisine yer bulan ayrımcılık kavramı, ırk ayrımcılığını ilgilendiren davalarda kullanılmıştır.³⁹⁴ Zamanla daha fazla alanda uygulanabilirlik kazanan ve gerek hukuk alanında gerekse ahlaki olaylar açısından üzerinde uzlaşma sağlanan ayrımcılığın yasak olduğu düşüncesi, temel itibarıyla eşitlik ilkesiyle olan yakın ilişkisiyle ön plana çıkmaktadır. Irk, renk, dil, din, cinsiyet gibi insanın fiziksel özelliklerinin varoluşsal olarak ortaya çıktığını ve doğuştan her insanın eşit doğduğunu, insan olduğu için fark gözetilmeden muamele görmesi gerektiğini düşünen eşitlik ilkesi, dışlamayı ve ayrımcılığı reddetmektedir. İnsanlık tarihine baktığımızda bu ilkeyle tezat bir şekilde dışlamayı ve ayrımcılığı her daim içinde barındırdığı görülmektedir. Farklı özelliklere sahip iki veya daha fazla insanın diğerlerine kendi eşitlik anlayışını dayatması ve bu eşitlik ile kendi ayrımcılık

³⁹⁰ "EU Heads of Mission Report on Israeli Settlement Activity in East Jerusalem", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 41, No. 3, 2012, ss. 223-232.

³⁹¹ *Ibid.*

³⁹² "Israel annexing East Jerusalem, says EU", *The Guardian*, 07.03.2009.

<https://www.theguardian.com/world/2009/mar/07/israel-palestine-eu-report-jerusalem>, (Erişim Tarihi: 06.10.2019).

³⁹³ Balcı, *op. cit.*, ss. 54-55.

³⁹⁴ Kadriye Bakırcı, *Uluslararası Hukuk, AB ve ABD Hukuku ile Karşılaştırmalı Çalışma Yaşamında Kadın Erkek Eşitliği Arayışı Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı ve Türkiye*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 58.

anlayışına dayalı bir hayat tarzı modelini ötekine benimsetme çabaları, günümüzde oldukça olağan bir tutum haline gelmiştir.³⁹⁵

Ayrımcılık, günümüz birçok toplum yapısında karşımıza çıkan bir kavramdır. Kimileri eğitim politikasıyla, kimileri etnik farklılıklara göre, bazıları ise tarihi hırslara yenilerek birini ötekinden ayırmaktadır. Farklı ırkları bünyesinde barındıran bazı devletlerin diğer ırklara karşı uyguladığı ayırım siyaseti, tekçilik anlayışının bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekçi (üniter) bir modelle diğer ırkların haklarını görmezden gelen milliyetçi devletler, genellikle uluslararası toplum tarafından hoş karşılanmamıştır.³⁹⁶ Çoğu zaman azınlıkların söz sahibi olmasını engelleyen bu devletler, meclisten geçirdikleri ırkçı yasalarla diğer halkların haklarını yok saymışlardır. Örneğin; 19 Temmuz 2018'de Knesset tarafından kabul edilen Yahudi Ulus Devlet Yasası, ayrımcı niteliğinden dolayı sert tartışmalara neden olmuştur. Başbakan Netanyahu'nun, İsrail'in Yahudi halkının ulus-devleti olduğu, fakat bunun yanında İsrail'in tüm vatandaşlarının haklarına saygı duyulduğunu belirtmesi üzerine, Yiftachel bu görüşe karşı çıkmıştır.³⁹⁷ Çeşitli etnik toplulukları bünyesinde barındıran devletlerin bu topluluklara karşı tutumunu şekillendiren en önemli unsuru, Orta Doğu'nun yalnızca belirli bir etnik-dini kimliğin haklarını ve haklarını güvence altına alan bir coğrafya olmasıyla açıklayan Yiftachel, etnik ve dini kimliğin diğerlerinin eşitliğine zarar verdiğini dile getirmiştir.³⁹⁸ Bunun yanında, bu sorunun sadece İsrail'in iç meselesi değil, uluslararası topluma mal olmuş bir sorun olması, tüm odakların iç politikaya çevrilmesinin en önemli nedenleri arasındadır.

İsrail sağ siyasetinin öncülüğünde yasalaşan Yahudi Ulus Devlet Yasası başlıklı yasanın ilk taslağı, 2011'de, ulus-devlet yasa taslağı olarak mecliste tartışılmıştır.³⁹⁹ Mecliste yasayı savunan Başbakan Netanyahu'nun, Yahudi ulus devleti olarak tasarlanan yasanın sadece Yahudi olan vatandaşları kapsadığını, Yahudi

³⁹⁵ Melek Göregenli, "Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıp Yargı ve Ayrımcılık", *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, (der.), İstanbul, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 2012, s. 18.

³⁹⁶ *Ibid.*

³⁹⁷ "Israel's Jewish nation state law reveals the new authoritarian capitalist regime in the Middle East", *Middle East Monitor*, 24.07.2018. <https://www.middleeastmonitor.com/20180724-israels-jewish-nation-state-law-reveals-the-new-authoritarian-capitalist-regime-in-the-middle-east/>, (Erişim Tarihi: 16.12.2019).

³⁹⁸ Oren Yiftachel, *Indigenous (In)Justice: Human Rights Law and Bedouin Arabs in the Naqab/Negev*, U.S.A, Harvard University Press, 2012, ss. 295-300.

³⁹⁹ Draft Basic Law: Israel, the Nation-State of the Jewish People, *The 18th Knesset*, Draft Law submitted by Members of Knesset, ss. 1-4. <https://law.acri.org.il/en/wp-content/uploads/2011/10/Jewish-state-bill-ENG.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.10.2019).

olmayanların kesinlikle bu yasayla bir ilgisinin olmadığını dile getirmiştir.⁴⁰⁰ 2007’de Arapların ülkenin ulusal bir azınlığı olduğunu kamuoyu ile paylaşan İsraili Araplar, gelecek görüşü (*future vision*) belgeleri ile Arapların devletin ulusal bir azınlığı olarak tanınması taleplerini yinelemişlerdir.⁴⁰¹ Yahudi Ulus Devlet Yasası ile amaçlananın yıllar sonra Arapların İsrail Devleti’nin bir azınlık unsuru olarak tanınmasının engellenmesi isteği olduğu düşünülmektedir.

Dönemin Milletvekili Avi Dichter, bu yasayı tüm İsrail vatandaşlarının devleti milli duygularla benimsemeleri konusunda değerli bulduğunu ifade etmiştir. Ona göre, İsrail Devleti dünyada var olan çok sayıda devletten biri değildir, o, Yahudilere ait bir devlet olmasıyla anlam kazanacaktır. Kendilerini Yahudi devletinin bir vatandaşı hissetmekten kimsenin alıkoymayacağını ifade etmiştir. Mecliste bazı Arap milletvekillerinin “Biz Araplar, kendi topraklarımızda size karşı olan mücadelemizde muvaffak olacağız. Biz, bu topraklarda sizden önce buradaydık ve sizden sonra da bu topraklarda var olmaya devam edeceğiz” demesinin üzerine, Dichter: “Öncelikle bizden önce bu topraklarda olduğunuz yanlış, bizden önce burada olmadığınızı biliyorum. Şunu da biliyorum ki bizden sonra da bu topraklarda olmayacaksınız”⁴⁰² Yahudi Ulus Devlet Yasası ile Filistinli Arapların kültürel alanda kendini tam ve eşit yurttaş olarak hissedememesine neden olan gelişme, Arapçanın resmi dil olmaktan çıkarılmasıdır. İsrail Devleti’nin kabul ettiği bu yasa ile birlikte ülkenin resmi dillerinden birisi olan Arapçanın statüsü zayıflatılmıştır. Bu tarihten sonra Arapça, devlet kurumlarında İbranice kadar etkin olamamıştır.⁴⁰³ Bu yasa Batı Şeria açısından Yahudi yerleşimlerini meşrulaştıran ve uluslararası hukuka aykırı yerleşimleri kurumsallaştırma çabasıyla tepki toplamıştır.

Yahudi Ulus Devleti’nde Yahudi yerleşimlere ulusal bir önem atfedilmiş, bu bağlamda yerleşimleri teşvik eden bu yasayla, yerleşim birimlerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Buradan hareketle, yasa yapım aşamasında yerleşimler ile ilgili bazı maddeler eleştirilere neden olmuştur. İlk oturumda sadece Yahudilere ait yerleşim

⁴⁰⁰ “Netanyahu pushes to define Israel as nation state of Jewish people only” *The Guardian News*, 04.05.2014. <http://cjpgp5.over-blog.com/article-the-guardian-co-uk-netanyahu-pushes-to-define-israel-as-nation-state-of-jewish-people-only-by-peter-123534996.html> , (Erişim Tarihi: 05.10.2019).

⁴⁰¹ Elie Rekhess, “The Arab Minority in Israel-An Analysis of the ‘Future Vision’ Documents”, New York, *American Jewish Committee*, 2008, s. 13.

⁴⁰² Knesset Spokesman, 19.07.2018. https://knesset.gov.il/spokesman/eng/PR_eng.asp?PRID=13979 , (Erişim Tarihi: 05.10.2019).

⁴⁰³ Ayelet Harel Shalev, “Arabic Has a Minority Language in Israel: A Comparative Perspective”, *Adalah’s Newsletter*, Vol. 14, 2005, s. 4.

bölgelerinin kurulmasına onay verilmiştir. Siyasal-ideolojik saiklerle, Yahudi yerleşimlerine açılan Batı Şeria için bu madde çok anlamlıdır. Yahudi yerleşim birimlerinin kalıcı hale getirilmesi ve İsrail Yüksek Mahkemesi'nin yerleşimlerin demokratik sistem kurallarına uymadığı gerekçesiyle bölgeye müdahalesinin önüne geçmek gibi nedenlerle bu yasa oldukça kritik bir öneme sahiptir. Daha önceki yıllarda, İsrail Yüksek Mahkemesi'nin, Yahudi Ajansı'nın yerleşimlerin sadece Yahudilere ait olduğu ve bu noktada Katzir yerleşiminde Kaadan ailesinin toprak satın alma taleplerinin reddedilmesi ile ilgili meşhur davada bu kararı bozması, söz konusu maddenin önemini artırmıştır.⁴⁰⁴ Yirminci yüzyılın sonlarında etnik unsurları dışlayıcı yasaların aksine, İsrail'in demokratik bir devlet olduğuna ve tüm İsrail vatandaşlarına eşit haklar sunması bakımından eşitlikçi yönüne vurgu yapılmıştır. 2006 yılına kadar 13 yıl İsrail Yüksek Mahkemesi başkanlığı görevini yürüten Aharon Barak, görece eşitlikçi dönemi "anayasal bir devrim" olarak nitelendirmiştir.⁴⁰⁵ İsrail'in ileriki süreçte çok daha demokratik bir devlet olması konusunda umutlu olduğunu vurgulamıştır. Aradan geçen 20 yıl sonunda devrim olarak nitelendirilen anayasal sürecin evirildiği nokta düşünüldüğünde, Yahudi Ulus Devlet Yasası'ya uluslararası toplumdan gelen tepkilerin neden bu kadar sert olduğu anlaşılmaktadır.

Yahudi Ulus Devlet Yasası'nın öne çıkan maddeleri şöyledir:

“1. İsrail Devleti

- a) Yahudi halkının tarihi vatani İsrail Devleti'nin kurulu olduğu İsrail'dir.
- b) İsrail Devleti, Yahudi halkının ulus-devleti ve kendi kaderini tayin etmek için doğal, dini ve tarihi hakkını gerçekleştirdiği bir yurttur.
- c) Ulusal kendi kaderini tayin hakkı, İsrail Devleti'nde Yahudi halkına özgü olan bir haktır.

2. İsrail Devleti'nin ulusal sembolleri

- a) İsrail, devletin adıdır.
- b) Beyaz, merkezinde mavi bir Davut Yıldızı ve kenarlarında iki mavi çizgili şerit bulunan bir bayrağa sahiptir.
- c) Devletin sembolü olan yedi kollu Menora'nın her iki yanında zeytin yaprağı bulunur ve onun hemen alt kısmında yazılı olan İsrail kelimesi bulunur.
- d) Devletin milli marşı "Hatikyah" olarak bilinen milli marş, devletin milli marşıdır.
- e) Semboller hakkında daha fazla detay kanunla belirlenir.

3. Birleşmiş ve bütün bir Kudüs, İsrail Devleti'nin başkentidir.

4. İsrail Devleti'nin Dili

- a) İbranice devletin dilidir.

⁴⁰⁴ "Aadel Ka'adan v. Israel Lands Administration, 54(1) P.D. 258", *Supreme Court of Israel*, 08.03.2000. <https://www.escri-net.org/caselaw/2014/hc-669895-aadel-kaadan-v-israel-lands-administration-541-pd-258> , (Erişim Tarihi: 09.10.2019).

⁴⁰⁵ Barak, Aharon, "A Constitutional Revolution: Israel's Basic Laws", *Faculty Scholarship Series*. Paper 3697, 1993. http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/3697 , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

- b) Eyaletlerde Arap dili özel bir statüye sahiptir; Arap dilinin devletin anayasasıyla karşı karşıya geldiği durumlarda yönetmelikler yasalarla düzenlenir.
- c) Bu fıkra, Yahudi Ulus Devlet Yasası oluşturulmadan önce Arapça'ya verilen statüyü değiştirmez.
5. Devlet, Yahudi göçmenlere açık ve sürgündekilerin toplanma yeri olacaktır.
6. Diaspora
- a) Devlet, Yahudi halkının ve vatandaşlarının Yahudi olmalarından veya Yahudi vatandaşı olmalarından dolayı kederde ve esaret altında olan çocuklarının güvenliğini sağlamak için çalışacaktır.
- b) Devlet, Yahudi diasporası içindeki Yahudi halkın kültürel, tarihi ve dini mirasını korumak için uğraşacaktır.
7. Yahudi yerleşimi ulusal bir değer olarak görülür ve yerleşimlerin devletin teşvik etmek için çalıştığına inanılır.
8. İbranice takvim devletin resmi takvimidir; İbrani takviminin yanında Jülyen takvimi de resmi takvim görevi görecek. İbrani takvimi ve Jülyen takviminin kullanımı kanunla düzenlenir.
9. Ulusal Tatiller
- a) Kurtuluş Günü devletin resmi bayramıdır.
- b) İsrail savaşlarına katılanlar için anma günü, Yahudi soykırımını ve kahramanları anma günü devletin resmi anma günüdür.
10. Cumartesi ve Yahudi tatilleri, eyaletin resmi dinlenme günleridir. Yahudi olmayanlar ise kendileri için özel olan günleri onurlandırabilirler. Bu konularla ilgili detaylar kanunla belirlenecektir.
11. Yahudi Ulus Devlet Yasası, Knesset üyelerinin çoğunluğunun onayını alınmadan değiştirilemez.”⁴⁰⁶

Barak, yasa ile ilgili ilk kez Herzliya Disiplinlerarası Merkezi'nin ev sahipliği yaptığı bir etkinlikte konuşmuş ve Yahudi Ulus Devlet Yasası ile ilgili halka açıklamalarda bulunmuştur. Barak, bundan 20 yıl önce eşitliği insan haklarını vurgulayan açıklamalarının aksine Yahudi Ulus Devlet Yasası'nı çok önemseydiğini ve değerli bulduğunu açıklamıştır. Barak, birçoklarını şaşırmasına rağmen yasanın ilk maddesinde yer verilen; İsrail Devleti'nde ulusal kendi kaderini tayin etme hakkının uygulanmasının yalnız Yahudi halkına münhasır olduğu ifadesi hakkında, yasanın tamamında bir sorun görmediğini ifade etmiştir.⁴⁰⁷

Farklı iki ırk arasında ayrımcılığa neden olan Yahudi Ulus Devlet Yasası'dan hareketle, ırklar arasında ayrımcılığın yasak olduğu birçok uluslararası belge ve sözleşmede yer verilen uluslararası hukuk normudur. Ayrımcılık yasağı zamanla

⁴⁰⁶ “Israel’s Basic Laws: The Nation State of the Jewish People”, *Jewish Virtual Library*, 19.07.2018. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israel-s-basic-laws-the-israel-nation-state-law>, (Erişim Tarihi: 09.10.2019).

⁴⁰⁷ “No, Aharon Barak does not oppose Israel’s Nation-State Law”, *The Jerusalem Post*, 29.12.2018. <https://www.jpost.com/Opinion/No-Aharon-Barak-does-not-oppose-Israels-Nation-State-Law-575768>, (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

uluslararası hukukta “*erga omnes*”⁴⁰⁸ bir norm haline gelmiştir.⁴⁰⁹ Bazılarına göre ise bu yasağın “*jus cogens*” bir hukuk normu olduğu iddia edilmiştir.⁴¹⁰ 21 Kasım 1965’te, BM Genel Kurulu, ırksal ayrımcılığın önüne geçebilmek için özgün düzenlemelerin yer aldığı Irksal Ayrımcılığın Bütün Biçimleriyle Sona Erdirilmesine İlişkin Bildirge’yi kabul etmiştir. Irksal ayrımcılığa karşı çok detaylı düzenlemelerin yer aldığı 1965 Sözleşmesi, ırksal ayrımcılık yasağını tüm uluslararası kurumların benimsemesi açısından öncü bir rol üstlenmiştir.⁴¹¹

Bildirge’nin, Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı 2. Madde’nin ilk bendinde; bu sözleşmeye taraf olan tüm devletleri, her türlü ırk ayrımcılığını kınaması ve bu konu hakkında derhal ırklar arasında hoşgörü ve karşılıklı anlayışı geliştirici tedbirlerin alındığı bir politika geliştirmeleri gerektiği hususunda uyarılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yine aynı madde, sözleşmeye taraf devletlere ırk ayrımcılığını doğuran, teşvik eden ve bu ayrımcılığı sürdüren her türlü politikaların gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiştir.⁴¹² Ayrıca ırk ayrımcılığı konusunda gereken önlemlerin alınması için devletin yasalarının da buna uygun olması gerekmektedir. Söz konusu yasaların uygun olmadığı durumlarda, hükümetler bu yasaların ırk ayrımcılığına sebep olmaması için değiştirmek, kaldırmak ya da geçersiz kılmak suretiyle derhal harekete geçmek durumundalardır.⁴¹³ Bu minvalde, İsrail Devleti’nin yakın zamanda tartışmalara neden olan yasası, ırk ayrımcılığına neden olması bakımından uluslararası hukuka aykırıdır. Sadece Yahudi ırkının bekasına yönelik düzenlemelerin yer aldığı yasa, bu yönüyle 2. Madde’ye aykırılık teşkil etmiştir. Irksal Ayrımcılık ve *Apartheid* Politikalarının Yasaklanması başlıklı sözleşmenin 3.Maddesi’nde geçen *Apartheid*’in tüm devletlerce kınanması ve kontrol

⁴⁰⁸ Bir uluslararası hukuk kavramı olan *erga omnes* devletlerin uymak zorunda olduğu yükümlülüklerin tümüne verilen isimdir. Latin kökenli olan kavram herkese yönelik öne sürülen hakkı ifade eder. *Erga omnes* bir kural olmaktan öte daha çok bir yükümlülük özelliği gösterir. Bu yönüyle *jus cogens* kavramıyla karıştırılmaktadır. Devletlerin ırk ayrımı yapmama yükümlülüğü karşımıza *erga omnes* olarak çıkar. *Erga Omnes* için ayrıca bkz. Kemal Başlar, “Uluslararası hukukta “*Erga Omnes*” kavramı”, İstanbul, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Sayı 2, 2002.

⁴⁰⁹ Maurizio Ragazzi, *The Concept of International Obligations Erga Omnes*, Clarendon Press, Oxford, 1997, s. 119.

⁴¹⁰ Patrick Thornberry, “Confronting Racial Discrimination: A CERD Perspective”, *Human Rights Law Review*, Vol. 5, No. 2, 2005, s. 240.

⁴¹¹ “International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination”, Adopted and opened for signature and ratification by General Assembly resolution 2106 (XX) of 21 December 1965, in accordance with Article 19, *The United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*, Entry into force 04.01.1969. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx> , (Erişim Tarihi: 10.10.2019).

⁴¹² *Ibid.*

⁴¹³ *Ibid.*

altında tutulan topraklarda bu tür uygulamaların katıyetle önlenmesi ve yok edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁴¹⁴

3.5. Batı Şeria Duvarı

Ayrımcılık politikalarına belirgin bir örnek olarak İsrail'in inşa ettiği Batı Şeria Duvarı gösterilmektedir. 2002'de İsrail'in Batı Şeria bölgesine inşa etmeye başladığı duvar, İsrail tarafına göre güvenlik çiti (*security fence*) ya da güvenlik duvarı, Filistin tarafı için bir ayırım duvarı, birçoklarına göre ise *apartheid* özelliği gösteren bir duvar niteliğindedir. Duvar bu özelliğiyle yapılmaya başladığı tarihten itibaren tartışma konusu olmuştur. İsrail kendi güvenlik endişelerini öne sürerek, duvarı güvenlik çiti olarak ifade etmeyi tercih etmektedir. Filistin tarafı ise duvara ayrılıkçı bir özellik atfederek ayırım duvarı (*apartheid wall*) demeyi tercih etmektedir. Duvarı ifade edecek net bir tabir olmasa da inşa edilen duvar UAD tarafından Batı Şeria Duvarı olarak adlandırılmaktadır.⁴¹⁵ Diğer taraftan, tartışmalara neden olan en önemli husus, yapımına başlandığı günden itibaren izlenen sınırların, İsrail'in yasal sınırlarının dışına taşmasından kaynaklanmaktadır. UAD'nin, İsrail'in işgal suretiyle Batı Şeria'da bulunduğunu ve burada inşa ettiği duvarın yasadışı olduğunu söylemesinden bu yana 15 yıl geçmiştir.⁴¹⁶ 700 km uzunluğunda (440 mil), yerden en az 8 metre (26ft) yüksekliğinde, 3 metre kalınlığında (10ft) olan duvar, Filistinli halkın evlerinin olduğu bölgeye kadar 18 mil içeri girmektedir.⁴¹⁷ İsrail kaynaklarına göre, Eylül 2000'den 2005'in ortasına kadar yüzlerce Filistinli intihar saldırısı, İsraili sivillere yönelik terör saldırılarında yaklaşık bin masum insanı öldürmüş ve binlerce kişi yaralanmıştır.⁴¹⁸ Bunun sonucunda İsrail hükümeti, Filistinli teröristlerin İsrail'e kolayca sızmasını engellemek için İsrail ile Batı Şeria arasındaki Yeşil Hat yakınlarına bir güvenlik duvarı inşa etmeye karar vermiştir. Bu kararda Yahudi yerleşimlerini koruma düşüncesi de önemli yer tutmaktadır. İsrail hükümeti duvarın savunma amaçlı

⁴¹⁴ *Ibid.*

⁴¹⁵ "Ban says Israel's construction of West Bank wall violates international law, fuels Mid-East tensions", *UN News*, 09.07.2014. <https://news.un.org/en/story/2014/07/472712-ban-says-israels-construction-west-bank-wall-violates-international-law-fuels> , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

⁴¹⁶ "It's been 15 years since Israel's West Bank wall was declared illegal, so here are 15 key moments since 2004", *Itv News*, 09.07.2019, <https://www.itv.com/news/2019-07-09/15-key-moments-in-the-israel-conflict-since-2004/> , (Erişim Tarihi: 13.10.2019).

⁴¹⁷ *Ibid.*

⁴¹⁸ *Ibid.*

bir önlem olduğunu ve potansiyel intihar bombacılarının İsrail'e ulaşmasını engellemek için gerekli olduğunu söylemektedir.

Duvar ile ilgili BM Genel Kurulu tarafından 8 Aralık 2003'te verilen karar, kuşkusuz günümüze kadar duvar hakkında verilen en önemli karar niteliği taşımaktadır. Genel Kurul konuyu UAD'ye taşımıştır. Buradan hareketle, 9 Temmuz 2004'te, UAD tarafından açıklanan tavsiye niteliğindeki karar, söz konusu duvarın uluslararası hukuk açısından uygun olup olmadığını inceleyen bir özelliğe sahiptir. İnşaata derhal durdurulmasının yerinde olacağını ve devletin bu yapıdan etkilenenlere tazminat ödemesi gerektiğine karar verilmiştir.⁴¹⁹ 9 Temmuz 2004'te verilen bu kararın üzerinden yıllar geçmesine rağmen duvar yıkılmamış, tersine inşası devam etmiştir. İsrail Devleti'nin ikinci intifada sonrası inşa etmeye başladığı bu duvarın geçici olduğunu ve güvenlik sağlanıp kalıcı bir anlaşmaya varılınca duvarın kaldırılacağını taahhüt etmesi, UAD tarafından inandırıcı bulunmamıştır.⁴²⁰ UAD, duvarın neden olduğu durumun fiili (*de facto*) olarak toprak işgali haline gelmesinden kaygılandıklarını dile getirmiştir. Yapımına başlanıldığı günden itibaren tartışmalara yol açan duvar, bölgenin verimli arazilerinin büyük çoğunluğunun ve Batı Şeria'nın bir bölümünün İsrail tarafında kalması bakımından, bu alanlardaki Filistinli aileleri mülteci konumuna düşürmüştür. Duvarın kararlaştırılan şekilde inşasının sürdürülmesi durumunda Batı Şeria'daki Filistin topraklarının bir kısmını daha içine alacak olması, uluslararası hukuka aykırı bir yöntem olarak görülmüş ve bu tür bir yolla toprak kazanımını yasal bulunmamıştır.

Batı Şeria topraklarındaki Yahudi yerleşim bölgelerini içine alan duvar, Arap köylerinin bulunduğu topraklara taşması bakımından işgal özellikleri göstermektedir. İsrail'in Arap nüfusun bulunduğu bu yerleri "kapalı askeri bölge" ilan etmesi⁴²¹ de bir başka tartışmalı konudur. Ayrıca, İsrail'in duvarın diğer tarafına geçişi denetlemek için kurduğu kontrol noktaları, sivil halkın yaşamını zorlaştırmaktadır. Bazı durumlarda bu geçişleri tamamen kapatan İsrail, hayatlarını devam ettirmek için duvarın öteki tarafına geçmek zorunda olan Filistinlilerin evlerine dahi gitmelerine izin vermeyerek mülkiyet haklarını ihlal etmektedir. Kendi evlerinde yaşayabilmek

⁴¹⁹ The Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, *International Court of Justice*, No. 131, 2004, ss. 139-141. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf> , (Erişim Tarihi: 12.10.2019).

⁴²⁰ *Ibid.*

⁴²¹ "Special Report on the West Bank Security Barrier", (UNRWA), 17.07.2003. <http://www.miftah.org/PrinterF.cfm?DocId=2197> , (Erişim Tarihi: 10.10.2019).

için “sürekli oturma izni” alması gereken Filistinlilerin, kendi mülkiyetinde bulunan tarlalara ve gitmek için ise “ziyaretçi izni” alması gerekmektedir. Buna rağmen, izinler genellikle İsrail Devleti tarafından reddedilmekte ve Filistinliler bu topraklarda hayatlarını devam ettirmek için geçmek zorunda olduklarına İsrail’i ikna edememektedirler. Bugün İsrail makamlarının Sur Bahir’deki Filistin topluluğuna ait evlerin yıkılmasını üzüntüyle takip ediyoruz. Topluluktan gelen bilgilere göre, yüzlerce İsrail kuvvetinin topluluğa girdiğini ve Duvar’ın Doğu Kudüs tarafındaki Batı Şeria’nın A, B ve C bölgelerinde bulunan, iskân edilmiş evler dahil olmak üzere çok sayıda konut binasını yıktığını göstermektedir. Sabahın erken saatlerinde hava hala karanlıkken başlamış operasyon ile birlikte Filistinli aileler evlerinden çıkmaya zorlanmış ve bu gelişmeler bölge sakinleri arasında büyük sıkıntıya neden olmuştur.

İnsani yardım kapsamında zorla yerlerinden edilenlere veya özel mülklerinin tahrip edilmesinden etkilenenlere acil müdahale sağlanmaya çalışılsa da hiçbir insani yardımın manevi ve mali kayıpları karşılayamayacağı açıktır. Etkilenen kişilerin birçoğu, gerekli inşaat izinlerini temin etmesine rağmen bugün Sur Bahir’de yaşananlar, birçok ev ve yapının ileride aynı kaderi paylaşabileceğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.⁴²² Buna ek olarak çok sayıda Filistinli köylünün topraklarına el koyulması, evlerinin yıkılarak yaşam alanlarının tümüyle işgal edilmesi nedeniyle kendi topraklarından göç ettirilmektedir.⁴²³

Bölgesel anlaşmazlıklar hakkında tarafsız olduğu uluslararası alanda kabul gören *Human Rights Watch*, “İsrail’in güvenlik gerekçesi iddiasıyla inşa ettiği Ayrım Duvarı, Batı Şeria’nın %85’ini içine alarak Filistin topraklarını işgal ediyor ve 11 bin Filistinlinin duvarın diğer tarafında kalmasına neden oluyor”⁴²⁴ şeklinde bir analizde bulunmuştur. Duvar tüm bu yönleriyle bölgede yaşayan Filistinlilere çok fazla seçenek sunmamaktadır. Filistinlilerin önünde iki seçenek vardır; ya köylerini bırakıp başka bölgelere yerleşeceklerdir veya tüm zorluklara direnip dünyadan dışlanmış bir halde yaşamlarına devam edeceklerdir.

⁴²² UN officials’ statement on demolitions in Sur Bahir, (*OCHA*), 22.07.2019.

<https://www.ochaopt.org/content/un-officials-statement-demolitions-sur-bahir> , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

⁴²³ Israel's separation barrier in the occupied West Bank: Human Rights and International Humanitarian Law consequences, A Human Rights Watch Briefing Paper, *Human Rights Watch*, 2004. http://www.hrw.org/english/docs/2004/02/20/isrlpa7581_txt.htm , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

⁴²⁴ Israel and Palestine: Events of 2018, *Human Rights Watch*, 30.05.2018. <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/israel/palestine> , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

Şekil 3.2 Batı Şeria Duvarı⁴²⁵

UAD, Batı Şeria Duvarı ile ilgili verdiği kararlar duvarın ve rejim tarafından hukuksuzca işgal edilen yerleşim yerlerinin yanında, zor kullanarak işgal edilen toprakların ve kontrol noktalarının uluslararası hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir.⁴²⁶ UAD, İsrail'in inşa ettiği Batı Şeria Duvarı'nın derhal kaldırılması ve bu yapının sebep olduğu tüm olumsuzlukların giderilmesi gerektiği konusunda yasal yükümlülükleri hatırlatmıştır.⁴²⁷ Duvar nedeniyle oluşan yasadışı durumun diğer devletler tarafından tanınma, durumu kolaylaştırıcı eylemler içine girme hususunda, üçüncü devletlerin bu tür yükümlülükler altında olmadıklarına karar verilmiştir. Ayrıca UAD, 1949 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin, İsrail'in Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nde ele alınan uluslararası insani hukuka uygun adımlar atmasını, uluslararası hukukun hükümlerine ve BM Tüzüğü'ne saygı göstermesi noktasında saygı göstermesi gereken yükümlülükleri hatırlatmıştır.⁴²⁸ İsrail, Doğu Kudüs de dahil

⁴²⁵ “İsrail'in Ayrım Duvarı Tarihi Eserleri Yok Ediyor”, AA, 23.02.2018.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-ayrim-duvari-tarihi-eserleri-yok-ediyor/1071764> , (Erişim Tarihi: 20.09.2019).

⁴²⁶ “International Court of Justice finds Israeli barrier in Palestinian territory is illegal”, *UN News*, 09.07.2004. <https://news.un.org/en/story/2004/07/108912-international-court-justice-finds-israeli-barrier-palestinian-territory-illegal> , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

⁴²⁷ *Ibid.*

⁴²⁸ “The Wall Must Fall- More Than 10 Years Justice Justice Denied”, *WarOnWant*, 07.11.2019. <https://waronwant.org/wall-must-fall> , (Erişim Tarihi: 11.10.2019).

olmak üzere, Batı Şeria'daki yasadışı yerleşim yerlerinde yaşayan 628 binden fazla yerleşimciye güvenlik, idari hizmetler, barınma, eğitim ve tıbbi bakım sağlamaya devam etmektedir. Uluslararası insani hukuk, işgalci bir gücün sivillerinin işgal altındaki bölgelere transferini engellemektedir. Batı Şeria'daki çoğu Filistinli, İsrail Devleti'nin oradaki Yahudi yerleşimcilere sunduğu su, elektrik ve diğer devlet hizmetlerine daha sınırlı ve daha pahalı bir şekilde erişebilmektedir.⁴²⁹

⁴²⁹ Israel and Palestine: Events of 2018, *op. cit.*

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğunun dağıldığı yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden sonraki süreçte, Orta Doğu'da sorunlar görünürlük kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası İngilizlerin etki alanına giren Filistin ise bu sorunun bir parçası olacaktır. Arap-İsrail sorununu, 19. yüzyıl sonlarında Yahudilerin bölgeye göç etmesiyle ortaya çıkmıştır. Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşmesi ve ardından İngilizlerin manda yönetimi bu toprakların seyrini değiştirmiştir. 1917'de yayımlanan Balfour Deklarasyonu, İsrail Devleti'ne giden yolda önemli bir yerdendir. Özellikle bu yıldan sonra Yahudi göç hareketine hız verilmesiyle birlikte, Arap-İsrail sorunu iç çatışmaya dönüşmüştür. Yahudilere Filistin'de milli bir yurt kurulması vaadi olarak yorumlanan bildirme ile Yahudi Devleti'nin kurulması için çalışmalar artırılmıştır. Bu zamana kadar dağınık yürütülen Yahudi örgütlenmeler, Siyonist kongreler sonrası kurulan Yahudi kurumları ile örgütlü bir yapıya bürünmüştür. Yahudi göçleri sonrası bölgede artan huzursuzluk nedeniyle, İngiliz manda yönetimi tarafından bölgeye olan Yahudi göçünü engellemeye yönelik belgeler yayımlandıysa da göçler sonlanmamıştır. Yasadışı göçlerin temel motivasyonu, Avrupa'da şiddetlenen Yahudi karşıtlığı olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yahudilere uygulanan soykırım, insanlık tarihinin gördüğü en acımasız katliamlardan birisidir. Tek kurtuluşun kurulacak olan bir Yahudi Devleti'nde olduğunu düşünen Siyonist liderler, güvenlik gerekçesiyle Yahudi göçlerini organize etmişlerdir.

Güvenlik gerekçesiyle başlayan süreç, manda yönetiminin bölgeden çıkmasıyla kurulan İsrail Devleti ile tamamlanmış gibi gözükse de sorunlar bu tarihten sonra başlamıştır. Soğuk Savaş yıllarında İsrail Devleti'nin kurulması ile baş gösteren, daha sonra süreklilik arz eden çatışmalarda üç büyük Arap-İsrail savaşına şahit olunmuştur. Özellikle Altı Gün Savaşı olarak ele aldığımız savaş sonrası en geniş sınırlara ulaşan İsrail'in, genişlediği toprakların uluslararası hukuk açısından yasadışı ve işgal edilmiş topraklar olduğuna ilişkin kararlar alınsa da İsrail bölgede kalıcı olabilmek adına yerleşim birimleri kurmak suretiyle varlığını sürdürmektedir. 1973 Savaşı'ndan sonra, Mısır ile İsrail'in barış anlaşması imzalanması ile birlikte Arap-

İsrail savaşları, İsrail ile Filistinliler arasındaki çatışmalara dönüşmüştür. Yahudilerin, Filistinlerin yaşadığı yerlerde yeni yerleşim birimleri kurması da Filistinlileri doğrudan etkileyen bir sorun olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, sorunun ele alınma biçiminde değişme görülmüştür. Diplomatik çözüme olan güven ile birlikte tarafların birbirlerini tanımaları çözüm için umut vermiştir. Barış sürecine olan hoşnutsuzluğun bir sonucu olarak, İsrail Başbakanı Rabin'in radikal bir Yahudi tarafından öldürülmesi gibi kışkırtıcı olayların süreci baltalamasıyla tekrar başlayan çatışma hali, günümüzde halen devam etmektedir. En önemlisi sorun da iki taraf için barışın bir çözüm olmayacağına yönelik inançtır. Bu inanç doğrultusunda atılan adımlar, BM'nin olayı ele alış biçiminden çok uzaklaşmıştır. Bu noktada, barışı tesis etmek ve özellikle Yahudi yerleşimciler konusunda uluslararası hukukun yükümlülüklerini yerine getirmek için BM Güvenlik Konseyi'nde ve uluslararası arenada güçlü olan devletlerin meselenin çözümüne yönelik yaklaşımları önemlidir.

Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkı, Kudüs'ün statüsü, başta Batı Şeria ve Doğu Kudüs olmak üzere Golan Tepeleri'nde kurulan yerleşimlerin tahliye edilmesi gibi sorunlara yönelik, uluslararası hukukun yerine getirilmesinde ciddi sıkıntılar mevcuttur. Filistin sorununun çözümü için çok sayıda uluslararası sözleşmenin ve BM kararlarının olduğu bilinmektedir. Fakat İsrail'in uluslararası hukuku tanımaz tutumu sonucunda üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmemesi, sorunu daha da derinleştirmektedir.

İsrail'in güvenlik için stratejik bir konumda olduğuna vurgu yaparak yerleşim birimleri kurmak suretiyle işgal etmeye devam ettiği Batı Şeria ve Doğu Kudüs, günümüzde çözüm aranan yerlerin başında gelmektedir. BM'nin iki devletli çözüm çabalarına rağmen barışın sağlanması oldukça zor görünmektedir. Son yıllarda ABD'nin İsrail'in başkenti olarak Kudüs'ü tanınması ve büyükelçiliğini buraya taşıması ile birlikte iki devletli çözüm için gereken koşulların sağlanamadığı görülmektedir. İsrail'in de bu çözüme sıcak bakmadığı düşünüldüğünde, Filistin sorunu için alternatif çözüm önerilerine ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. İsrail'in UAD ve BM kararlarını dikkate almadan Batı Şeria'da inşa ettiği duvar, özel mülkiyet statüsünde yer alan ev, tarla ve arazi gibi bölgeleri içine almaktadır. Batı Şeria Duvarı, iki toplum arasında tesis edilmesi düşünülen barışın önünde duran en ciddi engellerden birisidir. Ayrıca İsrail'in, bölgede hem Batı Şeria Duvarı hem yerleşimler yoluyla kurduğu gözetleme

ve denetleme noktaları, yerleşimlerin güvenliğinden ve devamlılığında ödün vermeyeceğini göstermiştir. İsrail yerleşimlerin, Filistinlilere ayrılan topraklarda söz sahibi olmasını kolaylaştıran önemli bir unsur olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle uluslararası toplumun, yerleşimlerin tamamen tahliye edilmesine yönelik çağrılarını görmezden gelmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ADELMAN, J., *The Rise of Israel A History of a Revolutionary State*, New York, Routledge, 2008.

AMOS, J. W., *Palestinian Resistance: Organization of a Nationalist Movement* New York, Pergamon Policy Studies, 1980.

ARCHAR, G., *Kaynayan Orta Doğu*, Rida Şimşekel, (çev.), İstanbul, İthaki Yayınları, 2004.

ARI, T., *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2008.

ARMAOĞLU, F., *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2007.

ARMAOĞLU, F., *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1994.

ARONSON, G., *Creating Facts: Palestinians and West Bank*, Washington, Institute for Palestine Studies, 1987.

BADRI, H. E., *The Ramadan War*, Virginia, T.N. Dupuy Associates, 1973.

BAKIRCI, K., *Uluslararası Hukuk, AB ve ABD Hukuku ile Karşılaştırmalı Çalışma Yaşamında Kadın Erkek Eşitliği Arayışı Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı ve Türkiye*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012.

BARIRI, H. A., *Israeli Politics and the Middle East Peace Process 1988-2002*, New York, Routledge, 2004.

BARTOV, O., *Murder in Our Midst: The Holocaust, Industrial Killing, and Representation*, New York, Oxford University of Press, 1996.

BAŞEREN, S. H., *Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003.

BAUHOFF, D., *Dictionary of the Israeli- Palesitnian Conflict: Culture, History, and Politics*, Melissa Hill, (ed.), U.S.A, Thomson Gale, 2005.

BAUMAN, M., “Exile”, *Diasporas: Concepts, Intersections, Identities*, London, Zed Books, 2010.

BEN AMI, S., *Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy*, Oxford, Oxford University Press, 2006.

BEN GURION, D., *Rebirth and Destiniy of Israel*, New York, Philosophical Library, 1954.

BENVENISTI, M., *The West Bank Data Project*, Washington, American Enterprise Institute, 1984.

BLACK, I., *Enemies and Neighbours: Arabs and Jews in Palestine and Israel, 1917-2017*, London, Penguin Press, 2018.

BRENNER, M., *Kısa Yahudi Tarihi*, Sevinç Altınçekiç, (çev.), İstanbul, Alfa Yayınları, 2011.

BRETTEL, C. B. & HOLLIFIELD J. F., *Migration Theory: Talking Across Discipliness*, London, Routledge, 2000.

CHESNOT, C. & LAMA, J., *Filistinliler 1948–1988 Fedai Nesli: Silahlı Mücadeleden Özerkliğe*, Sezai Arusoğlu, (çev.), Ankara, Doruk Yayıncılık, 2003.

CHOMSKY, N., *Kader Üçgeni: ABD, İsrail ve Filistinliler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993.

CLEVELAND, William L., *Modern Orta Doğu Tarihi*, Mehmet Harmancı, (çev.), İstanbul, Agora kitaplığı, 2008.

COHEN, Israel *A Short History Of Zionism*, London, Sullivan Press, 2007.

COHEN, Robin, *Global Diasporas: an Introduction*, London, UCL Press, 1997.

ÇAVUŞOĞLU, N., *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, İstanbul, Su Yayınları, 2001.

DAJANI, S. R., *Ruling Palestine: A History of The Legally Sanctioned Jewish-Israeli Seizure of Land and Housing in Palestine*, Geneve, The Center of Housing Rights and Evictions (COHRE) Source Center for Palestine Residency and Refugee Rights (BEDIL) Publication, 2005.

DHEER, A. A., *Nakba Eyewitnesses*, Liam Morgan & Alison Morris, (ed.), Nablus, Zajel, 2007.

DIECKHOFF, A., *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma, Ulus- Devletin Sorgulanması*, Ebru Kılıç, (çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

DINSTEIN, Y., *War, Aggression and Self-Defence*, New York, Cambridge University Press, 1994.

DUFOIX, S., *Diasporalar*, Murat Belge, (çev.), İstanbul, Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2011.

DUPUY, E. & DUPUY, T., *The Encyclopedia of Military History*, New York, Harpers & Row, 1977.

EISENDTADT, S., *Israeli Society: Background, Developments, Problems*, Jerusalem, Magnes Press, 1973.

FALK, A., *Herzl, King Of The Jews*, Washington DC, Univ Pr of Amer, 1993.

FANON, F., *The Wretched of The Earth*, London, Penguin Books, 2001.

FIELDHOUSE, D. K., *The Colonial Empires: A Comparative Survey from the Eighteenth Century*, New York, Delacorte Press, 1967.

FINKELSTEIN, N. H., *Ariel Sharon*, Minneapolis, Lerner Publishing, 2005.

FLAPAN, S., *Birth of Israel: Myths and Realities*, New York, Pantheon Books, 1987.

FREDRICKSON, G., *The Arrogance of Race, Historical Perspectives on Slavery, Racism and Social Inequality*. Hanover, Wesleyan University Press, 1988.

FRENCH, D., *The British Way in Counter Insurgency: 1945-1967*, Oxford University Press, 2011.

FRIEDLANDER, S., *Nazi Almanyası ve Yahudiler*, Ali Selman, (çev.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.

GİRİTLİ, İ., *Bugünkü Orta Doğu'nun Önemli Sorunları*, İstanbul, İ.İ.T.İ.A Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1978.

GOLDHAGEN, D. J., *Hitler's Willing Executioners: Ordinary Germans and the Holocaust*, New York, Vintage, 1996.

GOLDSCHMIDT, A. & DAVIDSON, L., *Kısa Orta Doğu Tarihi*, Aydemir Güler, (çev.), İstanbul, Doruk Yayınları, 2007.

GOODMAN, P., (ed.), *Chaim Weizman: A Tribute on His Seventieth Birthday*, London, Victor Gollancz, 1945.

GORENBERG, G., *The Accidental Empire: Israel and the Birth of the Settlements 1967-1977*, New York, Times Books, 2006.

GRIBLING, R. H., *The Yom Kippur War: Insights Into Operational Theory*, Kansas, Tannenber Publishing, 1988.

GROTIUS, H., *Savaş ve Barış Hukuku (De Jure Belli Ac Pacis)*, Seha L. Meray, (çev.), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, Ankara, 1967.

GÜNDÜZ, A., *Milletlerarası Hukuk*, İstanbul, Beta Basım, 2003.

HARMS, G., & TODD, F., *The Palestine Israel Conflict*, Miami, Pluto Press, 2008.

HASGÜLER, M. & ULUDAĞ, B., *Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler*, Ankara, Nobel Yayınları, 2004.

HELLER, J., *The Birth of Israel 1945-1949: Ben Gurion and His Critics*, Gainesville, University of Florida Press, 2003.

HERZL, T., *The Diaries Of Theodor Herzl*, Marvin Lowenthal, (çev.), New York, The Dial Press, 1956.

HERZL, T., *Yahudi Devleti*, Sedat Demir, (çev.), İstanbul, Ataç Yayınları, 2014.

HERZL, T., *Zionist Writings: Essays and Addresses*, Harry Zohn, (çev.), Herzl Press, New York, 1973.

HERZOG, C., *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East from the War of Independence Through Lebanon*, New York, Vintage Books, 1982.

HERZOG, C., *The War of Atonement*, Boston, Little Brown and Co, 1975.

HOLLESTEIN, W., *Filistin Sorunu: Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi*, Cemal A. Ertuğ, (çev.), İstanbul, Yücel Yayınları, 1975.

Intifada: Palestine at the Crossroads, Jamal R. Nassar & Roger Heacock, (ed.), New York, Praeger, 1990.

KHALIDI, W., *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, Lebanon, Institute for Palestine Studies, 1992.

KIMMERLING, B., *Zionism and Territory: The Socio-territorial Dimensions of Zionist Politics*, Berkeley, Institute of International Studies, 1983.

KOROSTELINA, K., *Social Identity and Conflict: Structures*, New York, Palgrave MacMillan, 2007.

KRAMER, G., *Filistin Tarihi: Osmanlı Fethinden İsrail Devleti'nin Kuruluşuna*, Suphi Nejat Ağırnaslı, (çev.), İstanbul, Berdan Matbaacılık, 2017

KRETZMER, D., *The Legal Status of the Arabs in Israel*, Boulder, CO Westview Press, 1990.

Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil, İstanbul, Yeni Yaşam Yayınları, 2013.

LEWIS, B., *Semitizm ve Anti-semitizm*, Hür Güldü, (çev.), Ankara, Akılçelen Kitaplar, 2016.

MANSFIELD, P., *Orta Doğu Tarihi*, İstanbul, Say Yayınları, 2012.

- MAX, B., *The Balance of Power*, Montreal, McGill University Press, 1967.
- MORRIS, B., *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, U.K, Cambridge University Press, 2004.
- ORAN, B., *Küreselleşme ve Azınlıklar*, Ankara, İmaj Kitabevi, 2009.
- OREN, M. B., *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, New York, Presidio Press, 2003.
- PAPPE, I., *Modern Filistin Tarihi*, Nuri Plumer, (çev.), Ankara, Phoenix Yayınevi, 2007.
- PAPPE, I., *The Making of Arab-Israeli Conflict 1947-1951*, New York, I.B. Tauris, 1992.
- PAREKH, B., *Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*, Bilge Tanrıseven, (çev.), Phoneix Yayınevi, Ankara, 2002.
- PATAI, R., *The Jewish Mind*, New York, Charles Scribner's Sons, 1997.
- PERLMAN, M. *The Army Of Israel*, New York, Philosophical Library, 1950.
- PETER, J. & NEWMAN, D., (ed.), *Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict*, New York, Routledge Handbook, 2013.
- RABINOWITZ, D., *Overlooking Nazareth: Ethnography of Exclusion in Galilee*, New York, Cambridge University Press, 1997.
- RABKIN, Y., *Yahudilerin Siyonizm Karşıtlığı*, Şahika Tokel, (çev.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

RAGAZZI, M., *The Concept of International Obligations Erga Omnes*, Clarendon Press, Oxford, 1997.

REICH B. & GOLDBERG, D. H., *Historical Dictionary of Israel*, Lanham, The Scarecrow Press, 2008.

ROBERTS, S. J., *Party and Policy in Israel*, Colorado, Westview Press, 1990.

ROSE, N., *Chaim Weizmann: A Biography*, U.S.A, Viking Books, 1986, s. 36.

ROUHANA, N. R., *Palestinian Citizens in an Ethnic State: Identities in Conflict*, New Haven, Yale University Press, 1997.

RUBINSTEIN, A., *The Zionist Dream Revisited: From Herzl to Gush Emunim and Back*, New York, Schocken Books, 1984.

SALEM, R. A., *Security, Rights and Law, The Israeli High Court of Justice and Israeli Settlements in the Occupied West Bank*, New York, Routledge, 2019.

SANDER, O., *Siyasi Tarih 1918 – 1994*, Ankara, İmge Kitabevi, 2004.

SCHAMA, S., *İki Rothschild: İsrail Devleti'nin Kuruluşu*, Belkıs Dişbudak, (çev.), İstanbul, Alfa Yayıncılık, 2016.

SCHULZE, K E. & BEST, A. & MAIOLO, J. A. & HANHIMAKI, Jussi M., *20. Yüzyıl Uluslararası Siyasi Tarih*, Taciser Ulaş Belge, (çev.), Siyasal Kitabevi, İstanbul, 2012.

SELIKTAR, O., *New Zionism and The Foreign Policy of Israel*, London, Croom Helm, 1986.

SERGEV, T., *1967: Israel, the War, and the Year that Transformed the Middle East*, New York, Metropolitan Books, 2007.

SHAPIRA, A., *Land and Power: The Zionist Resort to Force (1881-1948)*, Stanford, Stanford University Press, 1999.

SHEHADEH, R., *Occupiers's Law: Israel and The West Bank*, Washington, Institute for Palestine Studies Press, 1985.

SHINDLER, C., *A History of Modern Israel*, Cambridge, Cambridge University Press, 2008.

SHINDLER, C., *The Land Beyond Promise: Israel, Likud and the Zionist Dream*, London, I.B. Tauris, 2002.

SHLAIM, A., *The Iron Wall: Israel and Arab World*, New York, W.W. Norton Publishes, 2001.

SMITH, C. D., *Palestine and the Arab- Israeli Conflict*, Boston, Bedford/St. Martin's, 2010.

SPRINZAK, E., *The Ascendance of Israel 's Radical Right*, New York, Oxford University Press, 1991.

STEIN, L., *Zionism*, London, Adelphi Co, 1926.

STONE, J., *Israel and Palestine: Assault on the Law of Nations*, Ian Lacey, (ed.), Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1981.

SYKES, C., *Two Studies In Virtue*, London, Collins, 1953.

TARAKI, L., *Living Palestine: Family Survival, Resistance, and Mobility Under Occupation*, New York Syracuse University Press, 2006.

TAYLOR, A. R., *Prelude To Israel*, New York, Philosophical Library, 1959.

TESSLER, M., *A History of the Israeli-Palestinian Conflict*, Bloomington, Indiana University Press, 1994.

TÜTÜNCÜ, A. N., *İnsancıl Hukuka Giriş*, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2006.

WEHELIYE, A., *Habeas Viscus: Racializing Assemblages, Biopolitics and Black Feminist Theories of the Human*, London, Duke University Press, 2014.

WEIZMAN, E., *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*, Verso New Edition, 2017.

WHITE, L., *Thirteen Days in September: Carter, Begin and Sadat at Camp David*, Knopf, New York, Borzoi Books, 2014.

YIFTACHEL, O., *Indigenous (In)Justice: Human Rights Law and Bedouin Arabs in the Naqab/Negev, U.S.A*, Harward University Press, 2012.

YISHAI, Y., *Land of Peace: Whither Israel?* Stanford, Hoover Institution Press, 1987.

MAKALELER

“EU Heads of Mission Report on Israeli Settlement Activity in East Jerusalem”, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 41, No. 3, 2012.

“The Hebron Protocol”, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 26, No. 3, University of California Press, 1997.

ARSAVA, A. F., “Azınlıklar Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi”, Ankara, *AÜSBF Yayınları*, 1993.

BALCI, A., “Yahudi Yerleşimleri ve Filistin Sorunu”, *Orta Doğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 14, 2010.

BALPINAR, Z., “İsrail’in Silahların Masumiyeti Doktrini”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 42, 2016.

BASSIOUNI, C., “Shlomo Ben Ami, A Guide to Documents on the Arab-Palestinian and Israeli Conflict: 1897-2008”, *International and Criminal Law Series*, Vol. 29, 2009.

BAŞLAR, K., “Uluslararası Hukukta "Erga Omnes" kavramı”, İstanbul, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Sayı 2, 2002.

BUSTAMI, J. M., “The Rise of Jewish Religious Nationalism and Israeli Approach to The Palestinian Conflict”, *Pertanika Journal Social Sciences & Humanities*, Vol. 24, No. 1, 2016.

BUZPINAR, T., “II. Abdülhamid Dönemi’nin İlk Yıllarında Filistin’de Yahudi İskanı Girişimleri (1879-1882), Sayı 30, *Türkiye Günlüğü*, 1994.

CEYLANLI Ş. & AKDOĞAN Y. & KIRKIK R., “Doğu Türkistan’da İnsan Hakları İhlalleri”, *Aydınlar Ocağı Yayını*, İstanbul 1999.

CLARK, C. P., "Taking Self-Determination Seriously: When Can Cultural and Political Minorities Control Their Own Fate?", *Chicago Journal of International Law*, Vol. 5, No. 2, 2005.

COHN, H., *Law and Reality in Israel Today: Violence and Defence in Jewish Experience*, New York, Jewish Publication Society, 1977.

DISKIN, A., "Israel", *European Journal of Political Research*, No. 46, 2007.

DİLEK, M. S., "Trump'ın Yönetiminin Kudüs Kararına Analitik Bakış", *International Journal of Social Inquiry*, Cilt 11, Sayı 1, 2018.

DRAKE, L., "Implementating Netanyahu's Political and Economic Programme: What Are Israel's Strategic Objectives for The Current Historical Phase?", *Economic and Political Impediments to Middle East Peace*, J.W. Wright & Laura Drake, (ed.), London, Mac Millan Press, 2000.

DUMPER, M., "Israeli Settlement in the Old City of Jerusalem", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 4, No. 21, 1992.

ENGLARD, I., "Law and Religion in Israel", *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 35, No. 1, 1987.

ERSOY, T., "İsrailli Olmak: Kolektif Bir Kimlik Geliştirmenin Zorlukları", *Türkiye Orta Doğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2018.

FORMAN, G., "From Arab Land to 'Israel Lands': The legal dispossession of the Palestinians Displaced by Israel in the Wake of 1948", *Environment and Planning D: Society and Space*, Vol. 22, 2004.

GÖREGENLİ, M., "Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıp Yargı ve Ayrımcılık", *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, Kenan Çayır & Müge Ayan Ceyhan, (der.), İstanbul, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 2012.

GREENWOOD, C., “International Law and the Conduct of Military Operations”, *International Law Studies*, Vol. 75.

HALLA, S., “Kimliğe İhtiyaç Duyan Kim?”, *Kimlik Politikaları: Özdeşlik, Tanınma ve Farklılık*, İstanbul, Doğu-Batı Yayınları, 2014.

HERZOG, B., “The Revocation of Citizenship in Israel”, *Israel Studies Forum*, Vol. 25, No. 1, 2010.

HILLGRUBER, C., “The Admission New States to The International Community”, *European Journal of International Law*, Vol. 9, No. 3, 1998.

KAMEN, C., “After the Disaster: The Arabs in Israel 1948-1950”, *Mahbarot l'Mihkar u-l'Bikoret*, 1985.

KELSEN, H., “Recognition in International Law: Theoretical Observations”. *The American Journal of International Law*, Vol. 35, No. 4, 1941.

KIRAN, A., “Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Teorileri”, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, 2017.

KODAMAN, B & İPEK, N., “Yahudilerin Filistin’e Yerleştirilmeleri ile ilgili Olarak II. Abdülhamid’e 1879’da Sunulan Layiha”, *Belleten*, LVII, 37.

KUDUOĞLU, A., “Camp David Sonrası ABD-Mısır Yakınlaşması: Askeri Boyut”, *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, Cilt 5, Sayı 1.

LESCH, A. M., “Israeli Settlements in the Occupied Territories, 1967-1977”, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 1, No. 7, 1977.

LEVUSH, R., “Regulation of Settlement in Judea and Samaria: Law 5777-2017”, *The Law Library of Congress*, 2017.

LUSTICK, I., 'To Build and to Be Built By: Israel and the Hidden Logic of the Iron Wall', *Israel Studies*, Vol. 1, No. 1, 1996.

LUZ, E., "The Moral Price of Sovereignty: The Dispute about The Use of Military Power Within Zionism", *A Journal of Jewish Ideas and Experience*, Vol.7, No.1, 1987.

MACKLEM, P., "Indigenous Recognition in International Law: Theoretical Observations", *Michigan Journal of International Law*, Vol. 30, No. 1, 2008.

MARCUS, J., "Israel's General Election: Realignment or Upheaval," *International Affairs*, Vol. 68, No. 4, 1992.

MASRI, M., "Colonial Imprints: Settler-Colonialism as a Fundamental Feature of Israeli Constitutional Law", *International Journal of Law*, London, 2017.

MAYAMEY, B., "Zionism: A Critical Account 1897-1948. The Development of Israel and the Exodus of Palestine from A "New Historian" Perspective", Vol. 4, *Polis Journal*, 2010.

MISHAL, S. & AHARONI, R., *Speaking Stones: Communiques from the Intifada Underground*, New York, Syracuse University Press, 1994.

NEUSNER, J., "Jew and Judaist, Ethnic and Religious: How They Mix in America", *Religion and the Creation of Race and Ethnicity*, Craig R. Prentiss, (ed.), London, 2003.

NOUMAN, S., "Aliyah to Israel: Immigration under Conditions of Adversity ", No. 89, Bonn, *Iza Discussion Paper*, 1999.

ÖZKOÇ, Ö., "Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda İsrail-Filistin Sorunu", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 64, Sayı 3, 2009.

ÖZSOY, Ş., “İnsancıl Hukukun Gelişimi”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 19, Sayı 20, 1997-1998.

PEDATZUR, R., “The June Decision Was Canceled in October,”, New York, *Ha'aretz*, 2000.

Provisional Government of Israel, “The Declaration of the Establishment of the State of Israel”, No. 1, Tel Aviv, *Official Gazette*, 1948.

RAM, U., “The Colonization Perspective in Israeli Sociology”, Ilan Pappé, (ed.), *The Israel and Palestine Question*, London, Taylor & Francis e-Library, 2005.

REKHESS, E., “The Arab Minority in Israel-An Analysis of the ‘Future Vision’ Documents”, New York, *American Jewish Committee*, 2008.

RIEGL, M., “Prospects and Limits of Economic Development of Unrecognized States: Between Organized Hypocrisy and Private Interests”, *European Scientific Journal*, Vol.10, No.4, 2014.

ROMANN, M., “Territory and Demography: The Case of the Jewish-arab National Struggle”, *Middle Eastern Studies*, Vol. 3, No. 26, 1990.

ROWLEY, C. K. & TAYLOR, J., “The Israel and Palestine Land Settlement Problem: An Analytical History”, Vol. 28, No. 1-2, *Public Choice*, 2006.

SAĞLAM, H., “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde İsrail-Filistin Su Sorunu”, *Orta Doğu Etütleri*, Cilt 10, Sayı 1, 2018.

SANDLER, S. & RYNHOLD, J., “Introduction: From Centrism to Neo-Centrism” *Israel Affairs*, Vol. 13, No. 2, 2007.

SCHNELL, I. S. & MISHAL, S., “Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlements in Gaza”, *Geographical Review*, Vol. 2, No. 98, 2008.

SCHRANK, B., "Cutting Off Your Nose to Spite Your Race": Jewish Stereotypes, Media Images, Cultural Hybridity", *An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies*, Vol. 25, No. 4, 2007.

SELA, A. & KADISH, A., "Israeli and Palestinian Memories and Historical Narratives of the 1948 War", *Israeli Studies*, Vol. 21, No. 1, 2016.

SHALEV, A.H., "Arabic Has a Minority Language in Israel: A Comparative Perspective", *Adalah's Newsletter*, Vol. 14, 2005.

SHEHADEH, R., "Question of Jurisdiction: A Legal Analysis of The Gaza-Jericho Agreement," *Journal of Palestine Studies*, Vol. 23, No. 4, 1994.

SHLAIM, A., "Prelude to the Accord: Likud, Labor, and the Palestinians," *Journal of Palestine Studies*, Vol. 23, No. 2, 1994.

SONTAG, D., "Quest for Middle East Peace: How and Why It Failed", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 31, No.1, 2001.

STAY, A., "The Israeli-Palestinian Interim Agreement (Oslo II)", *Israel and Palestinian State: Zero Sum Game*, Zmora-Bitan Publishers and ACPR Publishers, 2001.

The Handbook of International Humanitarian Law, Dieter Fleck, (ed.), Oxford, Oxford University Press, 2014.

THORNBERRY, P., "Confronting Racial Discrimination: A CERD Perspective", *Human Rights Law Review*, Vol. 5, No. 2, 2005.

TUNÇ YAŞAR, F & ALKAN ÖZCAN, S., "Siyonizm Düşünden İsrail Gerçeğine: Filistin", İstanbul, *İ.H.H Araştırma Yayınlar Birimi*, 2011.

WEINER, J. R., "The Palestinian Refugees' "Right to Return" and the Peace Process",
Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 20, No. 1, 1997.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

“1. Cumhurbaşkanı Chaim Weizman’ın itirafı”, *Belgelerle Gerçek Tarih*, 29.04.2013.

<https://belgelerlegercektarih.com/2013/04/29/1-israil-cumhurbaskani-chaim-weizmannin-itirafi/>

“A History of the Rothschild Family”, Investopedia, 27.07.2019.

<https://www.investopedia.com/updates/history-rothschild-family/>

“Aadel Ka'adan v. Israel Lands Administration, 54(1) P.D. 258”, *Supreme Court of Israel*, 08.03.2000. <https://www.escri-net.org/caselaw/2014/hc-669895-aadel-kaadan-v-israel-lands-administration-541-pd-258>

“AB: İsrail’in yerleşim birimleri uluslararası hukuk uyarınca yasa dışıdır”, *TRT Haber*, 19.11.2019. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ab-israilin-yerlesim-birimleri-uluslararasi-hukuk-uyarinca-yasa-disidir-441926.html>

“ABD: İsrail’in kendini savunma hakkı var”, *DW*, 10.05.2018.

<https://www.dw.com/tr/abd-israilin-kendini-savunma-hakk%C4%B1-var/a-43733393>

“Administrative Detention and Israel’s Moral Imperative”, *The Jerusalem Post*, 15.09.2015. <https://www.jpost.com/Blogs/Above-the-Fray/Administrative-Detention-and-Israels-Moral-Imperative-416220>

“Agreement on Gaza Strip and Jericho Area”, *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 04.05.1994.

<https://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/agreement%20on%20gaza%20strip%20and%20jericho%20area.aspx>

“Al-Aqsa Intifada timeline”, *BBC News*, 29.09.2004.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3677206.stm

“Aliyah: Judaism”, *Encyclopaedia Britannica*.

<https://www.britannica.com/topic/aliyah>

“Amnesty International International Public Statement”, *Amnesty International*, 07.07.2017.

<https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1562962017ENGLISH.pdf>

“AP: Batı Şeria’deki Yerleşim İnşaatları Trump Döneminde Arttı”, *VOA*, 02.01.2019.

<https://www.amerikaninsesi.com/a/ap-bati-seria-daki-yerlesim-insaatlari-trump-doneminde-artti/4726163.html>

“Ashkenazi People" *Encyclopedia Britannica*.

<https://www.britannica.com/topic/Ashkenazi>

“Attorney General Slams Proposal to Legalize Settlements Built on Private Palestinian Land”, *Haaretz*, 23.11.2016. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-ag-slams-proposal-to-legalize-settlements-built-on-private-palestinian-land-1.5464880>

“Ban says Israel’s construction of West Bank wall violates international law, fuels Mid-East tensions”, *UN News*, 09.07.2014.

<https://news.un.org/en/story/2014/07/472712-ban-says-israels-construction-west-bank-wall-violates-international-law-fuels>

“Charter of The United Nation’s and Statute of the International Court of Justice” Chapter I, *United Nations*, San Francisco, 1945.

<https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf>

“David Ben Gurion (1886-1973)”, *Biyografi Bankası*.

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1329>

“Egypt: Trump convinced Sisi to withdraw UN resolution”, *AlJazeera News*, 22.12.2016. <https://www.aljazeera.com/news/2016/12/egypt-trump-sisi-resolution-israel-settlements-161223064418355.html>

“Enver Sedat’ın İsrail Savaşı: Yom-Kippur”, *Stratijikortak*, 09.07.2017.
<https://www.stratijikortak.com/2017/07/enver-sedatin-yom-kippuru.html>

“Eshkol says Israel ready to forget past make true, honorable peace”, New York, *Jewish Telgrafic Agency*, Vol. 35, No. 42, 1968. http://pdfs.jta.org/1968/1968-03-01_042.pdf?_ga=2.179029412.1665940757.1571753270-1381550904.1571753270

“Eski Kudüs’te Yahudi Yerleşimi ve Şehrin Görünümünün Değiştirilmesi”, YAİDER, Mart 2016. <https://www.yaider.org/wp-content/uploads/2017/05/ESKI-KUD%C3%9CS%E2%80%99TE-YAHUDI-YERLE%C5%9EIMI-VE-%C5%9EEHRIN-G%C3%96R%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CN-DE%C4%9EI%C5%9ETIRILMESIE.pdf>

“Eyal Weizman: The Architecture of Violence”, *uncube*, 02.09.2014.
<http://www.uncubemagazine.com/blog/14190357>

“Filistin Kurtuluş Hareketi: Fetih”, *AlJazeera News*, 28.04.2014.
<http://www.aljazeera.com.tr/dosya/filistin-kurtulus-hareketi-fetih>

“Fragmented Lives: Humanitarian Overview: 2014”, (*OCHA*),
<https://www.ochaopt.org/reports/annual-review>

“Golan Tepeleri: ABD, Trump'ın kararıyla İsrail'in egemenliğini tanıdı”, *BBC News*, 25.03.2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47696932>

“Haganah: Zionist Military Organization”, *Encyclopaedia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/Haganah>

“Histadrut: Israeli Labor Organizaton”, *Encyclopaedia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/Histadrut>

“Insults Flyes Gaza Stand off Continues”, *The Sidney Morning Herald*, 17.08.2005.
<https://www.smh.com.au/world/insults-fly-as-gaza-stand-off-intensifies-20050817-gdlw27.html>

“International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination”, Adopted and opened for signature and ratification by General Assembly resolution 2106 (XX) of 21 December 1965, in accordance with Article 19, *The United Nations Human Rights Office of the High commissioner*, Entry into force 04.01.1969.
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>

“International Court of Justice finds Israeli barrier in Palestinian territory is illegal”, *UN News*, 09.07,2004. <https://news.un.org/en/story/2004/07/108912-international-court-justice-finds-israeli-barrier-palestinian-territory-illegal>

“Irgun Zvai Leumi: Jewish Right Wing Underground Movement”, *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Irgun-Zvai-Leumi>

“Israel annexing East Jerusalem, says EU”, *The Guardian*, 07.03.2009.
<https://www.theguardian.com/world/2009/mar/07/israel-palestine-eu-report-jerusalem>

“Israel approves 6,000 new homes for Israeli settlers in West Bank”, *AlJazeera*, 31.07.2019. <https://www.aljazeera.com/news/2019/07/israel-approves-6000-homes-israeli-settlers-west-bank-190731084510171.html>

“Israel backs West Bank homes for settlers and Palestenians” *BBC News*, 31.07.2019.
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49181534>

“Israel plans to further restrict Palestinian construction in West Bank”, *Middle East Monitor*, 20.12.2019. <https://www.middleeastmonitor.com/20191220-israel-plans-to-further-restrict-palestinian-construction-in-west-bank/>

“Israel Plays its Trump Card”, *Foreign Policy News*, 20.01.2017.
<https://foreignpolicy.com/2017/01/20/israel-plays-its-trump-card-palestine-peace-politics/>

“Israel PM Netanyahu vows to annex occupied Jordan Valley” *BBC News*, 10.09.2019.
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49655226>

“Israel Revives Plan for 10,000 New Homes in East Jerusalem”, *Haaretz*, 25.04.2017.
<https://www.haaretz.com/israel-news/israel-revives-plan-for-10-000-new-homes-in-east-jerusalem-1.5465053>

“Israel/OPT: Trump must oppose all Israeli settlements in meeting with Netanyahu”, *Amnesty International*, 14.02.2017. <https://www.refworld.org/docid/58a30bf24.html>

“Israel: Nationality Law, 5712- 1952”, *Refworld*, 14.07.1953.
<https://www.refworld.org/docid/3ae6b4ec20.html>

“Israel’s Arab Population”, Office of Near Eastern and South Asian Analysis, 06.11.1984. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00314R000400040003-2.pdf>

“Israel’s Basic Laws: The Nation State of the Jewish People”, *Jewish Virtual Library*, 19.07.2018. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israel-s-basic-laws-the-israel-nation-state-law>

“Israel’s Jewish nation state law reveals the new authoritarian capitalist regime in the Middle East”, *Middle East Monitor*, 24.07.2018.
<https://www.middleeastmonitor.com/20180724-israels-jewish-nation-state-law-reveals-the-new-authoritarian-capitalist-regime-in-the-middle-east/>

“Israel’s justice minister aims to bring civil law to West Bank Jews, keep Palestinians under military rule”, *Jewish Telegraphic Agency*, 02.05.2016.
<https://www.jta.org/2016/05/02/israel/israels-justice-minister-aims-to-bring-civil-law-to-settlements-keep-palestinians-under-military-rule>

“Israeli and OPT: Flurry of settlement activity shows flagrant disregard for international law”, *Amnesty International*, 01.02.2017.
<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/02/israel-opt-flurry-of-settlement-activity-shows-flagrant-disregard-for-international-law/>

“Israeli minister sees 50 percent more settlers in West Bank by 2019”, *Reuters*, 16.05.2014. <https://www.reuters.com/article/us-palestinian-israel-idUSBREA4F0AD20140516>

“Israeli cabinet approves first new West Bank settlement in 20 years”, *Reuters*, 30.05.2017. <https://www.reuters.com/article/us-israel-palestinians-settlement/israeli-cabinet-approves-first-westbank-settlement-in-20-years-idUSKBN1711K6>

“Israeli Settlement Policy”, *MERIP Reports*, No. 59, 1977.
https://www.jstor.org/stable/3011700?seq=1#page_scan_tab_contents

“Israeli settlements are not an obstacle for peace”, *DW*, 01.02.2017.
<https://www.dw.com/en/israeli-settlements-are-not-an-obstacle-for-peace/a-37369133>

“Israeli Settlements”, *Fanack News*, 11.09.2015. https://fanack.com/arab-palestinian-israeli-conflict/israeli-settlements/?gclid=Cj0KCQjwjOrtBRCcARIsAEq4rW6xpwsQHWO_81ya202yQUvCdTCJXArjRhmcFTjNbmTGQQ5c24b-TIQaAnO_EALw_wcB

“It's been 15 years since Israel's West Bank wall was declared illegal, so here are 15 key moments since 2004”, *Itv News*, 09.07.2019, <https://www.itv.com/news/2019-07-09/15-key-moments-in-the-israel-conflict-since-2004/>

“İkinci İntifada'nın 15. Yıldönümü”, *Al Jazeera*, 28.09.2015.

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/ikinci-intifadanin-15-yildonumu>

“İsrail Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Mavi-Beyaz lideri Benny Gantz, Twitter hesabından yaptığı açıklamada Başbakan Netanyahu'yu hedef aldı.”, *Sputnik*, Türkiye, 06.11.2019.

<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201911061040562900-israilde-secimlerin-galibi-gantz-hukümetin-kurulamamasi-nedeniyle-netanyahuyu-sucladi/>

“İsrail erken seçime gidiyor: Netanyahu hükümeti kuramadı”, *BBC News*, 30.05.2019.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48454914>

“İsrail seçimleri: Kesin olmayan sonuçlara göre Netanyahu ile rakibi Gantz başa baş”, *BBC News*, 19.09.2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49737396>

“İsrail'den Batı Şeria'da 20 Yılın Ardından İlk Yeni Yerleşimlere Onay”, *BBC News*, 31.03.2017. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39451258>

“İsrail'in Ayrım Duvarı Tarihi Eserleri Yok Ediyor”, *AA*, 23.02.2018. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-ayrim-duvari-tarihi-eserleri-yok-ediyor/1071764>

“İsrail'in işgal altındaki topraklardaki yerleşimleri”, *AlJazeera Turk*, 29.09.2015. <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/israilin-isgal-altindaki-topraklardaki-yerlesimleri>

“İsrail'in Yasadışı Yerleşim Faaliyetleri Hk.”, No:347, *T.C Dışişleri Bakanlığı Güncel Açıklamalar*, 28.12.2018. http://www.mfa.gov.tr/no_-347_-israil-in-yasadisi-yerlesim-faaliyetleri-hk.tr.mfa

“İsrail'in yasadışı yerleşimlerinde ilave yeni yerleşim birimleri inşa edilmesine ve Filistinli Bedevilere ait evlerin yıkımına yönelik karar hk.”, No: 156, *T.C Dışişleri Bakanlığı Güncel Açıklamalar*, 01.06.2018. http://www.mfa.gov.tr/no_-156_-israilin-yasadisi-yerlesimlerinde-ilave-yeni-yerlesim-birimi-insas%C4%B1.tr.mfa

“John Kerry rips Israel’s ‘pernicious’ settlement policy, lays out 6 principles for Mideast peace”, *Jewish Telegraphic Agency*, 28.12.2016.
<https://www.jta.org/2016/12/28/united-states/john-kerry-lays-out-6-principles-for-mideast-peace-rips-israels-pernicious-settlement-policy>

“Judea ve Samiriye”, *Yeni Akit*, 24.05.2018. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bati-seriada-isgalin-adi-incilden-judea-ve-samiriye-470546.html>

“Land Grap: Israel’s Settlements Policy in the West Bank”, Yael Stein, (ed.), *B’Tselem*, 2002. https://www.btselem.org/download/200205_land_grab_eng.pdf

“Land Law 5729-1969”, No. 89.
https://knisset.gov.il/review/data/eng/law/kns6_land_eng.pdf

“Legal Opinion Challenges PLO Statehood Bid”, *AlJazeera News*, 26.08.2011.
<http://english.aljazeera.net/indepth/opinion/2011/08/2011825222044579764.html>

“Meet The Settlers: A Journey Through the West Bank”, *The Telegraph*,
<https://www.telegraph.co.uk/meetthesettlers/index.html>

“Middle East: Gaza Withdrawal”, *Council on Foreign Relations*, 08.08.2005.
<https://www.cfr.org/backgrounder/middle-east-gaza-withdrawal>

“Netanyahu hükümeti kurma görevini iade etti”, *DW*, 21.10.2019.
<https://www.dw.com/tr/netanyahu-h%C3%BCk%C3%BCmeti-kurma-g%C3%B6revini-iade-etti/a-50923940>

“Netanyahu pushes to define Israel as nation state of Jewish people only” *The Guardian News*, 04.05.2014. <http://cjpp5.over-blog.com/article-the-guardian-co-uk-netanyahu-pushes-to-define-israel-as-nation-state-of-jewish-people-only-by-peter-123534996.html>

“Netanyahu repeats pledge to annex Israeli settlements in occupied West Bank”, *Reuters*, 01.09.2019. <https://www.reuters.com/article/us-israel-palestinians-settlement/netanyahu-repeats-pledge-to-annex-israeli-settlements-in-occupied-west-bank-idUSKCN1VM10D>

“Netanyahu Says Israel Will ‘Overcome UN Resolution, Will Also Stop Funding UN Agencies’”, *The JewishPress.com*, 25.12.2016.
<https://www.jewishpress.com/news/breaking-news/netanyahu-says-israel-will-overcome-un-resolution-will-also-stop-funding-un-agencies/2016/12/25/>

“Netanyahu urges: Oppose Palestinians’ UN bid,”, *YNetNews.com*, 15.08.2011.
<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4108924,00.html>

“No, Aharon Barak does not oppose Israel’s Nation-State Law”, *The Jerusalem Post*, 29.12.2018. <https://www.jpost.com/Opinion/No-Aharon-Barak-does-not-oppose-Israels-Nation-State-Law-575768>

“President Nixon and the role of intelligence in the 1973 Arab-Israeli War”, *Center for the Study of Intelligence*, 30.01.2013.
<https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/arab-israeli-war/nixon-arab-israeli-war.pdf>

“Protocol Concerning the Redeployment in Hebron”, 17.01.1997.
<https://israelipalestinian.procon.org/sourcefiles/ProtocolConcerningRedeploymentHebron.pdf>

“Resolution 2334”, (*UNSCR*), 23.12.2016.
<https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>

“Rome Statute of International Criminal Court” Article 8, *International Criminal Court*, 2011. <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>

“Settler Violence: An Arm Wing of Settlement Expansion in the Occupied Palestinian Territory”, *Premiere Urgence Internationale*, 2016. <https://mdm-me.org/wp-content/uploads/2016/05/RAPPORT-PALESTINE-ENGLISH-V3.pdf>

“Special Report on the West Bank Security Barrier”, (UNRWA), 17.07.2003. <http://www.miftah.org/PrinterF.cfm?DocId=2197>

“Statement by President Trump on Jerusalem”, *U.S Embassy & Consulates in Italy*, 06.12.2017. <https://it.usembassy.gov/statement-president-trump-jerusalem-december-6-2017/>

“Statistics on Settlements and Settler Population”, *The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, 01.01.2011. <https://www.btselem.org/settlements/statistics>

“The Mac Mohan Agreement”, *History Learnin Site*, 25.05.2015. <https://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/the-middle-east-1917-to-1973/the-mcmahon-agreement/>

“The Plan Of Partition And End Of The British Mandatate”, (Chapter 2), *United Nations*. <https://www.un.org/Depts/dpi/palestine/ch2.pdf>

“The Reagan Plan”, *Jewish Virtual Library*. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-reagan-plan>

“The Second Intifada” *Aljazeera News*, 03.12.2003. <https://www.aljazeera.com/archive/2003/12/20084101554875168.html>

“The situation in the Middle East, including the Palestinian question”, Resolution 1397, (UNSCR), 2002. <http://unscr.com/en/resolutions/1397>

“The Wall Must Fall- More Than 10 Years Justice Justice Denied”, *WarOnWant*, 07.11.2019. <https://waronwant.org/wall-must-fall>

“Trump dönemi Filistinlilere ne vaad ediyor?”, *ORMER Orta Doğu Enstitüsü*, 28.12.2016.

https://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,147,trump_donemi_filistinlilere_ne_vaad_ediyor_.html

“Trump Pressures Obama Over U.N. Resolution on Israeli Settlements”, *The New York Times*, 22.12.2016. <https://www.nytimes.com/2016/12/22/world/middleeast/donald-trump-united-nations-israel-settlements.html>

“UN Partition Plan-Resolution 181 (1947)”, *Israeli Mission Around the World*. <https://embassies.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1947%20UN%20Partition%20Plan.aspx>

“Unprotected: Israeli settler violence against Palestinian civilians and their property”, *OCHA*, 2008. <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-196200/>

“US says Israeli settlements no longer considered illegal in dramatic shift”, *The Guardian*, 19.11.2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/nov/18/us-israeli-settlements-no-longer-considered-illegal-palestinian-land-mike-pompeo>

“Vote on mosque-muffling bill delayed for third time”, *Times of Israel*, 07.12.2016. <https://www.timesofisrael.com/vote-on-mosque-muffling-bill-delayed-for-third-time/>

“Yigal Allon Peikowitz (1918-1980)”, *Knesset*, 2008. http://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/alon_eng.htm

“Yitzhak Rabin Assassin Yigal Amir to Request Retrial”, *The Jerusalem Post*, 2017. <https://www.jpost.com/Israel-News/Yitzhak-Rabins-assassin-Yigal-Amir-to-request-retrial-514555>

“You can't take Israel for granted': Israel is 'reducing' its ties with 12 UN Security Council nations”, *Business Inorder*, 26.12.2016.

<https://www.businessinsider.com/israel-suspends-ties-with-12-un-security-council-nations-2016-12>

” Orta Doğu Sorunu: 2000 İkinci İntifada”, *BBC Türkçe*.

<http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadogu/2000.shtml>

Agreement on Gaza Strip and Jericho Area, *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 04.05.1994.

<https://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/agreement%20on%20gaza%20strip%20and%20jericho%20area.aspx>

AHARON, B., “A Constitutional Revolution: Israel’s Basic Laws”, *Faculty Scholarship Series*, Paper 3697, 1993.

http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/3697

ALTUNAY, E., “İsa’nın Doğumuna Yakın Zamanlarda Yahudi Dini” *Hermetics*.
<http://www.hermetics.org/isa.html>

Arrangement Law Passed in Second and Third Reading, *Knesset*,
<http://main.knesset.gov.il/News/Press Releases/Pages/press6217g.aspx>

BALFOUR, J., “Balfour Declaration 1917”, 02.11.1917.

<https://www.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/balfourdeclaration.pdf>

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, DH.MKT, 2019/45, lef 1, 20 Rebîülâhir 1310, 11 Kasım 1892.

<https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/BA%C5%9EBAKANLIK%20OSMANLI%20AR%C5%9E%C4%B0V%20REHBER%C4%B0.pdf>

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, HR.TO, 398/41.

<https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi->

[yayinlar/BA%C5%9EBAKANLIK%20OSMANLI%20AR%C5%9E%C4%B0V%20REHBER%C4%B0.pdf](https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/BA%C5%9EBAKANLIK%20OSMANLI%20AR%C5%9E%C4%B0V%20REHBER%C4%B0.pdf)

BEININ, J. & HAJJAR, L., “Palestine, Israel and the Arap-Israeli Confilict A Primer”, *Middle East Research and Information Project*.

https://web.stanford.edu/group/sper/images/Palestine-Israel_Primer_MERIP.pdf

BERES, L. R., “Permissibility of State Sponsored Assassination during Peace and War”, *Temple International and Comparative Law Journal*, No. 5, 1992.

Birleşmiş Milletler Şartı, *Birleşmiş Milletler*.

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/6535501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf>

BÖLME, S. M. & ULUTAŞ, U.,” Birleşmiş Milletler’de Filistin Oylaması: Devlete Doğru Mu?”, *SETA Analiz*. <http://file.setav.org/Files/Pdf/birlesmis-milletlerde-filistin-oylamasidevlete-dogru-mu.pdf>

Camp David Accords, 17.09.1978. <http://www.acpr.org.il/publications/books/42-Zero-camp-david-accords.pdf>

Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, *International Court of Justice*, No. 70, 1986. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>

Cease Fire in the Middle East, Resolution 338, (*UNSCR*), 1973. <http://unscr.com/en/resolutions/338>

Charter of United Nations, Article 73, *United Nations*.

<https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>

Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, Art. 55, The Hague, 18.11.1907. <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000001-0631.pdf>

Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, General Assembly Resolution 1514 (XV), *The United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*, 14.12.1960.

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Independence.aspx>

Draft Basic Law: Israel, the Nation-State of the Jewish People, *The 18th Knesset*, Draft Law submitted by Members of Knesset. <https://law.acri.org.il/en/wp-content/uploads/2011/10/Jewish-state-bill-ENG.pdf>

Gazze Raporu, *İHH İnsani Yardım Vakfı*, 2012.

<https://www.ihh.org.tr/arsiv/uploads/2012/gazzerapor2012.pdf>

Geneva Convention: Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, *United Nations*, 12.08.1949.

https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf

Hagit Ofran: Researcher and Activist”, Date of Interview 2010.

<https://www.justvision.org/portrait/hagit-ofran>

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, General Assembly Resolution 2200A (XXI), *The United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*, 03.01.1976.

<https://www.ohchr.org/EN/professionalinterest/pages/cescr.aspx>

Israel and Palestine: Events of 2018, *Human Rights Watch*, 30.05.2018.

<https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/israel/palestine>

Israel's separation barrier in the occupied West Bank: Human Rights and International Humanitarian Law consequences, A Human Rights Watch Briefing Paper, *Human Rights Watch*, 2004. http://www.hrw.org/english/docs/2004/02/20/isrlpa7581_txt.htm

Israel-Syrian Arab Republic, Resolution 497, (*UNSCR*), 17.12.1981. <http://unscr.com/en/resolutions/497>

Judgement on the Interrogation Methods applied by the GSS, Israeli Supreme Court. <http://www.derechos.org/human-rights/mena/doc/torture.html>

KHUDARI, J. A., “Gaza to be uninhabitable in less than two years”, *Press TV*, 24.08.2018. <https://www.presstv.com/Detail/2018/08/24/572059/Gaza-Palestine-Israeli-siege>

Knesset Spokesman, 19.07.2018. https://knesset.gov.il/spokesman/eng/PR_eng.asp?PRID=13979

LEVUSH, R., “Israel: Law for the Regulation of Settlement in Judea and Samaria 5777-2017”, *The Law Library of Congress*, 2017. <https://www.loc.gov/law/help/israel-settlement/israel-settlement.pdf>

Middle East, Resolution 252, (*UNSCR*), 21.05.1968. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/252>

Official Reports by British Government Commission, “British Palestine Mandate: British White Paper”, 1939. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-british-white-papers>

ÖNAL, H., “Filistin’de İsrail Yerleşimleri ve Orta Doğu Barışı” *ilemblog*, 2015. <http://blog.ilem.org.tr/filistinde-israil-yerlesimleri-ve-ortadogu-barisi/>

PANEL- 70 Yıllık Yurtsuzluk: Filistinli Mülteciler ve Geri Dönüş Hakkı, *Uluslararası Af Örgütü*, 17.07.2019. <https://www.amnesty.org.tr/icerik/panel-70-yillik-yurtsuzluk-filistinli-multeciler-ve-geri-donus-hakki>

PINSKER, L., "Auto-Emancipation", *A Project of Aice*, 1882.
<https://www.jewishvirtuallibrary.org/quot-auto-emancipation-quot-leon-pinsker>

Prime Minister Yitzhak Rabin: Ratification of the Israel-Palestinian Interim Agreement, *The Knesset*, 05.10.1995. <https://www.mfa.gov.il/mfa/mfa-archive/1995/pages/pm%20rabin%20in%20knesset-%20ratification%20of%20interim%20agree.aspx>

Question of Palestine, Resolution 242, (*UNSCR*), 1967.
<https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7b65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7d/IP%20S%20RES%20242.pdf>

Resolution 241, (*UNSC*), 1967. <https://www.un.org/Depts/dpi/palestine/ch3.pdf>

Resolution 194, (*UNRWA*), 11.12.1948. <https://www.unrwa.org/content/resolution-194>

Results of the Elections and Distribution of Seats in the Knesset, *Knesset*, 17.03.1977.
http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/ISRAEL_1977_E.PDF

Shamir Plan, *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 14.05.1989. <https://palestina-komitee.nl/wp-content/uploads/2017/11/Shamir-Plan-May-14-1989.pdf>

Shrinking Palestine Map Cards, https://ifamericansknew.org/about_us/4maps.html

Territories Occupied by Israel, Resolution 446, (*UNSCR*), 22.03.1979.
<http://unscr.com/en/resolutions/446>

Territories Occupied by Israel, Resolution 452, (*UNSCR*), 1979.
<http://unscr.com/en/resolutions/452>

The Isolation of Palestinians in the Israeli-Controlled Area of Hebron City Continues, *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)*, 13 April 2017. <https://www.ochaopt.org/content/isolation-palestinians-israeli-controlled-area-hebron-city-continues>

The Latest: UN Envoys: Illegal Israeli Settlements Advancing”, AP News, 21.07.2019. <https://apnews.com/a23f307da78e4cdfa3ffbbfbbb16d862>

The Occurrence of Forcible Transfer in H2, Report by the Secretary General, A/HRC/34/3, *United Nations Human Rights Watch*, 28.03.2017. https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/34/3

The Situation in the Middle East, Resolution 267, (*UNSCR*), 1969. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/267>

The Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, *International Court of Justice*, No. 131, 2004. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>

Trump’ın resmi twitter hesabında bu paylaşımı görmek için bkz. <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/814114980983427073>

UN officials’ statement on demolitions in Sur Bahir, (*OCHA*), 22.07.2019. <https://www.ochaopt.org/content/un-officials-statement-demolitions-sur-bahir>

Universal Declaration of Human Rights, *United Nations*. https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

UNSCR Resolution 465, Adopted by the Security Council at its 220 3rd meeting, *United Nations*, 01.03.1980. <https://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/5AA254A1C8F8B1CB852560E50075D7D5>

ÜÇAĞAÇ, A.,” Filistin-İsrail Meselesinde Yahudi Yerleşimleri Sorunu”, *Bilgesam*, 10.05.2012. <http://www.bilgesam.org/incele/1125/-filistin-israil-meselesinde-yahudi-yerlesimleri-sorunu/#.XclORTMzZPZ>

Weekly Compilation of Presidential Documents, Vol. 14, No. 38, 25.09.1978. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.fedreg/wcpd01438&div=1&sr c=home>

ZUBIDA, H., “Patterns of Immigration and Absorption”, *Strategy and Planning Unit The Jewish Agency for Israel*, 2012.

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/isdf/text/zubida.pdf>

EKLER

EK-1: İSRAİL'E YÖNELİK ULUSLARARASI HUKUK KARARLARI

BM GÜVENLİK KONSEYİ KARARLARI

- 1- 1967 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **242 sayılı karar**la, İsrail'in yerleşimci politikasına son vermesi ve savaş öncesi sınırlarına geri dönmesi konusunda acil çağrı yapılmıştır.
- 2- 1968 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **252 sayılı karar**la, Kudüs'ün hukuki statüsünü değiştirme eğiliminde olan, arazi ve mülklerin kamulaştırılmasının, İsrail'in aldığı tüm yasal ve idari önlemlerin ve eylemlerin geçersiz olduğunu ve bu statüyü değiştiremeyeceğini ifade etmiştir.
- 3- 1973 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **338 sayılı karar**la, Yom Kippur Savaşı'ndaki ilgili tüm taraflara ateşkes yaptıktan hemen sonra, BM Güvenlik Konseyi'nin **242 sayılı karar**ının hükümlerini eksiksiz yerine getirmeleri çağrısında bulunulmuştur.
- 4- 1979 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **446 sayılı karar**la, Yahudi yerleşimlerinin hukuk dışı olduğu bir kez daha yinelenmiştir.
- 5- 1981 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **497 sayılı karar**la, söz konusu topraklarda İsrail Devleti'nin işgalci güç olarak bulunduğunu ve Golan Tepeleri'nden derhal geri çekilmesi çağrısında bulunmuştur.
- 6- 2002 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **1397 sayılı karar**la, uluslararası olarak tanınmış sınırlarda iki devletli bir çözüm için ısrarcı olunmuştur.
- 7- 2016 yılında BM Güvenlik Konseyi aldığı **2334 sayılı karar**la, Demografik yapıyı değiştirmeyi amaçlayan tüm önlemlerin kınandığı belirtilerek, 1967'den beri işgal edilen Filistin Bölgesi'nin statüsü, yerleşimlerin inşaatı ve genişletilmesi de dahil

olmak üzere Batı Şeria başta olmak üzere Doğu Kudüs'te sürdürülen İsraili yerleşimcilerinin tahliyesi, sivillere ait topraklara el konulması, evlerin yıkılması ve uluslararası insani hukuk ihlallerinin yanında, Filistinli sivillerin yerinden edilmesi ilgili uygulamalara derhal son verilmesi gerektiğini hatırlatan karar, iki devletli çözümün gerçekleştirilmesinde engel teşkil eden ve adil, kalıcı, kapsamlı bir barış için tüm yerleşim faaliyetlerinin durdurulmasının şart olduğunu vurgulamıştır.

BM GENEL KURUL KARARLARI

- 1- 29 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu, 33 oy arasından 13 olumlu, 10 olumsuz oy ile Bölüşüm Planı'nı onaylanmıştır. BM'nin sunduğu iki devletli çözümü Yahudi tarafı kabul etmiş, fakat Araplar plana karşı çıkmıştır.
- 2- 11 Aralık itibariyle, BM Genel Kurulu, mülteciler hakkında **194 sayılı kararı** açıklamıştır. Karara göre:
“Mültecilerin evlerine geri dönmesi ve komşuları ile barış içinde yaşamasına mümkün olan en yakın zamanda izin verilmeli, uluslararası hukukun ilkeleri altında, malları zarar görenlerin mallarına, geri dönmeye karar verenlerin arazilerine ise tazminatlarının ödenmesi koşuluyla hükümet ve otoritenin sorumluluğuna bırakılmalıdır” ifadeleri yer almaktadır.
- 3- 3 Ocak 1976'da BM Genel Kurulu kararıyla kabul edilen **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi**'nin 1. Maddesi, halkların kendi kaderini tayin hakkı ile ilgilidir. Madde'ye göre, bütün halkların kendi kaderleri konusunda tayin hakkının olduğu ve söz konusu halkların aynı zamanda siyasal statülerini serbestçe belirleme hakkını da içerdiği deklare edilmiştir. Bu haklar ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeleri diledikleri gibi sürdürme konusunda onlara güvence teşkil etmektedir. Aynı maddenin üçüncü bendine göre, kendi kendini yönetme konusunda yetkin olmayan ve vesayet altında bulunan halklardan sorumlu olan ülkelerin, bu halkların kendi kaderini tayin hakkı konusunda çaba harcamalarını istemiştir.
- 4- 14 Aralık 1960'ta kabul edilen BM Genel Kurulu **1514 (XV) sayılı kararı** önemlidir. Vesayet altındaki halklara, aşağıdaki kriterlerin varlığı halinde kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi konusunda önemli ifadelere yer verilmiştir. Karara göre;
“Temel hakları inkâr eden en önemli unsur; halkların tahakküme, yabancı hakimiyetine ve sömürgesine tabi kalmasıdır. Aynı zamanda bu Birleşmiş Milletler

Bildirgesi'ne aykırılık teşkil eder. Kendi kaderlerini tayin noktasında her halk bu hakka sahiptir. Söz konusu hak ile serbestçe siyasal statülerini belirler, sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmelerini özgürce devam ettirirler. Halkların siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan yetersiz olması mazereti, bağımsızlığı geciktirmeyi meşrulaştırmaz. Bağımlı halklara yönelik her türlü baskıcı tedbirler, bu halkların bağımsızlıklarını tamamlama noktasında haklarını barışçıl ve özgürce kullanmalarını sağlamak için sone erdirilmeli ve ulusal topraklarının bütünlüğüne saygı gösterilmelidir. Henüz bağımsızlık kazanmamış veya kendi kendini yönetemeyen bölgelerde, bölge halklarına herhangi bir şart veya çekinceye öne sürmeden, yetkilerin serbestçe devredilmesi için acil adımlar atılmalıdır. Irk, inanç veya renk konusunda herhangi bir ayırım yapılmadan, bağımsızlık ve özgürlükten yararlanmaları hususunda tüm yetkilerin transferi için gereken yapılmalıdır. Ulusal birliğin kısmi veya tamamen bozulmasına veya bir ülkenin toprak bütünlüğüne yönelik her türlü girişim, Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nin ruhuna aykırıdır. Tüm devletler Birleşmiş Milletler Bildirgesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi hükümleri arasında yer alan tüm halkların eşitliğine, tüm halkların egemenlik hakları ve toprak bütünlüğüne saygı noktasında iç işlerine müdahale etmeyecektir.”

- 5- 21 Kasım 1965'te, BM Genel Kurulu, ırksal ayrımcılığın önüne geçebilmek için özgün düzenlemelerin yer aldığı **Irksal Ayrımcılığın Bütün Biçimleriyle Sona Erdirilmesine İlişkin Bildirge**'yi kabul etmiştir. Irksal ayrımcılığa karşı çok detaylı düzenlemelerin yer aldığı 1965 Sözleşmesi, ırksal ayrımcılık yasağını tüm uluslararası kurumların benimsemesi açısından öncü bir rol üstlenmiştir.
- 6- Bildirge'nin, Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı 2. Madde'nin ilk bendinde; bu sözleşmeye taraf olan tüm devletleri, her türlü ırk ayrımcılığını kınaması ve bu konu hakkında derhal ırklar arasında hoşgörü ve karşılıklı anlayışı geliştirici tedbirlerin alındığı bir politika geliştirmeleri gerektiği hususunda uyarılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yine aynı madde, sözleşmeye taraf devletlere ırk ayrımcılığını doğuran, teşvik eden ve bu ayrımcılığı sürdüren her türlü politikaların gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiştir.
- 7- Duvar ile ilgili BM Genel Kurulu tarafından 8 Aralık 2003'te verilen karar, kuşkusuz günümüze kadar duvar hakkında verilen en önemli karar niteliği taşımaktadır. Genel Kurul konuyu UAD'ye taşımıştır. Buradan hareketle, 9 Temmuz 2004'te, UAD tarafından açıklanan tavsiye niteliğindeki karar, söz konusu duvarın

uluslararası hukuk açısından uygun olup olmadığını inceleyen bir özelliğe sahiptir. İnşaatın derhal durdurulmasının yerinde olacağını ve devletin bu yapıdan etkilenenlere tazminat ödemesi gerektiğine karar verilmiştir. 9 Temmuz 2004'te verilen bu kararın üzerinden yıllar geçmesine rağmen duvar yıkılmamış, tersine inşası devam etmiştir.

1949 TARİHLİ DÖRDÜNCÜ CENEVRE SÖZLEŞMESİ KARARLARI

- 1- 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin **1. Maddesi** şöyledir:
“Bu sözleşmeye taraf olan devletlerin her koşulda sözleşmeye saygılı adımlar atacaklarını ve sözleşmeden kaynaklanan sorumlulukları üstleneceklerini taahhüt eder”
- 2- 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin “İşgal Toprakları” başlıklı üçüncü bölümünün **49. Maddesi**'nde, himaye eden devlet (İsrail) ve himaye gören devlet (Filistinli Araplar) ilişkisini şu sözlerle anlatmıştır:
“Himaye altındaki kişilerin, işgal edilen bölgelerden himaye eden ülkenin kendi topraklarına veya ister işgal ile ele geçirilmiş olsun, ister olmasın, başka bir ülkenin topraklarına bireysel olarak veya toplu halde zorla nakledilmeleri her ne maksatla olursa olsun yasaktır. Tahliyeler, himaye gören kişilerin imkânlarının olmadığı haller dışında işgal topraklarında zorunlu gerçekleşen durumların varlığı halinde yer değiştirmeleri ile neticelenebilir. Bunun sonucunda, tahliye edilen topluluklar, mücbir sorun ortadan kalkar kalkmaz, eskiden buldukları yerler kendilerine geri verilecektir. Himaye eden ülke, bu tahliyelere başvurulurken himaye gören kişilerin, imkân dahilinde uygun olan yerlere yerleştirilmelerini, tahliye edilen kişilerin yaşamlarını sürdürmek için gereken sağlık, emniyet ve beslenme koşullarının sağlanmasını ve aile bireylerinin birbirlerinden ayrılmamalarını sağlamak suretiyle buna uygun hareket edecektir.”
- 3- Cenevre Sözleşmesi'nin **147. Maddesi** uyarınca, askeri gerekçeler öne sürülerek mülklerin yıkılması ve mülklere el konması bu eylemleri meşrulaştırmayacaktır denilmektedir. 147. Madde'ye göre:
“Kasten öldürme, işkence veya insanlık dışı muamele dâhil biyolojik deneyler, isteyerek büyük ıstıraba sebep olma veya beden sağlığına zarar verme, yasadışı sınır dışı etme veya bir kişinin yasadışı olarak hapsi, düşman güçlerinde hizmet edecek bir kişiyi isteyerek adil ve düzenli yargılanma haklarından yoksun bırakma, rehın

alma ve mülklere el koyma veya keyfi olarak verilen ağır hasarlar, hukuksuz askeri gerekçeler öne sürülerek meşrulaştırılmaz.”

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ KARARLARI

- 1- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin **2. Maddesi**'nde yer alan ayrım gözetilmeksizin beyanname ilan olunan yurttaş tanımına aykırıdır. 2. Madde şu şekildedir:

“Her yurttaş beyanname ilan edilen tüm hak ve özgürlüklerden, din, dil, ırk, renk, servet, cinsiyet, siyasi düşünce, görüş, köken ayrımı gözetilmeksizin yararlanır. Ayrıca ister bağımsız bir devlet vatandaşı olsun, ister vesayet altında başka bir egemenliğe tabi bir ülke yurttaşı olsun, uyruğunda olduğu devlet yurttaşlarına, hukuk, politika ve uluslararası statü konularında hiçbir ayrım yapmayacaktır.”

- 2- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin **17. Maddesi**'nin ikinci bendinde yer alan; “Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz” ifadesine yer verilmiştir.

- 3- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde çalışma hakkı, mülkiyet hakkı, serbest dolaşım hakkı, sağlık hizmetlerine ulaşım hakkı gibi temel insani hakları ile ilgili hükümler vardır.

- 4- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin **13. Maddesi**'nde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Her birey kendi devletinin topraklarında serbestçe dolaşma ve o topraklarda oturma hakkına sahiptir. Her birey kendi ülkesine ek olarak, başka bir ülkeyi terk etme ve ülkeye geri dönme hakkına da sahiptir.”

- 5- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin **22. Maddesi**'nde yer verilen ifadeler açıktır. Öncelikle, her bir bireyin toplumun bir üyesi olmasından dolayı sosyal güvenlik hakkı mevcuttur. Bireyin şahsiyetinin gelişmesi için elzem olan sosyal, kültürel ve ekonomik hakların ona verilmesi noktasında, gereken ulusal çaba ve diğer devletler ile yürütülecek işbirliği önemlidir. Her devlet, bu

hakların kazanılmasında kendi teşkilatı ve kaynaklarıyla orantılı olarak bu hakları vatandaşlarına sunar.

- 6- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin **21. Maddesi**'nin üçüncü bendinde; hükümet otoritesinin temelini, halkın iradesi olduğu dile getirilmekte ve bu iradenin gizli ve serbestçe yapılacak seçimlerle sağlanacağı, bunu yaparken eşit oy ve dürüst seçimlere ihtiyaç olduğu bildirilmiştir.

1907 LAHEY SÖZLEŞMESİ KARARLARI

- 1- 1907 Lahey Sözleşmesi'nin **55. Maddesi**, Filistin topraklarında hukuka aykırı bir şekilde yürütülen yerleşimci politikasına atıf yapar bir niteliğe sahiptir. Maddeye göre:

“İşgalci devlet, işgali gerçekleştirdiği devlete ait olan toprakta bulunan mülkleri, resmî kurumları, ormanlık alanları ve işletmeleri sanki kendisi intifa hakkı sahibiymiş gibi kabul edecektir. Bunların sermayelerini muhafaza etmek ve onları intifa şartlarına göre yönetmeye mecburdur.”